

**A BÜNTETŐÜGYEKBE ALKALMAZHATÓ
KÖZVETÍTŐI TEVÉKENYSÉG GYAKORLATA
ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI**

VÁLOGATOTT ESETTANULMÁNYOK

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Bevezetés	7
II.	Büntetőügyi mediáció a családon belül	8
	1. Családi idill	8
	2. Történet egy mirelit halról.....	17
	3. És a családról még egyszer.....	21
	4. Félelmetes János, az erőszaktevő.....	26
III.	Büntetőügyi mediáció a közvetlen társas környezet egyéb színterein.....	30
	1. Üzlettársakból barátok – barátokból ellenségek.....	30
	2. Ki viszi el a balhét?	40
	3. Testvérbosszú.....	45
	4. Az oroszlánszívű polgármester	50
IV.	Büntetőügyi mediáció fiatalkorúakkal.....	57
	1. Csak egy Trabant!	57
	2. „Nyilasmisi” bőrlabdája	67
	3. Öten a pácban	71
	4. Gusztika az iskolában.....	77
V.	Büntetőügyi mediáció a társas környezetén kívül.....	82
	1. József, a talpig úriember.....	82
	2. Többet erővel, mint érzéssel?	91
	3. Életem legrosszabb napja	96
	4. Két profi betörő	100
VI.	Büntetőügyi mediáció időskorúakkal.....	104
	1. Ugyanmár, ez bárkivel megtörténhet	104
	2. Gizi néni, az önkéntes rendőr	107
	3. Annus néni, a hivatásos sértett	115
	4. Azt az egyet sosem bocsátom meg!	118
VII.	Büntetőügyi mediáció nem természetes személyek esetében.....	122
	1. Egy nagyon sokterheltes ügy.....	122
	2. Tudom, hogy van benned még valami!	127
	3. Egy előre bejelentett lopás krónikája	136
	4. Az ösztöndíj sosem jön rosszkor	141
VIII.	Tanulságok, módszertani kérdések	144
	1. Módszertani következtetések – Avagy egy kis „kimithogyanhol”?	144
	2. Dinamikai elemek a mediációban	149
	Avagy egyszer csak elkezd működni... De vajon mitől?	
	3. Nehéz szereplők – Avagy miért pont az én ügyem?!	153
	4. Kommunikáció – Avagy értsd meg őt, és ő is érteni fog téged...	156
	Lezárás	156

Köszönetnyilvánítás

Köszönet az Igazságügyi Hivatal lelkes és elhivatott közvetítőinek az esettanulmányok elkészítéséért:

Árkiné Erős Rita
Bak Zoltánné
Bíró Balázs
Illés Veronika
Kovács Krisztina
Póli Róbert
Sebestyén Gabriella
Dr. Schiszler Zsolt
Sipos Istvánné
Sitkei Zoltán
Szikora István
Virághné Végvári Ágota

Írta és szerkesztette:

Dr. Kertész Tibor

ISBN 978-963-06-5621-4

Nyomdai munkák: FRESH ART DESIGN KFT

I. Bevezetés

2007 januárja óta nálunk is van lehetőség büntetőügyekben alkalmazni a mediáció módszerét. Amikor a mediációról beszélünk, mindig azt szoktuk mondani, hogy ez egy „új” módszer. Pedig ha jobban belegondolunk, ez nem is így van.

Polgári ügyekben már sok évtizedes tapasztalatok állnak rendelkezésre nemzetközi szinten a módszer alkalmazhatóságáról, eredményességéről, a bíróságokat tehermentesítő szerepéről és bűnmegelőző hatásáról. Hozzánk polgári ügyekben is késve, a rendszerváltást követően érkezett meg a mediáció, és az állítás, miszerint ez egy új módszer, csak itthon volt igaz.

Azután nemzetközi szintereken kipróbálták, vajon a mediáció eléri-e ugyanazt a hatást bűncselekmények sértettjei és elkövetői közötti egyeztetéseken, mint a polgári ügyekben. Óriási volt a kételkedők tábora...

Teltek-múltak az évek, és a mediáció alkalmazása a tapasztalatok alapján teret hódított a büntetőeljárásokban, és a sértett szerepének „újradefiniálásával” párhuzamosan egyre szélesebb körben alkalmazták. Először csak óvatosan, fiatalokkal, aztán felnőtt korú elkövetőkkel, majd az alkalmazhatóság kereteit is egyre bővebbre szabták. Kételkedőből is egyre kevesebb lett.

Nálunk valahogy nem akart bekerülni a jogról való gondolkodásba a módszer. Hiába született meg a törvény a közvetítői tevékenységről, mintha a törvény alkotói mit sem használtak volna fel a nemzetközi tapasztalatokból, így a törvény a maga hibáival hatékonyan akadályozta és akadályozza ma is a módszer polgári ügyekben való terjedését és a szakma presztízsének kialakítását. Mára kimondhatjuk, hogy polgári ügyekben nem terjedt el a mediáció.

Ahhoz, hogy a mediációt a büntetőeljárásokba is bevezethessük, már külső nyomásra volt szükség, és tulajdonképpen ennek a nyomásnak engedve született meg 2006-ban a törvény, mely lehetővé tette a mediáció alkalmazását büntetőügyekben.

Logikus, hogy itthon is jelentős a kételkedők tábora, hiszen a mediáció alkalmazhatósága nem a belső jogfejlődés eredménye, nem a sértett szerepéről való gondolkodás megváltozásának a hatása. A jogalkalmazók továbbra is a büntetés hívei, a médiumok szalagcímei pedig azt a benyomást keltik, hogy a mediációra mint valami olyan módszerre tekintenek, aminek eredményeképpen a bűnözők megússzák a büntetést, a sértettek szemében pedig megcsillan a haszonvágy.

Alapvetően azonban nem lehet ezen csodálkozni. Ha abból indulunk ki, hogy a jogról való itthoni gondolkodás számára még mindig új ez a módszer, akkor azt is megérthetjük, hogy nem ismerik, nem értik a lényegét, nem látnak bele abba, hogy mi is történik a mediációs szobákban. Ezt a meg nem értést tükrözik azok a bírósági, ügyészségi állásfoglalások, melyek a helyreállító igazságszolgáltatás szellemében született törvény szellemiségével, de néha sajnos betűjével is ellentétes módon egyre szűkebben szabják meg a mediáció büntetőügyi alkalmazhatóságának kereteit. A folyamatosan csökkenő ügyszámok is ezt bizonyítják.

Abban bízunk, hogy a módszer elterjedéséhez a törvény módosításán túl „csak” két dolog szükséges: megértés és bizalom.

Ez az esettanulmány kötet ennek az utolsó két célnak a jegyében született. A bemutatásra kerülő esettanulmányok (a helyzetek tipikus dinamikája szerinti csoportosításban), illetve a mediátor dilemmáinak és szakmai következtetéseinek kifejtése, bepillantást engednek a büntetőügyi mediáció „kulisszatitkaiba”. Ezzel talán elősegítjük azt, hogy a jogalkalmazók megértsék: a mediációs szobákban nem a felelősség elkendőzése, a büntetéstől való mentesülés vagy a szabadság megvásárlása zajlik. Éppen ellenkezőleg...

Ha a kötet segít abban, hogy ezt a megértést elősegítse, és ezáltal felépítse a bizalmat ezzel az új jogintézménnyel kapcsolatban, akkor elérte célját a munkánk.

Jó olvasást, töprengést, megértést és bizalomépítést kívánunk!

II. Büntetőügyi mediáció a családon belül

A családon belüli ügyek a mediációban mindig sajátos területet jelentenek. A tapasztalatok szerint ugyanis alapvetően két helyzetre készülhetünk fel. Az egyik, hogy a bűncselekmény mögött igazából nem egy komoly konfliktus húzódik meg, vagy pedig a felek egymásnak időközben megbocsátottak, kapcsolatuk a megtörtént baj ellenére stabilizálódott.

A mediátor számára azonban a másik helyzet okozza a legnagyobb szakmai kihívást: az, amikor a családon belül a viszonyok akár évtizedek alatt olyan módon mérgesednek el, hogy az indulatok bűncselekményhez vezetnek.

Az alábbi fejezetben arra törekedtünk, hogy olyan eseteket mutassunk be, melyek inkább ez utóbbi kategóriába tartoznak. Azért tettünk így, mert az ilyen típusú esetekben jobban bemutatató a mediáció dinamikája, illetve az a logika, hogy a valóban sikeres mediáció miatt is előzi meg hatékonyan újabb bűncselekmények elkövetését.

1. Családi idill

A szereplők

A konfliktus, mely az esetleírásban ismertetésre kerül, egy családon belül történt meg, ráadásul az ügy érdekessége, hogy három generációra is kiterjedő ügyről van szó, így jogi képviselőkkel együtt 9 érintettje van az ügynek. Részt vesz még 2 mediátor, és 3 megfigyelő.

A nagypapa, nevezzük István bácsinak

60 év körüli, aki láthatóan rendkívül sértettnek érzi magát a történetek miatt. A mediáció alatt alig szólal meg, a mediátorokkal barátságatlan, a családtagjaival pedig kifejezetten ellenséges. Jól láthatóan játszmázik, és a közvetítői eljárással szemben sem elkötelezett.

Stratégiája: ha nem kell elismernem a saját felelősségemet, akkor megengedem, hogy bocsánatot kérjenek tőlem.

A nagymama, nevezzük Marika néninek

Szintén 60 év körüli nő. Számára az egész roppant kellemetlen, de mégis hajlandó részt venni. Érti, hogy a lehető legjobb megoldás a közvetítői megbeszélés során jöhet létre. A szégyenérzete áthatja egész jelenlétét, ezt időnként agresszivitással, illetve a közvetítők udvarias sürgetésével kompenzálja.

Stratégiája: na essünk túl gyorsan az egészen, csak beszélni ne kelljen a történetekről. A gyorsaság megóv a megszégyenüléstől.

Az öcs, nevezzük Jánosnak

Az egész helyzet áldozatának tekinti magát, aki csak védeni próbálta édesapját a gonosz bátyjától. Leginkább azért jött, hogy bebizonyítsa mindenkinek: a bátyjával és annak családjával nem lehet együtt élni.

Stratégiája: na most ti is látjátok, hogy a bátyám hibás mindenben...

A jogi képviselő 1.

Fiatal ügyvédnök, az ügyvédi iroda megbízásából a közvetítői eljárás során képviseli az ügyfeleit. Az egész mediáció nem különösebben érdekli, leginkább abban bízik, hogy megállapodnak az ügy gyors lezárásáról a család másik felét képviselő ügyvédnökkel, és akkor lehet is menni haza. Látva, hogy nem ez történik, először ellenségesre fordul a viselkedése, majd biztatgatni kezdi az ügyfeleit a megállapodásra, és a mediátorok pártjára áll, de mivel ez sem hozza meg a várt gyors eredményt, bejelenti, hogy sürgős dolga támadt, és távozik.

A báty, nevezzük Miklósnak

A család másik felének domináns tagja. Szereti lobogtatni a győzelmi zászlót, és nem igazán hall meg más érveket a sajátjain kívül. A történetekért kizárólag a másik felet hibáztatja, saját felelősségét az ügyben nem ismeri fel, de nem is különösebben érdekli. Szeretne hazamenni gyorsan. Öccsével a minimális kommunikációra sem hajlandó, viszonyuk kifejezetten ellenséges.

Stratégiája: öcsém és apám hibáztatása eltereli a figyelmet a saját viselkedésemből eredő felelősségről.

A feleség, nevezzük Júliának

Igazi, tapasztalt nagy játékos. Verbéli manipulatív östehetség, aki sikerrel és manipulatív szándékkal alkalmazza az érzelmi kitörés, a sírás, a düh, a bűnbánat, és a szégyen látható érzelmi jegyeit, színpadi elemeit.

Stratégiája: fenntartom az érzelmi manipuláció játszmáját mindaddig, amíg az nem veszélyezteti az eljárás eredményét. Tapasztalt játékosként tudom, hol a határ...

Az unoka, nevezzük Zoltánnak

Fiatalkorú, a nagy családi idill kellős közepén találta magát. A helyzet és a történetek is láthatóan feszélyezik, szívesen szabadulna az egésztől. A történetek egyetlen tényleges áldozata.

Stratégiája: ha nem szólok meg, talán kimaradhatok az egészből.

A jogi képviselő 2.

Akárcsak kollégája, ez a hölgy is azzal a szándékkal érkezett, hogy gyorsan lezavarják ezt az egészet, aláírnak valami papírt, és szaladnak haza. Láthatóan nem érzékeli az ügyfelei egyre világosabb igényét, miszerint a történetek **érzelmi** oldaláról akarnak beszélni. Zavarják az érzelmi reakciók, nem tud mit kezdeni a felbukkanó és egyre erősödő érzelmi szálakkal. Ezt eleinte verbálisan, majd egyre határozottabban non-verbálisan is érzékelteti. A megegyezést sürgető attitűdjében az sem különösebben zavarja, hogy a mediáció kezdetén a bűncselekmény elkövetését minden jelenlévő egyöntetűen tagadja...

Az eseti gondnok

Családi konfliktus lévén a bíróság rendelte ki a szülők és Zoltán, a kiskorú sértett érdekellentéte miatt. Fogalma sincs, hogy hogyan került ide, nem érti, miért kell részt vennie a megbeszélésen, hiszen őt „csak azért küldték, hogy valamit aláírjon”. A mediáció során végig egyetlen szót sem szól, non-verbális kommunikációja is egyértelművé teszi, hogy az eseményeket nem követi figyelemmel.

A történet

Esetünk közvetlen előzménye egy családon belüli kölcsön. A kölcsönt Marika néni kérte Júliától, aki a mintegy 40.000 Ft-ot készséggel a nagymama rendelkezésére bocsátotta, de gondosan kikötötte a megtérítés pontos időpontját. A felek elmondása szerint a konfliktus ennek az időpontnak az eltolódása miatt robbant ki, de a beszélgetés közben hamar kiderült, hogy a konfliktus több évre visszamenőleg jelen van a családban – egészen pontosan Miklós, a báty nősülését követően alakult ki.

Adva van tehát ez a bizonyos 40.000 Ft kölcsön, melynek elérkezett a visszafizetési időpontja. Júlia felhívta Marika nénit aznap 10 órakor, emlékeztetve őt arra, hogy eljött a fizetés napja, aki biztosította is Júliát, hogy az összeg a rendelkezésére áll, tessék szépen érte jönni délután 4-re. Júlia meg is nyugodott ennek hallatán, hiszen arra sajnos volt már példa, hogy a családban nyújtott kölcsön nem került visszafizetésre. De úgy tűnt, ezzel minden rendben lesz.

Akkor éppen bevásárláshoz készülődött a család, tehát Miklós, Júlia, Zoltán és a pár 6 hónapos kisgyereke. Beültek az autóba, majd útközben hirtelen ötlet született: hát ha ügyis megvan az a pénz, akkor éppen most is vissza lehet azt adni. Igaz, hogy 4 óra volt megbeszélve, és akkor dél volt... El is indult a család Marika nénihez, és Júlia, kiszállva az autóból, megszólította a kertben tevékenykedő István bácsit, a nagypapát. És ahogy az lenni szokott, a sztorik innentől eltérnek.

Júlia verziója szerint...

István bácsi durván ráfördött, hogy mit keres itt, hiszen nem mostanra volt megbeszélve a találkozó. A ráfördést durva szavak, és egy kis lökdösődés követte, amikor is a meglehetősen ittas István bácsi lekevert Júliának egy pofont. A pofont látva a család többi tagja az autóból kiugorva Júlia segítségére sietett, de Miklós visszaparancsolta Zoltánt az autóba. Ekkor jött ki a házból Marika néni, és János, akik látva a történetet, bekapcsolódtak a kialakult dulakodásba. János elkezdte ütni bátyját, Miklóst, Marika néni pedig egy söprűnyéllel ütlegelte Júliát, aki így elengedte István bácsit. A Júliától megszabadult nagypapa így János segítségére siethetett az akkor már a földön fekvő Miklós rugdosásában. Ekkor pattant ki az autóból – a 6 hónapos kicsit az autóban magára hagyva – a család mostanáig szemlélődő tagja, Zoltán is, aki apja, Miklós segítségére sietett.

A verekedés pillanatok alatt lecsitult, majd Miklós családja dühödten visszaugrott az autóba, és elhajtott. A sérülések miatt azonban kórházba kellett menniük, és a feljelentést a kórház tette meg hivatalból.

István bácsi verziója szerint...

Éppen a kertben tevékenykedett, amikor is megjelent Júlia, és agresszíven, sértő módon viselkedve, kérdőre vonta, hogy hol van a pénz. Mire ő nyugtatgatni kezdte, hogy édes lányom, nem mostanra volt megbeszélve, gyere szépen vissza 4-re. Erre Júlia először elkezdte szidalmazni (részeges vén marhának titulálta, ami azért is sértő, mert soha egy kortyot nem ivott...), majd lekevert neki egy pofont, amit mégsem tűrhetett szó nélkül. Ekkor, hogy a további pofonoktól védje magát, ellökte magától Júliát. Egyszer csak ott termett az idősebbik fia is, a Miklós, akitől szintén kapott egy pofont. Ekkor érkezett meg Marika néni a söprűvel, és János, akik a védelmére siettek. Ekkor már Zoltán, az unokája is bekapcsolódott a verekedésbe. A verekedés hamar véget is ért, csak este vett újabb fordulatot, amikor a kórházban az orvos tudatta velük, hogy hivatalból feljelentést kell tennie.

Az eddigiek alapján tehát a vád szerint minden érintett sértett és terhelt is egyben.

Szakmai kihívások

Nos, hát akkor mediáljunk...

Az ügy típusának ismeretében amellettt döntöttünk, hogy a megbeszélést a mediáció második szakaszáig együtt, majd ezt követően a harmadik szakaszt végig különtárgyalásban vezetjük le. Mint kiderült, az előkészítés során hozott szakmai döntés megalapozott volt, hiszen a konfliktus dinamikája miatt az együttes megbeszélés a harmadik mediációs szakaszban gyakorlatilag lehetetlen lett volna.

Ez a következő szakmai problémák miatt volt így:

Az első szakmai problémát az eljárás levezetése során az jelentette, hogy a felek **gyakorlatilag tagadták azt, ami történt**. Mind a két család arra hivatkozott, hogy ők ugyan nem ütöttek, csak a másik család a hibás mindenben. Összegezve a mediáció második szakaszában hallottakat, a mediátorok rákérdeztek, hogy ha senki nem ütött, akkor mire alapozva készültek a láttelepek, amiket mindkét csapat lelkesen be akart mutatni. Ezt követően felhívtuk figyelmüket arra, hogy a közvetítői eljárás feltétele, hogy a terhelték – így tehát valamennyi résztvevő – elismerje a történeteket. Ezzel a két gondolattal zártuk le a mediáció második szakaszát, és kezdtük el az igencsak hosszúnak ígérkező harmadik szakaszt, az eszmecsereét.

A külön lefolytatott eszmecsere során a felek továbbra is állították, hogy ők nem ütöttek, csak a másik fél. A helyzetet tovább nehezítette a Miklóst és Júliát képviselő ügyvéd, akinek non-verbális jelzései egyre zavaróbbak lettek. Megkérdeztük hát, hogy mi zavarja, mire kifejtette, hogy véleménye szerint azért jöttek ide, hogy megállapodást írjanak alá, de úgy nem tudnak aláírni semmit, ha nincs bent a szobában a másik fél. Fel kellett hívni tehát ismét az ügyvéd figyelmét is arra, hogy a mediációnak alapfeltétele a bűnösség beismerése, és megosztottuk vele azt a nézetünket is, miszerint a család ismét egymásnak esik, ha mindenki bent ül egyszerre.

Mivel úgy tűnt, ezen a nyomon nem jutunk messzire, így – ahogy más esetekben is tettük már - elkezdtük a felelősség oldaláról átbeszélni a történeteket. Tehát ahelyett, hogy a történetekben játszott pontos szerepüket firtattuk volna, arra kérdeztünk rá, hogy ki mennyire érzi magát felelősnek abban, hogy ez a helyzet kialakult. Ezzel a kérdéssel hagytuk dolgozni őket magukban, és a család másik felével folytattuk.

A család másik fele nem volt egyszerű eset István bácsi és János viselkedése miatt, mely a helyzetnek elég sajátos dinamikát adott. István bácsi ugyanis kijelentette, hogy ő nem hajlandó tovább folytatni a mediációt, lesz ami lesz, őt nem érdekli. Ekkor következtek a módszertani előírások szerint a kiugrás lehetséges veszélyeit és a bent maradás előnyeit firtató kérdések (ún. BATNA/WATNA típusú kérdések), melyre nem tudott határozott választ adni. Segítségére sietett ekkor a jogi képviselő, akit az ügy mielőbbi lezárása motivált, és elmagyarázta az eljárás befejezésekor várható következményeket. János zavarban levő apja segítségére sietett, és kijelentette, hogy ő „ezekkel” nem hajlandó beszélni, még ha börtönbe zárják is. Csak akkor hajlandó folytatni a beszélgetést, ha az apja is. Marika néni hajlandó volt folytatni a beszélgetést, csak jussunk valami eredményre...

A család ezen feléne is feltettük a már kipróbált, és általában sikerre vezető kérdést a felelősségről. A két sértett férfibüszkeség azonban – ügyvédjük és Marika néni döbbenetére – nem volt hajlandó még csak foglalkozni sem a kérdéssel.

Ezen a ponton tehát világos lett, hogy a közvetítői eljárás sikere azon múlik, hogy a felek hajlandóak lesznek-e felismerni a történetekben rejlő felelősségüket, illetve sikerül-e a beszélgetés folytatására rávenni István bácsit, legalábbis addig a pontig, ameddig valamelyik résztvevő játékstratégiája látványos kudarcba nem fullad.

Visszamentünk tehát a Miklós – Júlia – Zoltán hármashoz, megtudakolni, hova is jutottak a felelősség kérdésével. Nagyjából félórás küzdelem, sorozatosan alkalmazott reflexív kérdések, és semlegesbe fordítás, illetve ügyvédi rendre utasítgatások után elérkeztünk a döntő pillanathoz: kijelentették, hogy felelősek abban, hogy hagyták eldurvulni a helyzetet, hogy agressziót alkalmaztak, és hogy régóta rossz a kommunikáció a családban. Kijelentették azt is, hogy nekik is van miért bocsánatot kérni, de ezt a másik féltől is elvárhatják. Zoltán mindössze igazat adott a szüleinek.

Ezen a ponton tehát újabb játszmalehetőség került a pakliba: nyilvánvaló volt, hogy István bácsi felismeri a kínáló alkalmat, és le is csapott rá. Amikor ugyanis azt firtattuk tőlük, hogy ők hova jutottak a felelősség kérdésével, mindössze csak annyi volt a válasz István bácsi részéről, hogy na ő aztán nem csinált semmit. Ezen a ponton kénytelenek voltunk elmondani, hogy a másik fél elismerte a felelősségét, és elmondtuk, miben látják felelősnek magukat. Sajátos dinamika kezdett kialakulni: a nagymama felsóhajtott, hogy na végre, hát mégiscsak egy család vagyunk, nem szabad itt haragudni egymásra. Nagypapa mindjárt ki is jelentette, hogy ha tőle bocsánatot kérnek, akkor hajlandó folytatni a beszélgetést, de ő nem tartja magát felelősnek semmiért, amihez csatlakozott mindjárt János is.

Ecce homo... De legalábbis az emberi játszmák...

Ráadásul utánózatlan stílusérzékkel ezen a ponton szállt ki a megbeszélésből az ezt a felet képviselő, és István bácsit bent maradásra buzdító, és megállapodásra jutást szorgalmazó ügyvédnő is.

Tehát két és fél óra mediáció után ott tartottunk, hogy:

- Ha a *Miklós – Júlia – Zoltán* hármas valamelyik tagja, de legfőképpen Júlia, a nagy játékos, hajlandó először bocsánatot kérni István bácsitól, akkor István bácsi marad, folytathatjuk a mediációt.
- Viszont minek marad, és miért folytassuk, ha egyszer azt mondja, hogy nem csinált semmit, és nem felelős semmiért? Mert hát akkor be kell fejeznünk...

Mindig is ilyen mediációt kívántam. Másoknak...

Nos, hát vissza a Miklós – Júlia – Zoltán hármashoz. Meg kell próbálni valahogy véget vetni a játszmának, ha bármire is jutni akarunk. Hamarosan letelik a 3 órás időkeret, és akkor be kell fejezni. A mentő ötlet éppen ebből jött. Júlia nagy játékos ugyan, de többször kijelentette, hogy nem hagyáná, hogy a fia az ő hibájából bűnhődjön. Tehát meg kell pendítenünk a mediáció befejezését, mint lehetőséget.

Visszatérve tehát elmondtuk, Júliának István bácsi kérését, és közöltük, hogy ő nem kíván tovább részt venni a folyamatban, így kénytelenek vagyunk befejezni a megbeszélést. Ezen a ponton nyilvánvalóvá vált Júlia és Miklós számára, hogy a továbbiakban nem folytatható az eddigi játékstratégia, és Júlia látványosan összeomlott. Könnyek között kezdte el ecsetelni, hogy az egész az ő felelőssége, ő a hibás mindenben, és tudja, hogy ok nélkül bántotta István bácsit. Kijelentette, hogy szeretne bocsánatot kérni tőle, és szeretné, ha ezt elmondhatná neki. Itt kellett meghozni azt a döntést, hogy ebben az érzelmileg egyébként felfokozott hangulatban véget vessünk-e a különtárgyalásnak, és megkockáztassuk a beszélgetés együttes folytatását. Úgy döntöttünk, hogy ha István bácsi hajlandó belemenni a közös megbeszélésbe az új információk alapján, akkor együtt folytatjuk a megbeszélést, ha pedig nem, akkor befejezzük, és eredménytelennek nyilvánítjuk az eljárást.

István bácsi igazi nagy játékosként hajlandó volt megengedni, hogy bocsánatot kérjenek tőle, így folytattuk a megbeszélést együtt.

Júlia ígéretének megfelelően könnyek között bocsánatot kért a törtétekért, és hosszan ecsetelte az eseményekben érzett felelősségét. Az őszinte és hiteles bocsánatkérés megtette a hatását: előbb a nagymama mondta el, hogy ő is sajnálja a törtéteket, és mindannyian hibáztak aznap, amikor a verekedés történt. Elmondta, hogy még idő kell ahhoz, hogy a családban helyreálljon a rend, és hogy fel tudják dolgozni ezt a konfliktust és a korábbiakat. Ezt követően Miklós kért bocsánatot apjától és anyjától, majd pedig János is bocsánatot kért Júliától és Zoltántól.

István bácsitól megkérdeztük, hogy mit gondol arról, amit hallott, mire azzal válaszolt, hogy unokája, Zoltán még nem mondott semmit. Zoltán erre bocsánatot kért a törtétekért, és elmondta, hogy szégyelli, ami történt, és nagyon sajnálja, hogy emiatt megromlott a viszonya a család többi tagjával. Kifejezte azt is, hogy szeretné, ha ez a viszony helyreállna, mert hiányoznak neki a nagyszülei. Ugyanis bármi történt is, ők a nagyszülei maradnak, és szereti őket.

Az újabb őszinte gesztus már István bácsinál is megtette hatását. Elsírta magát, és elmondta, hogy tudja, hogy mindenki hibás volt a verekedésben, ő is butaságot csinált, és nagyon sajnálja. Kifejezte a reményét, hogy a jövőben rendeződnek a családi viszonyok.

Már csak egyetlen kérdés volt hátra: a két testvér, János és Miklós. Ők ugyanis csak a család unszolására voltak hajlandóak bocsánatot kérni egymástól. Várható volt, hogy ezzel még lesznek problémák...

Mivel úgy tűnt, hogy az érzelmi kérdéseket sikerült lezárni a család többségével, ezért a megállapodás kidolgozásával folytattuk.

A megállapodás ismertetése

Mindenki kijelentette, hogy a „békesség” a legfontosabb, és ezért nem várnak el egymástól semmit, csak azt, hogy a jövőben a konfliktusokat kommunikációval oldják meg. Egyébként a bocsánatkéréssel megelégszenek.

Csak Miklós és János esetében vett újabb fordulatot az ügy: János ugyanis kijelentette, hogy anyagi követelése van Miklóssal szemben. Mindezt a család többi tagjának őszinte döbbenetére.

Mivel ennek a fordulatnak a kitárgyalására nem maradt már idő (3 és fél órája tartott a mediáció), így a János és Miklós közötti megállapodás kidolgozását újabb időpontra halasztottuk, és elkezdtük írásba foglalni a család többi tagja között megszületett megállapodást, melynek szövege mindenki esetében a következő, ismert fordulat:

„A terhelt bocsánatot kért a történetek miatt. A felek az ügyet ezzel lezártak tekintik, és egymással szemben követelésük nincsen.”

A két testvérrel kapcsolatban pedig újabb időpontot egyeztetünk, velük kapcsolatban a közvetítői eljárás folyamatban van még.

Ezzel, és a közel háromnegyed órás aláírási tortúrával lezárult egy 4 és fél órás maratoni mediációs ülés.

Tanulságok

Néhány gondolat a beismerő vallomásról

Az esetek többségében a mediátor nem szembesül problémával ezzel kapcsolatban. Van azonban néhány olyan eset, amikor is az egyik legfontosabb kihívásunk éppen az, hogy a felek beismerő vallomása vajon a történetek megbánásán alapul, vagy csak egy játékstratégia része.

A fent bemutatott eset is arra a tanulságra világított rá, hogy a büntetőjog számára fontos fogalmak nem mindig használhatóak a mediáció során.

Hiába rendelkezünk ugyanis egy ténybeli vagy akár bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomással, ami a mediáció elrendelésének is a feltétele, ha mellette nem áll ott a felelősségvállalás a terhelti oldalon. A mediáció célja ugyanis még a tiszta esetekben is az, hogy a terheltben felébressze azt az igényt, hogy tetteikért ténylegesen felelősséget vállaljanak. A beismerő vallomáson túl ugyanis a felelősségvállalás az, ami a terheltet az esetleges bűnisméltéstől visszatartja.

Az eset egyik legfontosabb tanulsága tehát, hogy **a bűncselekmény tényének elismerése nem azonos a felelősségvállalással**. Érdemes tehát tovább dolgozni a felekkel akkor is, ha a mediáció során kijelentik, nem bűnösök semmiben. **Bűn és felelősség nem ugyanaz.**

A felelősségérzet felkeltésében, az őszinte felelősségvállalásban és a megbánásban a mediációnak tehát óriási szerep juthat, és mint a fenti példa is mutatta, egymás meghallgatásán, egymás igényeinek, érzelmi (!) szükségleteinek megértésén és elfogadásán múlik – még akkor is, ha a kommunikáció a helyzet dinamikája folytán átmenetileg a közvetítón keresztül zajlik.

Az érzelmi érdekek tisztázása nélkül nincs eredményes mediáció

A mediáció érzelmekkel dolgozik. A büntetőjog tényekkel. Mint a fenti példa is mutatta, a tényeknek léteznek szubjektív magyarázata, és ezek alapján nem jutunk eredményre. Viszont ha teljesül egy fontos érzelmi érdek, akkor a felek képesek lesznek egymás felé fordulni, meghallgatni egymás érdekeit, és az alapján megállapodást is kötni egymással. Ezért is kell elismételni a mediáció egyik arany szabályát: nem a megállapodás kidolgozása a célunk, hanem a konfliktusok kezelése, melyhez az érzelmek feldolgozásán keresztül vezet az út. És ha ezt az utat sikerült bejárni, akkor van lehetőség a megállapodás megkötésére.

A helyes módszer megválasztásának fontossága

A helyzetek eredménye szempontjából döntő lehet, hogy a mediáció előtt jól mérjük-e fel a helyzet várható dinamikáját, és ennek megfelelő mediációs módszert választunk-e. Az itt bemutatott helyzetben a harmadik szakasz levezetése oly módon, hogy minden érintett fél jelen van, lehetetlen lett volna. A mediáció minden bizonnyal eredménytelenül, megállapodás nélkül zárult volna minden sértett és terhelt esetében.

Mivel azonban az eszmecsere szakaszának kritikus pontjain a mediátor által semlegesbe fordított érdekeket hallhatták a felek, tehát közvetlenül nem kommunikáltak egymással, így megsérteni sem tudták egymást, és nem tudtak reagálni a másik játszmáira. A kommunikációt a különtárgyalás tette lehetővé.

A büntetőjogi következményektől való félelem

Mint azt ez az eset is mutatta, önmagában az a tény, hogy az eredményes és sikeres közvetítői eljárás mentesíti a résztvevőket a büntetőjogi következmények alól, motiváló tényező a folyamatban való részvételre. Ez a motiváció ebben az esetben – és más hasonló esetekben is – a sértettek részértől is fennáll, tehát az esetek többségében a sértett is azért vállalja a közvetítői eljárásban való részvételt, mert ettől az ügy gyors lezárását reméli.

Ennek a hatásnak ellentmond a büntetés hangsúlyozása, tehát amennyiben az eredményes és sikeres közvetítői eljárást követően is büntetőjogi folytatása van az ügynek, az erőteljesen csökkenti a folyamatban való részvétel valószínűségét sértetti és terhelti oldalon egyaránt.

A játszmákról

A bemutatott esetben több emberi játszma is tetten érhető. Részt vett benne két nagy játékos, akik megrendítő hitelességgel képviselték szerepüket. Mediáció közben gyakran figyelhetünk meg ilyen és ehhez hasonló játszmákat a felek részéről, és ezeket a játszmákat a felek leginkább a zsarolás eszközeiként használják fel egymással szemben.

Mint azonban ez az eset is példázza, mediáció közben a játszmák addig tartanak, ameddig a játék anélkül folytatható, hogy az veszélyeztesse a mediáció eredményességét. Amint a játszmában képviselt tárgyalási pozíció már nem védhető, a játszmát folytató felek őszinte gesztusok megtételére „kényszerülnek”, melyeknek ilyen helyzetben katartikus erejük van, és a játszmák látványosan összeomlanak.

Tehát a játszmák addig tartanak, ameddig a képviselt tárgyalási pozíció anélkül fenntartható, hogy az ne veszélyeztesse a mediáció sikerét, így elkerülhetővé váljon a büntetés.

A mediátor leginkább a „játékrontó” szerepében használhat a legtöbbet: amint kijelenti, hogy kiszáll a játékból (tehát befejezi a közvetítői eljárást, mert nem látszik a felek közötti közeledés), a felek rákényszerülnek játékstratégiájuk azonnali átgondolására. Annak a lehetőségnek a felvillantása (ha tudatosan, a folyamat előmozdításának szándékával, mediációs technikaként alkalmazzuk), hogy a mediációt a mediátor befejezi, hatékony eszköz, és a játszmák lezárásának, és az érdemi mediáció megkezdésének módszere lehet.

A bocsánatkérés ereje

Mint a bemutatott esetben is láttuk, a mediáció során döntő pillanat volt az, amikor megtörtént az első igazán őszinte gesztus: Júlia bocsánatkérése. Ez a pillanat fordította meg a mediáció dinamikáját, ez változtatta meg a felek hangulatát, és egymáshoz való hozzáállásukat. Egy igazi őszinte gesztusnak, melyet a másik fél is átélhet, megérezhet, óriási ereje van, és a felek számára rendkívül fontos.

Gyakran lebecsüljük ezt a hatást, lebecsüljük az őszinte, szívből jövő bocsánatkérés erejét, gyakran formálisnak, vagy mulatságosnak tűnik egy olyan megállapodás, mely csak erre épül. Mégis - mint látjuk - kemény munka, igazi megbánás állhat mögötte.

2. Történet egy mirelit halról

A történet egy családon belül megtörtént súlyos testi sértés büntette, szokatlan felállásban.

A szereplők

A terhelt, Marika

Molett testalkatú, választékos öltözetű, kellemes arcú hölgy. Az ő segítőjeként megjelent 18 éves fia, Dániel, aki farmerben, pólóban, edzőcipőben közömbösen szemlélődik, fáradhatatlanul rágózik. Látszólag nem zavartatja magát a szülei problémája miatt – valószínű, hogy anyja noszogatására jelent meg a megbeszélésen.

A sértett, István

A közvetítői megbeszélésre külön érkezik. Zömök, jó kiállítású, intelligens hangvételű, megnyerő modorú férfi.

A történet

István verziója szerint...

Az adott estén Marika születésnapját ünnepelték baráti körben. Iszogattak, énekelgettek, tréfálkoztak, jól érezték magukat. A vendégek távozása után Marika a konyhában rendrakásba kezdett, illetve előkészítette másnapra a főzni valót. Azt a bizonyos fagyasztott halat is. Eközben István cigarettára gyújtott, füstölni kezdett. Az asszony nehezményezte a lakásban történő dohányzást, amit ingerülten közölte a párjával. Szó szót követett. Az egyszerű, csipp-csupp ügyből fergeteges veszekedés támadt.

A kölcsönös vádaskodások közepette, Marika tehetetlen dühében az asztalon fekvő mirelit halat társa arcába vágta. István ezután aludni tért. Két napig pihent – rosszul érezte magát. Ez alatt Marika magában duzzogott, nem sokat foglalkozott Istvánnal, annyira haragudott rá a történetek miatt. Később István felhívta másik kapcsolatból származó fiát telefonon, hogy rosszul érezte magát, legyen a segítségére. A fiú az édesapjáért jött személygépkocsival, majd kórházba vitte a sérültet. A történeteket a kórház hivatalból jelentette – ő nem kívánt feljelentést tenni élettársa ellen.

Marika verziója szerint...

Marika elmondja, hogy élettársával, Istvánnal, 14 évvel ezelőtt ismerkedett meg, néhány hónap múlva összeköltöztek, házat vásároltak. A ház a város frekventált helyén található, luxus kategóriába tartozik, berendezése átlag feletti, értéke 200 millió forint.

(Érzékelhetően büszke munkájuk gyümölcsére, hangvételében dicsekvést érezek).

Közli továbbá, hogy élettársával hónapok óta megszakadt a kapcsolata, egy fedél alatt ugyan, de külön élnek, sem lelki, sem testi kapcsolat nincs közöttük. Az idők során felgyülemlett feszültségek, át nem beszélt problémák, az élettárs folyamatos italozásai miatt állandók a konfliktusok közöttük.

(Dani eközben hosszan elnyúlik a széken, kezét mellén keresztbe vonja, a szeméit a plafonra szegezi, mélán bámulja a semmit, sóhajt, majd elmerül a rágózás örömeiben).

Az adott napon valóban többet ittak a kellenél, holott ő ritkán fogyaszt alkoholt. A lakásban a mulatozás miatti rendetlenség, illetve István látható ittassága miatt kissé ingerültebb volt, amikor észlelte, hogy párja a lakásban gyújtott rá és elmélyülten pőfékelt. Rászólt a férfinak, hogy menjen ki a lakásból cigarettázni – ám István vitatkozni kezdett. Az asszony feszültsége folyamatosan nőtt, majd a meddő, értelmetlen vita és haragja hevében valóban a férfi arcába vágta a kemény élelmiszert. Mivel István elcsendesedett, pihenni tért, nem gondolta volna, hogy komolyabban a sérülése.

Az elmondottak után Dánielt, a segítőt kérdezném az esettel kapcsolatosan, ám ő tünetően nem vesz rólunk tudomást - a rágót az arcunkba fújja, majd tovább bámulja a fehérre meszelt sarkokat.

Elkezdtem a mediáció szokásos folyamatát, és kérdéseimmel segítettem őket abban, hogy egymás szempontjait, konfliktusait minél jobban feltárják és megértsék. Nagy nehezen sikerül „kiugratni a nyulat a bokorból” – a feleknek semmi bajuk nem volna egymással, ők szeretik egymást, tudnának szépen együtt élni, ám...

A fordulópont...

Ám ez a Dani gyerek! És elindul közöttük a beszélgetés, miközben kényelmesen dőlök hátra a széken. Lassan kibontakozik előttem a konfliktus mélyebben kapaszkodó gyökere.

Marika a néhány éves Danit hozta ebbe a kapcsolatba. Kezdetben nem volt semmi baj – István és Dani között jó kapcsolat alakult ki. Ám a fiú kamaszodni kezdett, annak minden csapásával együtt. István kemény kézzel igyekezett a vadhajtásokat nyesegetni, ám Marika anyatigrisként védte gyermekét a szerinte agresszív nevelési stílus és módszerek elől. Ebből adódóan naponta törtek pálcát a fiú feje felett.

Felett? Sajnos a gyermek füle hallatára. A fiú egyértelműen az anyja oldalára állt, hiszen a megengedőbb nevelési módszer kedvezőbb és elfogadhatóbb volt a számára. Anya és fia dacsözvétséget kötött egymással István ellen. István lassan, de biztosan csúszott a peremre, a család helyett az italozásban talált vigasztalásra, ami tovább növelte a közöttük levő szakadékot.

Nos, mire minden világos a számomra, a felek között elszabadulnak az érzelmi indulatok, a feszültség a tetőpontra hág. Kölcsönös vádaskodások, szidalmak hangzanak el. (Dani a markába köpi a rágót, majd másikat töm a szájába). Egy ideig hagyom az érzelmeket tombolni, had jöjjön ki az, aminek ki kell jönnie – majd feszültségoldó kérdésekkel igyekszem mederben tartani a történéseket. Lassan csitulnak az indulatok, a sérelmek felhántorgatásáról áttérünk az érdekalapú kommunikációra, így kiderül – kinek mire van szüksége, mit szeretne megélni, megvalósítani ebben a kapcsolatban. Ez a mediáció lényege: a sértésekről, vádakról a mögöttük meghúzódó érdekek felé terelni a kommunikációt, hiszen az érdekekről már van mit beszélni.

István érdekei

István sértettként elmondja – közösen meghatározott, ésszerű elvek, módszerek szerint kívánná Danit irányítani, vele jó kapcsolatot kialakítani. Párjától elvárná, hogy segítse munkálatait a kis kertjükben, illetve végezzen folyamatosan háztartási tevékenységeket.

Marika érdekei

Marika, a terhelt szeretné, ha többet lehetne együtt a párjával, ám nem csak otthon, a négy fal között. Jó volna sokat utazni, kirándulni, társaságba menni. Elvárná Istvántól, hogy kevesebb szeszestalt fogyasszon, fékezze indulatait, kölcsönösen segítsék egymás munkáját. A közös álláspontok közelítésére érdekében hajlandó konfliktuskezelő – személyiségfejlesztő tréningen részt venni a párjával együtt – amennyiben erre a városban lehetőség van.

Amikor elkezd működni a dolog...

Amint a vádak, és a sérelmek elhangzottak, és a megfelelő mediációs technikával megtaláltuk az ezek mögött húzódó érdekeket, máris elkezd működni a mediáció. Kiderül, hogy a felek érdekei csak látszólagosan térnek el egymástól, valójában mindketten valami nagyon hasonló szeretnének, éppen csak ezt eddig nem tudták egymásnak megfelelő módon elmondani. A konfliktusok gyakran információs, kommunikációs alapú problémákra vezethetők vissza: mindketten tudják, mit szeretnének, éppen csak nem tudják egymással a megfelelő módon közölni. Ha ez történik, a felek gyakran érezhetik úgy, hogy a másik nem érti meg őket. A mediáció ebben az esetben is ezen a ponton segít: kitisztítja azt, ami a kettejük kommunikációjában összekuszálódott, és világossá teszi az érdekeket. Innen pedig már csak egy lépés egymás megértése, és elkezd működni a dolog...

A továbbiakban már peregnék az események – a megállapodás megírására, felolvasására, aláírására került sor. Jóleső elégedettséggel mérem végig az emberpárt, talán elkezdődött közöttük valami kölcsönös megértés, közeledés... Mindenesetre a pozitívumok kiemelésével, a megállapodás tartalmának betartása reményében zárom a közvetítői megbeszélést. Mosolygunk, kezét fogunk. Csak Dani álldogál közöttünk közömbös tétován, elmaradhatatlan rágójával a fogai között.

Az eset utóélete

A felek visszajelzéséből kiderült, hogy a mediáció óta a felek közti kapcsolat sokat javult, a terhelt kijár a kiskertbe tevékenykedni, otthonát rendbe tartja. A konfliktuskezelő-személyiségfejlesztő tréning, egyelőre nem volt számukra elérhető - a városban nem szerveztek ebben az időben, így későbbi időpontban veszik igénybe. Kirándulgatnak, drágább nyaralásra még nem telik, de itt a közelben a tó. Danival némileg javult István kapcsolata, ez azonban hosszabb idő kérdése lesz. A közvetítői jelentés alapján az ügyész megszüntette a büntetőeljárást.

Az eset tanulságai - röviden

Családi konfliktusok esetében a problémák gyökere lényegesen mélyebbre hatol, mint ami miatt, a tényleges bűncselekmény megvalósult. A valóságos problémák kialakulását évekre visszamenő sérelmek okozzák, így ezek megoldása is hosszabb távú lehetőség függvénye lehet (alkoholizmus, a gyermeknevelés kudarcai, a terhelt idegi kiberulása). A közvetítői ülés együttműködő, konstruktív légkörben zajlott, a megállapodás mindkét fél érdekeit egyaránt tükrözte - ám a megegyezésben foglaltak megvalósítását az emberi kapcsolatok terén lépésről-lépésre, kemény akarattal, türelemmel, toleranciával, kompromisszum készséggel, egymás elfogadásával lehet csak valóra váltani.

A felek között - mivel közös háztartásban élnek, szóba sem jöhetett anyagi jellegű jóvátétel, de mint hamar kiderült, a feleknek nem is erre van szükségük. Számukra a megoldást a hatékonyabb kommunikáció, és érdekeik őszinte feltárása jelentette.

Mivel a mediáció érzelmek kibontakoztatásával foglalkozik – fontosnak találtam az érzelmek felszínre törését, megfogalmazását, majd ennek szellemében történő továbblépést. A felek kifejtették sérelmeiket, elvárásaikat, a továbblépés lehetőségeit.

Ez minden mediációs helyzet valódi fordulópontja: hogyan tudjuk megtalálni a sérelmek mögött meghúzódó érdekeket, és elkezdni a kommunikációt a valódi érdekek alapján. Ebben az esetben is ezt láthattuk: a történetek érzelmi feldolgozását, és egymás megértését ez a momentum segíti elő leginkább.

3. És a családról még egyszer...

A szereplők

A konfliktus, mely az esetleírásban ismertetésre kerül, egy édesanya és fia között történt meg. Az ügynek tehát két érintettje – anya és fia – van, illetve az eljárásban részt vett két mediátor és egy megfigyelő. Segítők és jogi képviselők a mediációs megbeszélésen nem vettek részt.

Az anya, akit nevezünk Máriának

43 éves asszony, aki kezdetben rendkívül kellemetlenül érzi magát az adott helyzetben. A mediáció alatt folyamatosan oldódik, egyre több mindent mesél el az életükről, a fiával szemben kezdetben ellenséges, folyamatosan zúdítja rá a sérelmeit, melyek akár több évre visszamenőlegesen törnek elő belőle. Később a bizalmi légkör megteremtése után kezdi biztonságban érezni magát, néhány elvitathatatlan jó tulajdonságot is elmond a fiáról.

Kiinduló stratégiája: Minden rosszat elmondani a fiúról, hitelesnek vélt képet alkotni arról az útról, melyet bejártak, melynek következménye az adott bűncselekmény elkövetése.

A fiú, akit nevezünk Attilának

18 éves fiatalember, aki fekete ruhában, bakancsban érkezik, testékszereket visel, karján tetoválások vannak. Számára a helyzet roppant kellemetlen, de mégis hajlandó részt venni a közvetítői eljárásban. Érti, hogy a közvetítő jelenlétében tárgyalhatja meg a történeteket az édesanyjával. Ezt a helyzetet maximálisan ki is használja. Végre talált egy olyan fórumot, ahol lehetősége van a mondanivalóját az anyával közölni, az anya pedig nem állhat fel, hangos szavakkal nem vethet véget a beszélgetésnek.

Stratégiája: Minél több mindent elmondani az anyának a rendelkezésre álló idő alatt. A közvetítő segítségével számít abban, hogy anyja végig is hallgassa.

A történet

Az eset jobb megértéséhez a család korábbi életét kell részletesebben vázolni. Attila szülei házasságban éltek, két gyermekük született. A szülők 8 évvel ezelőtt elváltak. A szülők között nagyon megromlott a viszony, naponta voltak veszekedések, melyeket Attila nagyon nehezen tudott elfogadni. A család széthullásáért, a napi veszekedésekért a fiú az édesanyját hibáztatta és hibáztatja most is.

A válást követően az édesanyához került a két gyermek. Az anya a feszültség oldására az alkohol felé fordult, agresszíven viselkedett és gyermekei életét nem követte figyelemmel. Az apa a helyzetet látva gyermek-elhelyezési pert indított, amit meg is nyert. Így Attila testvérével együtt az édesapához került. Az apa ebben az időben élettársi kapcsolatot létesített. Egy 45 négyzetméteres, 1 szobás, összkomfortos bérlakásban éltek négyen. A nagy alapterületű szobát egy szekrénysorral választották le, egyik felében Attila és testvére, a másik felében az apa az élettársával élt. Az apa a gyerekekkel többen törődött, odafigyelt rájuk, de a gyerekek belátták azt, hogy az anyánál saját szobájuk van, anyagilag is többen tud nyújtani számukra. Ezért – az együttélési szabályok tisztázása mellett – visszaköltöztek a gyerekek az anyukához.

Attila a szabályokat rövid ideig betartotta, majd a saját törvényei szerint élt, amit Mária természetesen nem vett jó néven. Kapcsolatuk elmérgesedett. Attila nehezen viselte anyja dühkitöréseit, már korábban is bántalmazta ezért. A bűncselekmény estéjén az anya néhány pohár sör elfogyasztása után érkezett haza. Attila egy barátjával borozgatott és beszélgetett. A hazatérő Máriát is megkínálták egy pohár borral, aki elfogadta azt, és leült a fiúkhöz beszélgetni. A fiatalok elunva Mária jelenlétét, kérték, hogy a szobát hagyja el, most már magukban szeretnének maradni. Mária egy újabb üveg borral tért vissza és tovább folytatódott hármásban a beszélgetés. Attila már unta az anyja jelenlétét, nyomatékkal megkérte arra, hogy menjen ki. Az anya még egy-két alkalommal újabb történetekkel, képekkel próbálkozott a fiatalokhoz menni. Attila ekkor vesztette el a türelmét és nekiment Máriának.

A szűk folyosón a hasába térdelt, a haját húzta, a lakáskulcshoz szerelt fémlánccal verte az anyját, ököllel többször arcul ütötte. A barát szóval próbálta jobb belátásra bírni, de ez nem sikerült. Végül Attila feje néhány perc múlva kitisztult és akkor döbönt meg azon, hogy mit csinált. A barát elment, az anya pedig taxit hívott és elment látteleletet vetetni. Attila hagyta el utolsóként a lakást, sétált a városban, szellőztette a fejét és azon gondolkozott, hogy mit is tett.

Reggelre arra az elhatározásra jutott, hogy „bekattant”, orvosi segítségre van szüksége. Ezért a Pszichiátriai Klinikára ment, onnan hívták fel az anyát, hogy menjen a gyerekért. Az anya Attila ideiglenes hatályú elhelyezését kérte a TEGYESZ-ben, mert félt a történetek után egy lakásban maradni a fiával. Egy hónapos ideiglenes elhelyezését követően Attila az apához került. Jelenleg újra anyjával és testvérével él. Kezdetben meghúzta magát, később ismét öntörvényű módon élt. Az anyával való viszonya ismét a bűncselekmény elkövetése előtti helyzethez hasonlítható.

Mária verziója szerint...

Elismerte, hogy néhány pohár sört ivott meg a sógornőjével, mielőtt hazatért. Attila barátjával volt otthon. A bort, amivel a fiatalok megkínálták, szívesen elfogadta. Cigarettazás céljából a konyhában jártak, csak ott volt szabad rágyújtani. Több alkalommal Attila barátja tovább kint maradt a konyhában, beszélgettek ketten, láthatóan a fiú is élvezte a beszélgetést. Azt elismerte, hogy kérték arra, hogy feküdjön le, hagyja őket magukra. Ő azonban jól érezte magát, szívesen beszélgetett volna még. Egyáltalán nem érezte azt, hogy baj lehet. Nem értette fia agresszív megnyilvánulását, megdöbbenéssel fogadta a történeteket. Korábban is volt példa agresszióra, de ez a mostani minden határon túl ment. Szép szóval, türelmesen kellett volna Attilának beszélnie vele. Az anya bántalmazása megbocsáthatatlan az ő szemében.

Attila verziója szerint...

Az édesanya nem ittasan érkezett haza, de látta rajta, hogy némi alkoholt fogyasztott. Szívesen kínálták, és beszélgettek vele, de egy idő után Attilát zavarta az, hogy a barátja többet beszélget már az anyjával, mint vele. Többször szépen, majd csúnyán is kérte az anyát, hogy hagyja végre őket kettesben, végül is a barát hozzá jött fel, vele szeretnének beszélgetni. Az anya többször benyitott, újabb mondanivalója volt, régi képeket hozott. Attilában gyülemlett az indulat, melynek végül nem tudott korlátot szabni. Meggyőződése szerint az anya játszott meghatározó szerepet a történetekben azzal, hogy nem ment ki a szobából. Bár azt is elismerte, hogy az ember az édesanyját mégsem verheti meg.

Szakmai kihívások

Az ügy ismeretében amellet döntöttünk, hogy a megbeszélést két mediátor vezeti. Mint kiderült, az előkészítés során hozott szakmai döntés megalapozott volt, hiszen a konfliktus dinamikája miatt mély ellentétre számíthattunk.

Ez a következő szakmai problémák miatt volt így:

Az első problémát az eljárás során az jelentette, hogy a felek, kihasználva a megbeszélés lehetőségét, minden olyan sérelmet igyekeztek felvonultatni, melyet a korábbiak során nem volt módjuk megbeszélni egymással. A megbeszélés első felében hosszúra nyúlt az események elmondása mindkét fél részéről. Szükségesnek tartották azokat a tényeket felvonultatni, melyeket a kialakult helyzet pontos ismerete miatt szükségesnek vélték. A mediátorok hagyták a feleket részletesen beszélni, szükségét látták az előzmények pontos megismerésének, a tények feltárásának.

A továbbiakban arra kérdeztünk rá, hogy ki mennyire érzi magát felelősnek abban, hogy ez a helyzet kialakult. Ezzel a kérdéssel hagytuk őket dolgozni, és szépen kijöttek mindkét fél részéről azok a momentumok, melyek a felek felelősségét mutatták. Mindkét fél gyakran visszatért a régmúlt sérelmeire, melyek a kialakult helyzethez vezettek. Nem kis erőfeszítésünkbe került ennek a helyzetnek a kezelése, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a probléma gyökere a régmúltban keresendő, ugyanakkor szeretnénk volna elkerülni a parttalan vitát.

A felek mindannyiszor hangsúlyozták azt, hogy a hibáikból mindkettőjüknek tanulni kell, így sikerült elérni azt is, hogy az elmondott sérelmek után kifejtették, a jövőben mit kellene a hibák helyett másképpen csinálniuk, hogy a rendszeres napi konfliktusok elkerülhetőek legyenek. Ezen az úton haladva Mária és Attila már egymással beszélgetett, kölcsönösen egymásnak tett ígérekhez hasonló mondatok hangzottak el a felek részéről. Végre megindult a kommunikáció kettejük között...

Hosszú út vezetett odáig, míg Attila a beszélgetés során eljutott arra a pontra, hogy sajnálatát fejezte ki a történetek miatt.

Mária a sajnálat kifejezését jó néven vette, ennek kimondását már régóta várta. Elmondta, hogy igazából megbocsátani nem tud, az emlékek nem halványultak benne. Azt mindenesetre kifejezésre juttatta, hogy anyaként kötelessége a fia mellett állnia, őt ellátni és segíteni, melyet a jövőben is meg fog tenni. Attila részéről nagy igyekezetet, a normális együttélés szabályainak betartását és a vele szemben megnyilvánuló „emberi” magatartást várná el a jövőben.

A konkrét bűncselekményről annyit beszéltek meg, hogy Attila az anyától annyit várt volna el, hogy hagyja őket magukra, mivel ez nem történt meg többszöri kérésre, majd felszólításra, ez vezetett az agresszív megnyilvánuláshoz. Az anya toleránsabb viselkedést, nagyobb türelmet várt volna el Attilától, az agresszív megnyilvánuláson nagyon nem döbbent meg – hiszen erre korábban is volt példa – csak annak mértéke lépte át az általa eltűrhetőnek vélt határt.

A hosszúra nyúlt eszmecsere végére a két fél kapcsolatáról és a konfliktusok gyökereiről, a felek kompromisszum készségéről teljes képet kaphattunk. Megnyugodva vettük tudomásul, hogy a felek kulturált körülmények között tudtak beszélni a gondjaikról.

Ennek az érzésnek Attila is hangot adott. Röviden kifejtette, hogy ennek a megbeszélésnek mindenek felett az volt a legnagyobb haszna az ő számára, hogy az anyával való napi konfliktusait kulturált körülmények között beszélhette meg. Most először nem kellett attól tartania, hogy az anya bármely pillanatban felemeli a hangját, kiabál vele, amit ő nem szeret. Feltett kérdéseire az anya választ adott, nem állhatott fel, hogy ott hagyja őt, és a

beszélgetésben részt kívánt ő is venni. Végre normálisan beszélgetni tudtak anélkül, hogy a másik fél kilépne a beszélgetésből. Erre régóta nem volt példa.

Mindketten elmondták, hogy kezdetben szégyellték a dolgaikat „kiteregetni” idegen emberek előtt. Segítő kérdéseink, a kialakított bizalmas viszony és a titoktartás hangsúlyozása segítette őket abban, hogy megnyíljanak.

Kérdésünkre elmondták azt, hogy ilyen beszélgetésekre gyakrabban szükségük lenne, mert a napi konfliktusaikat egyelőre külső segítő nélkül nem tudják rendezni. Attila ezek után mesélte azt el, hogy korábban jártak pszichológusnál, mert maguk érezték, hogy problémáik kezelését más segítsége nélkül nem tudják megoldani. Mária is elmondta, hogy jónak látszott ez a megoldás, de a szakember nem tudta számukra azt a lehetőséget nyújtani, amit elvártak volna tőle, így a terápiát rövidesen abbahagyták.

Mivel úgy tűnt, hogy az érzelmi kérdéseket sikerült lezárni Máriával és Attilával, így a megállapodás kidolgozása felé indultunk tovább. A felek végül is maguk indultak el ezen az úton, annak kimondásával, hogy viszonyuk rendezésére külső szakember segítségének igénybevételét látják mindketten szükségesnek.

A megállapodás ismertetése

Mindketten kijelentették, hogy a „békesség” a legfontosabb a számukra, és ezért több megértést és odafigyelést várnak el egymástól, valamint azt, hogy a jövőben a konfliktusokat kommunikációval oldják meg.

Közösen vállalták, hogy a közöttük lévő mindennapi konfliktusok megoldása céljából pszichológust, pszichiátert vagy családterapeutát keresnek fel, és szakmai segítségét kérik. Vállalták, hogy a felfüggesztés letelte előtt a szakemberrel időpontot egyeztetnek és legalább az első megbeszélésen részt vesznek. Mária igénye volt a jóvátétel vonatkozásában az, hogy Attila a lakásban a konyha festését és az ajtók javítását, festését végezze el. Az anya ezen jóvátételi igényét azzal magyarázta, hogy az ajtó üvegei Attila egyes dühkitöréseinek nyomán törtek ki, az ajtók vasalata a vita hevében történt csapkodása nyomán rongálódott meg. Attila ezt az igényt Mária részéről jogosnak érezte, megvalósítását vállalta.

Az eset utóélete

A megállapodásban rögzített időpontban Mária személyesen kereste fel a közvetítőt. Elmondta, hogy a megállapodásban rögzített jóvátétel megtörtént. A Gyermekjóléti Központban ajánlottak számukra egy egyéni terápiában nagy tapasztalatokkal rendelkező terapeutát, aki ingyen elvállalta a velük való foglalkozást. Az első találkozásra Mária és Attila együtt ment el. A második találkozásra a terapeuta instrukcióinak megfelelően külön-külön jelentek meg. Több alkalommal voltak már, jónak érzik a terápiát, szívesen járnak.

Mária elmondta azt is, hogy Attila a lakásban lévő dolgok javítását és a festést is rendben elvégezte.

Mária elmondta, hogy Attila vonakodva fogott hozzá a munka elvégzéséhez, próbálta azt halogatni. Végül a határidő közeledése volt a legfontosabb érv a munka megkezdéséhez.

A pakolást és a takarítást is együtt csinálták, együtt örültek az elvégzett munkának. Az anya elmondta azt is, hogy a mediáció óta jobban élnek, Attila igyekszik az együttélési szabályokat jobban betartani, jobban odafigyel az anyára. Mária toleránsabb Attilával, a kisebb kihágásokat nagyobb türelemmel kezeli. Mindketten igyekeznek a jobb kapcsolat fenntartására.

Tanulságok

Mi a mediáció célja?

A bűncselekményekhez hosszú út vezet, mint a fenti esetben láthattuk is. A felek viszonya évek alatt jutott el odáig, hogy közöttük az értelmes kommunikáció megszakadt, és az agresszió felé tolódott el kettejük kapcsolata. A beszélgetés során végig a dilemmánk volt, hogy belemehetünk-e a konfliktus mélyebb gyökereinek feltárásába, megbeszélésébe. Végül is a mediáció nem családterápia.

Mégis úgy döntöttünk, hogy belemegyünk az ügy mögött meghúzódó konfliktusba, hiszen a bűncselekmény oka ez volt. Ez az ügy is azt bizonyította, hogy a mediáció nem koncentrálnak kizárólag a bűncselekmény okozta helyzet lezárására, hanem a bűncselekményt okozó konfliktus kezelésére kell törekednie. Nem terápiát folytattunk, hanem addig a pontig mentünk el, amikor is a felek maguk ismerték fel, hogy terápiás segítségre is szükségük van. Ezáltal érthettük el azt a célt, hogy a büntetőügyi mediáció alkalmazásával megelőzzünk további bűncselekményeket, hiszen ha a felek kezelik a konfliktusaikat, akkor egy további bűncselekmény lehetséges indítókait számolják fel.

Felelősség kérdése

Attila esetében is a történet felvonultatása volt szükséges ahhoz, hogy felismerje a maga felelősségét a történetekben. A bűn elkövetése és a felelősség nem ugyanaz.

A bocsánatkérés ereje

A mediáció során döntő pillanat volt az, amikor megtörtént az első őszinte gesztus: Attila sajnálatát fejezte ki a történetek miatt. Ez a mondat változtatta meg a mediáció dinamikáját, megváltozott a felek hangulata és egymáshoz való hozzáállása. Ekkor kezdtek el arról beszélni, hogy a jövőben mit kellene másképp csinálni a konfliktusok elkerülése érdekében. Ekkor már a jövőn dolgoztak, a múlt tapasztalataiból tanulva. Egy őszinte gesztusnak, melyet a másik fél is átélhet, óriási ereje van mindkét fél számára.

4. Félelmetes János, az erőszaktevő

A szereplők:

János, a terhelt

50 év körüli, kissé zömök testalkatú férfi. Első benyomás alapján megállapítható, hogy komoly függőségi problémákkal küzd, ezen kívül ruházata alapján látható volt, hogy nem folyamatosan ápolt és rendben tartott személy. Viselkedése alapvetően a pozicionális álláspontból fakadt. Erőteljesen arrogáns, flegma és passzív volt. Sokat kellett „technikázni” ahhoz, hogy az ülés érdemi beszélgetéssé alakulhasson.

Jánosné, a sértett

50 év körüli, vékony testalkatú nő. Viselkedése már a bemutatkozás alkalmával elárulja róla, hogy mélyen gyökerező problémát hordoz magával. A közvetítői eljárás elején félve, volt házastársától tartva beszél és nyilatkozik. Több alkalommal is kellett pszichológiai okok miatt különtárgyalást kezdeményeznünk, hogy a sértett a valós sérelmeit és problémáit el tudja mondani.

Motivációja: a terhelt felelőssége kimondásra kerüljön és érezze tetteinek következményekkel terhelt jellegét. Nem kívánja a terhelt bírói szankcionálását.

A módszer kiválasztása

Az eset sajátosságai miatt a úgy döntöttünk, hogy a családon belüli erőszakos esetekre kidolgozott módszert alkalmazzuk. Ez a módszer két különböző nemű közvetítőt feltételez.

A történet

Jánosné verziója szerint...

Az első beszélgetés során Jánosné elmondta, hogy kicsit tart Jánostól, mert kapcsolatuk elmérgesedett és volt férje kiszámíthatatlan ember, erőszakos és semmi kompromisszumra nem képes. Feltételezte, hogy nem is tud majd vele szemben leülni és beszélgetni, mert volt házastársa csak menekülni akar a felelősségre vonás alól. A sértettet viszont megnyugtatta, hogy beszélgetés egy ideig a közvetítőkön keresztül, különtárgyalásban, bizalmi légkörben zajlik, így nem kell tartania a férje reakcióitól, bármit mondjon is.

Jánosné az eljárás első hivatalos érintkezésénél kereste már a közvetítőkben a társat, a támogatást és a védelmet. Feltehetően félelme volt házastársától táplálta ezen igyekezetében. Ennek felismerésekor figyelniük kellett a közvetítői függetlenség kényes egyensúlyának megtartására, ezért fontos volt, hogy elérjük: Jánosné képes legyen a saját véleményének kimondására, képes legyen érdekeinek megfogalmazására és közlésére.

Kiderült, hogy a közvetítőkön keresztül könnyebben kommunikál, és így meg tudja üzeni a saját gondolatait is a volt férjének. A mediáció első részében tehát a bizalmi légkör és a nyílt kommunikáció megteremtése volt a legkomolyabb kihívás a számunkra.

Jánosné elmondta, hogy volt férje az adott napon ismételtlen meglátogatta a külön házában és ittas állapotban érkezett meg hozzá. Ételt követelt rajta és minden apróságba kapaszkodva kereste a konfrontáció lehetőségét. Jánosné kérte, hogy távozzon, zavarja a jelenléte. Egyébként sem fizeti a gyerektartást...

János nem tűrt semmilyen ellentmondást és fenyegetőzni kezdett. Jánosné nem akarta hagyni magát, miután úgy érezte, hogy sarkára állhatna végre ezen alkalommal. János kést ragadott és hadonászni kezdett a volt felesége arca előtt. Jánosné a kezét arca elé kapta és ekkor érte a sebzés. Kezébe égető, éles fájdalom hasított és tudta, hogy volt házastársa megvágta késsel. Kirohant a házból és átmenekült a szomszédokhoz. Az erőszaknak ez vetett véget.

János verziója szerint...

János magabiztos, de indiszponált stílusban kezdett beszélgetni velünk. A közvetítő higgadtan igyekezett hangot találni először Jánossal. Miután a terhelt magatartása az együttműködés hiányát mutatta, nyilatkoztattuk az önkéntesség körén belül, hogy kívánja-e folytatni az eljárást. Terhelt erre érdemi választ nem adott, hanem saját jelentőségét és ártatlanságát kezdte nyomatékos hangon hangsúlyozni.

Világossá vált: az eljárás minél hamarabbi befejezése volt a célja. Pár percen belül már a hölgy közvetítő hivatalos pozícióját figyelmen kívül hagyó, arrogáns, tipikusan hímsoviniszta pozíciót felmutató terhelttel találtuk magunkat szemben.

A férfi közvetítő rendre utasítását követően János meglepetésében megfeledezett a saját magának kitalált pozícióról és számára is talán meglepő együttműködést tanúsított, miután a kérdések, miszerint „milyen okból vállalta a közvetítői eljárást” és „miért jött el az eljárásra”, kizökkentette az erős passzivitásból. Itt tehát gondot okozott a családon belüli ügyek tipikus momentuma: a férfi terhelt általában nem tekinti partnernek a női mediátort.

János elmondta, hogy amikor haza érkezett (ezt közvetítői kérdésre helyesbítette később, hogy volt feleségének házához) már látta az asszonyon, hogy közös gyereküket megint ellene hangolta és látogatásának nem örülnek. Nem értette, miért van így, hiszen ő pénzzel is támogatja őket rendszeresen és folyamatosan, lehetőségéhez mérten. Állítása szerint nem volt komoly veszekedés és nem érti, miért lehet ebből ügy. Közvetítő megkérdezte, hogy a sérülés hogy keletkezett, ami miatt a büntetőeljárás elindult. A feleletében azt bizonygatta, hogy nem tudja, mert csak előkerült a kés a kezében és nem érti most sem, hogy milyen módon érthette el a sértett kezét vele.

János beszámolója merőben más eseményt foglalt magába, mint a sértetté és felmerült a gyanú, hogy terhelt a felelősségét kérdőjelezi meg a beszámolója során. Közvetítői kérdésre roppant nehezen és körülményesen ismerte el, hogy beismeri a tettét.

A konkrét események előadása után már együttes megbeszéléssel folytattuk.

Először Jánosné véleményét tükröztük vissza a feleknek, miközben János többször igyekezett az általa elképzelt pozícióját biztosítani különböző, a sértett szavahihetőségét kétségbe vonó sértegetéssel. Figyelmeztettük az elfogadott szabályok betartására, valamint az önkéntességére. Érezhető volt, hogy presszionálni akarja volt feleségét.

A felek közötti *közös pontok kialakítása* roppant erős akadályokba ütközött. A *rejtett tartalmak* felszínre hozásánál újabb problémákat véltünk felfedezni a felek között.

A kialakult felfokozott helyzetben ismét szükségessé vált *különtárgyalást* a sértett féllel kezdtük meg.

Hamar kiderült, hogy kettejük között nem csak a konkrét ügy az alapvető probléma. Több évre visszanyúló, rossz kapcsolat az akadály a konstruktív beszélgetésnek.

A különtárgyalás

Jánosné elmondása szerint elhagyta terheltet, mert az alkoholista életmódot folytatott és a családot is veszélyeztette több alkalommal erőszakos magatartásával. A közös gyermekükkel is ellenszenvessé és viharossá vált a terhelt kapcsolata és Jánosné úgy gondolta, hogy a tragédia elkerülése végett mindenképpen külön életet kell kezdjen gyermekével. Ekkor vette meg a házat más településen, a közös lakás eladása után, de a terhelt nem kívánta megszakítani a kapcsolatot, és ennek egyre inkább erőszakosabb és inkriminált hangsúlyt adott.

Közvetítők kérdésére elmondta Jánosné, hogy most ért meg benne az elhatározás és már annyira „betelt nála a pohár”, hogy fel is jelentette volt férjét, holott már korábban kellett volna, amikor például János elől saját házának hátsó ablakán ugrott ki, és ennek következtében eltört kulcscsontja és medencecsontja, valamint megsérült több helyen. A szomszédok hathatós segítségével tudott akkor elmenekülni. Azonban ezt megelőzően is voltak hasonló atrocitások az elmondása szerint.

János a különtárgyaláson szűkszavú maradt és állította, hogy nem alkoholista és nem szokott erőszakos lenni. Kérdésünkre, hogy milyen módon került kezébe a kés, amivel megsebezte volt feleségét, nem tudott választ adni. A válasza a következő volt: „csak úgy a kezembe került és nem is értem vele el,nem is tudom, hogy érhettem el a késsel”

Nyitott kérdésekkel és semlegesítő mondatokkal igyekeztünk elérni, hogy a terhelt is nyitottabb és közreműködőbb módon vegyen részt a beszélgetésben.

Itt kellett bevetni egy újabb fegyvert: a reflexív munkamódszerekkel, szerepcseré módszerének alkalmazásával, a másik fél helyzetére vonatkozó kérdések feltételével végre gondolkodásra készítettük Jánost. Úgy látszott, végre elindul valami, János elismerte, hogy volt felesége számára az egész helyzet tarthatatlan és kezelhetetlen, illetve most először őszintén elismerte azt is, hogy a kialakult helyzetért őt terheli a felelősség.

Így ismét együttes üléssel folytatódott az eljárás, de közben végig kényesen ügyelni kellett a felek közötti egyensúlyra.

A közös érdekek feltérképezése, és a kommunikáció érdek alapra helyezése egy következő különtárgyaláson kristályosodott ki. Az érdekek: az ügy mihamarabbi lezárása, bírói ítélet elkerülése. Mindkét fél kijelentette, hogy a hallottak alapján a kettejük közötti viszony megszüntetése közös érdek, mindketten ezt szeretnék. Jánosné továbbá anyagi jóvátételt is kért, mintegy ezzel is emlékeztetve volt férjét a történetekre.

Itt már áttérhettünk a megállapodás kidolgozására.

A megállapodás kidolgozása

Jánosné 200 000 Ft-ot tartott elfogadhatónak anyagi jóvátételként.

János ezen megbotránkozott és elfogadhatatlannak tartotta. Ő 50 000 Ft-ot lett volna hajlandó teljesíteni.

A terhelt ismételt kirohanása miatt újból kellett különtárgyalást kezdeményezni, amely keretén belül elmondtuk, hogy gondolják meg, hogy miért jöttek ide, mit szeretnének elérni.

A feleket arra ösztönöztük: gondolják át, hogy megállapodás esetén milyen sorsa lesz az ügynek és megállapodás nélkül milyen fejlemények várhatók. János hamar felmérte a saját helyzetét, és a közös érdekek felsorolása után ismételten együttes ülés követte a különtárgyalást.

János a kérdéseink hatására változtatott korábbi álláspontján, Jánosné elfogadta így a megállapodást.

Jánosné kérésére a megállapodásba foglaltuk, hogy sértett azt is szeretné, ha nem látogatná és hagyja gyerekeivel együtt békében élni. Ez volt a terhelt egyik emocionálisan értékelhető legfontosabb megnyilvánulása. Így ha János a sértettet a felfüggesztés időtartama alatt felkeresi, akkor a megállapodás nem teljesülne minősül még akkor is, ha az anyagi jóvátételt megfizette a terhelt. És akkor folytatódik a büntetőeljárás. Ez legalább 6 hónap nyugalmat jelent a sértettnek...

Tanulságok

Játszmák a mediáció során

A „családon belüli” konfliktusok széles palettáján mindig lehet találni színes történeteket. Ennek egy speciális válfaja a családon belüli erőszak. Az adott ügyben volt házastársakról van szó. A két fél homlokegyenest más stílusban, más történetet mesélt el. A terhelt igyekezett minél kevesebb kérdésre válaszolni és kevesebb információt adni. Többször kellett halvány *provokációval* előcsalogni belőle a válaszokat.

A terhelt erőteljes *játszahelyzetet* alakított ki magának a pozicionális álláspontjának fényében. Ezt többször feloldottuk különböző technikákkal, mint a határozott kérdés az eljárás folytatására irányulóan, a különtárgyalás megtartása, a zavarba hozó kérdések, melyek érdekeket hoztak felszínre. A mediáció egyik alapvető kihívása azonban a bármelyik oldalon megmutakozó játszmák leküzdése. A játszmák ugyanis a nyílt és érdekekre alapuló, asszertív kommunikáció ellentétei. Nyílt, érdekalapú kommunikáció nélkül viszont nincsen sikeres mediáció.

A mediáció a sértetté

Esetünkben a kommunikáció minőségén volt lemérhető, hogy a terhelt nem őszinte megbánással ment bele a megállapodásba. Amennyiben azonban a sértett fél a terhelt nem egyértelmű viselkedése után is szeretné az eljárás folytatását és a megállapodást, a közvetítőnek törekednie kell a beszélgetés elősegítésére. A mediáció ugyanis a sértettéről, az ő igényeinek a kielégítéséről szól. Amennyiben a sértett az anyagi jóvátételben és a távortartásban látja a megoldást, és nem érdekli, hogy a terhelt megbánta-e a tettét, vagy sem, akkor a közvetítőnek semmilyen erkölcsi és jogi indoka nincsen a megbeszélés befejezésére. A sértett fél ebben az ügyben is szeretne volna, ha elmondhatja hivatalos fórumon, hogy mit és hogyan szeretne, ezért félve, de ragaszkodott az eljáráshoz, amiben a legjobb lehetőséget látta a kialakult helyzet kezelésére.

A terhelt fél *érdekeinek felismerése*, miszerint nem akar bírói eljárásban elmarasztalást kapni, nem szeretne semmilyen ítélet miatt hátrányt szenvedni, meghozta azt a fontos tartalmat számára, ami miatt ő is akarta az ügy közvetítői eljárás keretein belül történő lezárását.

Megbánása folyamatosan ingott, de voltak pillanatok, amikor elgondolkodott a tettén és sajátos módon mérlegelte azokat. Az ő természetéhez képest azonban ez is nagy eredmény.

Engedett végül a sértett akaratának a jóvátételre vonatkozóan, ami köszönhető volt az esettől való szabadulás erős kívánalmának és a megbánás halvány szikráinak.

III. Büntetőügyi mediáció a közvetlen társas környezet egvéb színterein

Az alábbiakban bemutatásra kerülő ügyek az élet olyan színterein történtek, melyekben nap mint nap megfordulunk, és az ezen a területen megtörténő konfliktusok ismerőseinkkel, szomszédainkkal, barátainkkal kapcsolatosak. Ezeknek az ügyeknek a sajátossága, hogy a sértett és a terhelt a bűncselekmény előtt valamilyen minőségű rendszeres kapcsolatban voltak egymással, így a konfliktus őket mélyebben, személyesen, közelebbről érinti.

Igazi húsba vágó ügyek ezek, már csak azért is, mert közvetlen társas környezetük sajátossága, hogy nem tudunk egyszerűen kilépni belőle, tehát a sérelmünkre bűncselekményt elkövető szomszédal, ismerőssel vagy (egykori) barátal továbbra is nap, mint nap találkozunk. Ezért a mediáció akkor éri el a célját, ha rendezzük a bűncselekmény hátterét adó konfliktust.

Az ilyen típusú ügyekben sajátos dinamika érvényesül, ami a mediációban alkalmazott módszereket is érinti. Az alábbi történetek ezeknek az ügyeknek a sajátos jellemzőit, dinamikai elemeit hivatottak bemutatni.

1. Üzlettársakból barátok – barátokból ellenségek

A bemutatásra kerülő mediációs ügyben súlyos testi sértés büntette miatt indult büntetőeljárás. A rendelkezésre álló információk alapján üzlettársak és egyben barátok között történt a konfliktus három évvel ezelőtt. A terhelt beismerő vallomást tett, de a büntetőjogi felelősségét nem ismerte el. A közvetítői megbeszélés során derült ki, hogy rendkívül nehéz ügyről van szó, és amikor a 2. tárgyalás végén írásbeli megállapodás is született, azt határtalan sikerélményként éltem át.

A szereplők

Egy sértett, egy terhelt, egy-egy jogi képviselő, egy mediátor vesz részt a közvetítői megbeszélésen.

A sértett, Imre

35 év körüli, közepes termetű, robusztus, erős testalkatú fiatalember. Mélységesen sértettnek érzi magát a történetek és következményei miatt. Elkötelezett a közvetítői eljárás iránt, ami nagy lehetőség számára, hogy a történeteket kissé felnagyítva, a valóságtól eltérően, saját maga sértetté válását hősként felnagyítva, piedesztálra emelve, a maga oldalára állítsa a jelenlévőket, beleértve a mediátort is.

Kiinduló stratégiája: Én vagyok a sértett, én vagyok az ügy eddigi vesztese, ezért most én diktálom a feltételeket.

A sértett meghatalmazott védője

Középkorú, erőteljes, határozott, karizmatikus személyiség. Nehezen tudja elfogadni, hogy megfigyelőként vesz részt az eljárásban, nem ő irányítja az eseményeket és nem az övé a főszerep. Nehezményezi, hogy nem a tárgyalóasztalnál, hanem ügyfele mögött kap helyet. A közvetítői megbeszélésből leginkább az érdekli, hogy minél magasabb jóvátételt lehessen kicsikarni a terheltből, és erre sarkallja ügyfelét is.

A terhelt, László

40 év körüli, alacsony termetű, vékony testalkatú fiatalember, kb. egy fejjel alacsonyabb a sértettnél. Szomorú tekintetű, a történeteket az őszinte valóságában feltáró személy. A

közvetítői eljárás iránt elkötelezett, elsősorban a konfliktus megbeszélésére és a felelőssége feltárására törekszik.

Stratégiája: Mentésülni az elkövetett bűn pszichés terhe alól, ezért bármilyen jóvátételre kész a józan ész határain és az anyagi lehetőségein belül.

A terhelt meghatalmazott védője

60 év körüli, csendes, nyugalmat, magabiztosságot sugárzó úriember, a terhelt családjának régi barátja. Ellenvetés nélkül veszi tudomásul, hogy ő itt megfigyelőként vesz részt az eljárásban. Érdeklődve szemléli az eseményeket, jegyzetel közben és nonverbális kommunikációval támogatja a mediátort.

1. Szakmai kihívások

Az első két szakmai kihívás, mellyel szembesültem: a felelősség tisztázása a terhelt részéről és a konfliktus milyenségének feltérképezése („kihúlt konfliktusról” vagy még most is élő konfliktusról van-e szó, erőegyensúly felmérése a felek között pl.: kommunikációs készség, milyen hatékonysággal képesek a saját érdekeiket érvényesíteni, milyen pozíciókat képviselnek, hatalmi egyenlőtlenségek, domináns érzelmek...).

Mivel az előzetes információk alapján arra lehetett számítani, hogy a konfliktusban továbbra is erőteljes indulatok vannak jelen, ezért azon mediációs módszer alkalmazását láttam a legegyszerűbbnek, melynek során a felek a mediáció elején nem találkoznak egymással. Először a terheltet hívtam be, majd félórás csúsztatással a sértettet.

Mit vártam ettől a módszertől? A felek érzelmi állapotának megismerése után eldönthetem, hogy milyen mediációs módszerrel folytatom a megbeszélést. Titokban abban reménykedtem, hogy mivel barátok voltak a jelen ügy szereplői és már 3 év eltelt az eset megtörténte óta, ezért valószínűleg egy „kihúlt konfliktusról” van szó. Ez azt jelenti szakmai szempontból, hogy az alapmódszer alkalmazása során a közvetítői megbeszélésen a felek majd tisztázzák a történeteket, hagyom, hogy elmondhassanak az ügyről bármit, amit szeretnének. Én nem ragaszkodom a szokásos kérdéseimhez, kivéve a terheltet érintő felelősség és a sértettet érintő jóvátétel körében „kötelezően fel kell tenni” kérdéseimhez. Azt gondoltam, hogy nyugodtan hátradőlök a székekben, a felek irányítják az eseményeket, baráti hangvétellű eszmecsere folytatnak egymással, jólesően szembesülök a terhelt őszinte, tisztelettudó bocsánatkérésével és a felek kölcsönös, egymás iránti sajnálkozásával, az eset tanulságainak levonása után a felek békejobbát nyújtanak egymásnak, s megígérik, hogy soha nem hagyják, hogy a bizalmon alapuló barátságuk idáig jusson. Azonban hamarosan kiderült, hogy első, kevésbé optimista feltevésem volt a helytálló.

Az első megbeszélések

Megbeszélés a terhelttel

A terhelt – nevezzük Lászlónak – megjelent a meghatalmazott védőjével együtt. Elmondta, hogy felelősnek érzi magát a történetekben, bár nem szándékosan, előre megtervezve, akarattal követte el a cselekményt, amely miatt büntetőeljárás indult ellene.

Elvette az üzlettársa termelési naplóját, azt bedugta a nadrágjába, ki akart vele futni az irodából. A hangos szóváltás mellett volt köztük testi konfrontálódás is, de ekkor még el tudott futni az üzlettársa elől. A terhelt üzlettársa (a sértett) be akart ülni a saját gépkocsijába, hogy a rendőrséget hívja a mobiltelefonjáról, ekkor a terhelt a sértett elé ugrott, hogy ezt megakadályozza. Ekkor a két fél összeütközött és eltörött a sértett válla, ebből lett a súlyos testi sértés büntette.

A terhelt elmondta, ő a felelős abban, hogy a sértett megsérült, ő ugrott a sértett elé, hogy elállja az útját, de nem azzal a céllal, hogy megsérüljön. Felelős a történetekért, de nem a szándékosságért, nem tett támadó mozdulatot a sértett felé.

Kérdésekre elmondta, hogy azért jött el ma, mert szeretné megbeszélni a történeteket a sértettel, szeretné elmondani neki, hogy nem akarattal, nem szándékosan okozta neki a sérülést. Mivel a történetek óta nincs kapcsolata a sértettel, szeretné elmondani neki, hogyan lehetett volna elkerülni ezt a konfliktust az alapprobléma megoldásával. Bocsánatot kér a sértettől és anyagi jóvátételt ajánl neki a pénzügyi lehetőségeinek függvényében. Nagyon sajnálja, hogy véget ért a barátságuk.

Megbeszélés a sértettel

A sértett a kérdésekre elmondta, hogy azért jött ma, mert a bíró azt mondta, hogy a közvetítő segítségével megbeszélheti a problémáját a terhelttel és jóvátételt kérhet tőle. Szeretne anyagi jóvátételt kapni, és akkor le lehet zárni az ügyet, ami már 3 éve húzódik. Minél hamarabb legyen vége, de csakis akkor, ha megkapja a jogos, őt megillető anyagi jóvátételt, nem szívesen vállalja a polgári peres eljárást a jóvátétel kérdésében. Szerinte a terhelt ügyis beleegyezik mindenbe, mert meg akarja úszni a büntetést. Még mindig felhőborítónak tartja, ami történt. Az üzlettársa, akit a barátjának hitt, ezt tette vele, de ha megfizeti őt, akkor hajlandó egyezkedni, befejezni az ügyet.

Ezt követően megpróbáltam feltérképezni, hogy jelenleg milyen a kapcsolata a terhelttel, ill. a konfliktus mennyire mérgeződött el közöttük.

A sértett elmondta, hogy semmiféle kapcsolata nincs a terhelttel, a történetek óta kölcsönösen nem keresték egymás társaságát. Haragszik a terheltre, és bosszantónak tartja, amit művelt. A sértett szerint másképp kellett volna megoldani azt a konfliktust, amelyből kialakult a bűncselekmény, és akkor nem lett volna büntetőeljárás. Úgy gondolja, hogy itt gyorsan elintézik az ügyet, aztán mindenki megy a maga útjára. Ebből a kapcsolatból már nem lesz sem üzlettársi, sem baráti kapcsolat.

A különtárgyalásban megszerzett információk

Ennyi volt az előzetes megbeszélések lényege, amelyből az alábbi információkat tudtam meg, amelyek segítettek megtervezni a mediációs folyamatot és ki tudtam alakítani a saját stratégiámat. Világossá vált az előzetes megbeszélésből tehát, hogy:

- A konfliktusban vannak közös érdekek (végre megbeszélni a történeteket)
- Nincsenek olyan domináns érzelmek a konfliktusban, melyek a mediáció együttes megbeszélésben történő folytatását megakadályoznák. Ennek ellenére, a két fél korábbi kapcsolatára való tekintettel komoly figyelmet kell fordítani majd az érzelmekre, az empátiára.
- A sértett azzal a meggyőződéssel érkezett, hogy a terhelt csak azért jött el a megbeszélésre, hogy megszabaduljon a büntetéstől. Tehát segíteni kell majd a sértettnek, hogy jobban megismerhesse a terhelt motivációit. Fokozottan oda kell figyelni, hogy az érdekalapú kommunikáció kialakuljon a felek között.

A történet

A felek mindketten egyformán mesélték el a történeteket, amelynek rövid összefoglalása a következő:

A terhelt és a sértett már kb. 8-10 éve üzlettársi kapcsolatban álltak egymással folyamatosan, majd az üzlettársi kapcsolatból lassan kialakult egy bizalmas barátság is. A terhelt, a

szüleivel együtt, egy közös családi vállalkozásban dolgozott. A terhelt szülei szerződést kötöttek a sértettel egy épülőben lévő lovas tanya nyílászáróinak elkészítésére, mintegy 15 millió forint értékben. Az elkészítési határidő meghosszabbítására – a sértett kérésére – több alkalommal sor került.

Mivel a nyílászárók nem készültek el időben, a félèves csúszás ellenére sem, félő volt, hogy a lovas tanya nem kapja meg az illetékes hatóságtól a használati engedélyt és a családi vállalkozás csődbe megy. Emiatt folyamatosan sürgetni kellett a sértettet. Mintegy háromnegyed éves határidő hosszabbítással végre elkészültek a nyílászárók, azokat a sértett elszállította a terhelt szüleinek. A megrendelt áru átvétele után azt tapasztalta a terhelt, hogy nem a megrendelésben szereplő teljes mennyiségű áru érkezett meg. Ekkor a terhelt személyesen ment a sértetthez, hogy tisztázzák a dolgot. Elment a terhelt műhelyébe, ahol a konfliktus megbeszélése során hangos szóváltás, majd dulakodás alakult ki kettejük között. A dulakodás oka az volt, hogy a terhelt felkapta a sértett átadás-átvételi naplóját, azzal a céllal, hogy abban megváltoztasson adatokat.

Milyen adatokról volt szó? A terhelt, a nyílászárók szállítása előtt néhány nappal, annak reményében, hogy hamarosan befejeződik a nyílászárók legyártása, a sértett termelési naplójában aláírta, hogy a sértett a teljes mennyiségű árut legyártotta és elszállította neki. Mivel a terhelt nem kapta meg a teljes mennyiségű árut, a naplóban ezt az adatot szerette volna átírni. Ez nem sikerült neki. A naplót a nadrágjába dugta, futott az autójához, hogy elmeneküljön. Aztán a sértett elkiáltotta magát, hogy ő azonnal elmegy a rendőrségre, ha a terhelt nem adja neki vissza a naplót. Ettől megijedt a terhelt, meg akarta akadályozni, hogy a sértett beleüljön az autójába, megrántotta a terhelt bal vállát, majd egymásnak ütköztek és a sértett ezen ütközés miatt, a bal váll 8 hét alatt gyógyuló ficamát szenvedte el.

Egymás megértése szempontjából fontos volt, hogy a felek – akik között semmilyen kommunikáció nem volt az ügy óta – megismerjék a történetek következményeit. Az erre vonatkozó kérdésekre mindketten elmesélték, hogyan alakult az életük a bűncselekmény óta.

A sértett története

A sértett, a 8 hétig elhúzódó lábadozása következtében, nem tudta felügyelni a vállalkozását, ami tönkrement és emiatt eladósodott az egész családja, jelzálogkölcstől kellett felvennie. Aztán egy évvel ezelőtt rátalált egy új üzletársra, akivel új vállalkozást indított a reklámszakmában és most már kezd talpra állni anyagilag és erkölcsileg is.

A terhelt története

A terheltet, a büntetőeljárás megindulása után, az édesapja erkölcsi megfontolásból kitette a családi vállalkozásból. Elköltözött a családi fészekből 300 km-nyi távolságra és egy volt egyetemista csoporttársával, banki kölcsönökből új vállalkozást kezdett, ami már megduplázta a nyereségét.

Ezen a ponton felerősödtek az érzelmek és egymás szavahihetőségének megkérdőjelezése. A terhelt kétségbe vonta, hogy a 8 hetes lábadozás miatt ment tönkre a sértett vállalkozása, ő úgy gondolja, hogy már a közös vállalkozásuk alatt is voltak a sértettnek pénzügyi gondjai. Arról nem is beszélve, hogy a sértettnek a rali versenyzései során már kialakult a vállficam problémája, ami miatt gyakran nem tudott dolgozni, mert egy-egy rossz mozdulat hatására az kiugrott a helyéről. Ebben a szituációban viszont a terhelt volt az, aki a sértett vállának sérülését okozta. A terhelt is megsérült az ütközés következtében, megrándult a válla és 8 napon belül gyógyuló sérülései keletkeztek.

A sértettet az bosszantotta fel, hogy a terhelt mindig is hanyag eleganciával kezelte a vállalkozásokat, görcsös erőfeszítések nélkül, hogyan lehet, hogy már megint egy sikeres vállalkozást működtet. Elmondta, hogy neki mindenért, mindig véres verejtékkel kellett megküzdenie, soha senki nem támogatta, mindent a saját erejéből ért el. A szavait harag, gyűlölet, féltékenység és sértődöttség kísérte. A szubjektív álláspontok lassan kezdtek

átfordulni a „Kinek van igaza?” című történeté, ami nem tartozik a mediáció megoldandó feladatai közé. A sértett a terhelt viselkedésén annyira felbőszült, hogy „egoista, öntelt, nagyképmű majomnak” sikerült neveznie a terheltet, és őt vádolta a faipari vállalkozásának csődje miatt.

A mediáció dinamikája és a katarzis élmény biztosítása végett hagytam, hadd mondja ki a sértett a fent említett kifejezéseket, de utána igyekeztem mederben tartani az eseményeket. Ezen a ponton még nem akartam szétválasztani a feleket. A sértettet megnyugtattam: „Látom, Önt ez most nagyon érzékenyen érinti, nagyon feszült!” Majd visszatereltem a beszélgetést az eredeti témához: „Ha jól értem, Ön magabiztosan szeretne vezetni egy sikeres vállalkozást”. „Igen, szerencsére most jó témában vállalkoztam, sikerült széles értékesítő hálózatra szert tennem és az első évben már hasznot értem el”- felelte a sértett.

Ez elegendő volt a sértett számára, lecsillapodott. A terhelt nem reagált a sértő kifejezésekre sem szóban, sem non-verbális kommunikációval.

Fordulópontok a mediációban

A konfliktus érzelmi feldolgozása

Megkérdeztem a terhelttől, mit gondol arról, hogy a sértett sikeres az új vállalkozásában?

A terhelt elismerően beszélt a sértettéről, gratulált neki, mindig is alkalmasnak tartotta őt az üzleti életre a reális jövőbe látása és megfontoltsága miatt. Ezért szeretett vele együtt dolgozni. A személyes konfliktust a terhelt oldotta meg a sértettet dicsérő kifejezésekkel. A terhelttől érkező elismerő szavak ugyanis megnyugtatták a sértettet, és ismét lehetett nyugodt mederben tartani a beszélgetést.

Áttértem egy következő, érzelmi szempontból fontos témára: a barátságukra.

Mindkét felet meglepte a váratlan kérdés, majd egymást felváltva mesélték el történeteiket a közös nyaralások élményeiről, a két család szoros kapcsolatáról. Hamarosan mindketten felszabadultan, egymásra mosolyogva, nosztalgiázva mesélték el azt a közös síelésüket, ahol nagy esések közepette a terhelt megtanította a sértettet síelni.

Egy újabb katarzis élmény és gond nélkül jutottunk el az egymás helyzetének megértéséig, az alapprobléma tisztázásáig, amelynek következménye az, hogy most itt ülünk közvetítői megbeszélésen. Komikus a történet lényege, de kiderült, hogy a sértettet az egyik alkalmazottja „meglopta”. A sértett egyik alkalmazottja a lovas tanyára szállítandó nyílászárókból kettő darab ajtót és kettő darab ablakot eltulajdonított és azokat értékesítette egy házaspárnak. A sértett ezért nem tudta leszállítani az ablakokat időben. Jelen ügy megtörténte után fél évvel azonban a sértett leszállította a hiányzó nyílászárókat a terhelt szüleinek.

A kommunikáció minőségének változása

A felek egyre inkább egymás felé fordultak, megértették egymás helyzetét, empátiát tanúsítottak egymás felé. Mindez alapvetően megváltoztatta kettejük kommunikációját.

Mindkét fél elmondta elképzeléseit arról, hogyan kellett volna megoldaniuk az alapproblémát. Jó hangulatban, kellemes légkörben zajlott a beszélgetés. A terhelt sajnálkozott a történetek miatt, sajnálta, hogy kifocamodott a sértett válla és tönkrement a vállalkozása. Elmondta, hogy nem kellett volna felkapnia a termelési naplót, nem kellett volna megrántani a sértett kezét és nem kellett volna elé ugrania, amikor be akart ülni az autójába. Annyit tanult az esetből, hogy a jelenlegi üzlettársával együtt írják a forgalmi naplót azért, hogy ne alakuljon ki konfliktushelyzet. A terhelt azt is sajnálta, hogy nem látogatta meg a sértettet a történetek után,

nem volt vele együtt érző és a közös barátságuk is tönkrement. A sértett helyeselte az elmondottakat.

A sértett is megértő volt, elmondta, hogy ő is felkereshette volna a terheltet, de a megbántott önérzete ezt nem engedte. Felmerült annak a gondolata, hogy ismét együtt nyaraljon a két család, hiszen a gyerekek és a feleségek is áldozatai ennek a történetnek.

A terhelt őszinte megbánással bocsánatot kért a sértettől, amit a sértett könnyes szemmel elfogadott. Itt már csak annyi feladat volt, hogy megértő figyelemmel követtem a felek eszmecseréjét.

Tehát mit is oldottunk meg eddig? Alapkonfliktus megbeszélése, a közös témák megbeszélése, a másik fél helyzetének megértése, a konfliktus érzelmi feloldása, személyes konfliktus megoldása, felelősségvállalás megbeszélése, bocsánatkérés, létrejött a biztonságos, felszabadult, bizalmi légkör, az ügyel kapcsolatban már semmit nem akarnak elmondani egymásnak és megkérdezni a másik féltől. A legideálisabb pillanat, hogy rátérjünk a jóvátételre.

A jóvátétel témája

A sértetthez intézett „Önnek mire van szüksége, hogy ezt az ügyet le tudja zárni, el tudja engedni?” kérdésemre az ügyvédnö időt kért, hogy tárgyaljon ügyfelével. Kivonultak a folyosóra. Két perc elteltével visszatértek és ekkor következett be a váratlan fordulat. Egyórás tréningezésem a felek érzelmein, az érzelmi és személyes konfliktus eredményes megoldása, a sértett és ügyvédjének két perces beszélgetése alatt összedőlt!

A sértett felvette a pókerarcot, a pozícióját, cinikus, önsajnálkozó beszédet mondott, melyben hosszasan ecsetelte, hogy őt milyen károk érték a terhelt által elkövetett súlyos testi sértés büntette miatt, beleértve a hosszas gyógyulását, a tönkrement vállalkozását is. Amennyiben a terhelt másfél millió Ft-ot ad neki, akkor itt befejezettnek tekinti az ügyet. A terhelt jól jár, ha kifizeti neki ezt az összeget, mert megszüntetik ellene az eljárást és ebben az esetben a sértett nem kezdeményez ellene polgári peres eljárást.

A terhelt erre csak annyit mondott letaglózva, hogy jelenleg csak 100 000 Ft mozgósítható tőkéje van. Egyelőre ennyit tud felajánlani. Hiába működik a vállalkozása, csak idényszeezonhoz kötött és a nyáron szerzett nyereséget most fekteti új üzletbe az üzlettársával együtt.

Ezek után különtárgyalást kértem, és a sértettel kezdtem, majd a terhelttel folytattam. Mivel vészesen ketyegett az idő a mediáció háromórás tárgyalási időtartamának lejárata felé, megkérdeztem a sértettet, miért ragaszkodik ehhez az összeghez, miből tevődik össze? Csak azt hajtogatta, hogy a tönkrement vállalkozásáért ez a jóvátétel. Szükségesnek éreztem tisztázni, hogy a felek tudják-e, mit veszítenek, ha nem jön létre a megállapodás, vagy mit nyernek ha létrejön, és az teljesül. Erre a felek nem tudtak válaszolni, ennek a lehetőségére az ügyvédek nem készítettek fel ügyfeleiket.

Mivel mindkét félnek információra volt szüksége, és folytatni kívánták a megbeszélést, új időpontot tűztem ki a folytatásra, egy hónap múlva. A felek feladata az információszerzés, amit a különtárgyaláson tisztáztunk.

Mi az, amire nem tudta a választ a sértett?

Miért ragaszkodik ehhez az összeghez? Miből tevődik össze konkrétan? Van-e esetleg más, elfogadható ajánlata? Mit nyer a megállapodással? Mi az elfogadható állapot? Ha nem jön létre megállapodás, hogyan tudja igazolni a bíróságon a polgári peres eljárás, hogy ez az összeg megilleti? Mit tud a polgári peres eljárásról?

Mi az, amire nem tudta a választ a terhelt?

Van-e esetleg más elfogadható ajánlata? Mit veszít, ha nincs megállapodás? Mi a legrosszabb, ami történhet vele? Tisztában van a büntetési tételekkel? Hogyan alakul az élete egy-két év múlva, ha itt nem lesz megállapodás? Ha a másik fél (fent említette) polgári peres eljárást kezdeményez, mekkora összeget kell kifizetnie? Mit tud a polgári peres eljárásról?

Közös megbeszéléssel zártam a tárgyalást, röviden összefoglaltam a történeteket, és felhívtam figyelmüket az információszerezés fontosságára, amelyek szükségesek a továbblépés felé.

Az egyhónapos szünet a két tárgyalás között nem csak az információszerezés szempontjából megfelelő, hanem olyan, mint egy hosszabb ideig tartó különtárgyalás. Időt ad a feleknek arra, hogy átgondolják a megbeszélésen történeteket, segíthet az álláspontok jobb átgondolásában.

A második megbeszélés

A második tárgyaláson a sértett ügyvédjével jelent meg, a terhelt viszont az ügyvédje nélkül. Röviden összefoglaltam az előző megbeszélésen történeteket, elismertem az előrehaladás irányába tett lépéseket. **Megkérdeztem, hogy sikerült-e a feleknek a szükséges információkat megszerezni?**

Erre a sértett ügyvédje válaszolt. Elmondta, hogy ők ide a megállapodás miatt jöttek, amelyben csakis a másfél millió forint összegű jóvátétel az elfogadható.

Az ügyvédnőnek ez a megnyilvánulása felbosszantotta a terheltet, és csendesesen megjegyezte, hogy megérti az ügyvédnőt, akinek a minél magasabb összegű jóvátétel az érdeke, hiszen ez alapján kapja ügyfelétől a jutalékot, de azt is át kellene gondolnia, hogy neki milyen anyagi lehetőségei vannak.

Ez a mondat mélységesen megsértette az ügyvédnőt, rögtön azzal reagált, hogy csakis az ügyvédi kamaránál meghatározott pénzüsszegekért dolgozik, nem jutalékos rendszerben. A terhelt illedelmesen bocsánatot kért, sajnálta, hogy ezzel megsértette az ügyvédnőt, nem ez volt a szándéka. Az ügyvédnő felmérte a helyzetet és sürgősen távozott arra hivatkozva, hogy egyenlő eséllyel tárgyaljanak a felek, ugyanis a terheltet nem kísérte el az ügyvédje.

Ezen a ponton nem kellett beavatkoznom az érzelmek kezelésébe.

Küloöntárgyalások mintegy két és fél órás sorozata következett, ami azért volt hosszadalmas, mert a terhelt nem készült fel az egy hónap alatt, és folyamatosan telefonon kért információt az ügyvédjétől. A sértett esetében nehezítette az előrehaladást az ügyvédnő által a tudatába sulykolt másfél milliós összegű jóvátétel. Konkrétumokat nem tudott, nem akart mondani ezen összeg összetevőiről.

Feltettem neki a kérdést: „Ne haragudjon, de miért is jött ma ide?” A sértett azt felelte, hogy megegyezni, jóvátételt kapni, majd az alábbi beszélgetés zajlott köztünk.

-Mekkora összeget szeretne kapni?

-Másfél millió Ft-ot.

-Miért pont ehhez az összeghez ragaszkodik?

-Mert az ügyvédem megmondta, hogy ennyit kell kérnem.

„Honnan tudja, hogy az ügyvédje jól tudja?”

Ajakbiggyesztés a válasz a sértett részéről.

Önnek mire van szüksége? – tettem fel a következő kérdést. Önnek, nem az ügyvédjének?
Hát... ő ezen nem is gondolkodott.

Ezt követően két olyan információ került a birtokomba, amit nem adhattam át a másik félnek, de hasznos volt, hogy a megállapodás irányába haladjunk. A sértett elmondta, hogy összességében 700 000 Ft összegű olyan kára van, amit számlákkal tud bizonyítani a polgári peres eljárás, ha itt nem tudnak megállapodni. Ez tartalmazza a betegsége alatt csődbe jutott üzletét (ekkor értékben nem tudta letermelni egy megrendelőnek a kért faipari termékeket). A kórházba járás útiköltségét és az orvosnak adott paraszolvenciát nem tudja bizonyítani, fájdalomdíjat nem kér a volt barátjától. A tényleges kára kb. 900 000 Ft. Ebből, az akár 5 évig is elhúzódó polgári peres eljárás az ügyvédje szerint 800 000–850 000 Ft-ot fog megkapni, ami a pénz értékének romlása szerint 5 év múlva, a mai áron 700 000-750 000 Ft-ot ér. Amit átadhattam a másik félnek az volt, hogy 800 000 Ft-ot kér tőle készpénzben, egy összegben, egy hónapon belül.

A terhelt alaposan felkészült a második fordulóra, minden feltett kérdésemre tudta a választ. Nem szeretett volna büntetett előéletű lenni, kínos lett volna ez a családjában és az üzleti életben. Információja volt arról, hogy egy polgári peres eljárás keretén belül körülbelül 900 000 - 1 000 000 Ft-ot kellene fizetnie a sértettnek, 3-4 év múlva. Jelenleg csak 250 000 Ft készpénz áll a rendelkezésére... Senkitől nem tud kölcsönt kérni, a bankokban pedig nem hitelképes. Egy ötlete merült fel, hogy a 800 000 Ft-ból fennmaradó összeget, amit a sértett kért, 5 havi részletben fizeti meg, vállalván annak a kockázatát is, hogy lejár a közvetítői eljárás időtartama és a bíróság csak enyhítő körülményként veszi figyelembe a sértettnek megfizetett jóvátételi összeget.

Ezt a sértett nem fogadta el.

És a fordulópont...

Ezen a ponton már én sem tudtam mit kezdeni a megállapodás irányába vezető úton, konstatáltam magamban, hogy itt már nem lesz megállapodás. Elvégre, a mediátor ne akarja jobban a megállapodást, mint amennyire azt a felek akarják!

Összeültem a felekkel, elismertem a megállapodás kidolgozása irányába tett lépéseiket, felvázoltam a jelenlegi állapotot. A sértett részéről 800 000 Ft egy összegben, egy hónap alatt, a terhelt részéről 250 000 Ft banki átutalással a holnapi napon, a fennmaradó 550 000 Ft pedig 5 havi részletben. Arra kértem a feleket, hogy pár percig gondolkodjanak. Gondolják át ezt az ajánlatot és azt, amit már nekem a különtárgyaláson elmondtak. „Kivel, mi történik, ha itt nem sikerül megállapodniuk?”

10 perc elteltével megszólalt a sértett, a terhelthez intézve a szavait: „Egy feltétellel elfogadom a 250 000 Ft-ot, ha kapok mellé egy lovat.”

A terhelt elmondta, hogy lovat nem tud adni, mert már nem a családi vállalkozásban dolgozik (lovas tanya működtetése), de szívesen felajánl 1 db 250 000 Ft értékű szezonális, névre szóló vízisi-bérletet, amit megnyerő gesztusként akár át is ruházhat egy befektetésre váró ügyfelére, a jövőbeli, gyümölcsöző üzlettársi kapcsolat érdekében.

Ez megnyerte a sértettet, de 2 db vízisi-bérletet kért. A terhelt ebben nem tudott dönteni, ezért telefonon kért információt üzlettársától.

És végre, 3 óra 10 perc elteltével megszületett a megállapodás! A sértett boldogan fogadta el a vízisi-bérletet.

A megállapodás szövege

A terhelt sajnálatát fejezte ki a történetek és következményei miatt. A terhelt, a sértett részéről jelentkező 250.000 Ft összegű jóvátételt megfizeti a sértettnek egy összegben, banki átutalással a holnapi nap folyamán, továbbá megküld a sértettnek (sértett lakcíme) 2 db, egyenként 250.000 Ft értékű szezonális, 2008. 04. 01-től 2008. 09. 30-ig érvényes, névre szóló vízisi-bérletet.

A teljesítés megtörténtével a felek az ügyet lezártak tekintik és egymással szemben egyéb követelésük nincs.

A megállapodás írásba foglalása és az aláírások még kb. 20 percet vettek igénybe. A megbeszélés lezárása során tájékoztattam a feleket az eljárás további menetéről, megköszöntem az együttműködésüket.

A maratoni küzdelem végén a felek elégedetten, mosollyal az arcukon keztek fogtak egymással, megköszönték a másik fél együttműködését (az enyémet is), telefonszámot is cseréltek annak reményében, hogy vízisielés közben a két családot megint össze lehetne hozni.... A megállapodásban foglaltak maradéktalanul teljesültek.

Tanulságok

A felek közötti érzelmi /személyes konfliktus kezelése és technikái

Mindkét fél számára a legfontosabb téma a közös barátság megbeszélése volt, amelynek felidézése és emléke elindította a közös gondolkodást, még akkor is, ha a mediáció a jövőre fókuszál. A személyes konfliktust a sértett gerjesztette, aki nem tudta elviselni a terhelt sikerességét. De a terhelt részéről történő dicsérő elismerés a sértett irányába, a konfliktus érzelmi feldolgozása, és a korábbi barátság felidézése szintén hozzájárult a megbeszélés sikeréhez. A mediáció sikeréhez tehát azon keresztül vezet az út, hogy mennyire sikerül a feleknek érzelmileg feldolgozniuk a kettejük között történt konfliktust. Mindez különösen fontos olyan esetekben, ahol a felek korábban közeli ismerősök voltak, vagy jelenleg is egymás közvetlen társas környezetében élnek.

Milyen lépéseket teszek és meddig megyek el, hogy legyen megállapodás?

Az eljárás folyamatában leírtam a lépéseket és az is kitűnik, hogy minden mediációs technikát alkalmaztam, miután felmértem azt, hogy mindkét félnek saját, reális elképzelései és közös álláspontjai vannak a megoldás kidolgozásában. De fontos, hogy a közvetítő soha nem akarhatja jobban a megállapodást, mint a felek maguk. A megállapodásért a feleknek kell megdögzödniük, a mediátor felelőssége pedig az, hogy minden olyan segítséget megadjon nekik ehhez, amit a mediátori szerepe megenged.

A mediáció célja

A fenti eset is egyértelművé tette, hogy a mediáció célja nem a bűncselekmény lezárása egy formális megállapodással. Megtehettem volna, hogy mellőzöm az érzelmi kérdéseket, és mindjárt a megállapodásra, vagy a jóvátétel formájára kérdezek rá. Viszont akkor kettejük kapcsolatával semmi nem történt volna (esetleg jobban elmérgesedik), a konfliktus mögötti okokat nem értik meg, és nem nyílik tér egy olyan megállapodás felé, mely minden fél érdekein, és nem a pozícióin alapszik. Ha így jártam volna el, valószínűleg nem lett volna megállapodás, a mediáció formailag és érdemileg is eredménytelen lett volna.

A mediáció célja tehát a bűncselekmény következményeinek megértése, a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktus kezelése, a felek közötti kommunikáció minőségének javítása, a konfliktus okozta érzelmek kezelése. Es így nyílik meg a lehetőség kreatív, a felek tényleges érdekein alapuló, mindenki számára elfogadható megállapodások létrejöttére. Ha így teszünk, olyan megállapodások születtek, melyeket minden fél szívesen teljesít, hiszen ők maguk akarták annak létrejöttét, ők maguk dolgoztak meg az eredményért, ami minden érdeküknek megfelel. Akkor mért ne tartanák be?

Személyesen én is sokat tanultam az ügyből. Saját tapasztalatom alapján egy örök igazságot szeretnék megosztani Mindenkivel. A mediátor szakmai fejlődése olyan, mint egy idegen nyelv tanulása. Minél többet tanulja az ember, minél jobban „beleássa magát”, minél jobban képzett, minél magabiztosabb, minél előrébb jut szakmailag, annál inkább megtapasztalja, hogy még mennyi mindent meg kell tanulnia ahhoz, hogy tökéletes legyen!

2. Ki viszi el a balhét?

A szereplők

A történet, azaz a konfliktus, egy közlekedési baleset története, mely maradandó fogyatékoságot okozott, miután egy száguldás így ért véget a gyakorlatlan gépjárművezető hibájából, aki, a baj megtörténte után, leginkább a saját bőrének mentésére gondolt, és nem azzal törődött, mi lett utasai sorsa.

Adva van tehát az autó vezetője, **Krisztián, a terhelt.**

21 éves, Rendészeti Szakközépiskolába járt a baleset bekövetkeztéig. Azóta tanulói jogviszonyát felfüggesztették. A baleset előtt tett járművezetői vizsgát, de vezető engedélyét még nem kapta meg. A két sértettel ült az autóra, egy fiatal lánnyal együtt, aki az autót hozta (BMW). A lány vezetett először, aztán megkérdezte, ki szeretné átvenni a volánt. A terhelt jelentkezett. Miután cseréltek, jelentősen túllépték a sebességkorlátot, kb. 140 km/órás tempóval haladtak. Egy kanyar bevétele így nem sikerült, belevágódtak az út széli árokba. Az egyik sértett kirepült a kocsiból, messzire, a másik is kiesett. Mindketten súlyos sérüléseket szenvedtek, a terhelt azonban úgy vélte, nem haltak meg, és elsősorban a saját önös érdekeit helyezte előtérbe, ezért azt kérte a többiektől, mondják azt, hogy a lány vezette az autót.

A sértettek...

Béla - 20 éves, tanuló. Nem ismerte korábban a terheltet, a baleset napján ismerkedtek össze. Az autóban hátról ült, és az ütközés erejétől kirepült a szélvédőn, súlyos sérüléseket szenvedett; 5 napig az intenzív osztályon feküdt. Édesanyjával élnek ketten. Nagyon sérelmezi, hogy a terhelt nem látogatta meg a kórházban, nem érdeklődött felőle egyáltalán. Az is nagyon bántja, hogy a terhelt el akarta kerülni a felelősségre vonást, úgy, hogy azt kérte mindenkitől, aki a kocsiban utazott, hogy mondják azt, nem ő, hanem valaki más vezetett. A baleset után is leginkább ez izgatta a terheltet, nem az utasok hogyléte. A baleset miatti sérülése miatt a korábban kb. 300 000 Ft-ért felszerelt kerékpárját nem tudja használni, mert a csigolyája sérült, és nem kerékpározhat.

Mátyás - 23 éves. A terhelt legjobb barátja volt, a balesetig. Az ütközés erejétől kirepült a kocsiból a baleset megtörténtekor, de lábra tudott állni. Lépét el kellett távolítani. Sérülése miatt kizárt, hogy rendvédelmi dolgozó legyen, pedig régóta erre készült. Sokat sportolt, most ezt sem teheti meg. Nagyon sérelmezi, hogy a terhelt nem látogatta meg a kórházban, nem érdeklődött felőle egyáltalán. Az is nagyon bántja, hogy a terhelt el akarta kerülni a felelősségre vonást, úgy, hogy azt kérte mindenkitől, aki a kocsiban utazott, hogy mondják azt, nem ő, hanem valaki más vezetett. A baleset után is leginkább ez izgatta a terheltet, nem az utasok hogyléte.

Segítők

Éva, Krisztián édesanyja. Segítő, támogató jelleggel érkezett a megbeszélésre. Ezen felül, mivel fiának nincs munkaviszonya, az esetleges anyagi jóvátétel megfizetése is rá, illetve a családra fog hárulni.

Vera, Béla barátnője. Lelki támogatás nyújtása miatt kísérte el a sértettet a megbeszélésre. A baleset után ismerkedtek össze. A beszélgetés alatt végig fogták egymás kezét.

László, Mátyás édesapja. Fiát segítőként kísérte el. A terheltet is jól ismeri, mivel sokat játszottak náluk gyermekkorukban, illetve ismeri az egész családot.

Ügyvéd

Béla ügyvédje vett részt az ülésen. Alapvetően segítő szándékú, a közvetítői eljárással tisztában van, konstruktívan viszonyul a megbeszéléshez.

A megbeszélést 1 mediátor vezeti, részt vesz még rajta két fő megfigyelő.

A megbeszélés

A közvetítői megbeszélés a megszokott rend szerint kezdődött: az eljárás menetének rövid ismertetése, majd a szabályok bemutatása következett.

Ezután elsőként Mátyást, a terhelt volt legjobb barátját kértem meg, mondja el, mi is történt. Elmondása főbb vonalaiban megegyezik azzal, amit fentebb már vázoltam.

A történet lényegét nagyjából ugyanígy ismertette a másik sértett, Béla is.

Mindketten összecsengően az alábbiakat sérelmezték leginkább:

- Krisztián, mint az események okozója, ahelyett, hogy a baleset bekövetkezte után a sérültek állapotával foglalkozott volna, a szintén az autóban utazó, de sérülést nem szenvedett, így az eljárásban nem szereplő lányt győzködte arról, hogy ha jönnek a rendőrök, mondja azt, ő vezette az autót, mert ha ez nem így lesz, akkor neki (a terheltnek) az nagyon hátrányos lesz, mivel nem járhat majd a rendészeti iskolába. Ugyanezt próbálta elérni barátjánál is.
- Krisztián nem látogatta őket a kórházban, állapotuk felől nem érdeklődött.
- Béla, ahogy kirepült a járműből, olyan súlyos állapotban volt, hogy eszméletét is elvesztette rövid időre; számára különösen sérelmes, hogy Krisztián nem kereste, nem segített, vagy próbált segíteni helyzetén, amíg a mentők ki nem érkeztek.

Krisztián is elmondta a saját verziójában a történéseket. Ez ugyancsak megegyezett a már korábban leírtakkal. A két sértett „vádjaira” először azt felelte, hogy valóban el akarta a saját felelősségét bagatellizálni, át akarta azt másra hárítani, mondván, sok a veszítenivalója. Sajnálja, hogy ezt tette. Ugyanakkor ezt a sajnálatot sem a sértettek felé mondta el, hanem a közvetítőnek. A kórházi látogatással kapcsolatban azt felelte, hogy ő bizony volt mindkettőjüket meglátogatni, de arra Béla nem is emlékezhet, mert az intenzíven feküdt, és aludt, amikor ez történt; ezt aztán később megfejelte azzal, hogy nem engedték őt be az intenzív osztályra.

Természetesen a sértettek nem hagyták reakció nélkül az elhangzottakat, és egyrészt mindketten azt vetették Krisztián szemére, hogy a sajnálata csak amolyan tessék-lássék sajnálat, mert azt nem meri a szemükbe mondani, másrészt, ha nagyon akarta volna, meglátogathatta volna őket a kórházban, de tudják a rokonoktól és az ismerősöktől, hogy egyáltalán nem volt egyiküknél sem.

Mátyás ezt még megtoldotta azzal, hogy Krisztián a legjobb barátja volt, nem gondolta volna sosem, hogy valaha így fog vele szemben viselkedni, és mindezért különösen fájó számára ez a bánásmód.

Krisztián ismét elmondta, amikor rá került a sor, hogy sajnálja a dolgot, de még mindig nem a sértettek nézve, hanem a közvetítőnek mondva. A kórházi látogatások elmaradását végül is elismerte, és elmondta, nem volt bátorsága ahhoz, hogy ezt a lépést megtegye.

Béla és Mátyás továbbra sem volt meggyőződve Krisztián őszinteségéről, és ezt el is mondták neki, mert számukra is nyilvánvaló volt, hogy nem a szemükbe nézve mondja mindazt, amit elmond.

Ki is fejezik mindketten, hogy a leghatározottabban elvárják az őszinte megbánást, mert abból látnák, valóban sajnálja a történeteket, különösen azt, hogy másra akarta hárítani a felelősséget.

A terhelt erre reagálva elmondta, hogy bár úgy látszik, nem érdekli ez az egész dolog, nem érdekli, mi történt Bélával és Mátyással, mit éltek át, de belül igenis átéli ezt, de nem tudja a megtörtént eseményeket meg nem történné tenni. Ezt lehet, hogy nem hiszik el neki, lehet, hogy nem érzik, őszinte a sajnálata és a bocsánatkérése, de ennél többet már nem tud tenni. Mindezeket már nem a közvetítőnek, hanem a két érintett fiatalnak mondja el, már a szemükbe nézve.

Azokon látszik, érzékelik, hogy ugyan már van bátorság Krisztián részéről a szemtől szembe kommunikációra, azonban kétségesnek tartják továbbra is az elhangzottak őszinte voltát, azt pedig továbbra sem tudják elfogadni, hogy valakinek fontosabb legyen a saját „karrierje”, mint az, hogy mi van a barátjával, a másik emberrel, és képes lett volna egy más embert tönkretenni a felelősség alóli kibújásával. Erre már nem érkezett reagálás semmilyen módon sem Krisztiántól.

Látható volt, hogy a sértettek nem tudnak megbocsátani Krisztiánnak, még akkor sem, amikor látták, hogy sajnálata, és megbánása tényleg őszinte. Túl nagy volt a sérelem, illetve a balesetet követően túl sok minden ment tönkre közöttük ahhoz, hogy a felek ténylegesen közelíteni tudjanak egymáshoz. Értették, meghallották és elfogadták egymás érveit a felek, de nyilvánvaló volt, hogy a sértettek semmilyen módon nem akarnak továbbra is kapcsolatban maradni Krisztiánnal. Többet egyik fél sem akart elmondani, kérdezni, a segítők sem szóltak közbe.

A konfliktus érzelmi részének megtárgyalásával tehát ennyit értünk el: megértették, elfogadták egymás álláspontját, de ennél többet nem vártak egymástól.

Mivel a konfliktus érzelmi motívumait a felek megbeszélték, áttértünk a megállapodás kidolgozására.

Ekkor kiderült, hogy amikor a közvetítői eljárásra utalásról döntött a bíróság, akkor a bírósághoz fordulására történt a felek között egy szóbeli egyezkedés a jóvátételről, ahol összegről is volt szó, egészen pontosan 200 000 Ft-ban maradtak, azzal, hogy annak kifizetése a közvetítői eljárás keretében decemberben megtörténik. A közvetítői megbeszélés azonban februárban történt meg, így a sértettek úgy gondolták, nem elégszenek meg ezzel az összeggel, hanem 400 000 Ft-ot kérnek; ezt közölték is Krisztiánnal...

No, innen elkezdődött egy alkudozási folyamat. Ehhez szükséges volt a feleket több alkalommal is különtárgyalásra vinni. Ebben Béla jogi képviselője konstruktívan vett részt, különösen, mert ügyfele eleinte nagyon kötötte az ebet a karóhoz, és nem nagyon akart eltérni a 400 000 Ft-os követeléstől. Ehhez észérveket, érzelmi ráhatást próbált gyakorolni az ügyfele felé. Felvetésre került, minden szereplőnél az a kérdés is, hogy mit nyerhetnek, ill. veszíthetnek a büntetőeljárás folytatásával.

Krisztián édesanyja, mint aki a végeredmény szerinti összeget fizeti majd, szintén ragaszkodott a 200 000 Ft-os összeghez, főleg, mert a jelen nem lévő védőjük is ezt javasolta, akit a kialakult helyzet miatt telefonon próbált elérni, de nem sikerült.

Álláspontja, álláspontjuk szerint nem tudnak, nem is akarnak többet fizetni annál, mint amiről korábban beszéltek. Úgy vélik, ez elegendő kártérítés az elszenvedett sérelmekért. Ugyanakkor a közvetítő kérdésére felmérték, hogy a lehetőség, hogy most nem születik megállapodás, alapvetően érzékenyen érinti őket, mert akkor Krisztián még egy jó ideig nem járhat ismét a rendészeti iskolába. Tehát ha nem születik megállapodás, egy jó ideig nem tud munkába állni ezen a területen; illetve a büntetőjogi felelősség megállapítása esetén az is előfordulhat, hogy egyáltalán nem veszik fel ilyen helyre dolgozni.

Béla és Mátyás is keményen tartották magukat a duplázott összeghez. Elmondták, hogy ha nem fizetnek Krisztiánék, az sem baj, mennek vissza a bíróságra, és kapja meg, amit érdemel, mert úgy érzik, megjártassa magát, és nem teljesen őszinte a megbánása, akkor legalább így, vagy úgy, de érezze tettének súlyát, mert véleményük szerint rendkívül aljas módon viselkedett velük szemben.

A sorozatos különtárgyalások végére azonban minden fél mérlegelte a saját helyzetét, és megegyeztek 250 000 Ft-os jóvátételben.

Mostanra Krisztián a megállapodásban foglaltakat teljesítette.

Tanulságok

A résztvevő felek számára nem mindig világos, mi a különbség a kártérítés és a jóvátétel között; ez különösen kiütöközött Krisztiánéknál, akik inkább kártérítésben gondolkodtak, mint jóvátételben. A közvetítői megbeszélés azonban nem kárrendező iroda, itt nem a kár megfizetése történik, hanem lehetőség nyílik egy olyan jóvátételi mód kidolgozására (még ha az anyagi jóvátétel is), mely a sértett igényeinek a legjobban megfelel, és a terhelt képes teljesíteni.

Rendkívül negatívan hat a mediációra, ha a terhelt és az elkövető – akár az ügyész, akár a bíró, akár ügyvédjük sürgetésére (néha kényszerére) - konkrét kártérítésben állapodnak meg a közvetítői megbeszélést megelőzően, még ha az csak szóbeli megállapodás is. A közvetítői eljárás során az ilyen – külső nyomásra megszületett – megállapodásoktól már nagyon nehezen tudnak eltérni a felek, és nagyon nehezen képesek belátni, a másik fél követelése miért változott meg. A mediáció más módszerrel dolgozik: előbb értsük meg egymás szempontjait, hallgassuk meg egymást, és ne pozíciókról, hanem érdekekről beszélve olyan megállapodást keressenek a felek, mely minden érdeküknek megfelel. Ebben külső nyomás nagyon negatívan hat – különösen az ügyész vagy a bíró részéről – mert a felek úgy érzik, a bíró vagy ügyész javaslatát még akkor is el kell fogadniuk, ha azzal egyébként nem értenek egyet.

Nem hat kedvezően a megegyezésre, ha a sértett úgy érzi, az erkölcsi jóvátétel, a bocsánatkérés, a sajnálat kifejezése a terhelt részéről nem igazán őszinte; ez alapvetően negatív irányba befolyásolhatja, fordíthatja a mégoly sikeresnek induló eljárást is. A sértettek számára a tapasztalatok szerint az igazán őszinte bocsánatkérésnek van csak katartikus ereje.

Sok szereplőnél célszerű, ha két mediátor vesz részt a folyamatban, mert egyszerűbb és könnyebb a figyelem megosztása, az érdekek és érzelmi megnyilvánulások nyomon követése.

Pozitív attitűddel megjelenő ügyvéd részvétele az eljárásban pozitívan is hathat a megállapodásra, az eljárás kimenetelére; ebben az ügyben ez különösen így volt, mert a jogi képviselőnek nagy szerepe volt abban, hogy Béla végül elfogadta az alacsonyabb összegű ajánlatot.

Ez a közvetítői eljárás közel három órát vett igénybe. Született megállapodás, ami a jelek szerint némiképp jóvátételként szolgált a sértetteknek, bár azt ők mondták ki, hogy az ügyben felelőssége van valamilyen szinten annak is, aki amolyan „ki a legény a gáton” módra felkínálta az autóját kipróbálásra, azonban a nagyobb súlyú vétket Krisztiánnak tulajdonították, alapvetően, mert a saját bőrét akarta már az első pillanatban menteni, bármi áron, és nem a többiek életével foglalkozott.

Tanulságul elmondták még, hogy jobban meg fogják válogatni a barátaikat és az alkalmi ismerőseiket, de Krisztiánnal már nem fognak többet autózni.

3. Testvérbosszú

Az eset egy kistelepülésen történt Magyarország egy eldugott szegletében. Szereplői testvérek, akik a szülők kései válásának következményeit viselik. A fivéreket a család ügyvéd ismerőse, aki jelen esetben a terhelt jogi képviselőjeként szerepel, már próbálta békítgetni, kevés sikerrel. A közvetítői megbeszélésen részt vesz egy mediátor és egy megfigyelő.

Szereplők

Az idősebb fiú, László (az ügy sértettje)

30 év körüli fiatalember, vidéki kisvárosban él édesanyjával, helyben dolgozik szerelőként. Kedveli a motorsportot, az autója a mindene. A beszélgetés alatt nyugodtan viselkedik, nyitottnak tűnik, de láthatóan megsértett. Célja a kártérítés és az erkölcsi elégtétel, mellyel öccsét is bünteti.

A fiatalabb testvér, Balázs (az ügy terheltje)

Bátyjánál közel 5 évvel fiatalabb. Szülőfalujában él és dolgozik autószerelőként apjával közös vállalkozásban. Érdeklődési köre fivéréhez hasonlóan a technikai sportok. Magabiztosságot ad neki jogi képviselője jelenléte, ennek ellenére izgatottan viselkedik, ő is sértettnek érzi magát. Célja az eljárás megszűnése, továbbá saját sérelmeire is elégtételt szeretne.

A terhelt jogi képviselője

A terhelt jogi képviselője, de úgy láttatja magát, mint aki pártatlan békítő az ügyben. Célja, hogy ügyfele ellen megszűnjön az eljárás.

A történet

A konfliktus megértéséhez hozzá tartozik, az eset előzményeinek feltárása. A család, mely egy kisfaluban élt, közel 1 éve felbomlott. László és Balázs szülei 30 évi házasság után elválnak. A család vagyona egy közös családi ház, melyhez egy autószerelő műhely is tartozik, ahol az apa és a fiúk vállalkozása működik.

Az ingatlan tulajdonlása nyomán kezdődik a vita. Az apa és az anya összeütközése családszakadáshoz vezet, László édesanyjával mintegy fél éve elköltözött a közös családi házból, Balázs édesapjával továbbra is ott él és a műhelyben dolgozik. A költözés után az apa lecseréltette a zárat. Az ingatlant pénzzé akarják tenni a válás miatt. A házat Balázs és édesapja felértékelte, László és édesanyja saját értékbecslővel kívánja felmérni az ingatlan értékét. A bűncselekmény, ami miatt az eljárás indult lényegében itt kezdődik. László és édesanyja, továbbá a jogi képviselő és az értékbecslő a levélben előre értesített időpontban megjelennek a ház előtt. Azonban Balázs és az apja nem hajlandók beengedni őket.

Ezek a tények, melyekben mindkét fél egyetért, nézzük a különbségeket:

László története...

Az idősebb fiú új autójával érkezett a helyszínre. Az autót nagy becsben tartja, amit fivére is jól tudott. Balázs nem engedte be édesanyját, testvérét és az értékbecslőt a kapun mondván, hogy nem értesítették őket, melyet László történetében mindjárt cáfol, miszerint kettő alkalommal is értesítette, levélben és telefonon is. Így heves szócsatába torkollott a két testvér beszélgetése, mely az indulatok elszabadulásához vezetett. László a vita hevében egy földdarabot öccse felé hajított, mellyel emlékei szerint nem találta el. Erre válaszul Balázs egy nagyobb kődarabbal megdobta László új autóját, aminek oldala megsérült.

Balázs története...

Balázs, a terhelt aznap későn feküdt le, így meglehetősen fáradt volt reggel, mikor testvére és édesanyja váratlanul megjelentek az értékbecslővel. Balázs megkérte őket, hogy később jöjjenek vissza, mert még aludni szeretett volna. László ezen felkapta a vizet, hogy miért szórakozik velük, és vitatkozni kezdett Balázssal. A veszekedés vége az lett, hogy László egy kődarabbal fejen dobta Balázst, amiért – mellékszálként – könnyű testi sértés miatt később eljárást kezdeményezett a fiatalabb testvér. Balázs ezt követően a követ visszadobta, megpróbálta Lászlót eltalálni, ám a célzást elhibázta és az autó oldalát érte sérülés.

Jelen esetben a családi kötelék miatt a konfliktus legmarkánsabb vonala egy érzelmi szál. Hasonló helyzetekben a mediátor számíthat az intenzív érzelmi reakciókra, az ügyfelek vehemens viselkedésére. A rokoni kapcsolatban álló ügyfelekkel sok esetben nehéz dolgozni, erőfeszítést igényel a pártatlanság fenntartása, el kell kerülni a bevonódást. Ha a közvetítő erre felkészül, akkor pont ez az a vonal, amelyen keresztül kibonthatja a történetet és megoldhatja a konfliktust. Ha az érzelmek nem „sülnek” ki, ha nem dolgozzuk fel őket, akkor a megállapodás esélye csekély.

Sérelmek és szükségletek

László a továbbiakban elmondta, hogy az autója számára nagyon fontos. Nagyobb sértésként élte meg a járművel történeteket, mint ha őt magát bántotta volna testvére. Aljas és férfiatlan dolognak tartja, hogy a kocsi rongálta meg Balázs. Szeretné a dolgot rendezni, nem akar rossz kapcsolatot édesapjával és testvérével. Továbbá fontos számára, hogy a könnyű testi sértés miatt ellene indult ügyet lezárják.

László mondandója láthatóan erős indulatokat keltett testvéreben, ilyenkor fontos a közvetítő szerepe, abban hogy az éles, sértő megfogalmazásokat semlegesbe fordítsa, átfogalmazza, hogy a közös témát megtalálja, ami nyomán elindulhatnak a felek a konfliktus feloldása irányába.

Balázs elmondta, hogy jól tudja mennyire fontos testvére számára az autója, elismeri felelősségét a rongálásban. Ezzel szemben, mivel László fejbe dobta, komoly sérelem érte. A család egysége fontos számára, szeretné szüleit újra együtt látni, számára is fontos a jó viszony édesanyjával és testvérével. Rejtett motivációja, hogy úgy érzi, mivel ő a később született gyermek, így szülei számára kevésbé fontos, mint az elsőszülött László. Úgy érzi, bátyjával mindig kivételeztek. László, mivel idősebb volt nála, mindig erősebb is, így a vitákban általában testi fölényét kihasználva nyert.

Olykor a felekben rejtett motivációk, régről felhalmozódott sérelmek munkálkodnak, melyek nehezzé teszik a másik elfogadását. A mediátor kellő empátiával megérlelt nyílt kérdéseivel próbálja az ilyen belső tartalmakat felszínre hozni. Fontos, hogyha valamelyik fél újra és újra előhoz egy-egy momentumot, akkor érdemes arról tovább beszéltetni, azt a témát bővebben kifejteni, ugyanis a vissza-visszatérő témák valószínűleg rejtett motivációt takarnak. Így tehát megpróbáltam összefoglalni azokat az érzelmi témákat, és fontos szükségleteket, melyekről a mediáció során beszélni kell.

László szükségletei

- A kár megtérülése.
- A család másik felével a viszony rendezése.
- A könnyű testi sértéses ügy lezárása.

Balázs szükségletei:

- A büntetőeljárás megszűnése.
- Testvérével való viszony normalizálása.

Nehézségek, szakmai kihívások

A felek játszmái

Tehát mostanra világos lett: Lászlónál van a legnagyobb adu, bármikor befejezheti a játékot, ezzel elvesztené a gyors kártérítés esélyét, de az öccse nagyobbat bukna, mint ő. Balázs ügyvédje jelenlétével támogatva kezében tartja László sorsát a könnyű testi sértés miatt indult ügyben. Felettből ígéretesnek tűnt a folytatás. (A mediátor a kezét dörzsöli.)

Balázs ügyvédje időt kért konzultációra ügyfelével. Különtárgyalás következett, a jogi képviselő figyelmeztette a terheltet, hogy felesleges előhoznia régvolt sérelmeit, inkább törekedjen a megállapodásra, mert ez a legfőbb érdeke. Úgy tűnik, az ügyvéd úr sietett valahova, mert a különtárgyalás után magára hagyta Balázst. Balázs számára viszont nyilvánvalóan fontos volt a régi sérelmek tematizálása, hiszen szeretett volna sok mindent tisztázni a testvérével, akivel megszakadt a kapcsolata. Így a közvetítői megbeszélésben éppen azt a lehetőséget látta, melyet ügyvédje nem érzékelt: végre nyugodtan beszélni a testvérével.

Ha már éppen különtárgyalásnál tartottunk, szerettem volna elgondolkodtatni a feleket, hogy mi történik velük egy hagyományos büntetőeljárásban. Hogyan hatna egy büntetőeljárás azokra a fontos érdekeikre, melyeket kifejtettek, így pl. a családon belüli kapcsolatok rendezésére.... A felek felmérték, hogy a büntetőeljárás folytatása mindkettejük, és a család helyzetén is csak rontana, és miután ezt kimondták, már sokkal nyitottabbak és elkötelezettebbek voltak a mediációval szemben. Így újra együtt, az ügyvéd nélkül folytattuk a megbeszélést.

Az együttes megbeszélésen már a kommunikációjuk változására figyelhettem fel. Eddig a felek gyakorlatilag csak velem beszéltek, a kommunikáció rajtam keresztül folyt. Viszont amióta megszületett a felismerés, hogy kettejük és a család érdekeit a mediáció szolgálja a legjobban, kettejük között is megindult a kommunikáció. Balázs és László között végre megtörtént az, ami régóta nem: nyugodtan, konstruktívan beszéltek egymással.

A család egysége kapcsán közös állásponton voltak. Mindketten nehezen élték meg a szülők válását. A fél év alatt belefáradtak a vitatkozásba. Sajnos eddig nem volt lehetőségük megbeszélni mindezeket.

Következtek az igazán nehéz témák, ugyanis eljutottunk arra a pontra, amikor Balázs ismét előhozta a gyermekkori sérelmeit. László eddigre már olyan állapotba került, hogy képes volt megnyílni és nyilatkozni a kérdésben. Már gyerekkorukban is rossz viszonyban álltak, sokszor veszekedett a két fiú, és bizony ezekből a verekedésekből legtöbbször Balázs jött ki rosszabbul. László elmondta, hogy ezeket ő sajnálja, de változtatni rajta már nem tud.

Úgy látszik Balázsnak ez elég volt, ugyanis ennek hallatán hajlandó volt végre az aktuális esetről beszélgetni. Sajnálatát fejezte ki az autó megrongálása miatt és jelezte, hogy vállalná a teljes kár megtérítését. Ezután minden a megállapodás felé irányult. Sikertült túllépni a régmúlt sérelmein. Nem hiszem, hogy Balázs ezt a dolgot végleg lezárta volna. Egy háromórás beszélgetés nem old meg minden problémát. De az nyilvánvaló volt, hogy elindult valami, és a testvérek megtapasztalhatták azt is, hogy értelmesen, nyugodtan, egymás megszégyenítése nélkül újra képesek beszélni egymással. Ezt mindketten nagyon pozitívan élték meg.

Úton a megállapodás felé...

Mivel a felek érzelmeivel kapcsolatos témákban előre jutottunk, és kettejük kommunikációja is megindult, így a tartalmi szempontból meghatározó téma: a kárösszeg megbeszélése következhetett.

Az eljárás azon pontja ez, mikor a felek immáron az ésszerűséget szem előtt tartva tudnak dönteni, döntéseikben nem az érzelmeik, hanem racionális megfontolások vezetik őket. Balázs annyira együttműködő lett, hogy László kérését, a szakértő által megállapított kárösszeget már nem vitatta, és újra sajnálatát fejezte ki a történetek miatt, továbbá megígérte, hogy visszavonja feljelentését a könnyű testi sértés ügyben.

A felek olyan pontra jutottak, ahol a megállapodás kidolgozása következhetett. Balázs és László végül megállapodott abban, hogy Balázs azon túl, hogy sajnálatát fejezte ki a történetek miatt, jóvátételként kifizeti László kárát, továbbá a könnyű testi sértés miatt folytatott büntetőügyben kéri az eljárás megszüntetését.

A konfliktus a testvérek között ezzel megoldódott, ellenben a szülők közötti összeütközés nem. Azt gondolom, hogy ez utóbbi konfliktus szintén mélyebben húzódó, régmúltba mutató erővonalak mentén feszül, de ez már egy másik történet...

Az eset utóélete

Az eset nyomán az utánkövetség megtörtént, a megállapodásban foglaltak teljesültek, a családban oldódtak valamelyest a feszültségek. Habár Balázs és László nem lettek sokkal jobb testvérek, mint azelőtt voltak, de egy nagyon nehéz lépést, az elsőt megtették a normális testvéri viszony kialakításának irányába.

Tanulságok

A bemutatott eset azt illusztrálja, hogy egy látszólag egyszerű ügynek a háttérben milyen sokszínű konfliktus-erdő állhat. A közvetítő nem hagyhatja magát megtéveszteni az ügy típusa által, csak arra fókuszálhat, amit a felektől megtud, ami a felek számára fontos. A felek számára az érzelmi sértettségük megbeszélése volt a fontos, és miután ezt a lehetőségekhez mérten megtették, már konstruktívan tudtak együttműködni a megállapodás kidolgozásában is.

Megállapodást csak akkor érdemes kötni a felekkel, ha a kettejük kommunikációja olyan mértékben változott meg a mediáció során, hogy képesek lesznek a megállapodás betartására, „működtetésére” is. Ez az eset is ezt példázza.

Különösen fontos a mediáció az olyan esetekben, ahol a megtörtént bűncselekmény háttérben létező, élő konfliktusok vannak. Ha megértjük, hogy az ilyen típusú konfliktushelyzetek bűncselekmények elkövetéséhez vezethetnek, akkor a mediáció azzal a szerepével, hogy magukat a konfliktusokat kezeli, óriási szerepet játszik a bűncselekmények megelőzésében. Ebben az esetben a felek megtették az első fontos lépést viszonyuk rendezéséhez. Ha ez megtörténik, kettejük között bűncselekményig fajuló konfliktus nem várható a jövőben. Viszont ha ebben az esetben az ügyész mediáció helyett a büntetőeljárás folytatását választotta volna, akkor kettejük konfliktusa csak elmérgesedik, anélkül, hogy viszonyuk rendezésére lehetőséget adtunk volna.

A mediáció a büntetőeljárás határterülete, ahol a mediátor a jog világából a szükségletek és érdekek világába vezeti át a feleket és segít a feleknek abban, hogy megoldják magát a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktust is.

Hogy ez a fajta eljárás ne csak egy amolyan „külföldön jól bevált, de nálunk nem biztos, hogy működik” dolog legyen, ahhoz szükséges az igazságszolgáltatás többi szerveinek együttműködése is.

4. Az oroszlánszívű polgármester

A bemutatásra kerülő konfliktus egy kisváros mindennapjait kavarta fel, világossá téve a helyi erőviszonyokat, felszínre hozva a rejtett konfliktusokat, melyek politikai színezetet kaptak. A kiobbant konfliktus emberek közötti viszonyokat, jó hírnevet, bizalmat tett tönkre, és világos volt, hogy ennek kezelése nélkül a kisváros élete nem lesz olyan többé, mint amilyen korábban volt.

A kisváros polgármesteri hivatalát a polgármester, mint sértett képviseli, elkísérte őt a jegyző. A másik oldalon a terhelt mellett segítőként helyet foglal férje. Rajtuk kívül 2 mediátor és egy megfigyelő van jelen a teremben.

A szereplők

István, a sértett

A kisváros sokadjára újraválasztott 60 év körüli polgármestere. Hatalmas termetű, dörgő hangú, szigorú nézésű, tekintélyt sugárzó ember, aki látható felháborodással, feldúltan érkezik mediációra. Érezhető indulata tovább fokozódik a terhelt láttán.

Géza, a sértett segítője

A kisváros jegyzőjeként régóta ismeri Istvánt, mindig is jó kapcsolatban voltak. A történetek személyesen őt is sértik, bár sértettként a polgármester van megnevezve. Az ügy a napi munkájának ellátásában is akadályozza, azért jött, hogy mindezt elmondja a terheltnek, és kifejezze rosszállását magatartása miatt. Mindenekfelett valamilyen megoldásban érdekelt, hogy a városka ismételten a béke szigete lehessen.

Mária, a terhelt

Mária a településen dolgozó tanárnóként ismert és elismert személyisége a városnak. Mindig úgy érezte, adnak a véleményére, figyelnek rá az emberek, és tele van tettvággyal. A mediációra láthatóan szégyenkezve, megszeppenve érkezik, nem tudja mire számíthat, és láthatóan tart is az oroszlánszívű polgármesterrel való személyes találkozástól. Ezért is hozta el férjét segítőként, lelki támaszként...

Lajos, a terhelt segítője

Csendes, nyugodt szemlélője az eseményeknek. Viselkedése azt sugallja: ez a feleségem sara, egye meg, amit főzött. Ennek ellenére jelen van, de amikor megszólal, kizárólag a polgármestert méltató, elismerő szavakra futja. Feleségéről mintha megfeledkezne.

A történet

Választási évet írunk. A kisvároska a szokásos módon készül is a választásokra, a jegyző teszi a dolgát, a polgármester újra indul. Mindig is ugyanannak a pártnak a színeiben indul a választásokon, és mindig meg is nyeri a polgármester-választást. Most is a biztos befutó nyugalmával készül a megmérettetésre.

A kampány azonban sajnos az országos mintára eléggé durva, személyeskedő hangvételűre sikeredett, ami egymásnak feszítette a városka lakóinak indulatait. Sebaj, gondolja a polgármester, majd csak megnyugszanak az emberek, ha véget ért a választás.

Nagy meglepetés nem történik: a polgármestert újraválasztják. A képviselő-testületbe viszont nem kerül be a rivális pártnak az a jelöltje, aki később ügyünk terheltje lesz. És innentől kezdődnek a konfliktusok.

A városkában rölapok jelennek meg, hogy a polgármester csalt a választásokon. Az emberek beszélni kezdenek, a háttérben mindenféle csatornákból azt hallani, hogy a történet igaz.

Polgármesterünk habitusának megfelelően reagál a történetekre, őrzöngve veszi tudomásul, hogy városában nemhogy csillapodnának az indulatok, hanem valaki tudatos szítja, mintha abban lenne érdekelt, hogy soha ne legyen itt béke. Még a pap is sugdos az emberek fülébe, hogy bizony a mi jó polgármesterünk csaló...

Ezt nem tűrheti a polgármester sem, feljelentést tesz. És itt ülünk most a megbeszélésen.

A megbeszélés

Mediátor társammal úgy döntöttünk, hogy a megbeszélést együttes ülésben kezdjük, és majd meglátjuk mi lesz. Ha az indulatok nagyon elszabadulnak, akkor majd külön tárgyalással folytatjuk. De mindenesetre addig a pontig megpróbáljuk egyben tartani a feleket, ameddig az emberileg lehetséges. Döntésünk oka az volt, hogy a felek között semmilyen kommunikáció nem volt, így azzal használhattunk a legtöbbet, ha nyitva tartjuk közöttük a közvetlen kommunikáció csatornáját, ameddig csak lehetséges.

A szokásos bevezető részt követően István, a sértett mesélte el, hogy mi is történt.

István verziója szerint...

István elmondta, hogy közszereplőként meglehetősen hozzászólt ahhoz, hogy folyamatosan különböző támadásoknak van kitéve. Ennek ellenére úgy gondolja, hogy ha becsületesen dolgozik, és a város érdekeiért dolgozik, akkor az emberek ezt látni fogják, és ez a törekvése meg is hozza neki és a városnak a sikert. Az újabb és újabb választási sikerei azt bizonyítják, hogy ebben nem is tévedett, hiszen a rendszerváltás óta folyamatosan ő tölti be a polgármesteri tisztet. Határozottan büszke arra, és élete nagy eredményének tekinti, hogy Magyarországon ő az egyik legrégebben folyamatosan hivatalban lévő, közvetlenül választott tisztviselő.

Elmondta, hogy a jelenlegi ügy azért háborította fel, mert eddig a támadásoknak „arca” volt, és nem övön alul érkeztek. Ez az eset viszont amiatt ment túl minden határon, mert névtelenül, postaládákba bedobott gyalázkodó röpiratok formájában, a választások után próbálták elhítni róla, hogy csalással lett polgármester. Elmondta, hogy kezdettől fogva sejtette, hogy kik vannak az ügy háttérében, de bizonyítéka nem volt soha.

Felháborodása odáig jutott, hogy feljelentést is tett, és a néhány hónapos nyomozás után a rendőrség kiderítette, hogy a rölapokat Mária terjesztette.

Ezen a ponton az indulat annyira felhevítette Oroszlánszívű Istvánt, hogy hirtelen nem is tudta folytatni.

Mielőtt valami durvaság jött volna ki belőle, gyorsan megköszöntem, hogy elmondta mindezt, és a terhelthez fordultam.

Mária verziója szerint...

Polgármester úr minden szava igaz. Nincs is mit mondanom mást....

Ennyi. Na tessék. Most mi legyen? Itt egy pillanatra megakadt a folyamat. Mária hirtelen elkezdett a könnyeivel küszködni, és látványosan „egyedül maradt” a teremben. Férje, mint ha nem is vett volna róla tudomást, István viszont láthatóan megkapta az első elégtételt, melyért jött.

Látta sírni az ő szenvedéseinek okozóját.

Úgy döntöttünk, hagyjuk még egy pillanatig a könnyeket, majd visszajeleztük Máriának, hogy értjük, a történetek őt is kellemetlenül érintik. Ezután megkérdeztük, mi volt a legbántóbb az egész történetben az ő számára.

Ekkor Mária elmondta, hogy az egész történetbe a saját naivitása és tapasztalatlansága miatt került bele. Kiderült, hogy képviselőnek sem akart elindulni, de néhányan az ismerősei közül addig-addig győzködték, amíg rá nem vették. Most már bánja az egészet, bánja, hogy valaha is köze volt a politikához. Bár ne tette volna...

Kérdeztük, mivel sikerült rávenni... Elmondta, hogy a városban többen is – akiknek a nevét nem mondhatja el – arról győzködték, hogy a polgármester egy csaló, és lopja a város pénzét. Itt az ideje váltani. Sugdostak a fülébe, hogy a polgármester új Audival jár, hogy le vannak fizetve a választási bizottság tagjai, és ezt a választás is el van csalva jó előre...

(Közben a polgármesterünk láthatóan már az öklét harapja, hogy kibírja felcsattanás nélkül. Arca is változó színekben pompázik.)

Szóval beleegyezett abba, hogy ezeket a „tényeket” szórólap formájában terjesszék. Elmondta, hogy az ún. tények hitelességét ő nem ellenőrizte, és csak az volt számára a garancia, hogy olyan emberektől hallotta ezeket, akikről soha nem feltételezte, hogy ilyen aljas módon átverjék.

Szakmai kihívások

További könnyek következtek, és Oroszlánszívű István szót kért.

Elmondta, hogy az mindig is világos volt, hogy a dolgok háttérében nem Mária áll.

És ekkor kezdett kibontakozni a szemünk előtt a kisvárosi magyar idill minden kicsinyességével és meglepő fordulataival. Olyan futurisztikus történetbe keveredtünk, melynek a szálai szövevényesen járták át az egész kisvárost – végigjártuk a szereplőket a plébánostól az orvosig, az óvónőktől az alpolgármesterig.

Ebben a pillanatban két szakmai kihívással szembesültünk: egyrészt kezelni kellett a láthatóan tetőpontra hágott érzelmeket, másrészt pedig valahogy vissza kell terelni a beszélgetést arra a szálra, ami kettejük között zajlott le. Az érzelmek kezelése miatt fontosnak tartottuk, hogy ameddig csak lehet, együttes megbeszélésben szeretnénk tartani a feleket. Látható volt ugyanis, hogy a megbeszélés könnyekkel teli dinamikája mindenki számára fontos, és ez része az eset érzelmi feldolgozásának. Ha ezt a ziccet kihagyjuk, erre talán már soha nem lesz lehetőség...

Így a történet alapos megismerése után három témakör alapos átbeszélésére helyeztük a hangsúlyt.

2. Először is szerettem volna tudni, hogy a történeteknek mire milyen hatása volt. Ettől azt reméltem, hogy visszakanyarodunk a néhány jelenlévő személyes történetére.
3. Másodsor szerettem volna tudni, hogy ki miben látja a felelősséget abban, hogy ez a történet idáig jutott a városban?
4. Harmadrészt fontos lett volna tudni, hogy mit tehetnek annak érdekében, hogy a helyzetet rendbe hozzák

Kit hogyan érintett?

István már tükön ült. Bár a segítőként érkezett Géza még nem szólt egy szót sem, a polgármester már alig várta, hogy mindazt a keserűséget, amit az ügy okozott neki, kiadhassa magából.

Elmondta, hogy akármi is történjen ezek után, rá mindig úgy fognak gondolni, mint a polgármesterre, aki választási családi ügybe keveredett. Hiába volt a tisztességes választási eljárás, hiába tudják az ügy kreálói is, hogy az állításokból nem igaz egy szó sem, a választókban mégis megmarad majd valami a sztoriból. A legjobban az fájt neki, amikor a múlt héten odaszólt az egyik utcában valakinek, hogy vágja le a fűvet a portája előtt, mire az visszaszólt, hogy csalókkal nem tárgyal... Oda a régi tekintély.

A városka légkörének, pedig ez az egész megadta a kegyelemdőfést: emberek mutogatnak egymásra ujjal, pedig ez a városban soha nem volt így. Mindenki azt nézte, hogy mikor áll elő a polgármester új Audija, amivel neki furikázni kellett volna... Igen, új autót tényleg vett. Már úgy érte, hogy a régi 22 éves helyett egy 17 éveset, és az tényleg Audi.

Már előre tart attól is, hogy a következő választásokat majd nem lehet lebonyolítani, mert már így is lasszóval kellett összefogni a választási bizottság tagjait. Ebben a légkörben senki nem vállalja fel azt a szégyent, hogy majd még őt gyanúsítsák csalással. Géza, a jegyző lelkesen bólogatott...

Szóval, valahogy el van rontva ez az egész, és a város nem csitul...

Kértük Máriát, hogy reagáljon az elmondottakra. Megértő és elismerő szavakkal ismerte el a polgármester igazát ismét, akinek ez láthatóan fontos volt személyesen. Kérdésünkre elmondta ő is, hogy a történetek óta szégyell kimenni az utcára. Mindenki hazugnak hiszi őt, és a régi megbecsültsége odalett... Már senki nem jön azért, hogy a véleményét kikérje valamiben. Úgy érzi megszégyenült otthon és a városban is. Otthon azért, mert férje kezdettől óva intette a politikától, de ő nem hallgatott rá, a városban, pedig azért, mert most mindenki hazugnak és bűnözőnek tekinti.

Állásából kénytelen volt kilépni, mert kollégái nem nézték tovább ott jó szemmel, és a polgármester „bizalma” sem volt a régi, hogy szépítsük a dolgot. Ezt anyagilag is nagyon megéreztte, valószínűleg költöznie is kell, mert a városban pedagógusként esélye sincs a boldogulásra. Az egész történetet a családja, gyermekei szenvedték meg a leginkább. Szerinte is jól el van szúrva az egész, bukott embernek érzi magát.

István a polgármester erre reagálva elmondta, hogy sajnálja, amiért Máriára húzták rá az egész ügyet, hiszen a felelősséget elsősorban nem neki tulajdonítja.

Remek felütés volt, feltettem a következő kérdést: Kinek mi a felelőssége? Ekkor már közel 3 órája beszélgettünk, és kicsit tartottam is tőle, hogy a felek nagyon fáradtak lesznek ennek a témának a megbeszéléséhez.

István azonban mintha csak erre a kérdésre várt volna három órája, feszült figyelemmel követte Mária válaszát.

Mária könnyek között esetelte, hogy jobban meg kellene válogatni azokat az embereket, akikben megbízhat, nem szabadna hitelt adnia vádaskodásoknak, és főleg nem szabadna az élére állnia valaminek, amiben nem hisz.

Ekkor csattant fel István:

Most mondja meg, maga az elejétől fogva tudta, hogy a vádak, amiket leírnak rólam, hamisak?

Igen - következett Mária válasza fél perc sírás után.

Én csak ennyit akartam tudni, köszönöm... - mondta István.

Ekkor, pedig elkezdődött közöttük egy olyan beszélgetés, melynek hamarabb kellett volna megtörténnie ahhoz, hogy ezt most ne egy büntetőeljárás keretében kelljen megtenniük. Végre normális emberi kommunikáció felelősségről, hibákról, tanulságokról, csalódásról. Őszinte gesztusok, és egymás megértése, elismerése.

Már jócskán túllépve a rendelkezésünkre álló háromórás időkereten tettem fel a kérdést: van-e valami, amit még mondani szeretnének egymásnak?

Mária bocsánatkérése volt már csak hátra, és az, hogy István mindezt egy amolyan polgármesteres mosoly közepette egy kézfogással elfogadja.

A jóvátétel

Mint megtudtuk, István azzal a szándékkal jött el a beszélgetésre, hogy a mediációban nem köt megállapodást. Mint mondta, azért tervezte ezt ki, mert „minden választott vezető nevében” és minden választási bizottsági önkéntes nevében kikéri magának azt, hogy csalással vádolják. Azért jött, hogy jól megmondja Máriának, hogy mit gondol az egészről.

Viszont nem ilyen beszélgetésre számított itt nálunk. Nem azt kapta, amiért jött. Mint mondta, sokkal többet és értékesebbet kapott: egy őszinte gesztust, ami számára elégtétel volt.

Ő maga nem is vár el mást a terhelttől. A részéről akár le is lehetne zárni az ügyet. De mint elmondta, nem csak őt bántották meg. Megbántották a jegyzőt, a kisváros népét, a képviselő-testületet, a választási bizottság tagjait. Az ő nevében nem bocsáthat meg.

Ezért most három dolgot kérne, és kérte, ezeket foglaljuk megállapodásba:

1. Mária személyesen a képviselő-testület ülésén, melyre a választási bizottság tagjait is meghívják, kérjen bocsánatot mindenkitől.
2. A „város napján” a főtéren nyilvánosan kérjen bocsánatot a várostól a történelemért azzal, hogy elmondja: tudta, hogy a vádak hamisak.
3. Mindkét fórumon hangozzék el azoknak a neve, akik Mária fülébe sugdostak.

Döbönt csend követte szavait. Mária férje, Lajos is most szólalt meg először. Amellett érvelt, hogy a polgármester kérése nagyon megalázó, és a harmadik pont teljesíthetetlen is. Nem szeretné, ha Mária még több bajba kerülne azzal, hogy nyilvánosan megvádol másokat.

Mégis, a „legütősebb” érve az volt, hogy a város napján ne a múltra emlékezzenek, hanem a jövőre.

Ennek megfelelően a polgármester úgy módosította a kérését, hogy Mária kérjen bocsánatot szóban a képviselő-testülettől és a választási bizottság tagjaitól egy zárt ülésen. Illetve minden választópolgárnak a saját költségén levélben írja meg, hogy állításai minden alapot nélkülöző rágalmak voltak, mely miatt bocsánatot kér a polgármestertől és a választott képviselőktől.

Mária megkönnyebbülten fogadta el az új ajánlatot, úgy látszott rajta, ezzel végre ő is szabadulni tud az ügy miatt rá nehezedő nyomástól.

A megállapodás rögzítését követően mosolyogva búcsúztak egymástól, a polgármester pedig még a tegeződést is felajánlotta Máriának.

Tanulságok

Büntetés vagy jóvátétel?

Miről győzte meg az olvasót az eset? A mediáció kárrendező-iroda? A mediáción kivásárolják magukat a terheltek a büntetés alól? A mediáció a felelősség elkendőzése?

Remélem, nem ez történt.

Minket mediátorként arról győzött meg az eset, hogy büntetéssel nem lehet egy hibát jóvátenni. A büntetés az büntetés, de nem jóvátétel. Viszont ha egy büntetést én magam vállalok fel? Akkor is csak büntetés a büntetés, ha a céljával és a módjával egyetértek?

Vagy akkor abból az őszinte megbánásból ered, ami visszatéríti a polgárt a törvény által is helyesnek tartott útra?

Mi azt gondoljuk: ha megértem, hogy másoknak a viselkedésem okozott valamit, és megértem, hogy ezt nekem jóvá kell tenni, és AKAROM jóvátenni, akkor eléri a célját a jóvátétel formája, bármi legyen is az. Még ha egy önként vállalt „helyesbítés”, nyilvános megkövetés is az.

Ezt az esetet megoldotta volna egy büntetés? Aligha.

Jobbak lettek volna legalább egy árnyalattal is a helyi viszonyok? Aligha.

Ha a mediáció befejezését és a jóvátételt követően még valamilyen büntetést is kirónak a terheltre, annak lesz még ehhez képest hozzáadott értéke? Lesz annak jelentősége? Értelme? Hatása? Lesz TÖBB hatása, mint a tetteimmal való őszinte szembenézésnek? Hát, aligha.

Állásfoglalás az állásfoglalásról

Jó lenne, ha ilyen hatásokat, eredményeket tudnánk még produkálni? Jó lenne, ha az anyagi világ egy pillanatra kiszorulna a megbeszélésekről, és bent a szobában az összezavart viszonyok közötti megértés, elfogadásé lenne a hangsúly?

Mi azt gondoljuk, igen.

De erre abban a megyében, ahol ez az eset történt, többé nem lesz már lehetőség. Ott már csak pénzről, anyagi jóvátételről lehet majd beszélni, másról nem. Meglepő?

Sajnos az adott megyében érvényben lévő ügyészségi és bírósági állásfoglalás értelmében – és a törvénnyel nyíltan ellentétesen – csak olyan megállapodásokat fogadnak el az ügyészek és bírák a mediáció eredményeképpen, ahol a megállapodásokban konkrét anyagi jóvátétel szerepel.

Micsoda félreértése ez a helyreállító igazságszolgáltatásnak! Micsoda félreértése ez a mediációnak! Micsoda félremagyarázása a törvénynek!

A fent részletezett megállapodás tehát ma már nem lenne elfogadható abban a megyében, ahol ezt az esetet tárgyaltuk. Ott vádemelés követné a mediációt, egy ilyen megállapodás eredményeképpen.

Az adott megyei ügyészség és bíróság szerint itt csak anyagi jóvátétel szerepelhetne a megállapodásban. Vajon pl. 100 000 Ft anyagi jóvátétel megfizetése a terhelt részéről helyre hozná a keletkezett problémát? Vajon megoldás lenne? Vajon a polgármester számára elfogadható? Neki jelentett volna ez bármit is? Vajon elfogadta volna? Vajon helyreállítaná a megtépázott tekintélyt, a sértett önértetét? Vajon érezhetné azt a terhelt, hogy valami jót tett, amivel próbálta helyrehozni az általa okozott kárt? Vagy ilyenkor éreznék csak igazán, hogy „megúsztam 100 000 forinttal. Kivásároltam magamat a bajból...”? Vajon melyik eredmény bír több nevelő, bűnmegelőző, helyreállító értékkel?

Csak történt volna egy pénzügyi tranzakció. Hát kérdezem én, kinek jó ez?

IV. Büntetőügyi mediáció fiatalokkal

Bevezető helyett...

„Tizenöt éves vagyok, de jogilag még mindig gyermek. Nincs semmi, amit tegnap nem tettem, de ma már tehetek. Micsoda pech!”

(Sue Townsend: Adrian Mole titkos naplója)

1. Csak egy Trabant!

Az eset bemutatása

A bemutatásra kerülő ügyben 4 fiatalos fiú megrongált egy személygépkocsit. A kár nem jelentős, a terheltek és törvényes képviselőik, illetve a sértett vállalta, hogy az ügy rendezése érdekében részt vesznek egy közvetítői eljárásban.

Előkészület

Megküldtem a feleknek az idézéseket és az adott nap reggelén elkértem a foglalkoztatónk könyvtárát, mert rájöttem, hogy túl sokan leszünk ahhoz, hogy a mediációs termünkben elférjünk, ugyanis a megbeszélés reggelén még bejelentkezett 4 ügyész kolléga is, akik szerettek volna látni egy mediációs megbeszélést. (Amit semmiképpen nem utasíthatam vissza, mert egyrészt én hívtam meg az ügyészség munkatársait egy korábbi találkozásunkkor, másrészt, mert ez egy jó alkalom volt, hogy ők is megtapasztalják, milyen egy közvetítői eljárás. Egy óra múlva már nem voltam ebben ilyen biztos...) Szóval, becipeltük a nagy asztalt, számos széket, szám szerint 16 darabot és elrendeztük azokat.

A résztvevők

Először a terheltek érkeztek meg és a szüleik. Négy fiatal fiú, 15-17 év közöttiek:

Ákos

Magas, vékony fiúcska, lányos arccal. Őt édesanyja kísérte. Ákosról a megbeszélés során kiderült, hogy érzékeny fiatalember, de ennek ellenére nem befolyásolható. Szerényen, csendesen viselkedett. Megnyilvánulásai azt tükrözték, hogy a terheltek közül ő rendelkezik a legfejlettebb erkölcsi értékrenddel.

Gábor

A legidősebb a fiúk között. Komoly arcú, sötét hajú fiatalember. Édesapja kísérte. Kora és testalkata ellenére, Gábor nagyon könnyen befolyásolható személyiség. Csendes, zárkózott, saját véleménye nincs a dolgokról. Inkább másokat ismétel, vagy helyesel.

Bálint

Gábor öccse (és akiről azt hittem 9 éves). Huncut szemű, mosolygós „gyermek”. A világról és a körülötte történő dolgokról nagyon egyszerű felfogással bír. Erkölcsi értékrendje alacsony szintű, kifejező készsége nagyon gyenge.

Tamás

Barna hajú, szelíd arcú, apró fülbevalóval a fülében. Őt is az édesanyja hozta el a megbeszélésre. Már a beszélgetés első részében is kiderült számomra, hogy Tamás az irányító a fiúk között. Ő reagált leghamarabb a kérdéseimre, gyakran átvette társaitól az elbeszélés fonalát és mindig neki volt egy „mentő” válasza, ha a többiek szótlanul néztek rám.

Ijedtség egyikük arcán sem látszott, inkább zavar. Bemutakoztam nekik, és férfiasan kezet ráztunk. (A helyzet komolyságához illően.) A szülőkkel szintén bemutatkoztunk egymásnak. Az ő arcukon már inkább azt a kifejezést láttam: „Mikor lesz ennek már vége? Megint egy nap szabadság!”

Megérkeztek az ügyészek is, négy fiatalember, akik már utaltak ügyeket közvetítői eljárásra, de amint elmondták, soha nem láttak még mediációs ülést, gyakorlati tapasztalatuk nincs az eljárásról.

A sértett

Végül megérkezett a sértett is, egy idősebb hölgy, hívjuk Erzsikének és a lánya Vera. Siettek, mert elfelejtették az időpontot és késésben voltak. Csak egy gyors bemutatkozásra maradt idő és már helyet is foglaltak a számukra elhelyezett székeken.

A megbeszélés

Úgy döntöttem: a megbeszélést együtt tartom addig, amíg a helyzet ezt engedi. Segítségül hívtam az egyik kollégámat, kérve, ha „olyan” helyzet adódna, nyújtson „segítő jobbot”.

A bevezetés

Ismertettem a felekkel a folyamat lényegét, a szabályokat, úgy hogy azt a fiatalok is megértsék. Minden részt vevő elfogadta a szabályokat, jelezték, hogy értik az eljárás lényegét. Biztosítottam a szülőket, hogy ők is hozzá szólhatnak a megbeszélésen, de kértem őket, hogy jelezzék ez irányú szándékukat.

Megbeszéltük, hogy kit, milyen néven nevezhetek a megbeszélés során. (Ezek után már csak névmemóriám okozta gondjaimat kellett leküzdenem, ami nem túl jó, és hogy ne tegezzem le a fiatalokat, ami elég nehéz feladat, hiszen a gyerekeimmel egykorúak. Így sűrűn rajzoltam és jegyzeteltem.)

Erzsike, a sértett verziója szerint...

Van egy Trabantjuk, ami nem fér már el a családi garázsban, ezért a tőlük pár méterre lévő parkolóban szokták hagyni. Mindenes autó, amit a családtagok nagyobb csomagok, terhek szállítására használnak vagy éppen egy közeli helyre való gyors eljutásra. Régi, de megbízható kis kocsinak írta le.

Az egyik reggel azt látták, hogy a kocsni több helyen megrongálódott. Jól látható volt, hogy emberi kéz „műve”: az ajtó kilincsek leszedve, az ajtó felfeszítve, az ablaktörlők letépvé, és a kocsiban lévő alkatrészeket is kiszedték. Mivel nem láttak senkit és semmit, úgy gondolták, másnap átszállítják az autót a fia autószerelő műhelyébe, és ő majd valahogy rendbe teszi.

Még aznap délután Erzsike a konyhában foglalatzkodott, amikor kipillantva az ablakon három fiút látott meg a már félig leszuperált Trabant közelében. Illetve egy fiút, a kocsni tetején ugrálva, egy másikat, aki feszítővassal próbálja a még lezárt ajtót felfeszíteni és egyet, aki a kocsni mellett állva „figyel”. Az elképedéstől szólni sem tudott, csak meredt ki az ablakon, amit aztán a három fiatalember is észre vett és gyorsan távoztak a helyszínről.

Ekkor Erzsike úgy döntött, nem szalad a tettesek után, inkább telefont ragadott és felhívta a helyi rendőrséget.

A fiúkat az egyik közeli utcában fogták el a rendőrök.

Megköszöntem Erzsike tájékoztatását és már volt némi információ az esetről. Egyelőre, nem kérdeztem tőle többet, mert szerettem volna hallani, hogy mit mondanak el az esetről a fiúk.

A terheltek története...

(Ez elég erős megfogalmazása annak, ami most következett.)

Először egymásra néztek és hallgattak, majd biztatásomra Tamás belekezdett a történetbe, azaz csak belekezdett volna, mert Bálint – a legfiatalabb terhelt – elkezdett nevetni. Azzal a tipikus tanórai kuncogással kezdődött, amikor a gyerek feje először szörnyen elvörösödik és a visszatartott röhögéstől egyre csak vörösödik, és egyszer csak kitör belőle a vihogás. Ami nagyon ragadós. Az oka ismeretlen, szűnni nem akaró és bármely szúrósan is néz az ember ilyenkor a serdülőre, semmi hatás. Szóval ez történt. A négy fiú röhögött a közvetítői eljárás azon pontján, amikor el kellett volna mondaniuk, hogy mit követtek el. (Sajnos a szülőkre is hatott a „kór”.)

Nem tudom kinek volt nagyobb a döbbenete: az enyém, a sértetté vagy az ügyészeké, mindenesetre egyikünk sem bírt megszólalni. Ami a többiek esetében nem annyira nagy probléma, de hát én voltam a mediátor, akinek viszont meg kellett szólalni.

Több gondolat is átcikázott az agyamon: először a felháborodás, aztán az, hogy miért teszik ezt. Kamaszok. Zavarban vannak, aminek ez egy megnyilvánulása? Nem érzik a helyzet komolyságát?

Aztán rájöttem, az okok – egyelőre – nem lényegesek, csak az, hogy folytatni tudjuk a megbeszélést és rendezzem ezt a helyzetet. Visszagondoltam a diákéveimre, és rájöttem, hogy hasonló helyzetekben, próbáltam valami komoly, megrázó dologra koncentrálni, és ha eltereltem a gondolataimat ezek felé, szűnt a nevetési inger is.

Így valami hasonlóval próbálkoztam, és így szóltam a fiúkhöz:

„Hagyjuk egyelőre, a bűncselekmény leírását, kérem önöket, beszéljünk arról, ahol a sértett befejezte, azaz megjelentek a rendőrök. Mi történt a rendőrségen? Hogy hallgatták ki önöket? Milyen érzés volt ujjlenyomatot adni, nyilvántartásba kerülni?”
Ez hatott. Komolyabbá váltak és elkezdtek beszélni a rendőrségi eljárásról, arról, hogy milyen érzés volt, amikor a szülők sorban megjelentek, értetlenül, ijedten, tehetetlenül és nem tudtak nekik magyarázkodni, mert a kihallgatás nem erről szólt és a rendőrtiszt erre nem adott engedélyt. (Azaz nem lehetett az anyuka szoknyája mögé bújni.)

Így lassan el-, illetve visszajutottunk a bűncselekmény leírásához:

Jó barátok, egy iskolába járnak, közös a hobbijuk (motorokat szerelnek és motoroznak), szabad délutánjaikon együtt csavarognak. Egy ilyen alkalommal látták meg a Trabantot és úgy gondolták: szétszedik, amit tudnak hasznosítanak belőle, amit pedig nem, azt eladják. Az első alkalommal felfeszítették az ajtaját és kiszedtek belőle néhány dolgot, leszedték néhány külső alkatrészét. Mivel ennek következménye nem volt, úgy döntöttek elmennek másnap is és próbálnak még több dolgot összeszedni. Másnap már csak hárman voltak, Ákos nem akart visszamenni. Hozzá láttak újra a kocsí módszeres szétszedéséhez. Ekkor látta meg őket a sértett.

Bár eddig a pontig is elég nehezen jutottunk el, mert a fiúk nem voltak valami közlékenyek, rátértem annak tisztázására, hogy ki, mit és miért tett a Trabant körül. Erre legkönnyebben Ákossal kapcsolatban térhettünk át. (Ő csak az első alkalommal volt jelen.)

Mint kiderült, közösen döntöttek a Trabant szétszedésével kapcsolatban. Nem tervezték el, hogy mit és hogyan fognak elvinni, de a kocsí „boncolása” egy idő után már nem veszélyes, hanem élvezetes volt. Tamás irányította az eseményeket. Ő mondta meg, mit érdemes gyorsan kiszedniük, ő szabta meg a feladatokat, azaz, hogy Bálint „figyel”, a többiek pedig „dolgoznak”. Nála kerültek elhelyezésre a kiszertelt alkatrészek.

Bálint és Gábor beleegyeztek Tamás ötletébe, hogy másnap is menjenek el és folytassák a munkát, de Ákos nem. Ákos úgy érezte, nem cselekszenek helyesen, amit tesznek veszélyes, de nem beszélte le társait – hisz nem az ő szava volt a mérvadó.

Kb. 2 óra telt el a közvetítői megbeszélésből, kb. ezer kérdésen és jóval kevesebb válaszon voltunk túl, de nem láttam a fiatalok arcán a megbánás egyetlen apró jelét sem. A szülők egy-egy szót szóltak közbe, de megkértem őket várjanak, lesz lehetőségük nekik is nyilatkozni.

Rátértünk a bűncselekmény érzelmi hátterére és újra a sértettek felé fordultam.

Erzsike azt nyilatkozta, hogy az első percekben felháborodott és mérgében értesítette a rendőrséget. Később, amikor találkozott a terheltekkel a rendőrségen, és ahogy ő mondta „jól megnézte magának” a fiúkat, arra a következtetésre jutott, hogy ez egy gyerekes csínytevés volt, kamaszkorral járó „túlzás”. Szerette volna visszavonni a feljelentést, mert beszélgetett a szülőkkel, akik biztosították, hogy rendezni fogják a kárát.

Most, sem érez haragot, és részéről megbocsát a fiúknak. (Megjegyzem, mindezt a fiatalok felé fordulva, nekik mondta el.)

Vera, a lánya hallgatott.

Újra a fiatalok következtek, azaz következtek volna, mert kérdéseimre néma csend és vállhúzó volt a válasz.

Akkor jöjjön egy újabb mediációs technika! És elkezdtem firtatni, kinek, milyen típusú autója van otthon, ki szokta ápolni, takarítani, ki szokott sokat utazni benne. Mint kiderült, minden fiú családjában rendelkezik egy drága, jó minőségű autóval, aminek rendben tartása, takarítása, gyakran a fiúk dolga.

Ezek után rákérdeztem a motorokra. Erről is kiderült, hogy mindegyik fiúnak van motorja, és mindennap legalább egy-két órát a szerelésével, használatával tölt.

Ezek után már csak az a kérdés következhetett, hogy mit éreznének, ha a saját autót vagy motort valaki egy óvatlan pillanatban szétszedné, és tönkre tenné. A fiúk válasza együtt és külön-külön is: rossz lenne. (Nem igazán tudtam eldönteni, hogy mi lehet a probléma. Talán a szókincsükkel, az érzelmeikkel vagy mivel van a baj, hogy ennyire elzárkóznak attól, hogy az érzelmeikről beszéljenek?)

A törvényes képviselők...

Úgy gondoltam itt az ideje a „külső segítség” igénybe vételének, ezért a szülőkhöz fordultam. Megkértem őket, hogy mondják el, belőlük milyen érzéseket váltott ki, amikor megtudták, hogy gyermekeik mit tettek.

A szülők érezték a helyzet súlyosságát, a folyamat során egyre jobban láttam rajtuk, hogy azt gondolják: igen, érdemes volt eljönni erre a beszélgetésre. Mindez nyilatkozataikból is kiderült.

Megdöbbenek és nagyon rosszul érezték magukat az eljárás során, nem csak az elpocsékolt szabadság, hanem a szégyen miatt is. Egyikük sem volt még soha büntetve. Rájöttek az eltelt idő alatt, hogy jó az, ha a fiúk is találkozhatnak és beszélhetnek a sértettel és nem értik, hogy ezt a lehetőséget miért nem használják ki.

Erre már egy kicsit megtört a jég és a négy fiú fejüket lehajtva dűnyögött valami bocsánatkérés felét. Mivel elég érthetetlen volt és tegyük hozzá, őszintétlen is, megkértem őket, hogy egyenként reagáljanak arra, amit szüleik elmondtak. Ekkor tört ki Bálintból a megbeszélés kulcs mondata: „Hisz ez csak egy szar Trabant volt!”

A fordulópont...

Vera, aki eddig hallgatott, mint a sértett kísérője, nem bírta tovább és beszélni kezdett:

Elmondta a Trabant történetét. A nagymamájától kapta ezt az autót ósrégen, amikor sikeresen levizsgázott autóvezetésből. Elmesélte hol járt vele, milyen kalandokat élt meg a kocsival, hogy ment el ezzel a Trabanttal nászútra a szerelmével, hogy hordta benne gyermekét oviba, és hogyan becézi, mikor „kettesben” vannak. Közben, pedig potyogtak a szeméből a könnyek. Nem volt nagy előadás, hisztizés, csak nagyon őszinte érzelmi megnyilvánulás valakitől, akinek egy autó többet jelentett, mint, azt hogy „ez csak egy szar Trabant”.

Ekkorra már Ákos és Gábor is a könnyeivel küzdött. A másik két fiú pedig, végre először az eljárás alatt szájukat tátva meredtek Verára és édesanyjára.

(Felsóhajtottam, és csak annyit mondtam hangosan: Köszönöm Vera!)

Elég volt ránézni a fiúkra, kérdezni már nem kellett, maguktól beszéltek és végre nem tömönatokban.

Gábor azt mondta, nem gondolták, hogy ezt az autót még használják. Heccnek indult az egész, úgy tervezték, kiszednek néhány alkatrészt, úgy sem kell ez a kocsi már senkinek. Bálint hozzá tette, hogy melyik alkatrészt mire akarták felhasználni, Ákos pedig Gáborhoz csatlakozva arról beszélt, hogy ő is heccnek gondolta, de másnap már félt a következményektől. Érezte, hogy nem helyes, amit tesznek.

Nagyon megijedtek a rendőrségen, de mivel a szülők azt mondták, hogy rendezik a dolgot, már nem is tűnt olyan vészesnek a helyzet.

Tamás – az irányító ember – mondta ki először, hogy nagyon megbánta, amit tett és bocsánatot kér. Őt aztán követte a többi fiú is, és sorban bocsánatot kértek a sértettől és a lányától.

Erzsike és Vera természetesen megbocsátottak. Már korábban is, mint mondták, de mostanára már volt is erre okuk.

Lezártuk az érzelmi kérdéseket. Jöhet a megállapodás kidolgozása!

A megállapodás kidolgozása

Megbeszélésünknek ebben a szakaszában a sértettek kifejtették, hogy a terheltekkel szemben fennálló konfliktusok legfontosabb megoldása, hogy fiúk belátták, rosszat tettek és a jövőben nem tesznek többé ilyesmit. Ez volt leginkább a céljuk, amikor elindultak a megbeszélésre. Másodsorban említették, hogy a szülőkkel való korábbi megbeszélések alapján szeretnék, ha a kocsiban keletkezett kár egy részét megtérítenék, azaz fizetnének 35 000 Ft-ot. Vera ezt azzal indokolta, hogy csak az ellopott, vagy megsérült alkatrészek megvásárlására szeretnék ezt az összeget, mert a gépkocsit a bátyja ingyen megjavítja.

Mivel az elkövetők fiatalok, a szülők nyilatkoztak az összeget illetően. Gábor és Bálint édesapja felvetette a lehetőséget, hogy ők is meg tudnák szerelni az autót, pótolva az alkatrészeket.

A sértettek azonban jelezték, hogy csak a közvetlen családtagjuk az, akire az autót rá szeretnék bízni. Egyrészt, mert megbíznak benne, másrészt, ha a későbbiekben probléma merül fel a javítással kapcsolatban, vele azonnal és könnyen tudnak egyeztetni. A szülők ezt megértették és végül úgy döntöttek, kifizetik a 35 000 Ft-ot.

A pontos részletek kidolgozása nem sok időt vett igénybe. A szülők szétosztották családonként és terheltenként az összeget, és azt kérték, hogy a megállapodásban a következők szerepeljenek: Gábor és Bálint 10 000-10 000 Ft fizet, Ákos 5 000 Ft-ot, Tamás pedig szintén 10 000 Ft-ot. Az összeget a megbeszélés végén át is adják a sértetteknek.

A sértettek ezt elfogadták.

A megbeszéltek alapján kidolgoztuk, azaz írásba foglaltuk minden terhelt vonatkozásában a megállapodást, amit a felek átolvastak és végül mindenki aláírta azokat. A szülők átadták a pénzt, még egyszer elnézést kértek, megköszönték a terheltek hozzáállását az üggyhez.

Elbúcsúztunk, a megbeszélés véget ért.

Néhány szó a vendégekről

Az ügyész kollégák azt nyilatkozták az eljárás végén, hogy nagyon tanulságos volt számukra a megbeszélés. Az ügyészségi eljárás során sem idő, sem lehetőség nincs a terheltek vagy a sértett ilyen mértékű megismerésére. Vonatkozik ez a megtörtént bűncselekmény okára, de az azzal kapcsolatos érzelmekre is. Arra sincs lehetőség, hogy több terhelt esetén, a terheltekkel együttesen beszéljenek, és ezáltal megtapasztalják befolyásolhatóságukat, egymáshoz való kapcsolatuk jellegét, mélységét.

A fiatalokúakra gyakran jellemző érdektelenség, a felelősség kényszerből való vállalása gyakori probléma az ügyészségi eljárások alkalmával is, aminek megoldása számukra is nehéz feladat. Éppen ezért szívesen látták, hogy a mediációban milyen eszközökkel, módszerekkel lehet ezeket a problémákat kezelni.

A mediáció során alkalmazott technikák

A bevezetés általános szabályai mellett, fiatalokú terheltek esetén nagyon fontosnak tartom, hogy a bevezetés lényege számukra is érthető legyen. A bevezetőben arra kell törekedni, hogy ne a büntetés elkerülésére, hanem a konfliktus megoldására helyezzem a hangsúlyt, és ezzel együtt kifejezzem, hogy ebben nekik is nagyon lényeges szerepük van. Érthetővé szerettem volna tenni számukra, hogy a szülők nem azért vannak jelen a megbeszélésen, hogy átvállalják a felelősség súlyát és a megoldást. Éppen ezért hangsúlyoztam azt is, hogy a szülők mikor és hogyan léphetnek be a megbeszélés menetébe.

A későbbiekben is fontos szerepet kapott az életkor és az ezzel járó sajátosságok a kérdések, technikák alkalmazásában. Kamaszoktól gyakran számíthatunk olyan viselkedésre az eljárás során, ami gyors reagálást kíván. Jelen esetben kezelnem kellett a zavaruk miatt kitörő nevetőgörcsöt, és azt, hogy nagyon nehezen és kevésbé nyilatkoznak meg a történetekről és érzelmeikről egyaránt.

Ezt azzal próbáltam megoldani, hogy nem csak az adott bűncselekményre vonatkozóan tettem fel információs kérdéseket. Próbáltam életkörülményeikről, szokásaikról faggatni őket úgy, hogy a kérdés és a hozzá kapcsoló válasz érzelmeket is ébresszen bennük. Vigyáznom kellett, hogy nyitott kérdésekkel „bombázzam” őket, mert a válaszaik így is nagyon szűkszavúak voltak.

Amikor ezekre sem jöttek azok az érzelmi megnyilvánulások, amelyek valamiképpen azt tükrözik, hogy átérzik a tettük súlyát, a szülőket kezdtem kérdezni a megtörtént bűncselekményről és arról, hogy őket hogyan érintette ez érzelmileg. Erre már volt némi érzelmi reakció a fiatalok részéről, de a fordulópontot végül a sértett lányának érzelmi kitörése jelentette.

A beszélgetés közben és ennek a résznek a befejezésekor is próbáltam összegezni a hallottakat, megfogalmazni a legfontosabb problémákat, érzelmeket, ezzel is elősegítve, hogy számomra és a jelen levők számára is egyértelművé váljon, mit kell megoldaniuk az eljárás további részében.

Mivel jelen esetben négy terhelttel ültem együtt, nem csak a sértettek és a terheltek közötti erőviszonyt, hanem a terheltek egymás közötti erőviszonyát is fel kellett mérnem. Ugyanis ennek ismeretében tudtam egy-egy terheltek azt a kérdést feltenni, amire ha válaszol, előre lendíti a beszélgetés menetét. Ez segített abban, is hogy eldöntsem, maradjunk-e a közös, együttes ülésben vagy különtárgyalás keretében folytassuk az eljárást. (Akadályozza-e a terheltek egymás közötti kapcsolata az eljárás kimenetelét?)

Ebben a részben meg kell még említenem a csendet mint módszert. Két esetben is alkalmaztam, bár az elsónél nem magamtól. Amikor a fiatalok nevetni kezdtek, inkább a döbbenet váltotta ki belőlem, hogy csendben maradtam, ami nekem időt jelentett a gondolkodásra (mi tévő legyek?), nekik, pedig arra, hogy csillapodjanak. (Észre vegyék, hogy rajtuk kívül senki nem mulat olyan jól.) Második esetben, pedig akkor, amikor a sértett lánya elmesélte a Trabant történetét, ami érzelmileg minden résztvevő számára „megrázó” volt, és megkövetelte, hogy mindenki csendben feldolgozza a hallottakat.

A megállapodás kidolgozása során nem volt szükség a tevékeny részvételemre. A megbeszélés ezen pontjára tisztázódtak az érzelmi konfliktusok, és azokra megoldást is találtak a felek. A sértettek ez irányú célja (látták és érezték a terheltek részéről a megbánást és az őszinte felelősségvállalást) megvalósult, a terheltek megkönnyebbültek és ebben a hangulatban, az anyagi felelősség kérdésében könnyen és maguktól megoldást találtak.

Szakmai dilemmák és tanulságok

A fiataikorúak és a közvetítói eljárás

A jogalkotó lehetőséget ad a fiataikorú elkövetőknek is, hogy az általuk elkövetett bűncselekménnyel járó konfliktushelyzetet mediáció keretében oldhassák meg. Tapasztalataim szerint – és éppen ezért választottam a fent leírt esetet – azonban a pártfogó felügyelethez hasonlóan, a fiataikorúak büntető mediációiban is szükség van olyan speciális eszközökre, módszerekre, ismeretekre, amelyek révén a közvetítő hatékonyabb munkát tud végezni, elősegítve ezzel azt, hogy a fiataikorú is hatékonyan vegyen részt a közvetítói eljárásban.

Az esetből – és a korábbi fiataikorúakkal folytatott mediációimból – az alábbi tanulságokat vontam le:

Mindig figyelembe kell venni a fiataikorú korosztály sajátosságait

A 14-18 éves korosztályra jellemző fejlődési sajátosságok, gyakran az ún. serdülőkori problémás viselkedésben mutatkoznak meg, főleg azoknak a fiataloknak az esetében, akik bűncselekményeket követnek el.

Ha több fiataikorú terhelt van jelen egy ügyben, figyelembe kell vennünk a korosztályra jellemző „összetartozást”, kortárs csoporthoz, barátokhoz való erős kötődést, az általuk nyújtott normákhoz való ragaszkodást. Ez megkönnyítheti, vagy éppen megnehezítheti számunkra a megbeszélést. Figyelembe vételével könnyebben dönthetünk arról, hogy külön vagy együttes ülésben vezessük a megbeszélést, kinek és milyen kérdést tegyünk fel. A csoportszellem erősítheti a tagadást, vagy megkönnyítheti az őszinte beismerést.

A legfontosabb cél nem az anyagi jóvátétel

A fiataikorúakkal történő mediációs megbeszélések esetén, az általános mediációs célok közül nagyon fontosnak tartom az újabb bűnelkövetéstől való visszatartás és a társadalomba való beilleszkedés segítését, a felelősség felismerésére és vállalására való ösztönzést, azt a fajta tevékeny megbánást, amit nem a szülő biztosít a sértett fél számára, hanem az elkövető fiatal. Az esetem is jól bemutatja, hogy a tevékeny megbánás, nem egyenlő az anyagi jóvátétellel, főleg fiataikorúak esetében, akik koruk és helyzetük révén nem is lennének erre képesek. A bocsánatkérés és a felelősség őszinte elismerése, a megbánás sok esetben nagyobb hangsúlyt kap egy közvetítói folyamatban, mint az anyagi kár.

Ebben persze nagy szerepe van annak is, hogy ezt mennyire ismeri fel a sértett. Ha a sértett magától vagy segítségünkkel megérti, hogy az őszinte bocsánatkérés elfogadása nevelő és a további bűncselekmény elkövetésétől való visszatartó erőként hat, azzal segíti a munkánkat és leginkább egy olyan megállapodás létrehozását, amely a felek megnyugvására szolgál és eredményeképpen mindenki elégedetten áll fel az asztaltól.

A szégyen, a büntudat és a bocsánat

Tapasztalataim szerint a fiatalkorúakkal folytatott közvetítői eljárás legnehezebb része a fenti fogalmakhoz kapcsolódik, azaz ezek valamelyikét vagy mindegyikét kifejezésre juttatni a sértett számára.

A büntudat kiváltódásához szükséges személyiség-összetevők és funkciók ebben a korban még fejlődésben vannak. A büntudat akkor váltódik ki, amikor az ember megszegi az emberi együttélésre vonatkozó szabályokat, megsért valakit, testi vagy lelki fájdalmat okoz valakinek. De tudja-e egy serdülő, hogy tette, viselkedése mit vált ki a környezetéből? Ennek az esetnek a kapcsán is látható, hogy gyakran nem.

Ilyen esetekben a mediátor arra sem mindig számíthat, hogy a sértett látványa segíti a büntudat megélését. Arra sem, hogy a törvényszegés ténye és a büntetéstől való félelem készíteti majd büntudatra, felelősségérzetre a fiatalt, ugyanis ennek lényegi feltétele, a morális törvények ismerete és elismerése is. (Ami, valljuk be, mostanában nem csak a fiatalokból hiányzik.)

Jelen ügyben az empátiás büntudatra alapoztam, ami akkor jelenik meg, amikor a személy úgy véli, hogy valamiképpen a másik ember szenvedésének okozója. Ebben mindig nagy szerepe van a sértettnek. Ha a sértett viselkedése őszinte fájdalmat, sérelmet és nem dühöt, kioktatást tükröz, az a fiatalok esetében mindig eredményre vezet. Ezeket az érzéseket ugyanis át tudja érezni, mert bármilyen környezetből is érkezett, ő is átélte már.

A másik segítő eszköz lehet a szégyenérzet. A szégyen bevallása egy serdülő esetében szintén nagyon nehéz. Ha azonban a sértett reakciói azt jelzik, lehetőséget ad arra, a másik félnek, hogy az bevallja hibáit, azt érezteti vele, hogy nem megveti, elítéli, hanem elfogadja – hisz senki nem tökéletes – akkor a terhelt őszintén fogja kimondani, hogy bocsánat. (Bevallva és feloldva ezzel a szégyenérzetét.)

Nincs reménytelen helyzet

Azaz van, de az segít a továbblépésben és a megoldásban. Egy mediátor mindig pártatlan. Nem érezhet egyik fél iránt sem jót, sem rosszat, nem lehet dühös, nem kínálhat fel megoldásokat, mert nem róla szól a történet. Amikor már úgy érzi, hogy minden lehetséges módszert felhasznált, amikor azt érzi, reménytelen a helyzet, akkor pont ez a reménytelenség hozhat megoldást. Mert ekkorra beérik a sok próbálkozás és az eddigi pártatlansága. Jelen esetben a sértett lányánál. A reménytelenséget itt a terhelt viselkedése váltotta ki. Mint a mesebeli kiscsibő, aki mindent elnyel, a fiúk is így nyeltek el minden „kiprovokált” érzelmet. Blokkolták a megbeszélést, de a sértett lánya közben ebből merített erőt és végre megszólalt.

És a többi...

Számos tanulságot felsorolhatnék még az eset kapcsán, hisz minden esetből újra és újra tanulok, megtapasztalok valamit.

Írhatnék még az iratanyagokról – arról, hogy ebben is nagyon hasznos volt, hogy nem ismertem a nyomozati anyagot, és így nem válhattam elfogulttá, és jobb kérdések jutottak eszembe.

Írhatnék a szülők viselkedéséről az eset és az egyéb esetek kapcsán – vajon ők mennyire vállalják fel a felelősséget, és hogy kerül ez felszínre egy megbeszélésen?

Írhatnék a vádaskodásról – mikor és milyen mértékben hasznos, ha hagyjuk egy folyamatban a vádaskodást, főleg, ha fiatalok a terheltek.

És a sértettek ezerféle megnyilvánulásáról...

De ezekre remélem, egy olyan tanulmányban kerül majd sor, aminek a közös tapasztalatok alapján az lesz a célja, hogy „mankót” adjon a fiatalokúakkal való büntető mediációk gyakorlásához.

2. „Nyilasmisi” bőrlabdája

Szereplők és utak

József, az idősebb fiú

19 éves, korának megfelelően fejlett fiú. Hátrányos helyzetű fiatal, aki anyai nagymamájával él a kisváros lakótelepén, szerény lakás és életkörülmények között. A Speciális szakiskolában tanul festő-mázoló szakmát. Szülei a megyeszékhelytől kb. 12 km-re fekvő községben, lényegesen nehezebb körülmények között élnek. Apja segédmunkásként dolgozik, egy vállalkozó alkalmazásában áll. Édesanyja munkanélküli, ellátásban nem részesül, és sajnos nem ritka, hogy a pohár után nyúl, abban nyer (nyel) vizsgáztatást. Ő már összeütközésbe került a törvénnyel, élelmiszert lopott egy nagy bevásárlóközpontból József idősebb öccsével. E tényt férje elől elhallgatta.

József igazán nagymamájához kötődik, szüleivel való kapcsolata laza, felszínes. Baráti köre a kisvárosban él.

Mihály, a fiatalabb fiú

15 éves, 9. osztályos. Alacsony termetű, koránál lényegesen fiatalabbnak látszik. Ha nem itt és most a mediáció keretében találkozom vele, akkor azt gondolom, hogy Ő Nyilas Misi 21. századi reinkarnációja. Megjelenésében, lényében hordozza a regény alakját, csak a szemei árulkodnak, hogy mégsem ő az igazi, akiről valóban meg lehet mintázni a debreceni internátus növendékét.

Szülei már régen elváltak, ezt követően édesanyja élettársi kapcsolatot létesített. Nevelőapjával jó viszonyt sikerült kialakítania. Az Alföldről néhány éve költöztek a kisvárosba. A család jól érzi itt magát, sikerült beilleszkedniük. Mihály és öccse sok barátra, ismerősre tett szert. A család rendezett körülmények között él. Az anya és a nevelőapa különös gondot fordít a gyermekek nevelésére, rendszeresen szerveznek közös programokat, a családi események, együttes tevékenységek, ünnepek kiemelkedő jelentőségűek a család életében. Ugyanakkor a vérszerinti apával sem szakadt meg a kapcsolat, a szünidőben hosszabb időt töltenek korábbi lakóhelyükön.

János, a harmadik fiú

Rövid időn belül nagykorú lesz. 18 évének jelentős részét állami gondozásban élte le. Intézetbe kerülése előtt hetek óta nem evett, az erdőben bujkált, nem járt iskolába, elhanyagolt állapotban találtak rá a gyermekjóléti szolgálat munkatársai. Szülei a megye nyugati csücskében, rendkívül szerény körülmények éltek. Édesapja már nem él, édesanyjával semmilyen kapcsolata nincs. Testvérei szintén állami gondozottak voltak. Egy testvérével van laza kapcsolata. Több nevelőszülőnél élt. Halmozottan hátrányos helyzetű: zaklatott kisgyermekkor, alkoholizáló szülők, több nevelőszülő eltérő nevelési attitűdökkel, különböző értékrenddel, motivációkkal, s köztük az önmagát kereső, állandóan „igazodó” vagy éppen igazodni nem tudó gyermek, akivel mindig történik valami. Stabil kötődései nincsenek, az otthon melegét igazán nem sikerült még megtapasztalnia, a családi álmvilágból csak villanások jutottak el hozzá. Megjárta az ifjúság-pszichiátriát, Borderline-szindrómát állapítottak meg nála. Az általános iskola befejezése után szakközépiskolában tanult tovább, majd szakmunkásképzőben folytatta, azonban ezt sem fejezte be. Nem tanul, nem dolgozik, a későbbiekben szeretne hegesztő szakmát tanulni.

István az iskola igazgatója

40-es éveinek közepén járó, szikár, öltönyös, nyakkendő tanár úr. Az a típusú ember, akinek tartása van, ha kell, kellő szigorral feddi meg a folyosón futkározó tanulót, ugyanakkor néhány dicsérő szó, biztató mosoly kíséretében megsimogatja az alsós nebulók fejét. Aki nem csak okít, hanem nevel, „tanít” is.

Mária, Mihály édesanyja

Negyvenes kellemes megjelenésű hölgy. Gyermekét kívül-belül ismerő, a realitások talaján álló anya. Elfogulatlanul, tárgyilagosan nyilatkozik fia cselekményéről. A történetek feldolgozása számára is erkölcsi megtisztulást eredményez. Anya-és fia kapcsolatában új fejezetet nyit ez a történet.

Magdolna, János törvényes képviselője

Ötven feletti, nagy gyakorlattal rendelkező nevelő. A kis közösségben volt alkalmá megismerni János életútját, látni személyisége gyenge pontjait, nyesegetni jelleme vadhajtságait. Az adott közösségben János biztos pontja, igazi pót-anyó.

A történet

Egy októberi szombat délután két fiatal találkozott a városka játszótérén. Egyikük vézna, sovány, alacsony termetű, koránál fiatalabbnak látszó fiú (Mihály), a másik nála idősebb, magasabb (József). Látszólag régebb óta ismerik egymást. Miközben rágyújtottak egy cigarettára, a fiatalabbik felvetette, hogy a közeli általános iskola egyik oldalsó ajtaja - mely a tornateremhez vezet - feltételezhetően nyitva van, azon keresztül be lehet az iskola szertárába jutni, körül kellene nézni.

Az elgondolást tett követte. Elindultak „szerencsét” próbálni, és csodák csodája az ajtó nyitva volt, akadálytalanul jutottak be az épületbe, pontosabban a szertár előterébe. Október lévén korán sötétedett, villanyt természetesen nem gyújtottak, mobiltelefonjaikkal világítottak. Egyikük lemerülőben volt, tapogatódzva haladtak előre, míg bejutottak a szertárba, ahol a polcokon egymás mellett sorakoztak a különböző márkájú és rendeltetésű labdák: kézi-, kosár-, futball-labda, mi szem-szájnak ingere.

A fiúk serényen dolgoztak, s a labdákat kabát alá rejtve, nylonzsákokba gyűjtve vitték ki az iskolából. Problémát az jelentett, hogy a 12 darab labdát nem lehet csak úgy hazavinni, ezért úgy döntöttek, hogy a fiatalabb fiú egy kosárlabdát magával visz, amit majd később egyik barátjának akart ajándékozni. A többi labdát az idősebb fiú vitte el, és a nagymamája lakásához tartozó pincerekeszben helyezte el. A fiatalabb fiú a kosárlabdát hazavitte, és szobájában, a játéktároló ládában dugta el.

Amit két ember tud, az nem mindig marad titokban, így történt most is. Az ügyben érintett harmadik fiú is tudomást szerzett a labdákról és felkereste az idősebb srácot. Hosszasan töprengtek a labdák sorsa felett, míg döntöttek: a használt, rosszabb állapotú labdákkal végeztek, előre megfontolt szándékkal, brutális kegyetlenséggel kivégezték szerencsétlen labdákat, és a játszótér bokrai alá rejtették el azokat.

A jobb állapotúaknak megkegyelmeztek, úgy gondolták, azokat majd eladják. A biztonság kedvéért a harmadik fiú egy focilabdát vett magához. Ezzel lakóhelyén társaival már játszott is. Örömebe üröm is vegyült, félt, hogy a közösség vezetője gyanút fog a labda eredetét illetően, ezért jobbnak látta, ha eldugja azt.

Október 27-én az iskola testnevelő tanára észlelte a labdák erőteljes megfogyatkozását és az iskola igazgatójának e tényt jelezte. Az igazgató a tételes ellenőrzés során megállapította, hogy 14 darab labda hiányzik, a kárt 60 ezer forintra becsülte, azonban a lopással okozott kárt az igazságügyi szakértő később 80 000 Ft –ban állapította meg. A 14-ből 7 labdát kiszúrtak, ezeket úgy megrongálták, hogy javításuk nem volt lehetséges.

Az iskola igazgatója ismeretlen tettes ellen tett feljelentést, majd megindult a nyomozás.

A mediációs ülés

Először az iskola igazgatója, István mondta el a történeteket. Tárgyilagosan, az eseményekre koncentráltan, jól artikulálva adta elő mondandóját.

József kapott szót másodikként. A történet korábról kezdte. Időnként elkalandozott, filozófiai mélységekig merészkedett, gondolatai nehezen követhetőek voltak, csapongott térben s időben. Hosszasan ecsetelte a fiatalok előtt álló lehetőségeket, bűn és becsület összefüggésében, pénz és anyagi javak előteremtésének vonatkozásában.

Cselekményét pillanatnyi ötlettől vezérelve, Mihály hatására követte el. Magát egy kicsit az áldozat szerepében tüntette fel.

János mondandója a József által elmondottakat támasztotta alá, lényeges újdonsággal nem szolgált. A fiú elismerte az ügyben játszott szerepét, cselekményéért felelősséget vállalt.

Mihály monológja hallatán Nyilas Misi és a tanári kar képe ötlött fel bennem, régi olvasmányélményeim éledtek újjá. Itt van ez az alacsony vézna fiú, aki társával ellopta a labdákat. Ő igazán talán nem is akarta, egy kicsit vagány akart lenni, pusztán az események sodorták magukkal. Egy lehetőséget használt ki, közben nem mérte fel, hogy amit elkövet, az bűncselekmény.

Ezek a fiúk itt és most, a mediációs eljárás során mondták el és beszélték ki magukból a történeteket. Az a tény, hogy az iskola igazgatója, mediátorok, megfigyelők, szülő és nevelő előtt kellett a cselekményről számot adni, bizony ez az igazi büntetés. Szembesülni tetteinkkel, hát... nem is olyan egyszerű!

A megbeszélés során az ügy erkölcsi vonatkozásaira és hatásaira, valamint a történet egyes szereplői által levont tanulságokra voltak kíváncsiak a mediátorok.

A törvényes képviselők – Mária és Magdolna – szomorúan, de tárgyilagosan vették tudomásul a történeteket, melynek tanulságait korábban a családban és a közösségben megbeszélték.

A megállapodás előtt a felek elmondhatták, hogy az ügy lezárását hogyan képzelik el. István az okozott kár megtérítését kérte, ennek összege 40 500 Ft. József és János vállalta, hogy ezt az összeget ők ketten, fele-fele arányban térítik meg, hiszen a labdák kiszúrásában Mihály nem vett részt.

A megállapodásban a fentiek kerültek rögzítésre.

Számomra – már ha egy közvetítő mondhat ilyent- legszimpatikusabb vállalás az volt, amikor Mihály felajánlotta, hogy az iskolának adja azt a kosárlabdát, amit még korábban szüleitől kapott. Az Igazgató úr ezt a kosárlabdát elfogadta, azon gondolatok kíséretében, hogy amikor ezzel a labdával órákon a gyerekek kosárlabdáznak akkor ez a labda emlékeztet arra, hogy ezt egy olyan fiú ajánlotta fel, aki az iskolából ellopott labdákat, majd az ügy lezárásakor sajátját ajánlotta fel.

Nemcsak a sértett és terheltek számára szolgált tanulságul ez az ügy, hanem a mediátorok számára is. A kezdetben kissé nyegle, nagyhangú József, hogyan vált csendes, „jófiúvá”, vagy az ügy iránt látszólag közömbös János, miként törekedett a megállapodásra, vagy látni

„Nyilasmisit” hogyan könnyebbült meg, mikor felajánlotta a labdát, s azt elfogadták. Ez az ügy tényleges szakmai kihívásokat nem hordozott magában, a felek konstruktív együttműködése révén sikerült a mindkét fél számára elfogadható megállapodás kidolgozása. Bizonyítva láttuk, hogy a közvetítői eljárás, mint a büntetőeljárás speciális lehetősége alkalmat teremt az erkölcsi „megtisztulásra.” Sértettek és elkövetők kultúrált, emberi módon tudnak egymással kommunikálni, az esetleges kételyek, kérdések menet közben felvethetők, s a megállapodás kidolgozása után senkiben nem marad hiányérzet, mód van a történetek átfogó, teljes feldolgozására, s a megnyugtató lezárásra.

Napjainkban, mikor értékválsággal küzdünk, a „bocsánat”, a „felelősségvállalás” nem túl gyakran használt kifejezés, az érzelmek elsikkadnak, akkor talán a mediátor nem csak emberek között, hanem értékek között is közvetít.

3. Öten a pácban

A bemutatásra kerülő esetben 5 elkövető van, akik közül 3 fiatalkorú, 2 felnőtt és egy sértett. Ebből következik, hogy a fiatalkorúak oldalán törvényes képviselők jelenléte is szükséges volt a törvényi előírásoknak megfelelően. Tehát szép számban leszünk a megbeszélésen, ha mindenki eljön.

Máris itt az első dilemma: hogyan férünk el a mediációs szobában tizenegyen? (2 mediátor, 5 elkövető + 1 sértett + 3 törvényes képviselő), még akkor is, ha ez a szoba jóval nagyobb, mint a hivatal átlagos méretű irodái.

Az egyébként is feloldatlan, kezeletlen konfliktussal érkező ügyfeleknek jól tesz-e, ha rögtön túl közel kerülnek térben egymáshoz.

Úgy döntöttünk, hogy megvárjuk, amíg megérkeznek a felek, készítünk egy gyors helyzetfelmérést, hogy kiket lehet első körben egy asztalhoz ültetni.

Az ügy szereplői

A terheltek

Gábor

24 éves férfi, aki szakmával, rendszeres jövedelemmel nem rendelkezik, a térségre jellemző alkalmi munkavállalásból származó bizonytalan, minimálbérnek megfelelő összegű jövedelemből él. Magatartása kezdetben udvarias, kissé megszeppentnek tűnik.

Richárd

Gáborhoz hasonló korú, magas, erős testalkatú fiatalember. Határozott léptekkel érkezik, látszólag magabiztos, kissé flegmán viselkedik.

Attila

15 éves fiú édesanyjával érkezik, mindketten zavartan álldogálnak a megbeszélés előtt a folyosón. A megbeszélés során is kerülik a szemkontaktust, halkán, szégyenlősen beszélnek.

Norbert

Vagány, kölyökképű 16 éves, rá megszólalásig hasonlító anyjával jókedvűen beszélget várakozás közben. „Jókedvét” a mediációs megbeszélés alatt is megőrizte, nevetgélt, komolytalanul viselkedett.

Dániel

Szintén fiatalkorú – egyébként Gábor féltestvére – édesanyja munkahelyi elfoglaltsága miatt nem tudott megjelenni.

Marika néni, a sértett

Marika néni nyugdíjas korú hölgy, aki már a megbeszélést megelőzően telefonon megkeresett, és felháborodásának, ill. egyet nem értésének hangot adva közölte, hogy elege van már abból, hogy öt csirkefogó miatt ennyit kell utazgatnia és mikor lesz már ennek az egésznek vége. Elmondta, hogy ő már két szülővel meg is egyezett, és neki azt mondta az ügyész, hogy többet nem kell jönnie. Miután hagytam, hogy elmondja aggályait, meg tudtam vele beszélni, hogy ha sikerül az elkövetőkkel megállapodnia, akkor ez az utolsó alkalom amikor be kell jönnie a városba, ha nem ezt az utat választják, akkor bírósági tárgyalásokra még ki tudja hányszor jöhet.

A történet:

Fiatalokból álló baráti társaság születésnap bulit tart egyikük lakásán, nem kevés alkoholfogyasztással kísérve. A felhangolt társulat elindul éjfél körül hazafelé, útközben „megszomjaznak” és befeszítik egy bezárt kocsmá ajtaját, ott némi dohány- és italárut vesznek magukhoz, majd erejükkel nem bírva a kocsmá raktárába is behatolnak, ezután az italbolt mellett a tulajdonos lakásába is betörnek, és összeszednek egy-két megtetsző tárgyat. Természetesen a fiúk közül egy sem vállalja fel az ötletgazda szerepét, bár tettüket elismerik.

És máris itt a második dilemma: Kivel, illetve kikkel kezdjük. Hát behívjuk az összes szereplőt egyszerre, mert úgy döntöttünk, hogy az első szakaszt együtt kezdjük, azután pedig meglátjuk, hogy hogyan tovább.

I. ülés:

A folyamat és az alapszabályok ismertetését követően mediátor társammal, – aki a sértett oldalán foglal helyet szemben a terheltekkel így kompenzálva a létszámförlényüket – megállapodtunk, hogy így együtt folytatjuk tovább a megbeszélést.

Miközben Marika néni elmesélte röviden, hogy mi történt és mindez milyen lelki terhet rótt rá az anyagi veszteségen kívül, Richárd és Norbert több ízben összekuncogtak, ill. próbálták röhögésüket visszafojtani.

Először előbújt belőlem a tanár néni és sokatmondó, lesújtó pillantással próbáltam elejét venni a kellemetlen helyzet kialakulásának. (Úgy tűnik, nem vagyok már a régi, mert a két fiatal nem zavartatta magát, tovább nevetgél.) Ekkor kénytelen voltam megszakítani Marika nénit és a fiúkat megkérdezni, hogy minek örülnek, osszák már meg velünk is. Lassan megnyugodtak.

A sértett hosszan beszélt arról, hogy milyen csalódást okoztak neki a fiatalok, mert gyermekkoruk óta ismeri őket, és nem érti, hogy miért volt erre szükségük.

A második megszólaló Norbert volt. Látható volt, hogy nagyon feszült, nem igazán tudja eldönteni, hogy komoly legyen, vagy vigyorogjon.

Norbert

Úgy tűnik, hogy ennek a fiúnak a kommunikációját a nevetés, mosolygás, kuncogás, vigyorgás különböző megnyilvánulási formái jelentik. Szókincse ennél jóval szegényesebb skálán mozog. A cselekmény elkövetését részben ismerte el. A betörésben részt vett, de nem lopott el semmit a raktárból és a házból.

Sejthető, hogy már valaki felvilágosította, hogy így illik bocsánatot kérni, mert egy kényszeredett szót elmond: „Sajnálom, bocsánat.”

Anyja rögtön megszólal: „Természetesen kifizetjük Marika néninek az okozott kárt.”

Richárd következik, aki könnyen kommunikál. A cselekmény estéjén erősen ittas volt, közös ötletnek említi a történetet, elismeri felelősségét, ő csak következő hónapban tud fizetni, egyösszegben.

Úgy tűnik, minden olajozottan megy, Attila is, majd Gábor is vállalja a sértett által támasztott követelés teljesítését, a felelősségvállalás ill. bünbánat érzés valódisága Norbert és Gábor részéről kissé sántít, de a sértett elégedett, jó pedagógiai érzékkel beszélget a fiúkkal – miközben a mediátor székében hátradőlve, semleges résztvevőként figyeli az eseményeket.

Kérdések, melyek felmerülnek fiatalok elkövetők esetén:

Jelen esetben a sértett elsődleges érdeke az okozott kár megtérülése volt. Marika néni közérthetően fogalmazta meg álláspontját, ragaszkodott az anyagi jellegű megállapodáshoz.

A szülők és a két fiatalok elkövető is hajlandó volt az együttműködésre, a mediáció sikeréért dolgoztak a közel 1 órás megbeszélés során.

A kérdés, hogy a fiatalok esetén a szülő kifizeti a jótételi összeget a gyerek helyett, de hol van a gyerek, a fiatal felelősségvállalása? Mit vállal ő ebben a helyzetben? Fog-e tanulni belőle, lesz-e visszatartó ereje?

Talán pont ezért igyekeztünk minél hosszabbra húzni a megbeszélés folyamatát, amiben a sértett – örömeinkre – hosszan beszélt arról, hogy mennyire megviselték őt a történetek, és hogy a fiatalok értsék meg: a viselkedésük milyen következményeket vont maga után.

Úgy gondolom, hogy a fiúk mindegyike volt annyira jól szocializált, hogy tudta hogyan kell ahhoz viselkedni ebben a helyzetben, hogy a megbeszélés pozitív kimenetelű legyen. A mediáció azonban fiatalok esetén nem a jótétel útján, hanem a felelősség megértésének és felvállalásának útján működik.

Ezzel viszont nem ért véget a történet, ugyanis a cselekménynek van egy ötödik szereplője is. Marika néni viszont kijelentette, hogy többet nem akar utazgatni, így is egész napra be kellett állítania az üzletbe maga helyett valakit, amíg ő itt „tárgyalgat” ez jelentős plusz költséget ró az ő vállára. Mentsük az ügyet, a sértett korára és egészségügyi állapotára tekintettel, az ötödik elkövetővel történő mediáció helyszíne legyen a sértett lakhelyén lévő gyermekjóléti szolgálat.

II. ülés

Alföldi kisközség gyermekjóléti szolgálatának egyik kis szobájában sikerült helyet kapni. 13 órára hívtam a feleket. A fiatalok elkövető – nevezzük Daninak – édesanyja $\frac{3}{4}$ 1-kor egyedül érkezik. Alacsony, törekeny asszony, meleg barna szemek, láthatóan zavarban van, tenyere izzad. Rögtön mentegetőzik, hogy fiával együtt indultak, de útközben a gyerek kerékpárjáról leesett a pedál, ezért visszafordult faképnél hagyva anyját. Nem is tudja, hogy mi lesz, mert Dani (16 éves) nagyon ideges volt, csapkodott útközben és azt mondta, hogy nem érdekli ez az egész. Rövid időn belül nyilvánvalóvá válik, hogy a serdülő nagyfiúval nem igazán ért szót az anya, kamaszkori indulatait nehezen kezeli. Vagy valami más probléma is van?

Pontosan 1 órákor megérkezik Marika néni, és nem kis rosszállással veszi tudomásul, hogy Danira kell várni, aki ezt követően 15 perces késéssel fut be. Érezhető, tapintható a feszültség a szobában. A gyerek hanyagul, szétvetett lábakkal ül az asztalnál, kezével a kerékpár kulcsát matatja, nem néz senkire – „hagyjatok már békén” pozíció.

Marika néni „monológja” után Dani tagadja a cselekményben való részvételt. (Mindenre számítottam, de erre nem.) (Úristen, mit is kell ilyenkor csinálni, ... fejezzük be?...)

Hosszas csend után folytatja, hogy biztos minden úgy van, ahogy a Marika néni mondja, de ő nem vitt el semmit, csak végignézte ezt az egészet.

Az anya verziója szerint...

Ezen a ponton anyuka is úgy érezte, hogy kifizia pártjára kell állnia. Az ő verziója szerint Danit elcsábították a többiek, egyébként meg a sértett azért nem fogadta el a többi szülőtől a korábban felajánlott kártérítési összeget, hogy most jóval magasabb összeget kérhessen, mint a valós kár, és különben is a cigaretták, pedig zárjegy nélküliek. Ezen a ponton már nem volt kérdéses, hogy elérkezett a külön tárgyalás ideje, ezt velem egy időben Marika néni is jelezte, csak a részéről mindez úgy hangzott, hogy na itt fejezzük be, mert neki erre nincs szüksége, és nem tűri, hogy még őt vádolják meg.

Sikerült rávennem, hogy végleges távozás helyett adjon egy kis időt, mert szeretnék Danival és édesanyjával egy pár szót négy szemközt beszélni.

Különtárgyalás

Ebben a helyzetben anyuka ismét csendes, elfogadó attitűddel bírt. Ismertettem vele újból a közvetítői eljárás lényegét, a sértett azon jogát, hogy az őt ért kár összegén kívül nem csupán az ellopott cigaretta és italárú értékét kérheti, hanem a cselekmény során őt ért kellemetlenségek, hátrányos következmények ellentételeként jóvátételre is igényt tarthat. Mindezeket anyuka elfogadni látszott, de továbbra is mentegette fiát, és rendkívül nehéz anyagi helyzetére hivatkozott.

Úgy éreztem, hogy szüksége van arra, hogy kipanaszkodhassa magát. Meg is tette...

Elmondta, hogy több éve egyedül neveli 3 gyermekét, albérletben laknak. Férje alkoholizáló életmódja miatt elváltak, az apa tartásdíjat nem fizet, a gyerekek nevelésében nem támogatja. Nagyobbik fia – az egyik terheltje, Gábor – állás nélküli, alacsonyan iskolázott, rendszertelen, alkalmi munkavállalásból származó jövedelme egy részével támogatja ugyan a háztartási kiadásokat, de ez nagyon kevés a biztos megélhetéshez. Legkisebb gyermeke még iskolába jár, magatartászavarai miatt pszichológushoz hordja.

Középső fia – Dani – már régen kicsúszott a kezéből, öntörvényű, középiskolai tanulmányait elhanyagolja, csavarog. Igazolatlan iskolai hiányzásai miatt az oktatási intézmény jelzéssel élt a helyi gyermekjóléti szolgálat felé, ezért alapellátásba került. A fiú szabadidejét az anya nem tudja ellenőrizni, mert reggeltől estig dolgozik a szomszédos településen lévő húsüzemben, túlórákat vállal, hogy megélhetésüket biztosítani tudja.

Megértésemről biztosítottam, majd kértem, hogy értékeljük együtt fiai felelősségét jelen cselekmény kapcsán. Elismerte, hogy az elhangzottak nem adhatnak okot arra, hogy valaki bűncselekményt kövessen el, ill. elvegye, ami a másé.

Megbeszéltük, ha újból egy asztalhoz ülünk a sértettel, akkor szeretné vele is mindezt megbeszélni, és arra kéri, hogy részletekben törlesszesse a jóvátételi összeg Danira eső részét.

Úgy tűnik, hogy a különtárgyalás segítette a feltételezett rejtett tartalmak felszínre hozásában, ill. a feszültség csökkentésében.

Újból egy asztalnál

Danit továbbra is nehéz szóra bírni, egyelőre helyette anyja beszél. Sírva meséli Marika néninek a körülményeket, de már nem támadó a hangvétele. A sértett megértően hallgat, majd Danihoz intézi szavait. Elmondja, hogy igazából sajnálja anyját, amiért gyermekei az egyébként is nehéz helyzetüket tovább súlyosbítják viselkedésükkel, de ő is nehezen él kevés nyugdíjából, a garázda viselkedésnek, pedig részletezi a járulékos következményeit.

Dani ekkor felnéz a sértetre és azt mondja, hogy ki lesz fizetve az okozott kár. Marika néni rávilágít, hogy az anyja tudja csak kifizetni, de hol marad az ő felelősségvállalása, valamint emlékezteti a gyereket arra, hogy régen ismerik egymást, mert a fiatal a barátaival gyakori vendége a sértett üzletének, és még soha konfliktus nem volt közöttük, ezért nem érti, hogy miért kellett ezt csinálni.

Anyuka elmondja ekkor, hogy fia nyáron szokott dolgozni. Dani erre úgy nyilatkozik, hogy majd megadja az anyjának a pénzt, ha nyáron újból dolgozik, mint minden évben, illetve hétvégeken is tud már dolgozni, mert a földeken megindult a palántálás, mindig adódik mezőgazdasági munka.

A sértett ezen a ponton változtat korábbi álláspontján, miszerint csak egy összegben és 1 hónapon belül kéri a meghatározott jóvátételi összeget. Az egymásra való odafigyelés és az empátia ismét meghozta az eredményt.

Felajánlja a részletfizetés lehetőségét, de ragaszkodik ahhoz, hogy a pénzt Dani vigye el hozzá kéthetente az üzletbe. A fiúnak tetszik az ötlet, de gyors fejszámolást végezve rájön, hogy az így megkeresett összeg nem fogja fedezni a hátralévő idő alatt a jóvátétel teljes összegét.

Ekkor az anyuka szólal meg és elmondja, hogy ő már elhozott egy kevés pénzt, és azt most szeretné átadni a sértettnek, a többit, pedig törlessze a fia a felajánlott módon.

Ebben a szakaszban megindult a felek közt a kommunikáció, hajlandóak voltak végre a másik fél szempontjainak a megismerésére, annak meghallására a vádaskodások helyett. Tudtak végre a jövőbe tekinteni.

Ezt követően a megállapodás kidolgozása, megírása már gyorsan ment.

Utolsó gondolatok, de vélhetően nem utoljára:

Több mint 2 és fél órás mediáció nem tartozik a maratoni menetek közé, a végén mégis nagyon fáradtnak éreztem magam.

Gyakran érzem, hogy a felszín alatt a felépített stratégiák mögött mélyen olyan indulatok, kezeletlen konfliktusok húzódnak, amelyek esetleg nem is ennek a helyzetnek szólnak, de itt nyernek arculatot.

Tanulságok

Ismét a felelősség kérdése fiatalok esetében:

Jelen esetben Dani részvétele azon a ponton változott meg, amikor anyja rá figyelt, és nem mentette, illetve korholta, hanem elismerte, hogy a családnak ő is fontos tagja, nem csak az iskolából lóg, hanem dolgozni is szokott. A „te mit tudsz vállalni a jövőben” megfogalmazás eredményesebbnek bizonyult, mint a megtörtént „rossz magatartás” felhánytorgatása.

A sértett empátiás készségének felébresztése, a másik fél körülményeinek megismerése sikerült őt kimotoztatni álláspontjából, hajlandóvá vált a kompromisszumra.

A sértett engedett, erre hajlandó volt a másik fél is vállalást tenni.

Dani esetében nem vagyok abban biztos, hogy igazi bűnbánat érzést sikerült ébreszteni, de megtapasztalhatta, hogy a nehézségek, „csibészégek” előtt nem csak úgy lehet kitérni, hogy kilépek a helyzetből – nem járok iskolába, nem vagyok otthon, elcsavargok – hanem ha szembe nézek a következményekkel, az emberekkel, akkor megértésre is találhatok. A durcás elfordulás helyett ez is egy út lehet a sok közül.

Marika néni esetében az az álláspont (pozíció), fix megoldás, amelyet követelésként fogalmazott meg (egyösszegben 1 hónapon belül) ellentétes volt a terhelti oldal konkrét hozzáállásával (csak részletben tudok fizetni).

A konfliktusban álló emberek álláspontja gyakran kölcsönösen kizárja egymást, mert mindegyikük csak a saját igényeit próbálja érvényre juttatni. Ez az álláspont Daniból és édesanyjából kezdetben a „harcolj, vagy menekülj” reakciót váltotta ki.

A sértett haragból, és hogy ne essen még egyszer áldozatul, keményen foglalt állást, aminek érvényt is tudott szerezni az első ülés alkalmával.

Dani pedig nem teljesen látta még be tette összes következményét és attól tartott anyjával együtt, hogy a dühös áldozat rászedi őket, hasznot húz belőlük. Szerencsére sikerült ezeken az álláspontokon változtatni, egymáshoz közelíteni.

A különtárgyalás során a terhelt édesanyja által képviselt álláspont iránt megnyilvánuló érdeklődés, ill. a körülmények sértett elé tárása során tapasztalható elfogadás, meghallgatás segítette a mediáció eredményes kimenetelét.

Ha a konkrét bűncselekményen túlmutatva megvizsgáljuk, hogy az áldozat milyen sérelmet szenvedett és az elkövető viselkedése milyen okokra vezethető vissza, és ezekre megpróbálunk megoldást találni, akkor megteremtjük a pozitív változás lehetőségét.

4. Gusztika az iskolában

Manapság szinte szokásos helyzet: két diák konfliktusa az iskolában tettelegességig fajul. Van benne egy jó adag félreértés, előítélet, rosszul megtanult agressziókezelés, hibás kommunikáció. Az alábbi esetet ezeknek a problémáknak a „szerencsés” együttállása okozta. A megbeszélésen részt vesz a sértetti és a terhelti oldalon egy-egy fél, jelen vannak törvényes képviselőik, illetve 2 mediátor, valamint egy fő megfigyelő.

A szereplők

Imi, a sértett

17 éves roma fiatal, kissé feszengve a székében. Nem sok bizodalma van a hivatalos eljárásokban, és nem szívesen jött ide. Bár még mindig szívesebben, mint a bíróságra. Motivációja kezdetben ismeretlen.

Júlia, a sértett édesanyja, mint törvényes képviselő

Csendes, a megbékélés pártján álló személy. Nem szólal meg, hacsak nem kérdezik. Amikor megszólal, igyekszik csitítani a fiúkat, kettejük felelősségét hangsúlyozva a történetekben.

Gusztika, a terhelt

Óriás termetű lombrágó srác, 17 évének minden érdektelenségével. Láthatóan szabadulni igyekszik csak, percnként pillant az órájára, amitől még csak lassabban telik az idő.

Gyula, a terhelt édesapja, mint törvényes képviselő

Klottgatyában, borostásan, mosdatlanul érkezik, láthatóan nem zavartatja magát. Finoman szólva sem a szavak embere, inkább a tetteké... Főleg a jobb tenyerével és öklével leadott simogató mozdulatok mestere. Gyakran éppen Gusztika személyiségfejlődésének adja meg ezzel a kellő lökést.

A történet

Mint a felektől megtudtuk, az egész helyzet úgy alakult ki, hogy valamilyen vélt, vagy valós sérelmen összeszólalkozott sértett és terhelt, és ekkor Gusztika egyszerűen lefejelte Imi, a nála két fejjel kisebb és 20 kilóval könnyebb sértettet, majd apjától tanult csuklómozdulatokkal is nyomatékosította véleményét.

A félig eszméletlen sértetthez mentőt kellett hívni, és sérülései súlyos testi sértésnek minősülnek. A sértett és terhelt azóta egyaránt magántanulók – más-más okokból. A konfliktusnak valamilyen rasszista indíttatása is volt, melyre igazán csak később derül fény.

Imi, a sértett verziója szerint...

Gusztival már második éve ugyanabba az iskolába járnak, osztálytársak. Az osztályban, ahova jár, ő az egyetlen roma származású diák, és bár az iskola hangulata általában nem mondható rasszistának, az mégis érezhető, hogy az osztálytársai másnak tekintik őt.

Ezért osztálytársaival kevés kapcsolata van, sokkal inkább az iskolán kívül keres barátokat.

Gusztival soha nem volt semmi komoly baja, nem gondolta róla, hogy rasszista. Aznap, amikor összeverekedtek, az egész iskola egy gusztustalan cigányvicctől volt hangos. Imi mindenkit kért, hogy ezt ne csinálják, mert ez nagyon sértő, de az osztálytársait ez nem különösebben érdekelte.

Amikor az egyik szünetben Guszti az osztálytársaival hangosan röhögve újra mesélte a viccet, akkor már nem tudta tovább magában tartani a dühét, és kérdőre vonta a nála jóval magasabb Gusztit. Dulakodás kezdődött, és eközben azt is mondta, hogy a Guszti is cigány, mire olyan beképzelt. Erre a Guszti lefejelte, majd ököllel kétszer arcon ütötte, amitől agyrázkódást és orrcsont-törést szenvedett. A rendőrséget a mentőorvos értesítette.

Guszti, a terhelt verziója szerint...

Guszti elmondta, hogy Imit mindig is agresszívnek, és „nem normálisnak” tartotta, aki valamiért nagyon fenn hordja az orrát. Ez abból volt számára egyértelmű, hogy az osztálytársaival soha nem barátkozott, mindig is csak a haverjaival lógott, még a szünetekben is inkább a szemközti iskolába való romákkal beszélgetett.

Egyik nap reggel a barátaival éppen jókedvűen beszélgettek, mikor az Imi odajött, és valami vicc miatt számon kérte. Imi azt állította, hogy valami cigányviccet mesélt az osztálytársainak, és ezért vonta kérdőre. Nagyon dühítette az arrogáns hozzáállás, ahogy az Imi odajött, ezért elég csúnya szavakkal elküldte. Az meg visszaszólt, hogy „Te meg mit hordod úgy fönn az orrod, te is cigány vagy!” Ez nagyon érzékenyen érintette, mert valóban szokásosnál sötétebb a bőre, és a haja is fekete, és a haverjai is mindig azzal ugratták, hogy cigány. Pedig nem.

Ezért dühében meglökte az Imit, aki ököllel az arcába akart csapni, de nem talált. A verekedésben természetesen Imi húzta a rövidebbet. Mentőt is kellett hívni hozzá. Ez azért kezdett egy kicsit aggasztó lenni.

Viszont nem érti, miért piszkálják ezzel még mindig, hiszen ő csak védekezett...

Hát ilyen egy jó kezdés...

Szakmai kihívások

A felek első beszámolója után azt éreztük, hogy Gusztinak elsősorban a felelőssége felvállalásával, a saját szerepének a megértésével, ill. az otthonról hozott viselkedésmintákkal van a baja. Arra gondoltunk, hogy apját, ameddig csak lehet, kihagyjuk a beszélgetésből – bár szerencsére nem is vett rólunk tudomást különösebben.

Elkezdjük tehát az érzelmi szálak kibontását, hátha az közelebb viszi Gusztit is annak a megértéséhez, hogy miért is volt baj azzal, amit tett.

Az érzelmi szálak

Megkérdeztük tehát Imit, hogy a történetek hogyan érintették. Elmondta, hogy az iskola neki nagyon sokat jelent. Középkiskolásként, jó tanulóként és cigányként szerinte jó példát mutat a testvéreinek is, és nagyon büszke az eredményeire. Mindig is zavarta, hogy az osztálytársai rá is kivetítették az előítéleteiket: rájuk úgy látszik nem hatott, hogy ő pont a sztereotípiák ellentéte.

A történetek azért érintették rosszul, mert abba az iskolába, ahol ez történt, valahogy nincs kedve visszamenni. Nem akarja az osztálytársai megjegyzéseit hallgatni, és az arcukat bámulni. Az iskolában egyszerűen nem érzi magát biztonságban. Talán idővel rendbe jön ez, de egyelőre magántanuló.

Megkérdeztük Gusztit, hogy erről mit gondol? Milyen érzés lehet elveszíteni valamit, ami valakinek ennyire fontos? Sok választ nem kaptunk erre, de látszott, hogy Guszti egyre inkább zavarba jön. Nem akartuk elengedni a kérdést, de megkérdeztük, volt-e már olyan helyzetben, hogy valamit, ami fontos volt számára, elveszített. Kis gondolkodás után elmesélte, hogy egyszer egy hülye félreértés miatt összeveszett egy barátjával, akivel azóta sem tudta rendezni a dolgot. Időközben más iskolába kerültek, és most már lehetősége sincs erre. Megkérdeztük hát, hogy ez milyen érzés volt? Hosszú hallgatás után annyit válaszolt, hogy „sz*r”.

Na végre, gondoltam... Hát akkor mit gondol, Iminek milyen érzés lehetett ez a veszteség? Kezdett megtörni a jég: elmondta, hogy nem akarta, hogy az Iminek sérülése legyen, egyszerűen csak azt akarta, hogy hagyja békén. Azt hitte, hogy az Imi meg akarja őt támadni, és őt az apja mindig arra nevelte, hogy üssön, ha ütni kell, de ne ő üssön először. Hát ő úgy emlékszik, hogy nem ő ütött először. Erre reagálva Imi azzal válaszolt, hogy „Gondolod, hogy neki megyek egy nálam egy fejjel magasabb srácnak?!”

Úton a felelősség kérdése felé...

És kezdett összedőlni Guszti álláspontja. Non-verbális jelzései egyre világosabbak voltak, elkezdte kényelmetlenül érezni magát. Nem is hagyhatjuk ezt szó nélkül. Megkérdeztük Imit, hogy milyennek látja most Gusztit? „Tudja, hogy hülyeséget csinált, és nincs igaza.” – hangzott a választ.

Úgy tűnt, hogy a biztonság mindkét srác számára fontos érzelmi kérdés volt. Guszti számára azért, mert az adott helyzetben fenyegetve érezte magát és, azóta pedig úgy érzi, Imi haverjai „elövehetik” azért, mert megverte őt. Imi számára, pedig az iskola légköre, ill. az osztálytársai viselkedése volt az, ami nyugtalanságra adott okot.

Elkezdtek tehát megtárgyalni ezt a témát. Kérdésünkre Imre elmondta, elképzelhetőnek tartja, hogy Guszti félreértette őt abban a helyzetben, és lehet, hogy fenyegetésként élte meg azt, ami történt. Viszont tőle és a „haverjaitól” nincs miért félni. Szerinte a bosszú nem old meg semmit. A problémákat nem így kell megoldani.

Guszti elmondta, hogy megérti, hogy Imre számára miért voltak zavaróak a cigányviccek. Ő maga nem cigány, de külseje alapján sokan azt gondolják róla. Neki is kellemetlen volt, hogy vannak emberek, akik nem is állnak szóba vele ezért, pedig nem is ismerik. Megismételte, hogy Iminek biztosan nagyon „sz*r” volt ez az egész.

Úgy éreztük, itt az ideje, hogy rátérjünk a felelősség kérdésére. Megkérdeztük Gusztit, hogy szerintem miben áll az ő felelőssége. Ekkor lett világos, hogy tényleg átélte a mediáció közel 2 óráján eddig elhangzottakat.

„Hülye voltam, nem gondolkodtam. Nem szabadott volna ütni, mert az nem megoldás semmire. Meg kellett volna beszélni Imivel, ami történt.”

Iminek is feltettük a kérdést, hogy mit tanult a történetekből.

„Nyugodtabban kellett volna viselkedni. Nem kellett volna megsértődni, hanem félrehívni Gusztit és elmondani neki, hogy engem miért zavarnak a cigányviccek. Most már tudom, hogy megértette volna.”

Számunkra ez volt a mediáció során elhangzott legbölcsebb mondat: „Most már tudom, hogy megértette volna.” A két fiú maga mondta ki a megoldás kulcsát: agresszió helyett kommunikáció.

Úgy látszott, hogy megbeszéltünk mindent, ami a fiúkat bántja. Megkérdeztük tehát, hogy van-e még valami, amit szeretnének mondani egymásnak.

Gusztit most először válaszolt egy kérdésre azonnal: „Imi, szeretnék bocsánatot kérni. Hülye voltam.”

Imi mosolyogva kezet nyújtott Gusztinak.

Imi édesanyja is megszólalt: „Na végre fiúk. Ez a legfontosabb.”

Áttértünk hát a tartalmi kérdések megbeszélésére. Iminek tettük fel a kérdést: Mire van szüksége ahhoz, hogy le tudja zárni ezt az ügyet? Mi az, amit Gusztitól elvár?”

Imi mosolyogva csak annyit válaszolt, hogy „Gusztit bocsánatot kért. Amiért jöttem, azt megkaptam.”

Közel három óra beszélgetés után írásba foglaltuk a megállapodást, melyben csak a bocsánatkérés szerepelt. Mindenki elégedetten távozott, még Gusztit apja is feleszmélt, mielőtt kilépett volna a mediációs szobából:

„Fiúk, legalább egy kézfogás, vagy valami...”

A fiúk mosolyogva kezet fogtak még egyszer.

Tanulságok

A bocsánatkérés mint jóvátétel

Mint a fenti eset bemutatta, az ügyek egy részében a sértettnek nincs más igénye a terhelttel szemben, mint egy bocsánatkérés. A sértett ebben az esetben is, mint minden más esetben, maga fogalmazta meg a szükségleteit, az igényeit a másik féllel szemben. A mediáció ettől más, mint bármilyen egyéb eljárás: itt a sértett kontrollja van rajta az ügy kimenetelén. A sértett világosan megfogalmazta: „Amiért jöttem, azt megkaptam.” Nem volt semmilyen egyéb szüksége, csak az, hogy a másik fél értse meg, mit tett, vállalja fel a felelősséget a történetekért és kérjen bocsánatot. A mediáció közel három órás folyamata során ez megtörtént.

Azt is gondoljuk, hogy bármilyen más eredmény külső elvárása (pl. külső nyomás bíró vagy ügyész részéről, hogy anyagi jóvátételt is tartalmazzon a megállapodás) kettejük viszonyát csak tovább rontotta volna ebben a konkrét helyzetben. Ezt a tényt ismerte fel ez a két 17 éves fiú. Ők már értik. Már csak a felnőtteknek kell elfogadniuk két 17 éves bölcsességét.

A sértett felelőssége

A bűncselekmények mögött meghúzódó konfliktusok esetében mindig érdekes kérdés az is, hogy a sértett viselkedésében voltak-e olyan momentumok, melyek valamilyen módon felvetik az ő „közrehatását” is a bűncselekmény kialakulásában.

Ennek a kérdésnek a felvetése azonban soha nem lehet hibáztató jellegű. Arra kell törekedni, hogy a hasonló esetekben a „tanulságokat” vonjuk le a történetekből, és ehhez a sértett segítségét is lehet kérni. Ha így merül fel a kérdés, akkor nem hibáztató jellegű.

Fenti esetünkben is felmerült a téma, miszerint „Imi mit tanult a történetekből? Számára mik a tanulságok?” A feltett kérdésre adott válasz is azt mutatta, hogy emellett a téma mellett nem érdemes szó nélkül elmenni. Sértett és terhelt közösen okulhat a másik által levont „tanulságokból” is.

V. Büntetőügyi mediáció a társas környezetben kívül

Modern világunkban a konfliktusaink jelentős része a közvetlen környezetünkön kívül ér bennünket. Ebbe a körbe tartoznak a véletlen balesetek a közutakon, amikor soha nem láttuk korábban azt az embert, aki felelőse a balesetben elszenvedett sérüléseinkért. Ezek azok az ügyek, amikor korábban ismeretlen elkövető károsított meg minket, vagy rossz helyen álltunk a búsúban, és minket ért a pofon, melyet az a rosszarcú alak nem is nekünk szánt tulajdonképpen.

Sajátos helyzetek ezek minden szempontból, hiszen lehet, hogy tettes és sértett a bűncselekmény óta sem találkozott egymással. Nem ismerik egymást, nem tudják, milyen ember a másik, és milyen indulatok forrnak benne. És nem tudhatja a mediátor sem.

Az alábbiakban bemutatott esetek az ilyen helyzetek dinamikáját mutatják be.

1. József, a talpig úriember

Előjáték

A mediációra kitűzött időpont előtt negyed órával megjelent a sértett, – jó ötvenes, konzervatívan öltözött, kissé idegesnek látszó hölgy – egyedül. A kölcsönös bemutatkozás után kértem hogy foglaljon helyet az előtérben.

Eltelt a negyed óra, a terhelt még sehol. Az előtérben üldögélő sértettet megkérdeztem, mennyi időt várjunk még a terhelten, mielőtt beszélgetni kezdünk. A sértett nem sok reményt fűzött a másik fél megjelenéséhez, de még negyed órát hajlandó volt várni. Azt ígértem, addig igyekszem megtudakolni, mi történt a másik féllel. Már elfordultam tőle, amikor félhangos megjegyzést tett, nem is nekem, inkább magának: megmondta a férjem, hogy minek vacakolunk ezzel az egészszel...

Volt újabb negyed óráam, hogy megpróbáljam kideríteni, hol a terhelt! Lóhalálában hívtam az ügyészséget, és segítségüket kértem. Szerencsém volt, a terhelt mobilszámát megtalálták a nyomozati anyagban. Rögtön tárcsáztam a számot, ami - mint később kiderült - az édesanyjánál csengett. A terhelt már nem lakik otthon, de néhány naponként hazajár. Nem tudtam, hogy az édesanyja pontosan mennyit tud a fia ellen folyó büntetőeljárásról, így arra fektettem a hangsúlyt, hogy ha ismétellen küldök idézést, azt majd mindenképp olvastassa el a fiával. Miközben intézkedtem, fél szemem az órán, nehogy nagyon túl lépjem a 15 perctet. Az időkeretet nem sikerült tartanom, viszont lett információm a terheltről.

Behívtam a sértettet a mediációs szobába.

A beszélgetést azzal kezdtem, hogy röviden tájékoztattam a közvetítői eljárás menetéről. A reakció egyértelmű volt: Marika – így szólíthattam – már az ügyészségen elmondta, hogy kéri a 100 000 Ft-ot, és nem érdekli a terhelt magyarázkodása, a férje szerint kár volt ebbe az egészbe belemenni.

Már másodsorra említette a férjet, így ezt felkiáltójellel elraktároztam az agyamban. Bár jól esett volna megkérdezni, hogy mit értett a férje az „egészbe belemenni” kifejezés alatt, nem várhattam, hogy néhány perc ismeretség után bizalmába avasson, és egyelőre korai is volt ezzel a témával foglalkozni. Inkább az érdekelt, ő mit gondol, milyen várakozással jött ide a közvetítői eljárást illetően. Ismét jött a válasz: visszakéri a pénzt, mert az ügyészségen megígérték, hogy itt van lehetősége visszakapni a pénzét, és a közvetítő majd segíteni fogja. Pontosítanom kellett információit, míg végül megértette, hogy a közvetítői eljárás eredménye a feleken múlik, és a közvetítő valóban csak közvetít.

A beszélgetés közben egyre nyíltabb lett, és mesélte volna a saját történetét, amit nem hagytam. Nem hagytam, mert nem nekem kell átéreznem elszenvedett sérelmeit, hanem a másik félnek, aki még nincs jelen. Ha Marika most mindent kiad magából, még egyszer nem fog ugyanúgy működni a dolog, és azt sem akartam, hogy próbálkozzon megnyerni magának, mert nem a segítője vagyok. Viszont itt volt az ideje arról tájékoztatnom, amit a terhelt mulasztásával kapcsolatban megtudtam. Teljesen tanácstalan lett. Ha úgy megy haza, hogy nem intézett semmit, de még csak el sem jött a másik fél, akkor aztán hallgathat a férjétől (Ki gondolta volna!), de ha hozzájárul az eljárás folytatásához, akkor sincs garancia az eredményességre. Ösztöneimnek engedve, az agyam erős tiltakozása ellenére ismételtlen arról tájékoztattam, hogy lehetősége van a férjének is a megbeszélésen részt venni. Marikának erre a felvetésre elkerekedett a szeme, és már döntött is: hozzájárul a közvetítői eljárás folytatásához, a következő megbeszélésre is eljön. Egyedül.

A második nekifutás

A következő megbeszélésre a terheltet korábbi időpontra hívtam. Tudni akartam, mennyire fontos számára a közvetítői eljárásban való részvétel és miért nem jelent meg a múltkor. József – alig 30-s fiatalember talpig megnyerő mosolyban, határozott kézfogással – ki nem mondott kérdésemre válaszolva egy szuszra elmondta, hogy az édesanyja nem értesítette az állandó lakcímére ment levélről, a tartózkodási helyére küldött idézést élettársa vette át, de csak napokkal később szólt, így József már nem tudta a munkáját lemondani, ezért elnézést kér tőlem. A szerepeket tisztázandó kedvesen hivatalos stílusban tájékoztattam Józsefet a közvetítői eljárás menetéről hangsúlyozva azt, hogy Marikával van megbeszélni valója, Marika az, akivel megállapodhat a jóvátételt illetően, Marika várakozott rá az elmúlt alkalommal hiába; én közvetíték, én segíték a dolgok tisztázásában, de nem nyilvánított véleményt, és nem osztok igazságot. Úgy tűnt, megértett. Elmondta, hogy nem akar büntetést, és higgyem el, elhozta volna már most a pénzt Máriának, de nincs annyi. Mit gondolok, Mária meg fogja érteni? (Ügyes!)

Nézzük a felhozatalt:

Marika, a sértett

Két fronton harcol. Mindenképp meg akar állapodni, hisz ha üres kézzel megy haza, az nemcsak anyagi veszteség, hanem a férjével való csatában is alul marad. A férj, aki az ellendrukkerek idegesítő mosolyával a távolból figyelni Marika küzdelmét. A találkozás Józseffel, aki becsapta, a megfelelési kényszer a férj felé - elég ütős koktél ahhoz, hogy Marika kellően feszült legyen. Figyelnem kell rá, és időben külön beszélgetést kezdeményezni, ha érzelmileg instabillá válna.

József, a terhelt

A megfelelő gesztusok és a megfelelő válaszok embere. Vajon mi jár a fejében? Talán őszinte, talán nem. Mindenesetre ezt majd nem nekem kell eldöntenem, hanem a sértettnek. A külön beszélgetésre talán Józsefnél is szükség lesz, ha valamennyire elő szeretném csalogatni az igazi énjét. A játékosok nem szívesen lépnek ki a másik előtt szerepükből.

A mediációs ülés

Miután elhelyezkedtünk a mediációs szobában, József magához ragadta a szót, és elnézést kért a múltkori mulasztásáért, érdeklődött Marika egészsége után, és magyarázólag felém fordulva ecsetelte Marika egy korábbi betegségét.

Teljesen nyilvánvaló volt számomra, hogy ez színjáték, mely arra szolgál, hogy a mediációs megbeszélés átmenjen valamiféle könnyed délutáni csevelybe, melyet József - a férfi - irányít, és mire mi nők magukhoz térnénk, már meg is állapodtunk. Még valami nyilvánvalóvá vált: a felek korábban nemcsak üzleti ügyekről beszélgettek egymással. Na így lesz szép a történet. Rövidre zártam József belépőjét. Néhány dolgot még elmondtam a közvetítői eljárásról, majd Marikát kértem, hogy mondja el a saját történetét.

Marika alig tudta elkezdni mondandóját, József váratlan és lefegyverző kedvessége még feszültebbé tette. Percenként igazított a székén és tekintete ide-oda vándorolt. Igyekeztem minél több információs kérdést feltenni egyelőre a tényekre vonatkozóan, hogy dolgoztassam az agyát, talán addig megnyugszik. Próbáltam elkapni a tekintetét, arra ösztönözve, hogy nézzen rám, hozzám beszéljen, és ne is törődjön most Józseffel.

A történet

Marika verziója szerint...

A történet egyszerű: József a faluban (Marika lakhelyén) ácsmunkát végzett egy háznál. Marikáék házának tetejére is ráfért volna egy alapos felújítás. Marika egy alkalommal szóba állt Józseffel, és megkérdezte, hogy tudna-e vállalni náluk is munkát és mennyiért. Az ajánlat annyira kedvező volt, hogy bár nem mostanra tervezték, Marika és férje megbízták Józsefet a tetőfelújítással, és előleget is adtak. Úgy egyeztek meg, hogy a cserepeket a házaspár, a faanyagot József vásárolja meg. Marikáék megvették a cserepet, és vártak. József nem jött a megbeszélt időben, csak egy héttel később, és akkor sem kezdett még a munkához, viszont arra hivatkozva, hogy drágább, de jobb minőségű faanyagot sikerült szereznie, újabb előleget kért. És a házaspár fizetett, és várt. Majd üzentek Józsefnek, személyesen is keresték, és amikor elégük lett a magyarázatokból és ígéretekből, akkor megtették a feljelentést.

A történetet hallgatva József arcáról semmit nem lehetett leolvasni, figyelt. Néha közbe szólt volna, de sikerült hallgatásra intennem.

Marika egész megnyugodott a történet végére. Jöhet a keresztre feszítés! *A hogyan élte meg a történeteket?* típusú kérdések az akkori és a mostani lelkiállapotát voltak hivatottak feltérképezni.

Vagyis azok az érzelmi hullámok, melyek a cselekmény tényszerű elbeszélését akadályozták volna, most előjöhetnek, hogy képet kaphassunk a sértett emberről. Pontosabban: az elkövető lássa meg a sértett embert! A bűncselekmény sértettjének lelkében való turkálás soha nem lehet öncélú, és borzasztóan vigyázni kell arra, nehogy átlépjük azt a határt, amin túl a sértett a mediátor áldásos közreműködésével újabb sérüléseket szerezhet.

Marika ideális sértett volt, szinte kérdezni sem kellett. Elmondta, hogy a spórolt pénzük, amiért a férje pluszmunkát vállalt, odalett, és nincs lehetőségük újra előteremteni a tetőfelújítás költségeit, mert közben az árak is emelkedtek. Hosszan ecsetelte az átidegeskedett napokat, az álmatlan éjszakákat, a büntetőeljárás kellemetlenségeit és azt, hogy emberben ők még ekkorát nem csalódtak. A tető egyre rosszabb állapotban van, most már tényleg meg kell csináltatni.

Miközben beszélt, újra átélte történeteket, hangja panaszossá vált, szeme könnyes lett, kezében zsebkendőt gyűrögetett. Szemem sarkából figyeltem Józsefet, úgy láttam, kezdte kényelmetlenül érezni magát, arcáról eltűnt a magabiztosság.

Marika szinte folyamatosan többes szám első személyben fogalmazott. Először pontosítottam, jól értem-e, ez a formula jelen esetben őt és a férjét jelenti. Az igenlő válasz után adódott a lehetőség, hogy rákérdezzek, *férjével való kapcsolatára hogyan hatottak a történetek?*

Helyben voltam. Hosszú és kimerítő választ kaptam arról milyen jó és türelmes ember a férje, de a végére már ő is „besokallt”. Nesze semmi, fogd meg jól. Miután József néhányszor végignézett a vele szemközi falon lógó képeken, tudtam, figyelme kezd lankadni. Nagyon röviden összefoglaltam a Marika által elmondottakat, helybenhagyóan bólogatott. Zárásként megkérdeztem, *mi a legrosszabb – az anyagi veszteséget, az idegeskedést, az eljárás kellemetlenségeit, a csalódást összevetve – ebben a történetben.* Nem tudott rangsorolni. Ez most nem jött be.

A mediációs folyamat dinamikája kibontakozik

Józsefet felkészületlenül érte Marika hatalmas érzelmektől fűtött monológja, nem is igazán tudta, hogyan reagáljon. A történethez nem volt túl sok hozzáfűzni valója. Érdekes módon, bár Marika egyáltalán nem vádaskodott, József mégis kezdte magyarázni a bizonyítványát, hogy vissza akarta adni a pénzt, de nem jött össze; hogy el akarta végezni a munkát, de nem talált embereket, akikkel dolgozhatott volna, ígéretet kapott, és becsapták, te is tudod Marikám, hogy van ez ... És miközben Marika felé fordult, (hisz emlékezett rá, nem velem kell megállapodnia) szép lassan átlényegítette önmagát is áldozattá.

József magára találva lubickolt új szerepében. Jó, akkor legyen. Játsszunk! Néhány sértettnek szóló kérdés Józsefhez, az elkövetőhöz: *Őn hogyan élte meg, hogy becsapták? Önnek milyen érzés volt csalódnia?* József nagyon jól alakított, túl jól. Remek kettősünkből Marika kimaradt, aki közben kezdte nem érteni a dolgot. Pedig egyszerű terv volt: gondoltam, néhány jól irányzott reflexív kérdéssel eljutunk a szerepcseréig: *Ezek után Ön szerint Marikának milyen érzés lehetett ezt a helyzetet átélni?* majd visszatérünk az eredeti szereposztáshoz, de Marika megelőzött: „Ne sajnáld itt magad, te ugyanolyan szemét alak vagy, mint az a másik! Jól ki*sznál velem!”

„Szó bennszakad, hang fennakad, lehelet megszegik.”

Nem kellett különösebben elterveznem, hogy direkt csendben maradok. Amikor visszatért belém az élet, arra gondoltam, hogy

- a) Semlegesbe fordítsak? Mi is itt az érdek?
- b) Mindjárt egymásnak esnek! Különtárgyalás kell.
- c) Akkor most addig várok, amíg csak étlen-szomjan bírom.

Veszélyes helyzet volt, ugrásra készen figyeltem a reakciókat. Csend. Hátradőltem jelezvén, hogy övük a terep. Marika teljesen nyugodtan üldögélt székén, nem harag, inkább megkönnyebbülés volt az arcán. József elvesztette a talajt a lába alól, bizonytalannak tűnt, hol Marikára nézett, hol énrám. Úgy éreztem, most meg fog szólalni, ezért bátorítóan fordultam felé. És megszólalt. Túl szép lett volna, ha ott azonnal összeomlik, és bocsánatot kér, ehelyett azt ismételtette, hogy tényleg el akarta végezni a munkát vagy legalább visszaadni a pénzt. *Mennyire volt ez számára fontos? Milyen lépéseket tett ennek érdekében? Így utólag mit tenne másképp?* Igyekeztem, de József csak hártott, így egyelőre a „mit gondol saját felelősségével kapcsolatban?” kérdésnek még nem volt itt az ideje. *Marika, mit gondol a hallottakról?* Azt, hogy ha József igazán akarja, akkor elvégzi a munkát, vagy visszaadja a pénzt. Szuper.

Tehát van egy elkövetőnk, aki elhárítja magától a felelősséget, és egy kommunikációra kész, érzelmileg már stabil sértett. Teszek még egy próbát. Jöhetnek a varázserejű reflexív kérdések!

Milyen érzés itt ülni, József? Kellemtelen. Milyen szempontból? Hát ... csak úgy ... nem jó. Egy röpke pillantást tett Marika felé. Aha. Mit gondol, Marika hogyan érzi most magát? Hát ... ő sem jól. Milyennek tűnt az Ön számára Marika, miközben mesélte a történeteket? Hát nem volt valami vidám. (Kész, feladom.) Milyen érzés volt Önnek Marikát hallgatni? Kellemtelen. Miért is? Nem jó látni, hogy valaki ennyire szenved. De már József is szenvedett. És én is.

Ez jó lesz végszónak. Külön megyünk tovább. Marika teljesen nyugodt. Szeretném tudni, mit gondol Józsefről és azt, hogy mennyire érzi még magán férje tekintetét. Készen áll-e a megállapodás kidolgozására? Józseffel tisztáznom kell a felelősség kérését, hogy utána elmozdulhassunk a jóvátétel irányába. Marikát megkértem, hogy kinn várakozzon.

Különtárgyalás Józseffel

Igyekeztem nyugodt és barátságos lenni. Miután tájékoztattam Józsefet, hogy a most elhangzottakat bizalmasan kezelem, újra feltettem a Marikára vonatkozó kérdéseket. És Józsefről lehullt az álarc. Elmondta, hogy Marika nagyon szimpatikus volt neki, ezért vállalta be a munkát, pedig nem kellett volna, mert közben egy nagyobb megrendelésen dolgozott. Próbált maga helyett keresni valakit, de nem sikerült. A pénz elment, és ahogy telt az idő, csak abban reménykedett, hogy majd történik valami.

Marikáék otthon is keresték, emiatt az élettársa összeveszett vele. Korábban voltak kisebb svindlijei, de ilyet még nem csinált. Még a végén börtönben fog kikötni. Arra végképp nem gondolt, hogy ennyi szenvedést és kínlódást okozott Marikának. Azt hitte, arra készült, hogy a visszafizetésen fognak egyezkedni. *Mit tett volna Marika helyében?* Hát biztos nem hagyom annyiban és nekimegyek az illetőnek. Ismét a kedvenc kérdésem: *Milyen érzés itt ülni?* Mint egy vizsga után, amin megbuktam – szölt a válasz.

Jöhetett a nagyágyú: *Mit gondol a saját felelősségéről?* Felelősnek érzem magam és szégyellem, amit tettem.

Picit hagytam, hadd ülepedjenek az elmondottak, majd megkérdeztem, *mit adhatok ebből tovább Marikának?* Rövid tépelődés után jött a válasz: mindent.

Józsefet magára hagytam új énjével, hogy barátkozzanak.

Különtárgyalás Marikával

Marika épp a telefont tette le. Találtunk egy termet, ahová beülhettünk. Már mondta is, hogy hívta a férjét, jelezte, hogy még tart a beszélgetés, de egyelőre nem mondhat semmit. Okos. Adódott a kérdés újra: *hogyan hatott ez a történet a közös életükre?* Kiderült, hogy a férj egy nagyon határozott ember, aki minden fontos dolgot eldönt és elintézt, így Marika önállótlannak érzi magát mellette. Gyermeük nincs, Marikának nincs mit felmutatnia. Büszke volt rá és magabiztossá tette, hogy a tetőcsere-műveletet megszervezte: mestert keresett, szerződést kötöttek, anyagot vásárolt.

Már a férje is kezdett felnézni rá, de miután a terv ilyen csúfosan meghiúsult, nincs nap, hogy a fejéhez ne vágná a kudarcot. Ezért tette meg Marika a feljelentést, ezért van itt ő a megbeszélésen, mert ő akarja rendezni a dolgot. Hatalmasat csalódott Józsefben, aki korábban végig korrekten, lekezelés nélkül tárgyalt vele, megbízhatónak tűnt, és nem érti miért változott meg, de már nem is érdekli a magyarázat. Fizesse vissza a pénzt, és legyen vége.

Elmondtam Marikának, amit Józseffel beszélgettünk. Maga szerint őszinte volt? – kérdezte tőlem. Amikor a mediátort akasztják. *Milyen választ szeretne most tőlem hallani Marika?* – hangzott a viszontkérdés. Így mindkettőnk számára nyilvánvaló volt, hogy a véleményalkotás felelősségét nem vehetem magamra. Úgy tűnik, Marika már elég erős, döntse el ő, hogy azt látja-e, amit látni akar.

Visszamentünk Józsefhez.

Újra együtt

Leültünk. Kicsit vártam, talán valamelyikük elkezd. Marika változatlan nyugalommal, várakozóan ült székén, József arra készült, hogy kiadja magát. Segítettem neki. Néhány mondatot elismételtem a József által elmondottakból – mintegy József nevében beszélve Marikához – a felelősség elismerésére fókuszálva. És József folytatta, és bocsánatot kért. Végre! És Marika megkérdezte, hogy miért tette, József válaszolt ... erre Marika reagált ... majd József mondott valamit ... és Marika ... és József ..., beszélgetés, végre normális emberi kommunikáció...

Körbejártuk az eddig behozott témákat:

- csalódás, a bizalom elvesztése (Marika)
- kísérlet a helyzet megoldására (József)
- megromlott élettársi viszony (József)
- saját személyes kudarc (Marika)
- még mindig rossz a tető (Marika)

Mit gondol? Mit érez? Miért fontos Önnek ez vagy az? Mit tehetett volna másképp? Mit várt a másiktól? Mit tett volna a másik helyében? Mi a legrosszabb a történetekben? Mi a tanulság?

Arra kellett vigyáznom, hogy a beszélgetés ne váljon parttalanná, és József ne kezdjen újra játszani. Minden, amit a különtárgyaláson elmondtak, szinte változatlan formában elhangzott itt is. Szinte változatlan formában. József elmondta, hogy a történetek miatt élettársával összeveszett, és most is rossz a kapcsolatuk, amit Marika együtt érzően fogadott, de saját kapcsolatát nem hozta be. Inkább azt hangsúlyozta, hogy személyes kudarcként éli meg, hogy nem tudta megszervezni és lebonyolítani a tetőcserét.

És még mindig rossz a tető.

Itt az ideje elmozdulni a jóvátétel irányába. *Marika, most milyen érzései vannak Józseffel kapcsolatban?* Már nem haragszom rá, neki sem lehetett könnyű, jól esett, hogy bocsánatot kért, de már nem tudnék újra bízni benne.

A megállapodás kidolgozása

Marika, mire van szüksége ahhoz, hogy a történeteket le tudja zárni? Kicsit megnyugodtam ettől a beszélgetéstől, pedig féltem tőle. Szeretném minél előbb visszakapni a pénzem, hogy megcsináltathassam a tetőt végre.

József mit gondol ezzel kapcsolatban? József elmondta, hogy dolgozik ugyan, de a jövedelmét felélik, nehéz anyagi helyzetben vannak, és nem tudja mikor lesz annyi, amiből megadhatná tartozását. Arra gondolt, hogy nekilát a tetőcserének, vagy az összeget ledolgozza akár egyéb ház körüli munkák elvégzésével is. Micsoda remek megoldás! Marika megértően viselkedett József helyzetét illetően, de nem tud már bízni benne, kéri a 100 000 Ft-ját. Hajaj! Elég távol vannak egymástól. Futottunk még néhány kört, de egyikük sem mozdult és egyéb ötletet sem sikerült felvetniük.

Lázasan dolgozott az agyam. Most újra szedjem szét őket, és különtárgyaláson tekintsük át a mediáció lehető legrosszabb/legjobb kimenetét?

Lássuk, mit is tudok?

Marika – meg akar állapodni, mert bizonyítani akar magának és a férjének, egy esetleges kudarc az anyagi veszteségen kívül további otthoni konfliktusokhoz vezetne.

József – meg akar állapodni, mert fél a büntetéstől, nála is rezeget a léccel otthon. Nagyon nehéz anyagi helyzetét korábban nem említette.

Már mindketten láthatóan fáradtak voltak. És én is. Beszélni kezdtem.

Tudom, hogy nehéz pillanatokat éltek át, minden elismerésem azért, hogy meg tudták beszélni ezt a helyzetet. Mindketten azért jöttek ma ide, hogy megoldást találjanak a problémára, hogy megállapodjanak. Képzelnék azt, hogy sikerült. Megállapodtak valamiben. Marika Ön is tudja, József Ön is tudja, hogy mivel lenne elégedett, igaz? Kis értetlen bólintás. Most képzelnék el, hogy megállapodtak, és elindulnak haza, és hazaérnek, és otthon boldogan mesélik el, hogy sikerült. És holnap úgy ébrednek, hogy sikerült, és úgy telik el a napjuk, hogy sikerült.

Kicsit hagytam, hadd éljék bele magukat a helyzetbe és szurkoltam, hogy képesek legyenek rá. Ez hazardírozás volt a részemről. Ha nem jön össze, akkor itt megállunk, esetleg legközelebb folytatjuk a megállapodás kidolgozását.

És most játsszuk azt, hogy mégsem sikerült megállapodniuk. Képzelnék el, hogy hazamennek, és otthon elmesélik a kudarcot, és holnap úgy ébrednek, hogy nem sikerült, és úgy telik el a nap, hogy nem sikerült.

Arra tippeltem, hogy Marika szólal meg először. Nyertem.

És mi az a havi részlet, amit vállalni tudnál József? Pillanatok alatt megállapodtak abban, hogy hány részletben, milyen fizetési módon történik a törlesztés, és ki jelzi a teljesítést a közvetítőnek. Természetesen József a teljes összeg kifizetését vállalta. Mint a mesében.

Megállapodás megírása

József ragaszkodott hozzá, hogy a megállapodásban szerepeljen a bocsánatkérése és a köszönet azért, amiért Marika hajlandó volt vele leülni és megbeszélni a történeteket. Marika beleíratta, hogy elfogadta József bocsánatkérését és nem haragszik rá.

Pontosan rögzítettünk a határidőket, az összegeket, a teljesítés jelzésének módját. Felhívtam figyelmüket arra, hogy csak a teljesített megállapodásnak van kedvező hatása a büntetőeljárással.

Elismerés, minden jót a továbbiakra. Marika lebeg, József kezét csókol.

Tanulságok

Minden emberben van némi bizonytalanság, egy kis feszültség, amikor eljön mediációra. Ki így leplezi, ki úgy, ki ahogy. Eljönnek, de nem tudják, mire vállalkoztak. Van információjuk a rendőrségtől, az ügyészségtől, a kiküldött idézésből, sőt ismerősöktől, médiából, így a mozaikokból összeraknak valamit. Marika azért jött el, mert ígéretet kapott, hogy visszakapja a pénzét. József annak tudatában jött el, hogy itt majd egyezkedni fognak a pénz visszafizetéséről. És mi lett a vége? Marika visszakapja a pénzét, de előtte egyezkedtek a visszafizetéséről. Végül is az történt, amiért idejöttek.

Pontosabban: az történt, amiért maradtak. Remélem. Persze a korrekt tájékoztatás sem óvja meg a feleket a súlyos pillanatoktól, váratlan reakcióktól, de legalább előrevetíti a folyamat nehézségeit. A résztvevőknek pontosan tudniuk kell saját helyüket, ismerniük kell lehetőségeiket, tisztában kell lenniük a következményekkel, hogy az önkéntes hozzájárulásuk elfogadása részemről valóban etikus legyen.

Pártatlanság

Az első negyed óra után billen a mérleg nyelve. A felek szeretnének maguk mellé állítani, vagy legalább azt elérni, hogy sorsközösséget vállaljak velük. Szegény Marika, tiszta ideg, ilyen zsarnok férj mellett nem is csoda. Simulékony pasas ez a József, és azt hiszi, ezzel mindent elérhet. És indulnék, hogy Marikát győzelemre segítsem, és József leckét kapjon becületből. De mi is a feladatom?

Mi a feladatom?

Marika szerencsétlen házassága nem az én problémám. Meg tudom oldani? Nem. Az én feladatom megoldani? Nem. József gumiarcsúsága számomra nem probléma. Meg tudom változtatni? Nem. Az ingatag erkölcsi alapok megszilárdítása az én feladatom? Nem.

Ha Marika a sikeres megbeszélést követően megerősödik, önbizalma nő, és ez a férjével való kapcsolatának változását eredményezi; vagy József elgondolkodik azon, hogy nem célravezetőbb-e időnként őszintének lenni, és viselkedése jó irányba változik, az a mediáció pozitív hozadéka lesz, amiről úgysem fogok tudni. De azért hihetek benne.

Itt van tehát két ember. Az egyik ilyen, a másik olyan. Számomra nem jó és nem rossz. A mérleg nyelvét középre billentem, és igyekszem végig ott tartani. József nagy játékos, mindig a megfelelő szerepet játssza – elő kell csalogatnom az igazi énjét, ha hagyja. Marika a férjének és önmagának is bizonyítani akar, amitől eléggé feszült – meg kell erősítenem. És ha már mindketten készen állnak, és nem a játszmára vagy saját félelmeikre koncentrálnak, akkor segítem őket, hogy egymás felé forduljanak, meg tudják beszélni közös problémájukat, és megtalálják a megoldást.

Jó lenne, ha néha megállna a film, kimerevedne egy kocka, és leülhetnék rendezni soraimat. De a film csak megy tovább, és nekem követnem kell az eseményeket úgy, hogy közben előtte járok.

Értelem és intuíció

Tanult technikák versus ösztönös megoldások. Ideális esetben módszertanilag pontosan tudom alkalmazni az adott helyzetre adekvát technikát, de mi van, ha a megérzéseim mást mondanak? A beszélgetés folyamán minden idegszálammal rákapcsolódom a felekre, hagyom őket létezni, és közben figyelek: egy félhangos szó, egy tekintet, egy mozdulat mind-mind jelzés számomra a személyiségükről, pillanatnyi állapotukról. Ha elég nyitott tudok lenni, nemcsak értem, de érzem is őket. Ez persze különleges állapot. Tehát értem és érzem a viselkedésüket, és tudom hova szeretnék eljutni, és ehhez milyen technikát fogok használni.

Mi is a szerepe az intuíciónak? Egyszer csak jön egy olyan helyzet, amikor az agyam szembemegy a megérzésemmel.

Miközben József hallgatta Marika verzióját a történetről, egyáltalán nem tiltakozott, csak azért akart közbeszólni, hogy magyarázkodjon. A történetet nem igazította ki, és nem kezdte el saját verzióját mesélni, ebből arra következtettem, hogy csak egy verzió van, és ezt mindketten tudják. Úgyesen elterelve a figyelmet saját felelősségéről mesébe kezdett arról, hogy őt is átverte a haverja hamis ígéretekkel, így tulajdonképpen ő is áldozata ennek a történetnek. Ha József helyre akarta hozni a dolgot, de *más* hibájából ez nem sikerült, akkor ugye a *más* a felelős és nem József.

Több elkövetőnek volt már ilyen húzása, és én mindig visszatereltem a szót az adott problémára, de most József olyan hihetetlen jó alakítást nyújtott, hogy nem tudtam ellenállni. És mint a színpadon a jó partner, alájátszottam Józsefnek. És a többi jött magától. Ki szerettem volna mondatni vele, hogy őt a haverja átverte. Utána kicsit provokatív módon rámutatok arra, hogy Ő is ugyanígy viselkedett Marikával. Ha nem minősíti a haverja viselkedését, akkor reflexív kérdésekkel terelem a szót ismét Marikára.

De nem jutottunk el odáig. Figyeltem Marikát, és nem számítottam ilyen dühkitörésre. Megijedtem, hogy nagyon elszúrtam. Nem állt meg a film, így nem volt időm siránkozni. És akkor megéreztem, hogy most fordulhat a dolog. Azt tudtam, hogy Marika nem agresszív, láttam, ő legalább annyira meglepődött saját magától, mint mi. Józsefnél a bunkósbot effektus érvényesült, mint akit letaglóztak, néhány pillanatig levegőt sem kapott, így reméltem, hogy nem lesz baj. A semlegesbe fordítás vagy pláne figyelmeztetés a *Tisztelettel kezeljük egymást!* alapszabályra, itt, úgy éreztem, nem működne.

Azt sem tudom megindokolni, hogy miért nem kezdeményeztem különtárgyalást. Vártam, hogy magukhoz térjenek és rendezzék soraikat. Valamelyiküknek reagálnia kellett. Itt volt a lehetőség, hogy forduljon a beszélgetés, és József befejezze a játékot. Végül is abban a pillanatban még nem élt vele. De a filmnek jó vége lett.

Mi az igazi eredmény?

Ha a felek eljutnak odáig, hogy megértik a másik és önmaguk viselkedését, és akkor megnyugtatóan le tudják magukban zárni a problémát. A fent bemutatott esetben hosszú út vezetett idáig, de végül is megtörtént, és nem csak egy formális megállapodás, hanem valódi megoldás született.

2. „Többet erővel, mint érzéssel?”

Előzmények

Az ügy több szempontból is különleges és tanulságos.

Az egyik legfontosabb szakmai kihívást az eset kezelése során az jelentette, hogy megpróbálták kívülről befolyásolni a közreműködő mediátort, és a megbeszélés során a terhelt jogi képviselője magatartásával a törvényesség határait enyhén szólva is súrolta – át is lépte volna, ha a mediátorok nem akadályozzák meg.

A mediációra kitűzött időpont előtt közvetlenül telefonos megkeresést kaptam egy társszerv munkatársától. Egy magas beosztású vezető azt a kérését tolmácsolta: „figyeljek oda” egy kicsit a terheltre. Azt akarták éreztetni velem, hogy bánják egy kicsit másként az érintettel, mint egyébként tenném, biztosítsak neki előnyöket az eljárás során.

Nagyon furcsa helyzetbe kerültem: éreztem egy külső, etikátlan és jogellenes nyomás megjelenését, ugyanakkor ezt semmiképpen nem tudtam összeegyeztetni a mediáció lényegével, hiszen pont a felek nyílt, őszinte kommunikációjának elősegítéséről szól a munkánk, és nem manipulációról, a befolyásolásról és csalásról.

Hát így indultam neki az ülésnek: vegyes érzésekkel. Biztonságot csak azért éreztem, mert nem egyedül kellett az ülést vezetnem, hanem tapasztalt kollégám társaságában.

Az ügy egy alapvetően „egyszerű” közlekedési baleset volt. A terhelt egy kerékpárúton gépjárművel elütötte a sértettet. A sértett arca és az egyik keze sérült meg. A terhelt ügyvéd édesapjával érkezett. Részt vett még a sértett, illetve 2 mediátor is.

A résztvevők

Borbála, a sértett

Középkorú családanya. Rendkívül izgatott. Nagyon sürgetné, hogy minél előbb túl lehessen a megbeszélésen. Nagyon kellemetlen emlékei vannak a történetekkel kapcsolatosan. Ugyanakkor bízik az eljárásban, hogy így mégis hamarabb lezárható ez az ügy.

Károly, a terhelt

30-as fiatalember. Kissé határozatlan, zavart, de magabiztosságot igyekszik tanúsítani. Igyekszik határozottan képviselni a saját ügyét, de az apa nagyon hamar átveszi a képviselőletet és akkor ő már szinte csak asszisztál a saját ügyéhez. Visszafogottan udvarias a fellépése, arra számít, hogy nagyon gyorsan, frappánsan, a lehető legkisebb összeg kifizetésével rendezhető ez az ügy.

Tamás, az ügyvéd apa

„Nagyágyú”, nagy név a szakmájában, a megyeszékhely egyik legnevesebb ügyvédje. Kezdetben a háttérben marad: hagyja a fiát érvényesülni és együttműködést tanúsít. Azonban kicsit később nyilvánvalóvá lesz a stratégiája: minden eszközt megragadni, hogy a saját akaratát rákényszerítse a jelenlévőkre, a sértettre és a mediátorokra is. Ez ám a pozicionálás a javából!

A történet

Borbála verziója szerint...

Borbála elmondja, hogy a kerékpárúton haladt, amikor elévágott egy személyautó. Nem tudott már kitérni, arcát az autótetejébe ütötte, melynek következtében eltörött az orra, majd a földre zuhant. Az eséstől az egyik karja eltört. Károly nem hagyta cserben, de később már nem kereste fel a kórházban, pedig Károly abban a kórházban dolgozik nőgyógyásként, ahol ő lábadozott. Szerinte igazán nem esett volna Károly nehezebbre, ha feljebb megy egy emeletet a baleseti osztályra.

Borbála a karját a mai napig fájlalja, a háztartási munkában is akadályoztatva van, pl.: nem tudja a sütő ajtaját egyedül kinyitni. Nagyon rossz emlékei vannak a történetekkel kapcsolatosan. Még fél a kerékpározástól, különösen, ha a baleset helyszíne felé kell mennie.

Károly verziója szerint...

Károly elmondja, hogy sajnálja az esetet. Hosszan részletezte, hogy ez az egész ügy neki is mennyi gonddal-bajjal járt. Úgy érzi, nem felelős a történetekért. A kereszteződés kialakítása nagyon rossz, ezt az intézkedő rendőr is elismerte.

Arra a kérdésre, hogy mi a felelőssége a történetekkel kapcsolatban, továbbra is azt erősítette, hogy ez a kereszteződés beláthatatlan, ő mindent megtett, annak érdekében, hogy elkerülje az ütközést. Nagyon lassan ment, azonban mivel ő autóval közlekedett Borbála, pedig kerékpárral, így az ütközés vesztese Borbála lett. Más szóval az aszfalt túl fekete, az ég túl kék volt a bicikli, pedig nagyon gurulós, a balesetet tehát ez okozta.

Mindenesetre a beszélgetés meglehetősen konstruktív légkörben zajlott, már szinte kezdtem megnyugodni: az előzményekhez képest korrekt hangvételű, tisztességesen viselkedő terhelten van dolgunk. Hamarosan azonban csatlakoznom kellett...

A jóvátétel témája

Áttértünk tehát a jóvátétel témájára, mivel úgy tűnt, a roppant udvariasan nyilatkozó terheltenk, és az oldottabban viselkedő sértettünk, Borbála túl vannak az eset érzelmi feldolgozásán.

Borbála azt kérte, hogy először Károly tegye meg a javaslatát. Károly elmondta, hogy természetesen hajlandó egy jelképes összeget kárpótlás címén kifizetni, úgy gondolta, 50 000 Ft bőségesen elegendő jóvátétel címén. Hiszen szegény nőgyógyászok alig tudnak megélni nyomorúságos kis fizetésükből, és a sértett biciklijével csúnyán összekarcolt vadiúj Volvo javítása is költséget jelent a terheltenknek.

Borbála a felajánlott készpénznek legalább a hatszorosára, minimum 300 000 Ft-ra gondolt. Arra hivatkozott, hogy kölcsönkértek bizonyos összeget és ezt vissza kell fizetnie, a munkából kiesett, illetve a lelki sérelmek miatt is igényt tart jóvátételre.

Ezt Károly nem fogadta el, sokallották a felháborodott Tamással együtt.

Mivel nyilvánvaló volt, hogy Károly nem érez felelősséget a történetek miatt, ill. a sértett igényeit is túlzónak tartja, ezért különtárgyalást javasoltunk. A különtárgyalás során megkérdeztük Borbálát, hogy el tudja-e fogadni a helyzetet, hogy Károly nem kért tőle bocsánatot és nem ismeri el a felelősségét. Borbála kérte, hogy folytassuk az eljárást, mivel nagyon számít az anyagi jóvátételre. A bocsánatkérésnél számára most fontosabb a jóvátétel...

Közben Tamás is lehetőséget kapott arra, hogy telefonon felhívjon valakit, aki a várható büntetésről tudja tájékoztatni. Innentől Tamás dominált a terhelti szerepben fia, Károly, a tényleges terhelt helyett. A telefonhívás után elmondta, hogy nem fogadják el az ajánlatot, minősíthetetlen szavakkal illette a sértettet, majd jelezte, hogy akkor inkább befejezi a megbeszélést. Mindezt visszajeleztük a sértettnek, aki kifejtette, hogy neki 200 000 Ft jóvátétel is megfelelő lenne, de ezt ne mondjuk el a terheltnek. Továbbra is 300 000 Ft-ot mondjunk.

A különtárgyalás következő fordulójában Tamás követelte, hogy beszélhessen Borbálával négyszemközt, a mediátor jelenléte nélkül. Ezt a lehetőséget nem kapta meg.

A következő fordulóban már felhatalmazott bennünket a sértett, hogy álljunk elő a 200 000 Ft-os javaslattal. A másik fél ezt sem fogadta el, maximum a felét lettek volna hajlandók kifizetni.

És az arcátlanság testet ölt...

Tamás ekkor nyíltan előállt a javaslatával: írjuk meg a megállapodást 100 000 Ft-ról és Borbála majd „talál egy nagyobb összeget a folyosón”. Így ugyanis – ha a valós összeget titokban tartjuk – Borbálának nem kéne visszafizetnie az áldozatsegítő szolgálatától kapott kárenyhítést, és akkor nem a terheltnek kéne többet fizetnie.

Ezt azonnal visszautasítottuk és felhívtuk Tamás figyelmét arra, hogy ez törvénytelen lépés lenne.

„Tudom, de nem érdekel.” – felelte erre Tamás.

Ekkor követelte, vegyük jegyzőkönyvbe azt, hogy a mediátorok akadályozzák a megállapodás létrejöttét. Tájékoztattuk, hogy nem készítünk jegyzőkönyvet az ülésről, de ha gondolja, írásban rögzíthetjük az előbb elhangzott javaslatát, és természetesen megküldjük az ügyésznek, ahogy kérte. Ezek után már nem ragaszkodott a jegyzőkönyv felvételéhez...

Azonban tovább erősködött, hogy négyszemközt szeretne beszélni Borbálával. 5 percet engedélyeztünk, de csakis Károlynak, hogy beszélhessenek külön a sértettel. Ez a megbeszélés sem mozdította ki a szereplőket pozíciójukból.

Újra összeültettük a feleket és tájékoztattuk őket arról, hogy miután úgy tűnik, nem tudnak megállapodni, be kell fejeznünk az eljárást. Még némi időhúzás után Tamás váratlanul felcsattant és kijelentette, hogy elfogadják az ajánlatot és hajlandó kifizetni a kért összeget, itt a helyszínen.

Ezek után megírtuk a megállapodást és előtűnk, a helyszínen egy összegben ki lett fizetve a megállapodásban szereplő összeg Borbála részére.

Összegzés, tanulságok

A terhelt felelősségének el(nem)ismerése

Korábban már volt szó a tényleges felelősségtudat és a beismerő vallomás közötti különbségekkel. A ténylegesen sikeres, eredményes büntetőügyi mediáció egyik alapfeltétele, hogy a terhelt legalább a mediáció végére *felismerje/elismerje a felelősségét* a történetekkel a kapcsolatosan.

Amennyiben ez hiányzik, akkor ez megakasztja a mediációs ülés további részét, a konfliktus érzelmi feldolgozása nem fog tudni megtörténni.

Ilyenkor mindig a sértett döntésére bizzuk a folytatást. Meg szoktuk kérdezni, hogy amit hall, az elég jó-e neki ahhoz, hogy folytassuk ezt a megbeszélést. Elég jó-e ez az egész anélkül is, hogy a terhelt nem kér bocsánatot.... Néhány esetben a sértett ugyanis úgy érzi, a bűncselekmény annyira hátrányos helyzetbe hozta, hogy számára az a legfontosabb, hogy a kárát ne évekig tartó pereskedés útján tudja csak behajtani. Ehhez képest a bocsánatkérés, vagy a tényleges, őszinte felelősségvállalás mellékes lesz számára. A megbeszélés ilyenkor folytatható. Azonban ilyen formában az érzelmek kevésbé, vagy egyáltalában nem jönnek a felszínre, és nem tudunk ezekkel dolgozni. Így megvan az esélye, hogy a pszichológiai megelégedettség nem lesz teljes a megbeszélés végén, de legalább a sértett kára megtérül.

Érzelmek nélkül

Hasonló a helyzet, amikor a terhelt eleve úgy érkezik, hogy egy nagyon erős pozíciót képvisel és ebből nem hajlandó kimozdulni. Főként az ügyvédekre jellemző ez a magatartás, hiszen a konfliktus nem személyesen őket, hanem ügyfeleiket érte, így nem is tudják átérezni az ő érzelmi helyzetét. Nem egyszer előfordult, hogy az ügyvéd sértetti képviselő előre kéri, vagy bejelenti, hogy térjünk a lényegre, nem kell itt érzelmekre vonatkozó kérdésekkel foglalkozni, kitergetni személyes dolgokat. „Nehogy már 3 órát itt ülünk!”

Sok esetben viszont pont azért történik ez, mert komoly indulatok vannak a háttérben és ez egy fajta természetes védekezés, önvédelem: „nehogy az érzéseimet ki kelljen mutatnom, nem fogom tudni kontrollálni magam.” Előfordult már, hogy az egyik ügyfél nem kívánt semmit sem mondani a történetekről, csak megállapodni akart. Aztán mégis másfél óráig eltartott a megbeszélés.

Abban az esetben, amikor a terhelt szeretne túlesni minél hamarabb az ülésen, avagy amikor nagyon erős pozícióval érkezik meg, egy nagyon lényeges lehetőségtől zárja el magát: a mediáció a terhelti oldalon is felkínálja a pszichológiai megelégedettséget. Amennyiben a terhelt önmagát adja, és őszintén tud részt venni a megbeszélésen, akkor érzelmileg is le tudja zárni az ügyet, akkor nem fogja többé kerülni a sértett személyét, lakóhelyét, családtagjait, hanem „normális” emberként találkozhatnak majd újra, ha nem is lesznek szoros kapcsolatban.

A bocsánatkérés nem csak a sértettnek fontos, hanem legalább ugyanannyira szükséges az elkövetőnek is.

Külső befolyás, korrupció

Nincs információm, hogy hány mediátort környékeztek meg a büntetőügyi közvetítői eljárással kapcsolatban, de nem szabad meglepődni, ha ilyen történik, hiszen sajnos nálunk bizonyos emberek esetében jellemző ez a mentalitás.

Ami ebben az eljárásban történt, az „csupán” ennek a régi beidegződésnek a működése: magas pozícióból „odaszólni az illetékesnek”, „kéréssel előállni”, kiskaput keresni a rendszeren.

Micsoda félreértése ez a mediációnak! Az illető névlegesen hozzájárul a mediációhoz, papíron beismeri a bűncselekményt, de nyilvánvalóan csak meg akarja úszni az egészet, és nem kívánja a konfliktust rendezni.

Ebben az esetben sem adtunk helyet a „kérésnek”, kollégáim is így cselekedtek, cselekednének. Ezzel nyilvánvalóvá tettük az üzenetet: külső nyomásnak nincs helye soha, sehol, és a mediációs teremben senki nem kaphat erre lehetőséget.

Ügyvéd és rokon egy személyben: szereptisztázás

A segítőkkel kapcsolatosan vannak pozitív tapasztalataink. Sok esetben segítik a folyamatot, „használni lehet őket”, új szempontokat hoznak a beszélgetésbe, melyek a sértett oldalát erősíthetik, illetve a terhelt felelősségét mélyíthetik el. Az ügyvédekkel kapcsolatosan már említettem, hogy azok az ügyvédek, akik félreértelmezik szerepüket a mediációban, sok esetben akadályai a konfliktuskezelésnek.

Ebben az ügyben két szerepnek a sajátos keveredését tapasztalhattuk meg: az ügyvéd apa jogi képviselőként és segítőként is részt vett az ülésen. Mindkét szerepében a terhelt fölé nőtt, szerepét túljátszotta, azt a szerepét használta, amelyről azt gondolta, hogy érdekét jobban érvényesítheti.

Külön-külön is nagyon nehéz eset lett volna, főleg így, hogy egy személyben jelenítette meg a két szerepet.

3. Életem legrosszabb napja

Egyszerűnek ígérkező ügy. A szerencse hozta úgy, hogy aznap a harmadik közlekedési baleset mediálására készültünk. Egyszerűnek ígérkező ügy. Megjött a terhelt a jogi képviselőjével. Kicsit később megérkezett a sértett is, férjével.

A megbeszélésen tehát részt vesz a sértett, és férje mint segítő, illetve a terhelt a jogi képviselőjével. A megbeszélést két mediátor vezeti.

A szereplők

Júlia, a sértett

40 körüli, rendkívül, szinte már betegesen vékony hölgy. Láthatóan feszülten, idegesen érkezik a megbeszélésre. Férje támogatja a helyére, sem a terheltre, sem a közvetítőkre nem néz rá. Meredten, feszülten néz maga elé.

Ferenc, a sértett segítője

A sértett férje rendőr, magabiztosan, határozottan ül a székében, gesztusai arról árulkodnak, hogy indulatok feszítik.

Miklós, a terhelt

Huszonéves srác, rendkívül összetörten, megviselten érkezik. Szintén nem mer szemkontaktust felvenni sem a sértettel, sem pedig a közvetítőkkal. Testhelyzete elárulja: abban bízik, hogy majd ügyvédje viszi a szót.

Mária, a terhelt ügyvédje

50 körüli hölgy, nyugodtan, magabiztosan érkezik. Gyors, érzelemmentes tárgyalásra számít.

A megbeszélést a szokásos menetrend szerint kezdtük el. Ismertettük a mediációval kapcsolatos tudnivalókat, majd a szabályokat. Közben figyeltük a felek non-verbális jelzéseit. Továbbra is mindenki meredten bámul maga elé, szemkontaktust senki nem vesz fel senkivel. Mária, az ügyvédnő is feszengeni kezd. És a mediátorok is.

A szokásos menetrend szerint megkértük tehát a sértettet, hogy mondja el, mi történt, és hogyan érintették őt a történetek. Elhangzott a kérdés, és vártuk a választ. Júlia továbbra is néz maga elé, válasz nem érkezik. Majd hirtelen keze-lába elkezdett remegni, és elsírta magát. Terhelti oldalon döbbsent csend. Mediátori oldalon meglepődés.

És ekkor megszólalt Ferenc, Júlia férje, a rendőr:

„Jobb ha tudják, hogy ezt hívják másodlagos viktimizációnak. Nem értem, minek ez az egész eljárás, a feleségemet sem tudtam lebeszélni róla. Ragaszkodott hozzá, most meg itt ül, és nem történik semmi. Csak zaklatják a kérdéseikkel. Ez (a terhelt) meg csak ül itt, mint egy rakás szerencsétlenség.”

Hát ezt jól megkapta mindenki.

Ferenc gyors helyzetértékelését követően ismét elmagyaráztuk a közvetítői eljárás lényegét, miszerint itt megbeszélhetik a történetekkel kapcsolatos érzelmeiket, gondolataikat. Ezután megkérdeztük Juliát, hogy neki segítséget jelentene-e, ha a megbeszélést ezután különtárgyalásban folytatnánk?

Most először nézett ránk, és egy bólintással válaszolt.

A különtárgyalás

Küloöntárgyalás Juliával

Júlia egy bocsánatkéréssel kezdte. Elmondta, hogy ő nem haragszik Miklósról, sőt sajnálja is őt, mert tudja, hogy fiatal, és hogy ő is súlyosan sérült a balesetben, ami nyilvánvalóan a Miklós figyelmetlenségéből adódik. Viszont ezzel az egész helyzettel nem tud mit kezdeni. Amint meglátta Miklóst, megfagyott ereiben a vér, pedig tényleg nem haragszik, nem érez dühöt vele szemben. Inkább csak sajnálatot, és együttérzést. De képtelen beszélni vele, képtelen arra, hogy a szemébe nézzen. Sajnos ez is a baleset egyik következménye lett.

Ekkor kérdés nélkül is elmondta a történetet:

A baleset napja jól indult, kellemes őszi idő volt. Azért is szép nap volt, mert férjével együtt akkor reggel mentek el az autószalamba elhozni az új Citroen Picassot. Mindig is ilyen autót szerettek volna, ráadásul életükben először voltak olyan helyzetben, hogy nem használt, hanem vadonatúj autót vehetnek.

Már tartottak hazafelé az autószalomból az új autóval, amikor a baleset történt. Éppen az autópályán haladtak hazafelé, amikor a szemközti oldalról egy autó szabályosan átrepült a szalagkorláton, és az autójukba csapódott.

Innentől kezdve nem emlékszik semmire, csak arra, amikor a kórházban felébredt. Éles fájdalmat érzett az egész testében, majd ismét nem emlékszik sokáig semmire. Amikor felébredt, akkor mesélték el a történeteket, és akkor tudta meg, hogy három hónapig volt kómában. Arca sérült, illetve az egyik karja tört szilánkosan, mely várhatóan maradandóan sérült lesz. A kórházban töltött további 8 hét nagyon megviselte a családját is – anyagilag és érzelmileg is. A lábadozás során Júlia észlelte, hogy váratlanul heves félelem tör rá. Amikor ez rendszeresen ismétlődött, akkor orvoshoz fordult vele. A pszichiátrián kiderítették, hogy a pánikbetegsége a baleset következménye.

Úgy érzi, pénzzel nem lehet jóvátenni azt, ami történt, számára az a legfontosabb, hogy a terhelt legyen tudatában annak, ami történt.

Néhány további kérdésre elmondta, hogy a terhelttel nem találkozott korábban, a kórházban személyesen nem kereste őt, mert nem akarták. Ügyvédjével tartották a kapcsolatot. Az egész történetben attól tart, hogy pánikbetegsége hosszú időn át megmarad. Orvosai semmi jóval nem bíztatták. De talán az idő majd megold mindent.

Megkérdeztük, mit mondhatunk el a terheltnek abból, amit hallottunk tőle. Azt válaszolta, hogy mi bármit elmondhatunk, csak ne neki kelljen.

Különtárgyalás Miklóssal

Miklós is elmondta, hogy életének legrosszabb napjából minden percre emlékszik. Sajnos. Sokat hallani, hogy a balesetet szenvedettek elveszítik emlékeik egy részét, de vele ez nem így történt.

Egy pillanatnyi figyelmetlenség okozta a bajt. Az autópályán megengedett sebességhatáron belül közlekedett, csak a figyelme egy pillanatra a CD-lejátszó felé irányult, amikor a kormányt rossz irányba mozdítva felszaladt az autó a szalagkorlátra, és az autó átrepült a szembejövő oldalra. Ott egyenesen belecsapódott egy szembe jövő autóba. Sajnos ennek minden pillanatára emlékszik, bár szeretné elfelejteni. Emlékszik arra is, hogy a másik autóban egy életveszélyesen sérült nőt, és egy csodával határos módon alig sérült férfit látnak el. Kész csoda, hogy ekkora sebességnél életben maradtak...

A kórházban utána kérdezett, és elmondták, hogy a nőt is a kórházban kezelik, de kómában van élet-halál között. Amióta ezt hallotta, súlyos depresszióba esett. Két hét múlva engedték ki a kórházból, a balesetnek szerencsére semmi maradandó következménye nem volt. Csak a lelkére. Sajnos a baleset utáni depressziója miatt elveszítette állását, autója totálkáros lett.

Mint elmondta, a mediációt ő kezdeményezte, mert a lehetőségekhez képest szeretné valahogy jóvátenni a történeteket, és szeretné, ha végre beszélhetne a sértettel, erre ugyanis a baleset óta nem volt lehetősége.

Elmondtuk neki, hogy erre sajnos most sem lesz lehetősége, mert a sértett nem szeretne vele személyesen találkozni. Nem haragszik rá, igazából sajnálja is, mert tudja róla, hogy fiatal, és nem szándékos volt az, ami történt, hanem figyelmetlenség okozta. Tájékoztattuk arról, amit Júlia mondott, majd megkérdeztük, hogy szeretne-e valamit üzenni neki.

Arra kért minket, hogy a bocsánatkérését tolmácsoljuk neki csak, és mondjuk el, hogy az ő szempontjából nézve mi történt. Mászt nem nagyon lehet mondani ilyenkor.

Különtárgyalás Júliával

Mielőtt elmondtuk volna Júliának Miklós történetét, először is megkérdeztük, hogy érzi magát.

Júlia elmondta, hogy nagyon örül, hogy eljött erre a beszélgetésre, mert végre van lehetősége elmondani a történeteket, de nem úgy, mint a rendőrségen, vagy az ügyészségen. Elmondta, hogy ott ezt az egyszerű kérdést, miszerint hogyan érzi magát, senkinek eszébe sem jutott feltenni. Pedig számára ez a legfontosabb kérdés. Most megnyugodott, biztonságban érzi magát, és szeretné tudni, mit mondott a másik?

Elmondtuk a történetet, amit feszült figyelemmel hallgatott, majd a végén csak ennyit mondott: „Kérem, mondják meg neki, hogy nem haragszom. Próbálja összeszedni magát, és élje tovább az életét, ahogy én is.”

Különtárgyalás Miklóssal

Csak annyi dolgunk volt Miklóssal, hogy átadjuk neki Júlia üzenetét. Könnyek között csak annyit válaszolt, hogy megfogadja a tanácsát.

Mivel más megbeszélni való nem volt, így – továbbra is végig különtárgyalásban – rátértünk arra a kérdésre, hogy Júlia mit vár el Miklóstól. Erre azt mondta, hogy igazából semmit, mert ami történt, azt pénzzel nem lehet jóvátenni. A biztosító egy jelentős összeget fizetett

kártérítésként, így tulajdonképpen nincs semmilyen elvárása. De ha Miklós szeretne valamit felajánlani, azt el fogja fogadni. Arra kért minket, hogy erre kérdezzünk rá. Miklóst láthatóan váratlanul érte ez, és kért egy kis időt, hogy beszélhessen ügyvédjével. Néhány perc után jelezték, hogy folytathatjuk a mediációt. Miklós elmondta, szeretne felajánlani Júliának 500 000 Ft-ot. Kérte, hogy mondjuk el, ezzel nem lehet javítani a történeteket. De ez az 500 000 Ft jelenleg minden vagyona. Számára ez rengeteg pénz, amit azóta gyűjt, hogy a kórházból kijött. Többet nem tudna fizetni, és reméli, Júlia ezt elfogadja. Mint mondta, az ő lelkének mindenesetre könnyebb lenne, ha elfogadná.

Júlia azt mondta, elfogadja a felajánlást. Így, egy nagyjából egyórás megbeszélés után megírtuk a megállapodást, amelyben a bocsánatkérésen túl az anyagi jóvátétel is szerepelt.

Tanulságok

Közvetlen kommunikáció vs. különtárgyalás

A korábban bemutatott esetek arról meséltek, hogy a közvetlen, érdekalapú kommunikáció hogyan változtatta meg a felek viszonyát, és hogyan segített a konfliktusok feldolgozásában. Vannak azonban olyan esetek is, ahol a közvetlen kommunikációt valami gátolja. A fent bemutatott esetben is ez történt. A sértett részéről olyan erős érzelmek voltak jelen, ill. betegsége olyan mértékben gátolta, hogy a közvetlen kommunikációra nem volt képes. A mediáció során a mediátorok tehát abban segítettek neki, hogy megnyugodjon, és érdekeit különtárgyalásban fogalmazza meg, amit a mediátorok tudtak közvetíteni a másik fél számára. Így a sértett megnyugodott, és tudott teljesülni minden olyan érdeke, amiért tulajdonképpen eljött. Teljesültek a férj kívánságai is, miszerint ne kelljen a feleségének a terhelttel szemben ülni a megbeszélésen.

4. Két profi betörő

Egyszerűnek ígérkező, lopásos ügy. 2 fiatal férfi terhelttel és egy idősebb úriemberrel, mint sértettel. A megbeszélést két mediátor vezeti.

A résztevők

Géza, az egyik terhelt

20 év körüli cingár fiatalember, arcán cinikus mosollyal, 20 perc késéssel érkezik a megbeszélésre. A másik elkövetővel láthatóan jó barátságban vannak.

Lajos, a másik terhelt

Szintén 20 év körüli fiatalember, ő pontosan érkezett. Kicsit talán jobban zavarban van, mint cimborája.

Sándor, a sértett

60 körüli férfi, jól öltözött, magabiztos, határozott kézfogással. Pontosán érkezett, úgy tűnik, tudja, mit akar.

A történet

Sándor verziója szerint

Kérdésünkre Sándor elmondta, hogy éppen a munkahelyéről érkezett haza, amikor a bejárati ajtóhoz közeledve azt látta, hogy a zár meg van rongálva, illetve az ajtón egy hatalmas lyuk éktelenkedik.

A szomszédja kint állt a folyosón, ő mondta el neki, hogy amikor egy órával korábban hazaért, így találta az ajtót, és a rendőrséget ő értesítette. A rendőrök viszont azóta sem érkeztek meg. Ekkor Sándor bement a lakásba, és iszonyatos rendetlenséget talált bent. Hirtelen nem is tudta megállapítani, hogy mi az, ami hiányzott a lakásból, de nem is mert hozzányúlni semmihez, amíg a rendőrök nem jönnek meg.

Hamarosan a rendőrök is megjöttek, és elkezdődött a nyomozás. Mint kiderítette, a lakásból csak készpénz hiányzott, mintegy 100 000 Ft, amit az előszobában a cipőszekrényen hagyott, hogy befizesse a számlákat, ha hazajön.

Néhány hét múlva a rendőrség értesítette, hogy megtalálták a fiatalokat, akikkel most, a mediáción találkozik másodjára.

Nem haragszik rájuk, de minél előbb szeretné megkapni az őt ért kár összegét. Ha a fiúk erre hajlandóak, akkor ő nem ragaszkodik a büntetőeljáráshoz, ami igazából senkinek sem jó.

A terheltek verziója szerint

A terheltek hasonlóan adták elő a történetet. Nem tervezték el előre, hogy melyik lakásba törnek be, de azt tudták, hogy betöréssel fognak egy kis pénzt szerezni. Aznap délután egy ház előtt ácsorogtak, amikor kijött egy szomszéd a kapun, és megkérdezte tőlük, hogy bejönnek-e? Mert akkor nem csukja be a kaput. Hát ők bementek. Kicsit tébláboltak, majd megtalálták Sándor ajtaját. Vékony farostlemez ajtó volt, megpróbálták benyomni az ajtót, hátha sikerül.

Ez nem sikerült, ezért a zárral próbálkoztak. Mindenféle módokon gyilkolták a zárat, de gyakorlatlan betörő lévén nem jutottak be. Ekkor került elő Lajos machetéje, és nekiestek az ajtónak, hátha fel tudják feszíteni a késsel. Amikor ez nem sikerül, dühében Lajos belevágta a kést az ajtóba, amibe a kés mélyen belefűrődött. Ekkor jöttek rá, hogy talán lukat kéne vágni az ajtóba, amin beférnek. Végre így sikerült bejutni a lakásba, ahol gyorsan elkezdtek pénz után kutatni. Nem találtak semmit, amikor idegesen jöttek volna el a tetthelyről, és akkor vették észre a cipőszekrényen heverő 100 000 Ft-ot.

Következő alkalommal már az ügyészségen találkoztak, ahol viszont nem beszéltek a sértettel.

A sértett ekkor ismét jelezte, hogy nem kíván másról beszélgetni a két „csirkefogóval”, csak arról, hogy mikor és milyen módon teljesítik a fizetési kötelezettségüket.

Azért néhány kérdéssel még a terheltekhez fordultunk, akik azt mondták, hogy sajnálják, ami történt, és megbánták, de többet nem szeretnének mondani a dologgal kapcsolatban.

A bocsánatkérés sem tűnt különösebben hitelesnek, ezért megkérdeztük a sértettet, hogy ő mit gondol arról, amit a terheltektől hallott. Csak annyit válaszolt, hogy őt nem érdekli, mit mondanak, szerinte két semmirekellőről van szó, és most már beszéljünk a pénzről.

A jóvátétel

Hát akkor beszéljünk.

Megkérdeztük, hogy milyen igénye van a terheltek felé. Erre elmondta, hogy kéri vissza a 100 000 Ft-ot, és kéri az ajtó javítási költségét, és az új zár árát, és beszerelésének költségét.

Így mindennel együtt 300 000 Ft-ot vár a terheltektől.

Ezen a ponton a terheltekhez fordulva megkérdeztük, hogy ők mit gondolnak erről. A válasz egyszerű volt: „Az ügyész úr megmondta, hogy a sértettnek nincs joga többet kérni, mint az iratokban megállapított kár. Az 40 000 Ft. Mi csak ennyit vagyunk hajlandóak fizetni.”

Döbönt csend a mediátorok részéről. Már megint jól belepiszkált valaki a munkánkba. A sértett felháborodottan csattant fel: „Micsoda aljas gazemberek. Még vigyorgnak is rajtam!”

A különtárgyalás

Küloöntárgyalás Sándorral

Itt volt az ideje különtárgyalásban folytatni a megbeszélést, amelyet a sértettel kezdtünk. Sándor elmondta, hogy a szakértő, akire az ügyész hivatkozott, nem is járt kint a helyszínen. Hogyan állapíthatja meg tehát a kárértéket valaki, akinek fogalma sincs arról, mi történt. Elmondta, hogy csak a zár értéke 40 000 Ft, de azt be is kell szereltetni, és annak is van költsége. Az ajtót megjavíttatta, az egész munka új ajtóval, zárral és szereléssel együtt 200 000 Ft volt. És ott van az a 100 000 Ft is, melyet elloptak a fiatalok. Hát hogy jön az ügyész ahhoz, hogy öt ennyire megalázza?

Hát lássuk be, jogos a kérdés. Mint megtudtuk, az ügyész ugyanis mindkét féllel közölte, hogy csak olyan tartalmú megállapodást fogad el, amelyben 40 000 Ft kártérítés szerepel. Sándor azt is elmondta, az ügyész még meg is fenyegette: ha többet mer kérni, még neki lesz belőle baja.

Ekkor felvilágosítottuk a törvényről, mely szerint nincs előírva, hogy a felek miben állapodhatnak meg és miben nem. A jóvátétel a bűncselekmény következményeire vonatkozik, és a sértett lehetősége, hogy eldöntse, mit fogad el jóvátételként. Úgy tűnt, Sándor érti mindezt, de nyilvánvalóan tartott attól, hogy az ügyészségen őt, a sértettet valami retorzió éri, mert a valós kárösszeget meri kérni. Elmondta, tart attól, hogy ha nem állapodik meg a terheltekkel, akkor majd az ügyész őt fogja hibáztatni a történetekért, és ennek a veszélyét nem vállalja fel.

Na tessék... Hogyan mozdítsuk ki a sértettet a félelméből, hogyan világítsunk rá, hogy többféle döntési lehetősége van.

Megkérdeztük, hogy van-e szüksége további információra? Nem, maguk elmondtak mindent. De mi van, ha az ügyész....

Van szüksége jogi segítségre? Nem, nem szeretném további költségekbe verni magam, azzal, hogy ügyvédet fogadok.

Megkérdeztük, hogy tudja-e, mi történik akkor, ha nem köt megállapodást? Azt mondta, hogy folytatódik a büntetőeljárás, maguk mondták az elején...

További kérdések sora következett, melyekkel szintén nem sikerült elérni, hogy Sándor el tudjon szakadni a nyílt ügyészi nyomástól. Sajnos ezt a helyzetet nem tudtuk megoldani a rendelkezésünkre álló eszközökkel.

Küloöntárgyalás a terheltekkel

Végtelenül cinikus vigyorral két magabiztos terhelt várt bennünket, akik úgy érezték, velük semmi rossz nem történhet.

Megkérdeztük, mi történt az ügyészségen. Elmondták, hogy az ügyész pontosan tájékoztatta őket a jogaikról, és ők nem hagyják, hogy az „öreg” kifossa itt őket. Az ügyész világosan megmondta, hogy az öreg csak 40 000-et kérhet, annál többet nem, mert különben majd őt fogja jól megbüntetni...

Megkérdeztük, miből gondolják, hogy az ügyész ezt jól tudja? Széles mosollyal válaszolták, hogy mégiscsak ő az ügyész, és azt mondta, ha fizetnek 40 000-et, akkor nem lesz bajuk. Hát ők nem hajlandóak egy fillérrel sem többet fizetni, nemhogy 300 000-et.

Még egy utolsó kísérletet tettünk: Mit gondolnak, mennyibe kerülhetett az ajtó javíttatása?

Válasz: Hát biztos, hogy nem 40-be, de az öreg akkor sem kérhet többet, mert az ügyész azt mondta.

Elmondtuk Sándornak, amit a terheltek mondtak, majd minden mediátori tudásunkat bevetve megpróbáltuk rávenni a sértettet arra, hogy gondolja át a következő lépését, mielőtt bármit is mondana.

Láthatóan letörve, megalázva, megsértve mondta: „Nem tudok jobbat, elfogadom a 40 000-et. Ha nem fogadom el, soha nem látok pénzt ebből. Nemhogy 300 000-et, de 40.000-et sem. Írják meg a megállapodást.”

Mindketten szabályosan rosszul voltunk, amikor megírtuk a megállapodást. Nyilvánvaló volt, hogy sem megbánás, sem jóvátétel nem történt. Mindössze annyi történt, hogy egy külső tekintélyszemély nyomására még nagyobb vesztest csináltunk a sértettből, mint a bűncselekmény.

A terheltek cinikus vigyorgása közben a sértett aláírta a megállapodást, a terheltek az asztalra dobtak egy-egy húszezrest, majd szinte vihogva távoztak.

Néhány személyes gondolat

Soha ennyire tehetetlennek, frusztráltnak és megbántottnak nem éreztük magunkat egy mediáció után sem. Most mégis ezek az érzések kavaroztak mindkettőnkben.

Hogy tehetett ilyen egy ügyész? Mi történhetett? Ennyire nem érti, hogy mi a mediáció? Ennyire nincs empátia benne? Vagy valami olyan történt, amire gondolni is rossz?

Senkinek nem kívánom ezt az érzést, amit mediátorként akkor átéltünk. Nem a mi ügyünk, mert nem velünk történt, nem a mi felelősségünk, ami történt, mert mindent megtettünk, amit emberileg lehetséges azért, hogy a sértett megértse: ez az eljárás róla szól. Vagy legalábbis róla kellene, hogy szóljon...

Sajnos nem egyszer találkoztunk azóta sem ezzel a jelenséggel. Ezért fontos beszélni róla, mert nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy egy tekintélyes személy ilyen mértékben és módon értse félre a saját szerepét.

Sokszor fordul elő, hogy ügyészek vagy bírák a saját szerepüket félreértelmezik, és megpróbálják maguknál tartani a döntés jogát, még akkor is, ha a mediáció arról szól, hogy ezt a jogot, legalábbis részben, át kell engedniük a sértettnek. Ilyenkor kvázi döntésként közlik a felekkel, hogy mi legyen a megállapodásban. Iszonyú nehéz ezután a feleket ebből kimozdítani. Ha egy állásfoglalás egy „tekintélyszemélytől” érkezik, a felek hajlamosak akkor is elfogadni, ha az minden jól felfogott érdekükkel ellentétes. Ha ez történik, akkor az ügyész vagy a bíró – minden jó szándéka ellenére is – vesztest csinál a sértettből, és cinikus győztest a terheltekből.

Nem feltételezem, hogy az ügyész rosszindulatból vagy pártosságból tette azt, amit tett. Úgy gondolom, félreértette a mediáció módszerét, és nem érti a helyreállító igazságszolgáltatás lényegét. De egy elejtett, mégoly jó szándékú mondatnak is lehetnek ilyen következményei, ha abból a bizonyos szövegből teszi ezt az ügyész.

VI. Büntetőügyi mediáció időskorúakkal

Sajátos kihívást jelent időskorúakkal dolgozni a mediációban. Mivel erre a típusú ügycsoportra a szakirodalom is elég szegényes, így kénytelenek voltunk magunk alakítani, módosítani a mediáció módszertanát a gyakorlat által előhozott problémáknak megfelelően. Az alábbi ügyek azt mutatják be, hogy mire jutottunk. Mik azok a szakmai kihívások, azok a dinamikai elemek, melyekkel a mediátoroknak dolguk van, ha időskorúakkal foglalkoznak.

1. Ugyanmár, ez bárkivel megtörténhet.

Közlekedési balesetet fogunk tárgyalni. Tehát bármi megtörténhet. A sértetti oldalon megjelent egy idős hölgy a lányával, a terhelti oldalon, pedig egy 50 év körüli férfi, egyedül. A mediációs ülést két mediátor vezeti.

A szereplők

Marika néni, a sértett

Kedves, mosolygós, 84 éves hölgy. Lányával együtt érkezik a mediációra. Láthatóan jó egészségnak örvend, és nem forral magában különösebb indulatot. Még a mediációra várakozva a folyósón kedélyesen elbeszélgetett a terhelttel.

Béla, a terhelt

50 év körüli férfi, mosolyogva beszélget Marika nénivel. Láthatóan jó viszonyban vannak.

A történet

Egy naps júliusi reggelen Marika néni éppen szokásos biciklijével indult a szokásos útvonalon a piacra. Tudja, hogy az utóbbi években az autósok egyre figyelmetlenebbek lettek, de mivel mindig a szokásos útvonalon közlekedett, így jól ismerte a környéket, és nem is számított arra, hogy egyszer itt baleset éri.

Aznap reggel Béla a munkahelyére sietett, kicsit összekapott valamin a feleségével a reggeli közben, és ezért feldúltan, idegesen ült a volán mögé. Mindig körül szokott nézni, nem tartja magát rossz sofőrnek, és azt gondolja, mindig felelősségtudóan vezetett. Aznap azonban – talán a reggeli veszekedésnek is köszönhetően – nem nézett körül az elvárható alaposággal, és ahogy kitolatott a kertkapun, fellökte Marika nénit a biciklivel.

Először észre sem vette, hogy mi történt. Láta a biciklist, de amikor megint hátranézett, nem volt sehol. Először azt hitte, hogy a biciklis már továbbment, ezért kicsit hátrátolatott, amikor meglátta Marika nénit az árokban fekvő.

Kiszállt, felsegítette az idős hölgyet. Nagyon megrémült. Megkérdezte a nénit, hogy van, de azt mondta, hogy semmi baja, csak hagyja őt elmenni, mert siet a piacra, haza kell érnie minél előbb, mert a férje otthon van, és várja. Este, pedig a gyerekek jönnek vacsorára, és még főznie, és takarítania is kell.

Úgy látszott, Marika néninek tényleg kutya baja, talán az árokban a magas gaz tompította annyira az ütést, hogy szerencsére nem történt sérülés. Kicsit megnyugodva indult tovább a munkahelyére, Marika néni pedig a piacra.

Igen ám, csak hogy Marika néni vállá hamarosan sajogni kezdett, már a bevásárlással is alig tudott végezni. Visszaült a biciklire, és komoly fájdalmak között haza indult. Otthon nem is vesztegetett szót a történetekre, mert nem szeret panaszkodni. Estére viszont elviselhetetlen lett a fájdalom, és a vacsorára érkező gyerekek természetesen észrevették, hogy valami nincs rendben. Csak akkor mesélte el a délelőtti eseményeket... Fia és lánya azonnal autóba ültették, és már vitték is a kórházba. Kiderült, hogy eltörött a válla, amit aztán hónapokig tartó betegeskedés követett, amit nagyon megszenvedett. Nem csak azért, mert fájdalmai voltak, hanem azért is, mert bejárónőt kellett fogadni neki, aki soha nem volt beteg, mert nem tudja ellátni a háztartást. Leginkább ez a tehetetlenség bosszantotta. Béláért este jöttek a rendőrök, és megindult az eljárás. Kis utánajárással kiderítette, hogy hol van Marika néni, akiről a rendőröktől tudta meg, hogy megsérült. A kórházban is meglátogatta, és nagyon örült neki, hogy Marika néni nem haragszik, szívesen fogadta a látogatót. Onnantól kezdve kétnaponta bejárt hozzá a kórházba, majd amikor Marika néniit végre kiengedték, ő fuvarozta haza, mert a gyerekei akkor nem értek rá. Igazán jó kapcsolat alakult ki Béla és a család között, így szívesen fogadták alkalmi látogatásait a sértett lakásán.

Úgy tűnt tehát, hogy sínen vagyunk, igazi indulatok nincsenek, és a felek is jól kommunikálnak egymással. Azért feltettük a kérdést Marika néninek, hogy mit kellett volna szerinte Bélának másképpen csinálnia? Erre azt válaszolta, hogy semmit, aranyoskám. A Béla mindent úgy csinált, ahogyan egy úriembertől elvárható. Na jó, de a baleset alkalmával mit kellett volna másképpen csinálni? Semmit, aranyoskám, ugyan, hiszen ez bárkivel előfordulhat.

Marika néni maradéktalanul felmentette Bélát, a kifogástalan úriembert. Sőt! Önmagát kezdte hibáztatni a történetekért. „Mondta is az uram, hogy öreg vagyok én már a biciklihez! Miért is járok én a piacra, hiszen az messze van. De ha megyek, akkor menjek busszal. Én tehetek róla, öreg vagyok már, nem kéne nekem már biciklire ülni.

Te jó ég, gondoltuk... A végén még Marika néni lesz a terhelt.

Gyorsan Bélához fordultunk, hogy megkérdezzük, ő hogyan gondolkodik a saját felelősségéről? Béla nem vitatta: idegesen, feszülten ült a volán mögé, és nem volt elég körültekintő, amikor kitolatott a kertkapun. Az egészről csakis ő tehet: „Marika néninek meg eszébe se jusson magát hibáztatni!”

Tehát volt egy bűnbánó, felelősségtudó terheltünk és egy még nála is bűnbánóbb sértettünk, aki az egész történetet a saját korának tudta be. Megkérdeztük, hogy akkor mégis mit gondol arról, amit Béla a saját felelősségéről mondott. „Semmit aranyoskám, mondom én, hogy az egész az én hibám. Nem való már az öregasszonynak a bicikli.” Na tessék...

Szembesültünk az időskorúakkal folytatott mediációk egyik kihívásával: Marika néni abból indult ki, hogy kora miatt mindenkinek csak a terhére van, így hát a baleset is nyilván az ő hibája, hogyan is lehetne másképp. Ebből a magatartásból sem a terhelt egyértelmű felelősségvállalása, sem pedig a mediátorok kérdései nem tudták kimozdítani. Még szinte bocsánatot is kért: „Drága Bélám, remélem, nem karcoltam meg azt a gyönyörű autót? Mert helyrehozatom, ha kell, a fiam autószerelő...”

Gyorsan áttértünk a jóvátétel témájára, mielőtt Marika néniben felmerül az igény, hogy jóvátételt fizessen a terheltnek az összekarcolt fényezés miatt.

Megkérdeztük hát Marika nénit, hogy mit vár el a terhelttől.

„Hát mit várhatnék én egy ilyen arany embertől, most mondja meg, aranyoskám?!” – hangzott a válasz.

Megkérdeztük Bélát, a terheltet, hogy ő mit gondol erről. Azt mondta, ő hozott 100 000 Ft-ot, mert úgy érezte, kötelessége valahogy kompenzálni Marika nénit a sérelmeiért.

Marika néni elpirulva mondta: „Hova gondol drágám, hát én ezt nem fogadom el!”

Ennyiben maradtunk. Megírtuk a megállapodást, melyben csak bocsánatkérés szerepelt, majd a terhelt szépen hazavitte autójával a mosolygós Marika nénit és a lányát.

Tanulságok

A terhelt felmentése

Ritka az a jelenség, mellyel ebben a helyzetben találkoztunk. A sértettek általában egy jól értelmezett sértetti pozícióban érkeznek a mediációra. Tudják, hogy kinek mi a felelőssége abban, ami történt, és ennek megfelelően viselkednek is.

A fent bemutatott magatartást viszont jellemzőnek találtuk időskorú sértettek esetében: felmentik az elkövetőket, és saját szerepüket tekintik a baj okozójának.

Nehéz dolgozni ezzel a helyzettel, de a legjobb, amit tehetünk, hogy a terhelt felelősségérzetére próbáljuk reflektáltatni. Az időskorúakkal folytatott mediációnak ez az egyik legfontosabb kihívása: segíteni őket abban, hogy megfelelően képviseljék saját érzelmeiket és érdekeiket.

2. Gizi néni, az önkéntes rendőr

Lopás miatt indult büntetőeljárás. Két hölgy volt az érintett, és nagyon meglepődünk, amikor terheltként a 72 éves Gizi néni volt megnevezve.

A mediáción részt vett két fő mediátor, egy fő megfigyelő, a sértett, ill. az időskorú terhelt a segítőjével.

A szereplők

Júlia, a sértett

40 körüli, dekoratív nő. Láthatóan jó anyagiak között él, magabiztosan mosolyogva foglalja el a helyét a teremben, nyilvánvalóan tudja, mit akar és miért jött.

Gizi néni, a terhelt

Tipikus jól informált szomszéd, aki mindenkiről mindent tud. De csak azért, mert vigyáz a szomszédokra, és értékekre. Gyereke, férje nincsen, viszont mindent tud mások férjéről és gyerekeiről.

Marika, a terhelt segítője

Akárcsak Gizi néni, a panelház első lakói közül való, és ezért szerinte előjogok illetik meg. Ő a közös képviselő, aminek nagy szorgalommal és hivatástudattal tesz eleget. Mindig sok gondja van a trehány lakókkal, ezért is kedveli Gizi nénit, a pedáns hölgyet a hetedikről, aki méhviasszal súrolja fel a metlachit a lakásajtaja előtt. Azért jött, hogy megvédje Gizikét a méltatlan eljárástól, melyet a rendetlen, trehány szomszéd, Júlia akasztott a nyakába bosszú gyanánt...

A történet

A megbeszélést együttes tárgyalással kezdtük, bár nyilvánvaló volt, hogy a hölgyekben feszül az indulat. Megkértük őket, hogy meséljék el a történeteket, ahogyan azt megélték.

Júlia verziója szerint

Egyik reggel elindult a munkába, amikor azt látta, hogy a lomtalanítás miatt kidobált kacatok már szinte derékig érnek a bejáratnál. Bosszantotta is a dolog, de gondolta, hogy estére elpakolják úgylis. Kifelé menet látta Gizi nénit, az idős szomszédot a hetedikről, aki éppen a lomtár körül settenkedett, még köszönt is neki, de természetesen Gizike nem méltatta válaszra.

Este jött haza a munkából, amikor is azt látta, hogy az összes kacatot elvitték. Másnap, ami egy szombati nap volt, kopogott a szomszéd, hogy látta-e, mi történt a lomtárban? Kimentek a szomszédal a lomtárba, amit megdöbbenésére üresen talált.

Eltűntek onnan a gyerekei régi játéka, melyeket emlékek tartott meg, eltűnt egy villanyrezsó, és a vadonatúj camping-felszerelés is. Több szomszédnak is hiányoztak onnan dolgai, de igazán értékes holmija nem volt ott senkinek, csak neki.

Átment a közös képviselőhöz, hogy jelezze, mi történt. Ekkor a közös képviselő minősíthetetlen hangon hordta le, hogy még szép, hogy kidobtak a lomtárból mindent, hiszen azoknak a dolgoknak nem ott van a helyük. Elmondta, hogy az egészet a Gizi néni intézte, és nagyon örül is neki, hogy vannak még ilyen rendes szomszédok.

Már felindultan zörgetett be Gizi nénihez, aki szintén nagyon arrogánsan beszélt vele, nem hallgatta végig, csak mondta a magáét, hogy rendetlenség és kosz volt a lomtárban, ez csak természetes, hogy a lomtalanítókkal elhordatott mindent.

Ekkor felháborodásában feljelentést tett a rendőrségen, mert az ellopott holmik értéke közel 100 000 Ft volt.

Gizi néni verziója szerint

Gizi néni elmondta, hogy ő annak a néhány lakónak az egyike, akik a ház felépülése óta itt laknak. Férjével költöztek ide, aki sajnos meghalt, azóta egyedül él a lakásban, és egyetlen öröme az, hogy lakását, ill. a házat szépítgeti.

Aztán a régi lakók elkezdtek lecserélődni, és a közösség felhígult. Jöttek olyan lakók is, akik fennhordták az orrukát, és nem törődtek a környezetükkel, mondta Gizi néni, jelentőségteljes pillantást vetve Júliára.

Teltek, csak teltek a lomtárak, volt, aki építési törmeléket is tartott a lomtárakban, pedig azok közös helyiségek, és a törmeléknek nincs ott keresnivalója. Nagyon tartott attól, hogy a lomok között patkányok találnak majd otthonra, és a patkányoktól bizony nagyon fél. Mi lenne akkor az ő muskátlijaival, amiket a folyósón tart. Biztos azokat is lelegetnék, pedig azt is azért tette ki oda, hogy mindenki gyönyörűségére szolgáljon. És nem csak a muskátlik, hanem a felsúrolt padló is mindenki gyönyörűségére szolgál.

(Kezdett hosszúra nyúlni Gizi néni beszámolója, ezért célzott kérdésekkel megpróbáltuk a tárgynál tartani. Bár ez nem volt egyszerű...)

Tehát, amikor meglátta, hogy lomtalanítás lesz, úgy gondolta, hogy eljött az ő ideje. Bekopogott a közös képviselőhöz, és elkérte a hatodikon a lomtár kulcsát, ahol – erről pontos információkkal rendelkezett – a legnagyobb volt a baj. Persze az is aggasztotta, hogy látott a tévében egy hírt, miszerint egy hasonló panelház kigyulladt, mert a lakók gyúlékony anyagokat tartottak a lomtárban. Nehogy kigyulladjon a ház, mert neki ez a lakás minden vagyona. Nincsen ám neki nyaralója, meg autója, mint egyeseknek!!! (Újabb jelentőségteljes pillantás Júliára, aki ezen csak mosolygott.)

Újabb kérdés, és Gizi néni már meséli is, hogy aznap tehát a kulccsal a kezében lement a hatodikra, kinyitotta a lomtárat, és elképedve látta itt a koszt és a pókhálókat a kacatok tetején. Lement a ház elé, ahol a lomtalanítás miatt gyülekeztek az ilyenkor szokásos „cigányok”, és szólt nekik: ott a lomtár a hatodikon, onnan mindent vigyenek el.

A cigányok mondták, hogy csak azt vinnék el, amire szükségük van. De firnyákos Gizi néni mindjárt mondta is, hogy az úgy nem jó ám, hogy csemegézgetnek, a szemetet meg otthagyják. Vagy mindent visznek, vagy semmit. Na erre elmentek terepszemlélt tartani Gizi nénival együtt, és egymás tenyerébe csapva megegyeztek: visznek mindent, amit csak találnak.

Gizi néni még elmondta, hogy az egészet csak bosszúnak érzi, mert szerinte ő csak jót akart a lakóknak. Néztük volna meg, hogy ragyogott a tisztaságtól a lomtár, amikor végzett vele. Egész nap törölte a port, pucolta a pókhálót, súrolta a metlachit. Na ott aztán se tűz, se patkány... És aztán ez a hála.

Gizi néni itt könnyekben tört ki, segítőként jelen lévő Marika, a közös képviselő vigasztalta őt. Sértettünk ismét mosolyog.

A tisztaság

Összeszedtük gondolatban a megtárgyalandó témákat, majd Júliához fordultunk. Kérdésünkre Júlia elmondta, hogy érti, Gizikének fontos a tisztaság. Neki is fontos. A lakását mindig tisztán tartja, és a lakása előtt is hetente felmos. Nincs ideje minden nap négykézláb padlót súrolni, hiszen dolgozik, családja van, ő erre nem ér rá. Elhiszi, hogy Gizike ráér erre, de ő nem, és ha ráérne se tenné meg, mert szerinte ez túlzás.

Gizike néni itt felcsattant, hogy „Na látják, pont erről beszélek!! Itt a tisztaság senkinek sem fontos már, csak nekem. És hálás lehet nekem mindenki, aki itt lakik, de ehelyett mindenki csak engem piszkál.”

Júlia folytatta: érti, hogy fontos a tisztaság, de ez akkor is túlzás, erre semmi szükség nincsen. Ez már egy jól fejlett mánia. Gizike: Na tessék, már bolond is vagyok.

A tárgyak érzelmi értéke

Haladunk kérem, egyre izgalmasabb a helyzet. Talán itt az ideje a különtárgyalásnak? Nem. Még nem. Próbáljuk a feleket együtt tartani, hátha az segíti a megértést. De ez a téma nem jött be, próbálkozzunk valami mással.

Júlia, hogyan érintette, amikor meglátta az üres lomtárat? Mire gondolt?

Júlia elmondta: először azt hitte, hogy a „cigányok” betörték a lomtárba. Azután látta, hogy a helyiséget bizony fertőtlenítették, és az utolsó porszem is rettegve menekült ki a helyiségből. Először megdöbbsent, azután felháborodott, hogy ki lehetett ennyire felelőtlen? Ki volt képes erre? És akkor összeállt a kép: valamelyik „önkéntes rendőr” volt az, a Marika vagy a Gizi néni.

Gizi néni ismét felcsattant: „Ne tessék engem kérem itten sértegetni! Én egy rendes asszony vagyok, aki csak jót akar mindenkinek!”

Mindkettejüket emlékeztettük a mediáció elején elfogadott viselkedési szabályokra, majd Júlia folytatta. A tárgyak, amik ott voltak, komoly értéket képviseltek. Számára a legfájóbb az volt, hogy a gyerekei játékait kidobták. Azokat félretette, mert számára kedves emlékek voltak, és ki tudja, talán még jók lesznek az unokáknak. Nagyon fáj neki, azok az értékek pótolhatatlanok.

A rezsó és a camping-felszerelés értékes is, mintegy 100 000 Ft-ot érnek (Gizi néni szívszent egyet...), de azok legalább pótolhatóak.

Megkérdeztük Gizi nénit, mit gondol a hallottakról?

„Hát én kérem, azt gondolom, hogy azok a gyerekjátékok régi ócska kacatok voltak. Kinek kellene olyan ma? Szemétre való volt mind!” És az a szakadt poros sátor nem ér egy fabatkát sem. A cigányok is alig akarták elvinni.

Időztünk úgy egy órát ennél a témánál, de Gizi néni hajthatatlan volt. Bevetettük az utolsó trükköt is: „Gizi néni, van olyan tárgy, ami nagyon fontos Önnek? Amitől nem szívesen válna meg? Másnak talán nem értékes, de Önnek igen. Milyen érzés lenne, ha azt valaki elvinné?”

Gizi néni gondolkodás nélkül mondta: „De hát tessék megérteni, azok kacatok voltak. Szemétre való mind. A végén még meggyulladt volna, vagy a patkányok beleköltöznek, és akkor aztán megnézhetjük magunkat.”

„Ezt értjük Gizi néni, de tessék a kérdésre válaszolni!”

„Jó, hát az biztos nagyon rossz lenne, de velem soha nem történhet ilyen, mert a fontos dolgokat nem a lomtárban tartom. Az egészről a Júlia tehet, mert ott tartotta a dolgokat a lomtárban.”

Na, hát úgy tűnik, ez sem jött be. Azért megpróbáljuk még egyszer a lehetetlent: Júlia, mit gondol arról, amit hallott?

Júlia felháborodottan válaszolt:

„Lehet, hogy magának ez nem fontos, mert soha nem volt gyereke, nem tudja, milyen az. De nekem két gyerekem is van, én tudom, az mit jelent.”

Gizike újra a szemét törölgeti. Látszik, ez betalált.

„És különben is” – folytatta Júlia – „Jogom van ott tartani ezeket a holmikat, mert a lakásban nem fér el, és nem tilos ilyen dolgokat ott lerakni. Törmelékét lerakni tilos, de ez nem törmelék volt. Gizi néni a hibás, mert elhordatott onnan mindent.”

A felelősség

Úgy tűnt, hogy nem nagyon haladtunk előre, mert Gizi néni nem vette igazán a lapot. Világos volt, hogy nem tartunk ott, hogy Gizi néniben saját felelősségének kérdése megfogalmazódjon, de mivel mást nem tehattünk, elővettük az utolsó témát, amit még meg kellett beszélni.

„Ki mit gondol a felelősségről ebben az ügyben?” – tettük fel a jól kitervelt körkérdést. Nem is lepődtünk meg, hogy Gizi néni volt az első a válasszal. Annál meglepőbb volt, amit mondott:

„Na kérem, végre fel tetszett tenni a legfontosabb kérdést. Mert az a sok trehány lakó, na az a felelős mindenért. Mi történik akkor, ha például kigyullad az a sok kacat, amit a Júlia odahordott. Vagy patkányok telepednek bele? Ugye? Mert akkor aztán megnézhetjük magunkat!”

Én tévednék, vagy hallottam ezt ma már?

Próbáltuk tovább lökni a megbeszélést, hiszen közel három órája folyt már a süketek párbeszéde.

„Igen, Gizi néni, de magának mi a felelőssége abban, ami történt?”

„Hát kérem az én felelősségem, hogy rend legyen és tisztaság. Mert persze másoknak is figyelnie kéne erre, de ezek az új lakók, na hát ezek nem törődnek a házzal.”

„Gizi néni, mi az Ön felelőssége abban az ügyben, amiben Önt vádolják?”

„Miért? Hát ki vádol itt engem? Hát én nem csináltam semmit, csak a patkányok miatt van az egész.”

(Jó, hát akkor most felrobbanok. Nem, mégsem, az nem lenne szakszerű. Abban maradtam magammal, hogy bár lenne igény a felrobbanásra, azt későbbi időpontra halasztom.)

„Gizi néni. Önt lopással vádolják!”

„Ki?!”

„Hát az ügyészség”

„Egem???? De hát miért?”

„Mit tetszik gondolni, miért?”

„Fogalmam sincs.”

(Melyik papírt is kell aláírni a felmondáshoz?)

És itt váratlanul leszállt közénk a mentőangyal. Megszólalt a közös képviselő.

„Hát Gizikém, azért mert kidobattad a cigányokkal a Julika kacatjait!”

„De hát nem én vittem el azokat a kacatokat. Nekem aztán nem kell, szemétre való volt mind.

A cigányok vitték el. Miért nem őket vádolják?”

„Mert Gizikém, te engedted be őket.”

(Most következett egy kis csend. Dolgoztak a fogaskerekek. Hagytuk.)

Gizi néni megszólalt: „Most akkor engem itt tolvajnak neveznek?”

Közbeléptünk:

„Gizi néni, Önnek személy szerint, nem másnak, hanem Önnek, mit kellett volna másképpen csinálnia ahhoz, hogy ne vádolják Önt lopással?”

Gizi néni hallgat. Gondoltuk, összedobjuk a választ.

„Júlia, Ön szerint Gizi néninek mit kellett volna csinálni, hogy ne legyen ebből büntetőeljárás?”

„Gizike, egyszerűen szólnia kellett volna előtte való nap, hogy ki akarja pakoltatni a lomtárat. És akkor vigye el mindenki azokat a tárgyait, amik fontosak neki. Akkor nem lett volna semmi baj.”

„Hát igen, talán egy kicsit elkapkodtam...” – mondta Gizike. „De én csak jót akartam.”

Úgy tűnt, valami elkezdődött, de nem láttuk értelmét, hogy újra végig menjünk a már korábban megbeszélt témákon. Már az is komoly eredménynek tűnt, hogy a fent idézett mondat megszületett.

A jóvátétel

Szakmailag szinte megoldhatatlan feladatot jelent, hogy egy olyan terhelttel térjünk rá a jóvátétel témájára, aki nem érzi igazán felelősnek magát az elkövetett cselekményben. Hiszen miért is akarna valaki valamit jóvátenni, amiért nem érzi magát felelősnek?

Nos tehát megkérdeztük Júliát, hogy mit vár el Gizikétől jóvátételként? Júlia elmondta, hogy a campingfelszerelés árát mindenképpen kéri. Az 100 000 Ft. Kéri még a gyerekjátékok „eszmei értékét”, amit ő szintén kb. 100 000 Ft-ra tesz, így tehát összesen 200 000 Ft-ot kér Gizikétől.

Gizike néni csak kimeresztette szemeit, a közös képviselő, pedig közbelépett: „Hát mégis, Julika, ezt hogy képzeled?! Még hogy „eszmei érték”! Szó sem lehet róla, Gizike, akkor menjünk a bíróságra!”

Megkérdeztük Gizi néni véleményét is. De ő még magában ott tartott, hogy őt most tolvajnak nevezték, ezért érdemi választ nem kaptunk a felvetésre. Úgy éreztük, most jött el az ideje a különtárgyalásnak.

A különtárgyalás

Küloöntárgyalás Júliával

Júlia elmondta, hogy a camping felszerelés árára mindenképpen igényt tart, mert annak az új értéke ennyi. Campingezni szokott, és ha új felszerelést akar venni, akkor az bizony ennyibe kerül, ezen nem tud változtatni. A gyerekjátékokért kért 100 000 Ft, pedig annak szól, hogy arcátlannak tartja a Gizike viselkedését.

És most kezdte el mondani Júlia, hogy mit gondol a „kotnyeles vénasszonyról, aki mindenbe beleszól”. Úgy érzi, Gizike szabályosan kémkedik utána és néhány lakó után, és talán ez a 100 000 Ft majd elveszi a kedvét attól, hogy mindig más dolgába üsse az orrát.

Ha nem tudnak megállapodni, az se baj, akkor majd a bíróság eldönti, kinek van igaza.

Küloöntárgyalás Gizi nénivel

Gizi néni tükkön ülve várt bennünket. Még meg sem szólaltunk, ő már elemében volt, és kezdte Júlia ócsárolását. Feslett életű nőszemélynek titulálta, akihez minden héten más férfi jár. És ez kérem egy tisztességes ház, ilyet itt nem lehet megengedni magunknak.

Nem bírtunk magunkkal, ezért megkérdeztük:

„Gizi néni honnan tetszik tudni, hogy Júliához minden héten más férfi jár?”

„Hát az ember ugye jár-kei a folyósón, meg takarítok, és hát ugye ilyenkor hallani ezt-azt...”
– érkezett a válasz kínos csend után.

„Jó, és ez most miért is fontos az ügy szempontjából, Gizi néni? – kérdeztük.

„Hát jó, hát nem fontos, csak hát tudják ez egy olyan nőszemély.”

„Milyen?”

„Hát feslett erkölcsű!”

„És ez miért fontos?”

„Nem fontos.”

Ezután rátértünk az összegre. Gizi néni elmondta, hogy ő bizony nem hajlandó kifizetni ezt a kárt, mert sokallja az összeget. Beszélte itt a Marikával, és az ő tanácsára esetleg 10 000 Ft-ot hajlandó lenne fizetni. Ha nem fogadja el, akkor majd megyünk a bíróságra.

Júlia természetesen nem fogadta el, így megint Gizi néninél tartottunk. Ő ismét elmondta, hogy a Júlia „nagyasszonyosan” fennhordja az orrát, mert „valami főnök” itt a gyárban, és nagyon nagyra van magával. Persze lehet, hogy Julika ki tud adni 100 000 Ft-ot egy camping felszerelésért, de ő bizony nem. Vegyen Julika olcsóbbat, vagy használtat, az kijön a feléből is.

Tehát most 50 000-nél tartottunk. Julika ezt sem fogadta el. Mint mondta, neki a 100 000 mindenképpen kell, és azon felül is ragaszkodik valamihez. Hogy mennyivel leszünk a végén 100 000 felett, az már nem fontos.

Újra Gizi néninél tartva megkérdeztük:

„Gizi néni, mit tetszik gondolni, mi történik, ha itt nem lesz megállapodás?”

„Hát majd a bíróság megmondja, hogy mennyit kell fizetnem, de biztos nem 200 000-et.”

„És a büntetőüggyel mi történik?”

„Milyen büntetőüggyel?”

„Hát az Önével?”

„Nekem nincs olyan ügyem. Soha nem volt dolgom a rendőrséggel.”

„De hát akkor miért van itt, Gizi néni?”

„Mert kidobtam a Julika kacatjait.”

Egy ideig elbeszélgettünk a dolgon még, amikor is a közös képviselő tette helyre a hiányzó információkat.

„Gizike, ha itt nem lesz megállapodás, akkor a bíróság el fogja ítélni.”

„És akkor mi van?”

„Akkor büntetett előéletű lesz, Gizike.”

„Hogy éééénnnn???? Büntetett előéletű?????”

Kis csend után Gizi néni elsírta magát, a közös képviselő percekig vigasztalta. Mi pedig megvártuk, hogy ezután mi történik. Gizi néni ránk nézett, majd azt mondta, valamit csináljunk, hogy ő ne legyen büntetett előéletű. Már így is alig tud aludni éjszaka, mert az összes szomszéd azt mondja rá, hogy ő egy tolvaj. Pedig ő csak a patkányok és a tűz miatt csinálta az egészet.

Marika javasolta, hogy „adjuk meg a Julinak, amit kér”.

Gizi néni könnyek között mondta, hogy a 200 000 nagyon sok, nincs annyi pénze.

Visszatérve Júliához elmondtuk neki a történeteket, majd azt mondta, maradjunk a 100 000-ben. Neki végül is az a fontos.

Így tehát megírtuk a megállapodást 100 000 Ft jóvátétel részletekben való teljesítéséről, és befejeztük a maratoni, 3,5 órás mediációs ülést.

Tanulságok

Értés és megértés

Időskorúakkal kapcsolatban gyakran merül fel az a gyakorlati probléma, hogy nincsenek igazán tisztában sem saját, sem a másik fél helyzetével. A mediátor elsődleges feladatai közé tartozik ilyen esetben, hogy segítse a feleket a helyzet pontos megértésében, és segítse az időskorú ügyfelet abban, hogy érdekeit egyszerűen, világosan meg tudja fogalmazni, és képes legyen azokat képviselni.

A másik probléma ahhoz kapcsolódik, hogy gyakran nehezen értelmezik a kérdéseket, ill. a másik fél verbális és non-verbális reakcióit. A mediátor feladata ennek a kommunikációs gátnak a felismerése, és megfelelő módszerekkel annak az elősegítése, hogy az ügyfelek pontosan értsék saját érdekeiket, és megértsék a másik fél álláspontját.

Információk feldolgozása

A másik probléma, mint ebben az esetben is láttuk, az információk feldolgozásának módja. Sokszor tapasztaljuk, hogy az időskorú ügyfél nehezen hallja meg, és nehezen értelmezi a birtokába került információt. Bármekkora kihívás is, türelmesen, akár több körben újra és újra visszatérni egy adott információra, és meggyőződni arról, hogy az időskorú ügyfél pontosan érti azokat, és feldolgozta a neki adott információkat.

Fontos annak a mediátori szerepnek is a hangsúlyozása, hogy meggyőződjünk arról, vajon az ügyfél minden fontos információ birtokában hozza-e meg a döntéseit – bármi legyen is az.

Idősek és az empátia

Fontos megemlíteni a mediáció kapcsán azt a megfigyelést, miszerint az időskorú ügyfelek empátiás készsége gyakran másképpen működik, mint egyébként. Nehezen értelmezik mások érzelmeit, így azok a hagyományos reflexív kérdések, hogy pl.: „Mit gondol, Júlia hogyan élte ezt meg?” egyáltalán nem érnek célba. Ilyen kérdésre ugyanis az időskorú ügyfelek gyakran a saját álláspontjukat ismétlik meg. Láthatóan nem tudják megfelelően értelmezni a másik fél érzelmeit. Ennek a helyzetnek az ismerete a mediátor felelőssége, hiszen ez azt is jelenti, hogy más munkamódszerekkel kell készülni időskorú ügyfelekkel való munkára. Tapasztalataink szerint ebben a kérdésben erősen hasonlít az időskorúakkal való munka a fiatalokkal való munkához.

Az időskorú ügyfelek gyakran csak a saját érzelmeik szemüvegén keresztül látják a helyzetet, nem értik, vagy nem fogadják el mások érzelmeit és nézőpontjait, így az empátiás készséggel való mediátori munka lesz az egyik legnagyobb kihívása az ilyen típusú ügyeknek.

3. Annus néni, a hivatásos sértett

Sikkasztás miatt indult büntetőeljárás, a sértett egy időskorú, 70 éves hölgy, aki egy kis panzió tulajdonosa. A mediáción részt vesz a hölgy, a fiatalokú sértett, ill. a törvényes képviselője. Jelen van még a jogi képviselőjük, aki a megbeszélés során egyetlen szót sem szól, ill. 2 fő mediátor és 1 fő megfigyelő.

Az ügy egyik érdekessége, hogy a sértetti és terhelti oldalon is tipikusan a nehéz kategóriába tartozó ügyfelek (időskorú-fiatalokú) szerepelnek. Ennek megfelelően többórás, nehéz menetre készültünk.

A szereplők

Annus néni, a sértett

70 éves, roppant agilis, dinamikus hölgy. Kiválóan kommunikál, tudja miért jött, és mit akar. Azt is tudja, hogyan éri el. Szándéka egyértelmű: az anyagi jóvátételen túl meg akarja leckéztetni a terheltet, aki alkalmazottja volt.

Ancsa, a terhelt

17 éves lány, aki nyári gyakorlatát töltötte Annus néni panziójában recepciós-ként. Nem kommunikatív, láthatóan roppantul zavarban van, kerüli a szemkontaktust. Csak akkor néz fel, ha mindenképpen muszáj. Mindenekelőtt anyja tekintetét kerüli. Reméli, hogy minél előbb szabadulhat innen, hiszen rendkívül kínos ez az egész helyzet.

Erika, a terhelt édesanyja, mint törvényes képviselő

Szótlanul gubbaszt lánya mellett. Megszégyenülten veszi tudomásul az eljárást, szótlanul ül, amíg egy kérdés be nem talál...

A történet

A két fél ugyanúgy mondta el a történeteket: Ancsa a panzióban nyári munka keretében a gyakorlatát töltötte, hiszen vendéglátó-ipari középiskolába járt. Kapóra jött neki tehát Annus néni ismeretsége: az idős hölgy felvette recepciós-nak a kis panzióba. A munka nem volt megterhelő, vendégek szépen voltak ugyan, de kicsi a panzió, így nem volt sok munka. Napközben még arra is ráért, hogy a vizsgákra tanuljon, olvasson, internetezzen.

Hamarosan felfigyelt arra, hogy Annus néni nem bánik túl jól a pénzzel: néha kicsit felelőtlenül elől hagyja a kasszát. Ancsa többször szólt is neki, hogy a kasszát egyszer elviszi valaki, ha nem figyel rá jobban.

Ekkor Annus néni a kulccsal együtt Ancsa gondjaira bízta a kasszát, mondván nála jobb helyen lesz, megbízik benne, és többet is van bent a panzióban. Annus néni azt gondolta, így nagyobb biztonságban tudhatja nehezen megkeresett pénzét.

Egyik nap valami számlát hirtelen ki kellett fizetni, és Ancsa meg is tette. Viszont elfelejtett szólani, és amikor Annus néni átszámolta a kasszát, akkor nem vette észre.

Szóval Annus néninek fogalma sincs, mennyi pénznek kell a kasszában lennie... Aztán az események jöttek maguktól: amikor egyszer a munkából mindjárt a buliba ment, akkor nem volt ideje pénzt kivenni az automatából, így a kasszából vette ki, gondolta másnap pótolja. De nem tette meg. Ez így ment, amíg már elég jelentős összeggel tartozott. 100 000 Ft, 1000 €, ill. 450 \$ hiányzott már a kasszából.

Annus néninek pedig ez már feltűnt, értesítette a rendőrséget, és a tettes egyértelmű volt. Ancsa nem is tagadta egy percre sem, hogy ő a felelős a történetekért.

A megbeszélés

A történetek elbeszélése után Annus néni hosszas monológba kezdett a felelősségről, a bizalomról, a munkáról.

Elmondta, hogy keményen megdolgozott a pénzért, és azt, hogy most jól megy a sora, a kemény munkájával érte el. Számára az egész ügyben a legkellemetlenebb meglepetés az volt, hogy valaki, akiben annyira megbízott, hogy gyakorlatilag az összes készpénzét a kezébe adta, ilyen csúnyán kihasználta. Azt pedig külön felháborítónak tartja, hogy Ancsa nem vette a fáradságot, hogy legalább bocsánatot kérjen.

Megkérdeztük Ancsát is, hogy minderről mi a véleménye? Egyetlen szót sem szólt erre. Ekkor a fiataloknál jól bevált trükkel próbálkoztunk: „Ancsa, maga szerint az édesanyja hogyan élte meg a történeteket?” Válasz erre sem érkezett, csak elsírta magát.

Édesanyja, Erika ekkor szólalt meg. Elmondta, hogy édesapja halála óta ennyire befelé forduló, soha egy szót sem szól. Nagyon nehéz vele otthon is boldogulni. Ő tudja, hogy nagyon szégyelli a történeteket, és talán azért sem mond semmit, mert annyira zavarban van, és nem tud Annus néni szemébe nézni. Pokoli volt számára ez a pár hónap, amióta az eljárás zajlik. Soha nem hitte volna, hogy a lánya ilyen tesz, úgy érzi, ő mondott csődöt, mint anya.

Ancsa felnézett, és először nézve valaki szemébe, ezt mondta: „Anya, ne haragudj, nem akartam. Tudom, hogy én szúrtam el az egészet.”

Ismét megkérdeztük, hogy szerinte az édesanyja hogyan élte meg a történeteket? Ancsa megfogalmazta, hogy tudja, csalódást okozott, de mindent meg fog tenni azért, hogy a dolgok helyrejöjjenek. Tudja, hogy Annus néni bizalmával is visszaélt, pedig tőle mindig csak jót kapott.

Könnyek között kért tőle bocsánatot, amit az eddig is megrendülten figyelő Annus néni megköszönt, majd kicsit kioktatólag elmondta neki, hogy a bizalom milyen fontos, és pénzt csak munkával lehet keresni.

Ancsa számára is világos volt, hogy ennyi pénzért rengeteget kell dolgozni, és mindezt elbulizni óriási felelőtlenség volt. Most aztán minden nyári keresetét le kell adnia otthon, hogy visszafizesse édesanyjának, amit elvett Annus nénitől.

Rátértünk a felelősség kérdésére is. Ancsa szerint az ő felelőssége abban áll, hogy nem szabad engedni a könnyen szerzett pénz csábításának, mert annak mindig rossz vége lesz. Annus néni hevesen bólogatott, majd ismét kifejtette, hogy az ember jól nézze meg, kiben bízhat.

Mivel megbeszéltünk minden fontos témát, így rátértünk a jóvátétel kérdésére. Annus néni elmondta, hogy azt az összeget kéri, amit a lány elvitt. Erika jelezte, hogy el is hozta az összes pénzt, a forintot, az eurót és a dollárt is.

Megírtuk a megállapodást, Erika átadta a pénzt, melyet Annus néni gondosan leszámolt, minden egyes bankjegyet a fény felé tartva, és ellenőrizve benne a vízjeleket, megkapargatva a festéket rajtuk, hogy nem hamisak-e. Minden egyes bankjegyet...

Az eset utóélete

Nagyjából fél évvel a történetek után kaptunk egy ügyet, melyben Annus néni szintén sértettként szerepelt. Bár nem szoktuk, ezúttal elolvastuk a megküldött nyomozati iratokat, mert hajtott bennünket a kíváncsiság, hogy mi történt. Hajmeresztő volt olvasni a jegyzőkönyveket: kísértetiesen hasonló volt az ügy ahhoz, amit fél évvel korábban letárgyaltunk, és amelyet a fenti esettanulmány is bemutatott. Az újabb ügyben a fenti mediációs megbeszélést követő hónapban tett feljelentést. Az idős hölgy, aki minden egyes bankjegyet bevizsgált, és előadást tartott arról, hogy az ember tanuljon a tévedéseiből, ugyanazt a hibát követte el egy másik fiatalos alkalmazottal kapcsolatban.

Annus néni a munkahelyi szlengben már „hivatásos sértettként” volt emlegetve, amikor a második mediációra is megérkezett. Mintha mi sem történt volna, ugyanazt a történetet mesélte el, és ugyanazt a tanulságot fogalmazta meg.

Így születtek meg a mi tanulságaink.

Tanulságok

Felelősségvállalás és következtetések levonása

A mediációt eddig mindig úgy emlegettük, hogy pedagógiai célja van a terheltekkel szemben: rávilágít tettük következményeire, szembesíti őket a sértett érzelmeivel, és helyzetével, felelősségvállalásra ösztönzi őket, és tanulságokat fogalmaztat meg velük. Ezzel, ill. a jóvátételben játszott aktív szerepükkel segíti elő a módszer azt, hogy a későbbiekben ne kövessenek el bűncselekményeket.

Felismertük, hogy a mediációban a felelősség kérdését és a bűncselekmény tanulságait nem csak a terheltekkel kell megfogalmaztatni. A bűncselekmények megelőzésének legalább két szereplője biztosan van a mediáció oldaláról nézve: a terhelt mellett a sértett is.

Különös hangsúlyt kell tehát fektetni arra is, hogy a sértett is tanuljon a történetekből. Értse meg, hogy bizonyos esetekben az ő magatartása hogyan teremtette meg a bűncselekmény lehetőségét. Értse meg, tanuljon belőle, és változtasson a viselkedésén. Legyen elővigyázatosabb, figyeljen oda, értse meg, hogy neki is védenie kell magát a bűncselekményektől.

Mindennek óriási jelentősége van az időskorú ügyfeleknél, akiknél ezeknek a tanulságoknak a levonása nehézkes. A mediátor felelőssége, hogy segítse ebben a feleket.

4. Azt az egyet sosem bocsátom meg...

Előzetes információk

Sértettünk már a hetvenes éveit taposó asszony. Nehézkesen, bottal közlekedik, az első emeleti helyiséget meglehetősen nehezen, unokája és lánya segítségével közelítette meg. A terhelt fiatal, huszonéves férfi. A nyomozati anyagot szándékosan – a befolyás elkerülése érdekében – nem tanulmányoztam, így előzetes információm a felekkel kapcsolatban az életkorukon, nemükön kívül nem volt.

A felek közötti megbeszélések

Az első megbeszélés folyamán a hivatalos és kötelező elemeken túljutva megkértem a feleket – természetesen a sértettel kezdve a sort -, hogy foglalják össze a történeteket. A sértett meglepő tudatossággal kezdte elmondani a történeteket. A hölgy egy reggel a gyalogátkelő helyen közlekedett, amikor a terhelt gépjárművével jobbra kis ívben kanyarodva őt elütötte. A terhelt azonnal megállt, és a járműből kiszállva felsegítette a sértettet, és kocsjába ültette a mentők kiérkezéséig.

A terhelt viszonylag tömören és az előzőekhez képest mindenképpen lényegre törően nyilatkozott a bűncselekménnyel kapcsolatban. Láthatóan eléggé megviselték a történetek. A baleset azért történt, mert kanyarodás közben szembe került a nappal, és az erős fény miatt nem látta a sértettet.

Szakmai kihívások

Az eljárás további szakaszaiban az idős sértett eddigi, túlságosan részletekbe menő és sok mellékágot érintő kommunikációja végig jelen volt. Az események kibontakoztatása során kiderült, hogy a baleset okozta sérülések és fájdalmak mellett egy dolgot biztosan nem tud a sértett soha megbocsátani: a terhelt a sértett kérése ellenére nem telefonált a férjének, és nem értesítette a balesetről.

Magára a kérésre a terhelt egyáltalán nem emlékezett. Elmondása alapján sokkolta a baleset, és valószínűleg ez vonta el figyelmét a sértett kéréséről.

Ezt a sértett magyarázatként nem tudta elfogadni, mivel ő világosan emlékszik a helyzetre és a kérésre, melynek megtörténtét egyébként a terhelt sem vonta kétségbe. Mivel a fiatalember a baleset után telefonálgatott, a sértett arra gondolt, biztosan férjét is értesíti majd. Ez azért lett volna fontos, mert közösen mentek volna valahová, és párja otthon várta őt. Nem tudja, hogy egyébként kinek telefonált a terhelt. Kicsit gyanús volt számára, hogy a terhelttel lévő hölgynek azt mondta, hogy menjen csak nyugodtan, ő majd elintézi mindent. Utalt arra, hogy mivel a terhelt rendőr, esetleg a hölgynek mondottak arra vonatkoztak, hogy majd elsimítja valahogyan az ügyet. Csak a kórházba kerülve lett számára világos, hogy a terhelt nem tett eleget a kérésnek.

Többször és nyomatékosan kijelentette, hogy ezt az egyet soha nem fogja megbocsátani. Elmondta továbbá, hogy a terhelt – aki egyébként rendőr – viselkedése nem volt ez utóbb említett ok miatt hivatalos személyhez méltó. A sértett férje nyugalmazott rendőrtiszt, így ő pontosan tudja, miként kell egy rendőrnek viselkednie egy ilyen helyzetben.

Ezen túlmenően nehezményezte, hogy a terhelt nem látogatta meg a kórházban. Ezen gesztus elmaradása is súlyos dolog, bár ha a látogatás alkalmával összefutott volna a sértett férjével, annak biztosan nem lett volna jó vége – mondta a sértett.

A baleset negatív következményeinek sorát bővíti az elszenvedett sérülés, ami miatt a sértett nem tud úgy mozogni, mint annak előtte. Korábban egy örökmozgó ember volt, aki a nyugdíjas klub rendezvényeire, kirándulásaira aktívan eljárt, de most, a nehéz mozgás miatt erre már többé képtelen.

A kórházi tartózkodás alatt a férje az egyik látogatás alkalmával a vizes padlón megcsúszott, elesett és fejsérülést szenvedett, aminek következtében mentális állapota leromlott. Ezen szerencsétlenség sem történt volna meg – mondta a sértett – ha azon a napon nem üti el őt a terhelt. A baleset következményei családot érintő részéről még a sértett jelen lévő lánya is kifejtette, hogy a sértett, valamint férjének ellátása jelentős terheket jelentett számukra.

Az elhangzottakra reagálva a terhelt elmondta, hogy amint azt már kifejezte, sajnálja a történeteket. A kórházban valóban nem tett látogatást, bár volt erre vonatkozó próbálkozása, de mint utólag kiderült egy másik kórházban kereste a sértettet. Az egész baleset annyira mélyen érintette, hogy nem volt képes további lépéseket tenni annak érdekében, hogy újra találkozzanak, szembesülve a baleset következményeivel. Mivel a baleset óta semmilyen információval nem rendelkezett a sértettéről, meglehetősen érzékenyen érintették a hallottak. Újra elmondta, hogy nem emlékszik, hogy a sértett megkérte volna arra, hogy férjét értesítse. Az eseménykor vele lévő hölgy akkor még barátnője volt, most már felesége. Mivel őt vitte munkába, azért mondta neki, hogy menjen nyugodtan, nehogy elkéssen miatta a munkahelyéről. Semmiféle olyan szándéka nem volt, hogy esetleg kapcsolatai útján elsimítsa, eltusolja az ügyet.

A sértett a már említett témákra újra és újra visszakanyarodott, sérelmeit hangsúlyozva, mely a terheltet pszichésen láthatólag még tovább nyomasztotta.

A jóvátétel

Mivel úgy látszott, hogy ezeken az érzelmi kérdéseken (férj értesítése, látogatás a kórházban) nem tudunk túljutni, így áttértünk jóvátétel témájára.

Az első megbeszélés végén a sértett kifejtette, hogy mindazon sérelmek miatt, melyek őt érték anyagi jóvátételként 600 000 Ft-ot szeretne. Elmondta, hogy férje nem engedte őt dolgozni, úri asszony volt, így nyugdíja gyakorlatilag nincsen. Jelenleg férje nyugdíjából élnek, és most, a megnehezedett életkörülményeik miatt van szükségük pénzre. A terheltet láthatólag sokkolta az összeg. Elmondta, hogy nemrég született gyermekük, albérletben laknak, hiteleket is kell fizetniük, és az ő fizetéséből élnek hárman. Elég nehéz az anyagi helyzetük, és számára ez az összeg nagyon magas. De mivel felelősnek érzi magát a történetekért, szeretne eleget tenni a jóvátételi igénynek. Ebben az is közrejátszik, hogy megállapodás hiányában egy esetleges elmarasztaló határozat miatt más munkakörbe kerülve kevesebb fizetést kapna, de legrosszabb esetben munkáját is elveszítené, így mindenképpen szeretné kifizetni az összeget. Ehhez viszont anyagi lehetőségeinek kell utána járnia, így időt kért. Ebbe a sértett beleegyezett, de jelezte, hogy a terhelt anyagi háttéréről kapott információk alapján nem változtatott jóvátételi igényén.

A második megbeszélésre mintegy kettő hét múlva került sor. A terhelt elmondta, hogy a jóvátétel összegét csak részletekben tudja kifizetni. A sértett nem egyezett bele, mivel szerinte tartásdíj ügyben is nagyon sokan járnak a bíróságot amiatt, mert a tartásdíj fizetésére kötelezett nem teljesít. Ő nem akar így járni. Ekkor felvilágosítottam a megállapodás kötelező érvényéről, illetve a teljesítés elmaradásának következményeiről. Ez megnyugtatólag hatott a sértettre, és elfogadta a részletekben való teljesítést.

A terhelt ezen a ponton elmondta a sértettnek és kísérlőjének, hogy a baleset megtörténtekor gépjárművén nem volt kötelező felelősségbiztosítás. Ez azért történt, mert lakcímváltoztatásuk miatt nem kapta meg időben a befizetési csekket, így nem fizette be időben a biztosítási díjat, aminek eredményeképpen a biztosító felbontotta a szerződést. Erről ő utólag értesült csak. Ennek kapcsán megkérdezte a sértettet, éltek-e kártérítési igényükkel a biztosító felé. A sértett elmondta, hogy a balesetet követően lépéseket tettek a biztosító általi kártérítésre, melynek eredményeképpen kapott is egy nagyobb összeget. A sértett kísérlője elmondta, hogy három részletben, összesen hárommillió forintot kapott édesanyja. Szemmel láthatólag ez hatalmas sokk volt a terhelt számára, aki elmondta, hogy ez esetben tudnia kell a sértettnek, hogy ezt az összeget – mivel akkor éppen nem volt biztosítása – a Magyar Biztosítók Szövetsége fizette ki nekik, melyet rajta fognak behajtani. Ez az információ semmiféle hatást nem váltott ki a sértettből. A terhelt időt kért, hogy telefonáljon. A rövid szünet után pedig elmondta, hogy kénytelen megállapodni a jóvátétel összegének részletekben történő kifizetésében, így a dokumentum kiállítását után azt mindketten aláírásukkal hitelesítették.

Alkalmazott technikák, nehézségek

Összefoglalás

A részletekbe menő, szerteágazó elbeszélés miatt szükség volt a lényeg kiemelésére, tömörítésre, mivel a sértett részéről érkező információhalmaz önmagában túl sok olyan elemet tartalmazott, mely a kimenet, megértés szempontjából lényegtelen volt. Segítség volt mind a sértett, mind a terhelt számára a továbbhaladásban, megértésben, értelmezésben.

A közvetítő számára egy ilyen helyzetben kihívást jelenthet a lényeg megragadása, illetve a fokozott koncentráció hosszabb időn keresztül történő fenntartása.

A hosszabban reagáló fél ösztönzése a továbbhaladásra

A gyakori ismétlések miatt több alkalommal volt szükség arra, hogy még az előtt közbevégiak, mielőtt a sértett befejezte volna mondanivalóját, mikor újabb ismétlésekbe bocsátkozott. Ez alkalommal megkérdeztem, hogy az adott témában van-e olyan gondolata, mely még nem hangzott el korábban. Ez gyakran az összefoglalás alkalmazásához kapcsolódott.

Nehézség lehet egy ilyen helyzetben, hogy vajon meddig engedjük, hogy az adott fél beszéljen, mi az a pillanat, mikor közbe lehet vágni. Ezt a helyzetet nehezíti, hogy a közvetítő saját magára is alkalmazza az alapszabályok között említett egymás félbeszakításának tilalmát, holott az első sorban a felekre, és nem a közvetítőre – mint a megbeszélés vezetőjére – vonatkozik.

Reflexív kérdések

Ez a kérdéstípus a közvetítői eljárások talán egyik legjellemzőbb eleme. Jelen esetben alkalmas lehetett arra, hogy a nem empatikus sértettet némi beleérzésre ösztönözze. Ezt a célt nem sikerült elérni, de az erre való törekvés egyetlen hasonló helyzetben sem hagyható el. Ebben az ügyben a sértett érzelmileg nem reagált a terhelt élethelyzetére, a balesetben tanúsított magatartásával kapcsolatos okozati tényezőkre, látható szorongására.

Egy ilyen helyzetben a közvetítő számára kihívás a semlegesség megőrzése. Ha az egyik oldal empatikusan nem reagál a másik fél helyzetére, ez komoly feszültséget okozhat a beszélgetést vezető közvetítő számára, és könnyen a meg nem értett fél oldalára állhat. Ez elkerülhető a feladatra koncentrációval, az esetleges érzelmi bevonódástól való távolmaradással.

Amennyiben az időskorúakkal folytatott közvetítői gyakorlatot tekintjük, a tapasztalatok alapján ez a tipológia természetesen kiegészíthető más, jelen esetben meg nem jelenő jellemzőkkel. Ahogyan az is igaz, hogy az idős emberek esetében nem minden esetben található meg a fent említett elemek. Ami viszont fontos, hogy az ilyen eseteken keresztül, már a közvetítői megbeszélés előtt az eljáró szakember felkészült legyen a fentiekhez hasonló reakciókra.

Tanulságok

Részletekbe menő, szerteágazó elbeszélés

Főként az első megbeszélés során a megszakítás nélküli időben és az eszmecsere szakaszában, a történések és következmények kibontásánál jelentkezett. A sértett az eseményeket nagy részletességgel mesélte, közben olyan területeket érintve, melyek a jelen ügghöz az ő személyén kívül semmiféle kapcsolódási ponttal nem rendelkeztek. Gyakran tért vissza a régmúltba, korábbi élethelyzetével kapcsolatban. Elég jelentős kontrasztot állított fel korábbi, baleset előtti – adott esetben fiatalkori – élete között, és a jelenlegi, baleset utáni helyzet között, mintha ezen esemény lett volna jelenlegi nehézségeinek kizárólagos okozója.

Gyakori ismétlések

Több esetben már korábban említett és részletezett pontokra tért vissza, a nélkül, hogy új információt közölt volna. Legfőbb sérelmét (a terhelt nem tett eleget kérésének, és nem értesítette férjét a balesetről) többször és nyomatékosan ismételte.

Empátia hiánya

A sértetti oldal kommunikációjából és a jóvátételi igényhez való ragaszkodásából teljesen jól kirajzolódott azon időskori általános sajátosság, mely szerint a másokkal szembeni beleérző képesség ebben az életszakaszban csökkenhet. Jelen esetben valószínűleg ezt tovább erősítette maga a sértetti pozíció, illetve saját személyisége is.

VII. Büntetőügyi mediáció nem természetes személyek esetében

A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységet szabályozó jogszabályok lehetőséget adnak mediációra olyan esetekben is, ahol a felek valamelyike vagy mindegyike nem természetes személy.

Kezdő mediátor azt gondolja, hogy de jó, ez egy egyszerű ügy lesz. Hiszen a cégek, ha sértetti pozícióba kerülnek, általában érzelemmentesen közelítik meg a történeteket, és egyetlen érdekük az anyagi kár minél előbbi megtérülése.

De aztán hamar csalódnia kell a kezdő mediátornak. Néha kellemesen, néha kevésbé...

Az alábbi esetek az ilyen típusú esetek szokásos dilemmáit, jellemző elemeit és módszertani, ill. szervezési dilemmáit mutatják be.

1. Egy nagyon sokterheltes ügy

Az ügy sajátosságai

Terheltek száma

Az eset valószínűleg egyszeri és megismételhetetlen. Az ügy sajátossága miatt (és egy sajnálatos ügyészégi álláspont alapján) nem várhatóak hasonló ügyek a jövőben.

Két határozattal elrendelve összesen 34 terhelttel kapcsolatban kaptunk megkeresést. A sértett mindegyik ügyben ugyanaz az energiaszolgáltató. Az ügy sajátossága még, hogy nagyon régi (6 évvel ezelőtt történt) ügyről van szó. (Mint később megtudtuk, összesen 67 szereplője volt az ügynek és nagyon elhúzódott a bírósági szakban az eljárás.) A jogi tényállás: lopás.

A szereplők lakhelye

A harmadik sajátosság, hogy minden szereplő egy bizonyos másik megyében él, a sértett székhelye is ott van, így nekünk mediátoroknak kellett utazni. (2007-ben az érvényes jogszabály alapján még nem lehetett más megyében közreműködő mediátort bevonni.)

De mi is történt?

Annak idején a cég (egy gázoszolgáltató) munkatársai, az óraleolvasók megkeresték az ügyfeleket az éppen aktuális óracsere időpontjában és felajánlottak olyan mérőórát, melyek kevesebbet mérnek a hivatalos értékhez képest, így kisebb lesz a fogyasztásuk a lakóknak, kevesebb díjat kell befizetniük. Ezért a „külön szolgáltatásért”, „külön díjat” is kértek a szakemberek, persze ez az összeg nem került befizetésre a szolgáltatónál. A lakók így „spóroltak” a számlájukkal. Az egyes fogyasztók által okozott kárösszegek között komoly különbségek adódtak. Volt, aki csak pár 10 000 Ft-tal fizetett kevesebbet, de olyan is, aki 4 millió forint körüli összeggel károsította meg az energiaszolgáltató céget. (Amikor fény derült az esetre, ezeket az alkalmazottakat elbocsátották és feljelentették őket. Lényegében így lett büntetőeljárás az egész ügyből.)

Az előkészítés

Az ügyeket két részletben kaptuk meg. Az első határozat alapján 23 ügyünk lett. Mivel majdnem 100 km-t kellett utaznunk és nem akartuk többször megtenni ezt a távolságot, ezért egy napra hívtuk be a feleket. 11 órára terveztük a megbeszélés kezdetét, azonban a sértetti képviselő csak délre tudott megérkezni.

A rendelkezésre álló időben a terhelteket személyesen is tájékoztattuk, hogy milyen rendszerben fogjuk tartani a megbeszélést. Az idézést úgy küldtük ki, hogy figyelembe vettük, ki rendezte már a tartozását, ki nem és ki az, aki részben teljesített. Erről korábban a sértetti képviselővel egyeztettünk. Akik már kifizették maradéktalanul a bűncselekménnyel okozott kárt, azokat hívtuk be 11 órára, akik nem fizettek semmit, azokat 13 órára.

20 terhelt érkezett meg, két főről nem volt információnk, egy főről pedig az egyik ügyvéd jelezte, hogy nem tud megjelenni. Tájékoztattuk a terhelteket, hogy négyesével fogjuk behívni őket, és a kinyomtatott megállapodásokat majd egyesével írják alá. Csupán három fő volt olyan a húszból, akik még semmit nem fizettek eddig a szolgáltatónak.

A sértetti képviselő pontosan 12 órakor megjelent. Egy ügyvédi iroda vezető ügyvédje képviselte a sértettet, aki a cég egy gazdasági vezetője és egy másik vezetője társaságában érkezett. A sértetti képviselő előadta, hogy egy dokumentumban lehetne szerepeltetni az összes terheltre vonatkozó megállapodást, így kb. negyedóra alatt végezni tudunk. Tájékoztattuk arról, hogy minden egyes megállapodást külön iratban kell szerepeltetni és szerintünk ez a megbeszélés kb. délután 4 óráig fog tartani. (Ő nem hitte el, de végül nekünk lett igazunk.)

Formalitás és érzelmek

Az első csoport

Bár a sértetti képviselő nagyon sürgetett minket (teniszórára várták), a terheltek mindegyike lehetőséget kapott arra, hogy elmondja, amit szeretne. Mindegyik terhelttel kapcsolatban tisztáztuk, hogy mennyi volt a bűncselekménnyel elkövetett kár és hogy megtérítette-e azt mind. A sértetti képviselő is visszajelezhetett, hogy van-e még fennálló tartozás.

Általában a terheltek is igyekeztek személytelenül, érzelmek kimutatása nélkül „túljutni” ezen az egész szituáción. Ugyanakkor megjelentek emberi reakciók is: volt, aki nehezményezte, hogy ő aránytalanul többet fizetett, mint a másik tettestárs. Nem értette, hogy ő miért fizeti vissza az okozott kárnak a többszörösét, míg más csak a töredékét. A sértetti képviselő erre azt válaszolta, hogy egyik ügyben sem tudni pontosan, ténylegesen mennyit vételeztek szabálytalanul, a szóban forgó összeg csak az az összeg, amit bizonyítani tudtak és a kárösszeget úgy számolták ki, ahogy a jogszabály előírja azt¹. Erre a terhelt elhallgatott.

Volt olyan terhelt is, aki nagyon megkönnyebbült, hogy véget érhet az évek óta tartó ügy. Olyan is előfordult, hogy valaki bocsánatot kért a történetekért és kijelentette, hogy nagyon szégyelli magát.

Az első rész (a tartozásukat már rendezett ügyfelekkel) két és fél óráig tartott. 17 terhelt kötött megállapodást a szolgáltatóval, amelyek tartalmazták, hogy a terhelt bemutatta a befizetésről szóló igazolást és a feleknek egyéb követelésük nincs egymás felé.

¹ A hatályos törvény előírása szerint a szabálytalan vételezéssel történt fogyasztást az adott időszakra a lakásban található összes fogyasztási eszköz 24 órán keresztül történő maximális fogyasztását kell alapul venni.

A második csoport

A második részre három terhelt marad. Ők külön-külön ültek az asztalhoz. Az első esetben tisztázódott, hogy részletfizetést kért az illető és ilyen módon időközben már rendezte is a tartozását.

A másik szereplőnél a nehézséget az összeg nagysága jelentette: több mint 4 millió forint tartozása keletkezett. Két részletben vállalta a megfizetést a felfüggesztés határidején belül.

A harmadik terhelt is elismerte a felelősségét, azonban családi – és anyagi okokra hivatkozva nagyon nehezen tudtak megegyezni az összeget illetően. Végül sikerült, és percre pontosan délután 4 órára (pontosan 3 óra alatt) be is fejeztük.

Ezek után felmerült a kérdés, mi legyen azokkal, akik nem jelentek meg.

A mulasztásokról annyit tudtunk, hogy az egyik terhelt ügyvédje másnap jelent meg, elnézte a naptárt. A másik esetben a terhelt fia vette át az értesítést, de elfelejtett szólni az apjának. A harmadik esetben az ügyvéd megjelent az ülés napján és jelezte is nekem a hiányzást, és azt is, hogy szeretne kérni egy másik időpontot.

A folytatással kapcsolatosan a sértett még az ülés elején határozottan kijelentette, hogy velük kapcsolatban visszavonja a hozzájárulását, mert nem akar újabb megbeszélést ezekkel a terheltekkel. (Az utóbbi ügyben a terhelt ügyvédje írásban keresett meg, igazolási kérelmet nyújtott be a mulasztással kapcsolatosan. A sértetti képviselő visszakozott a hozzájárulás visszavonásától.)

A második menet

A második határozattal elrendelt ügyeket is megkaptuk hamarosan. Újra utaztunk.

Most 11 terheltre vonatkozott az elrendelés, és még két terhelt igazolási kérelmet nyújtott be a korábbi ügyben.

Az előző ülésnap „forgatókönyvét” alkalmaztuk, csoportosítottuk a terhelteket aszerint, hogy ki fizetett már és ki nem, és így hívtuk be az érintett személyeket.

Most nyolc esetben rendezett volt az okozott kár és igazából kihűlt konfliktusról lehetett beszélni ezekben az ügyekben.

Egy esetben nem született megállapodás. Már az előkészület folyamán megkeresett az érintett hölgy és nagyon izgatottan elmondta, hogy az ügyvédje egyszerűen nem fog eljönni és ő akkor most nem tudja, hogy mit tegyen. Próbáltam megnyugtani, hogy az ügyvéd nélkül is van lehetősége a megbeszélés lefolytatására, illetve, hogy tudunk időt biztosítani arra, hogy felhívja az ügyvédjét. Végül az ügyvédje nélkül jelent meg a hölgy. Rendkívül izgatott volt és ugyanakkor amellet, hogy nagyon sajnálta a történeteket és szeretett volna túlesni az egész procedúrán, csak a kárösszeg töredékét volt hajlandó megfizetni. A sértetti képviselő azonban nem látott esélyt a megegyezésre.

Két ügyünk maradt még. Az egyikben viszonylag könnyen meg tudtak állapodni a felek. A tartozás egy része már rendezve lett, a másik rész kifizetésével kapcsolatosan pedig részletfizetésben állapodtak meg.

Az utolsó terhelt esete

Az utolsó terhelt ügye még emlékezetessé tette ezt a délutánt. Jogvégzett köztisztviselő az illető. Egyedül jelent meg és láthatóan jól ismerte a közvetítői eljárás jogi hátterét. Pozicionált és játszamazott. Több apró részletben nem volt hajlandó engedni. Mint menetközben kiderült, a sértetti képviselő azzal érkezett, hogy a kamatból engedhet végső esetben. Ettől eltérő megállapodást nem köthet. A terhelt egyszerűen az anyagi helyzetére hivatkozott és nem tudtak megegyezni. Különtárgyalásban megbeszéltük a várható kimenetelt, amennyiben a büntetőeljárás folytatódik, de ez sem működött. Végül itt is az időlimit és az ügy befejezésére tett célzás segítette a terheltet egy beleegyező nyilatkozatra.

Érdekes momentum volt még, hogy a sértetti képviselő már annyira sietett egy újabb teniszeccsre, hogy már alig akarta megkötni az utolsó megállapodást. Nagyon frusztráló volt megélni azt, hogy mi hárman másfélórát utaztunk azért, mert az illető nem volt hajlandó a mi városunkba utazni, de ő idő előtt elrohant, mert várta a teniszpartnere.

Összegzés - tanulságok

Technikai kérdések

Az egyik legkomolyabb kihívás ebben az ügyfajtában az ülés megszervezése. Logikai szempontok szerint csoportosítjuk az ügyeket, így hívjuk be a feleket. Ebben az esetben azokat az ügyeket tettük időben előre, amelyekről sejtettük, hogy egyszerűbbek, kevesebb idő szükséges hozzájuk. A bonyolultabbakat későbbi időpontra tűztük ki. Fontos még átgondolni egy hasonló ügy esetén, hogy hány társmediátorra van szükség az ülés folyamán, hogy minél rugalmasabban haladjanak a megbeszélések. A mi esetünkben a megbeszéléseket két mediátor vezette, egy kolléga kezelte a számítógépet, ő vitte be a már előkészített megállapodás nyomtatványba az aktuális információkat, adatokat és nyomtatta ki azokat a megfelelő példányszámban, így rengeteg időt spóroltunk, és a sértettünknek is csak keveset kellett késnie a teniszóráról.

Beismerés időpontjának kérdése

A legfőbb ügyészségi és legfelsőbb bírósági álláspont alapján csakis akkor lehetséges a közvetítői eljárásra utalás, ha a nyomozati szakban ismerte be a terhelt az elkövetést. Ilyen módon sok nagyon rég óta húzódó ügy (a jelenlegihez hasonlóan) kizáródik ebből a körből és a terheltnek elesnek attól a joguktól, hogy az eljárás későbbi szakaszában megváltoztathassák az álláspontjukat, beismerő vallomást tegyenek.

Az álláspontnak megvan az a negatívuma is, hogy azon ügyek esetében, ahol a terhelt perstratégiai vagy egyéb taktikai okokból csak később tesz beismerő vallomást, ott nem csak a terhelt, de a sértett is elesik a közvetítői eljárásban való részvételtől, így jóvátételi igényének gyors érvényesítésének lehetőségéről, ill. (egyéb esetekben) a konfliktus érzelmi feldolgozásáról is végleg lemondhat.

Érdemes lenne átgondolni a törvényhozónak, hogy egyértelművé tegye: ilyen esetekben is van helye a mediációnak. Hiszen ha átgondoljuk a fenti ügyet, akkor mi is történt? Miért is kéne ezt az ügyet kizárni? A sértett kára több millió forint volt. Miért is kéne kizárni a sértettet a hasonló eljárásokból? Miért ne lehetne lezárni egy évek óta húzódó, szakértők tucatjait felvonultató, rendkívül drága, és mindenkinek komoly hátrányt okozó büntetőeljárást néhány óra alatt? Kinek is fáj ezt?

Ha csak a kártérítés az érdek, érzelmi témák megbeszélésére nincs igény

Azokra az ügyekre, ahol a sértett vagy a terhelt nem természetes személy, ritkán van igény a bűncselekmény okozta érzelmek kibeszélésére, feldolgozására. Nyilván, hiszen az ilyen ügyek többsége nem is okoz érzelmi megrázkódtatást. A bűncselekményt nem személyesen a céget képviselő ügyvéd kárára követték el, valószínűleg ő nem is tud sokat a bűncselekmény mögött meghúzódó okokról, és – talán joggal – nem is érdekli az.

A mediáció ilyen esetekben is jó működő módszer. Ha a sértettnek csak a káreset gyors rendezésére van igénye, és szeretné elkerülni a hosszadalmas és kellemetlen büntetőeljárást, majd az azt követő polgári pert, és kára gyors megtérülésére van csak igénye, miért ne adhatnánk erre lehetőséget neki? Miért ne lehetne ez egy fontos érdek? Az ilyen esetek gyorsan, fájdalommentesen zárnak le egy olyan eljárást, melynek mindenki csak a vesztese. A mediáció pedig ezen a ponton tud segíteni: néhány órai munkával megelőzünk egy évekig tartó, és kétes eredményű polgári pert.

2. Tudom, hogy van benned még valami!

Egyszerűnek ígérkező ügy aztán, mint kiderült, tele volt meglepetésekkel és fordulatokkal. Mivel egy multinacionális óriáscég volt a sértett egy lopás, ill. egy orgazdaság ügyben, úgy gondoltuk, hogy a szokásos módon megérkezik egy ügyvéd vagy ügyvédbotjtár a cég képviselőjében, akinek fogalma sem lesz az esetről, csak a pénzért jön, és 30 perc alatt végzünk mindennel. Az elkövetők fiatalok voltak, így talán ebből számítottunk egy kis bonyodalomra.

Hamarosan azonban – roppant kellemesen – csalódnunk kellett.

A szereplők

Csaba, a sértett képviselője

30 körüli fiatalember, elegáns üzletemberes öltözetben. Gondoltuk is, biztos ő az ügyvéd. Elővette a meghatalmazását, melyet a tulajdonos írt alá, és amelyen a meghatalmazás Csaba, mint vezérigazgató részére szólt. Tehát a 30-as fiatalember ennek az óriáscégnek az elsőszámú magyarországi vezetője. Magabiztosan, üzletemberesen villogtatva fehér fogait helyet foglalt az asztalnál.

(Ezen bizony meglepődtünk, ilyen még nem láttunk mediáción. Minél nagyobb egy cég, annál kevésbé valószínű, hogy vezető beosztású ember érkezzon.)

Gábor, a terhelt

17 éves, nyugodt tekintetű, megnyerő külsejű fiatalember. Elsőre is meglepő, hogy ő hogyan keveredik ilyen ügybe.

Judit, Gábor édesanyja

Csendes, törékeny asszony, aki nála két fejjel magasabb fia árnyékában meghúzódva az asztalhoz is alig akar odaülni.

Márk, a másik terhelt

Nagyon ijedt képű srác, bizonytalanul fog kezét, láthatóan zavarban van, és nem tud mit kezdeni magával. Csak a mediátor instrukciójára foglal helyet édesanyja mellett. Rendőrtiszti főiskolára készül, és tudatában van: rengeteg veszténivalója van az ügyben.

Éva, Márk édesanyja

Anyatigris típus, aki bármeddig hajlandó elmenni, hogy megvédelmezze ártatlan gyermekét a gonosz nagyvállalattal szemben. Fizet, ha kell, de elhatározta: harcolni fog a gyereke becsületéért és jövőjéért. Az ügyészségen megállapított kárösszeggel kapcsolatosan is van pár megjegyzése.

A történet

Csaba verziója szerint...

Megkértük Csabát, hogy mondja el, miért vagyunk ma itt. Csak ennyit mondott: „Tudják azt maguk, hiszen nyilván ismerik az ügyet, olvasták a nyomozati anyagot. Azért jöttem, hogy megoldást találjunk a helyzetre. Tudom, mit szeretnék, ha elérem, mehetünk is haza. Ha nem, már fel is álltam, és mehetnek a fiúk a bíróságra.

Gondoltuk is, itt vagyunk: mindjárt elmondja, mekkora a kár, és ennyi. De nem ez történt.

„Nem ismerjük a nyomozati anyagokat, mert Öntől szeretnénk tudni, mi történt.” – válaszoltuk erre, majd a meglepett arcú Csaba belekezdett a történetek elmesélésébe. Meglepő volt, hogy pozíciója ellenére ennek a kis súlyú ügynek minden részletével pontosan tisztában van. Ez az érzés ott motoszkált bennünk. Éreztük, hogy valami lapul a háttérben. Gondoltuk, majd később rákérdezzünk.

Tehát a fiatalok nyári munkán dolgoztak a cégnél. Nem volt más feladatuk, mint árukat csomagolni dobozokba, hogy mehessenek az áruk a címkézőbe. Unalmas, kemény és futószalagon végzett munka, de viszonylag jól fizettek. Azért is motiválták a diákokat a relatíve magas fizetéssel, hogy ne jusson eszükbe megdézsmálni a készletet, hiszen többnyire értékes elektrotechnikai berendezéseket kellett pakolniuk a fiúknak.

A cégnél komoly biztonsági rendszer van, éjszakai és nappali biztonsági őrkkel, de leginkább a jelenlétükkel próbálták elvenni a diákok kedvét a lopástól, úgy gondolták, hogy a motozás vagy a biztonsági kapuk felállítása méltatlan a dolgozókkal szemben, és megalázó is. Természetesen a készletben időnként hiány volt, de csak akkor léptek közbe, amikor a hiány túllépte az ingerküszöböt. Most ez történt: eltűnt több MP3 lejátszó, DVD lejátszó, és egyéb értékes áruk. Van nála egy lista, hogy mik tűntek el, de nem ez a legfontosabb.

Egy ekkora cég számára néhány MP3 lejátszó eltűnése nem katasztrófa, neki személyesen az elvvel van baja... Idejönnek ezek a fiatalok, rendesen meg vannak fizetve, és csak, azért mert a cégnek úgysem okoz szerintük ez gondot, ezért szabadon lopják az árukészletet. Ezt pedig felháborítósnak tartja.

Itt jött el a pillanat: láttuk, hogy az ügy valamiért személyesen érinti. Megkérdeztük hát, hogy miért pont ő jött el erre a mai beszélgetésre. Egy ekkora cég első embereként nyilván nem könnyen szabadul egy többórás tárgyalás kedvéért a munkaidő közepén.

Csaba kezdett elemébe kerülni.

Megtudtuk, hogy a cégnél rendszeres problémát jelentenek a lopások. Nem a kárérték miatt, hanem a hangulat miatt, amit okoz. A cégnél bizonyos dolgozók már azt hiszik, hogy ezt minden következmény nélkül meg lehet tenni. Büntetőeljárást ritkán kezdeményeznek, csak ha valami nagyon kiveri a biztosítékot, mert az rengeteg idő és költség, és így maga a büntetőeljárás több kárt okoz mint az ellenük elkövetett bűncselekmények.

Amikor behozták a mediációt a büntetőeljárásba, akkor azt gondolta, ennek végre lesz értelme: a tettesek szembesülnek a tetteik következményeivel, és visszajut ennek a híre a dolgozókhöz. Így majd elmegy a kedvük a lopástól.

Viszont eddig minden egyes mediációt kezdeményező indítványukat visszautasította az ügyészség, ráadásul számára, mint jogot és közgazdaságtant végzett ember számára elfogadhatatlan érveléssel. Az első néhány elutasítás után úgy gondolta, személyesen veszi kezébe az ügyet, hátha ennek hatása lesz az ügyészségre. De nem volt.

Amikor ebben az ügyben kezdeményezték a mediációt, az ügyész szabályosan azzal válaszolt, hogy egy ekkora cég mit akar mediálgatni? Csak ne ugráljanak ilyen kis kár miatt, kibírja azt egy ekkora vállalat.

Dühbe gurult, amikor ezt meghallotta, és közölte az ügyésszel: ha ezt a kérelmüket (nagyjából a huszadikat) is elutasítják, akkora szelet fűj a médiában, amelyet még nem látott a világ.

Így utalták az első ügyüket közvetítői eljárásra.

Hű akart maradni önmagához, és ha már elérte, hogy itt lehessen az ügy, természetesnek vette, hogy maga képviseli a céget. Hát ezért jött el. Látni akarta a fiúkat, tudni akarta, hogy pontosan hogyan is zajlik ez az eljárás, hiszen számukra ez tűnik a legjobb lehetőségnek arra, hogy a cégnél elharapózott lopásokat leállítsák egyszer és mindenkorra.

Megköszöntük Csaba hosszú beszámolóját, melyet mi ámulattal, Gábor feszült figyelemmel, és egyetértő bólogatásokkal, Márk pedig idegesen fészkelődve hallgatott végig.

Gábor verziója szerint...

Gábor a futószalagnál dolgozott a csomagolóban. Az árukat ő lopta el, kivitte a cégtől, és ezek közül többet Márknak adott el. Amit nem Márk vett meg, azt saját célra használta fel, illetve a családon belül elajándékozta.

Állítása szerint Márk 9 darab MP3 lejátszót vásárolt tőle. Nem tudta, hogy minek neki ennyi MP3 lejátszó, de nem is különösebben érdekelte. Fogalma sem volt, hogyan buktak le.

Gábor egyébként egy neves gimnázium végzős hallgatója. Sajnos az iskolában is megtudták, mi történt, és csak azért nem rúgták ki azonnal, mert ő az évfolyam legjobb tanulója. Az iskola igazgatójának elmondta a történeteket, és azt is, hogy mediációra megy az ügy. Az igazgató tudott a mediációról, így azt mondta Gábornak: haladékat kap, hogy mediáció keretében jóvátegye a történeteket. Ha lezárul az ügy, akkor maradhat. He nem teszi jóvá a bűncselekményt, ki fogják rúgni.

Gábor nyugodt hangon, egyenesen Csaba szemébe nézve mondta el a történeteket. Sajnálja, szégyelli a történeteket, tudja, hogy szégyent hozott a családjára, csalódást okozott magának, családjának, tanárainak, barátainak. Szeretné, ha a sértett elfogadná a bocsánatkérését, és bármire hajlandó, hogy jóvátegye azt, ami történt.

Megkérdeztük Csabát, mit gondol erről. Mint mondta, Gáborban arra lett figyelmes, hogy mennyire nyugodtan, a szemkontaktust fenntartva beszélt a történekről. Számára a bocsánatkérése teljesen hiteles volt, úgy érzi, Gábor azért nyugodt ennyire, mert feldolgozta a történeteket, megbánta, megértette, ami történt.

Márk verziója szerint...

Márkon volt a sor, hogy elmondja a saját történetét. Mint megtudtuk, Gábort az iskolából ismeri, nem különösebben jól, csak tudják egymásról, hogy ki kicsoda. Egyszer, mint mondta, Gábor felajánlotta neki, hogy tud olcsón szerezni műszaki cikkeket. Belement a dologba, és vett 9 db MP3 lejátszót. Olcsó volt, örült neki. Gondolta, egy részét elajándékozta, másik részét pedig egy kis haszonnal továbbadja.

Állítása szerint nem tudta, hogy a holmik lopottak. De hajlandó kifizetni a 9 MP3 árát.

Feszülten, idegesen, dadogva beszélt, leginkább a cipőjének vagy édesanyjának intézve a szavait.

Most is megkérdeztük Csabát, hogy mit gondol a hallottakról. Csaba váratlanul nagyon ingerült lett, és ismét egy hosszú monológba kezdett.

Csaba szerint a két fiú közül csak az egyik őszinte, és kétségei sincsenek afelől, hogy melyikük az.

„Tudom, hogy van még valami benned, amit nem akarsz elmondani. Ideges vagy, látszik rajtad, hogy nyomja még valami a lelked, hogy te nem alszol nyugodtan. Tudni akarom, mi az!” – mondta Csaba.

„Szóval mit tudtál a lejátszók eredetéről? Hány darab volt?”

„9 db, és nem tudtam, hogy lopottak!” – válaszolta Márk.

Csaba újra rákezdett. Szerinte annyira senki nem lehet naiv, hogy ha tudja, valami 10 forintba kerül, de csak most csak neki 5 forint, akkor a maradék 5 forint valahonnan hiányzik. Az az 5 forint valakié, amit valaki ellopott. Ennyit tudnia kéne egy 17 éves fiatalnak. A fiúk, pedig legyenek hálásak, hogy van ez a lehetőség. Ha nem lenne, akkor egy bírósági ítélet elvágja az életüket, és olyan nyom marad rajtuk, amit nem lehet helyrehozni. „Gábor ezt megértette, neked is meg kell értened, hogy a társadalom nem tűri ezt.”

Most utoljára nyitott a társadalom egy kiskaput a mediáció formájában. Amin vagy kislisszannak, vagy nem. De vegyék tudomásul, hogy ő ott áll az ajtóban, és a kulcs is nála van. Csak akkor mehetnek ki azon az ajtón, ha ő kiengedi őket.

Már látszott: nagy játékos ez a Csaba.

„Szóval mit tudtál a lejátszókról, és hány darab volt?”

„Jó, azt tudtam, hogy lopott, de 9 db volt.”

Próbáltuk reflektáltatni egymás helyzetére a feleket. Megkérdeztük Márktól, hogy szerinte Csaba miért nem hisz neki? Mi az az ok, amiért nem tartja hitelesnek az általa elmondottakat. Márk nem tudott felelni a kérdésre, viszont édesanyja Éva ugrott a lehetőségre:

„Miért vádolja a fiamat hazugsággal? Ha a fiam azt mondja, hogy 9 volt, akkor 9 volt. Fiam, mondd meg, hány darab volt. Nézz a szemembe és mondd meg az igazat!”

„9 volt, anya!”

„Látja, 9 volt. Mindig tudom, mikor hazudik a fiam. Ha azt mondja, 9, akkor 9.”

Csabához fordulva feltettük neki a kérdést, hogy miért fontos a darabszám.

Csaba ezúttal a megbánás fontosságáról kezdett hosszú elmélkedésbe. Ő ide azért jött, hogy lássa, a fiúk megértették, és feldolgozták a történeteket. Megbánták, tanultak belőle, és nem tesznek többé ilyet.

Gábor esetében ezt látja, de Márk esetében nem. Hazudott arról is, hogy tudta-e a termékek eredetét. És látja rajta, hogy most sem mond igazat. Márpedig addig innen nem megy el megállapodással, amíg nem látja, hogy Márk őszintén megbánta a történeteket. Ha valaki nem őszinte, akkor nem is bánta meg a tettét, és nem tanult belőle.

Ő ezért jött, nem másért. A fiúk értsék meg, hogy egy ekkora cég azt sem érezné meg, ha egy kamionnyi LCD-tévéért lopnának el. De ő nem köt megállapodást, ha nem látja az őszinte megbánást Márk arcán.

Éva roppant idegesen fészkelődött a székében, és felcsattant: „Nem hagyom, hogy hazugnak nevezze a fiamat!”

Tettünk még ez utolsó próbát Márknál:

„Ön szerint honnan tudhatná meg Csaba, hogy Ön őszinte volt?”

„Rendőrnök készülök, ez az életem célja. Kiskorom óta mindig az akartam lenni. Mi kell még, hogy meggyőzzem?”

Csaba felcsattant, és megkérdezte, hogy van-e lehetősége a két fiúval külön-külön megállapodást kötni. Nem szeretné, ha Gábornak baja esne, de Márkkal még nem végzett.

A különtárgyalás

Küloöntárgyalás Gáborral

Csabát mintha kicserélték volna. Barátságosan, kedvesen mosolyogva tértünk rá a jóvátétel témájára a különtárgyalásban, amit Csaba irányított, a mediátoroknak nem kellett közbeavatkozniuk, néha csak információkért fordult hozzánk.

Megismételte, ő a mediációban annak a lehetőségét látja, hogy a cégnél csökkentheti a lopások számát. Ezért két javaslattal érkezett:

- a) Ha Gábor beleegyezik, akkor arcát is vállalva szerepeljen egy videofelvételen, ahol elmondja, lopott a cégtől, és megosztja a bűncselekmény elkövetésének tapasztalatait, elmondja, miért nem szabad ilyet tenni, és miért bánta meg a történeteket. Természetesen tudja, ilyet csak Gábor és édesanyja beleegyezésével kérhet. A felvétel célja, hogy a nyári munkára érkező fiataloknak a biztonsági oktatáson bemutassa a felvételt, hogy azzal vegye el a kedvüket a lopástól. A biztonsági főnök ugyanis hiába beszél, őt nem veszik komolyan. Ha egy „közülük való” mondja el ugyanazt a saját szavaival, akkor komolyan fogják venni. Amennyiben ebbe beleegyezik Gábor, akkor az ellopott termékek listaárát kéri vissza tőlük, és akkor fizeti vissza az 500 000 Ft-ot, amikor akarja. A fennmaradó 300 000 Ft-ot Márktól fogja kérni.
- b) Ha ezt nem fogadják el, azt is megérti. De akkor ő nem kapja meg azt, amiért jött. Ebben az esetben a termékek kiskereskedelmi árát fogja kérni kamatokkal növelt összegben, amire ráteszi az összes eddigi eljárási költséget, és a saját munkadíját is. Az összeg így 1 500 000 Ft, amit 8 munkanapon belül egy összegben kér. Ha ezt nem teljesítik, visszamegy az ügy a büntetőeljárásba.

Gábor azonnal mondta, hogy neki az „A” terv tetszik, szerinte a kérés jogos, és szívesen eleget tesz neki.

Az anyagi jóvátételről viszont csak édesanyja tud felelni.

Judit, Gábor édesanyja megkérdezte, mikor kell kifizetni a pénzt. Ők nagyon szegény körülmények között élnek, így csak 1-2 év alatt tudnák teljesíteni ezt a kérést.

Csaba információért fordult hozzánk, és összerakta a képet: Gábornak csak akkor nem esik baja, ha a felfüggesztés időpontján belülré esik a teljesítés.

És előrukkolt egy elképesztő ötlettel: A felvétel elkészültének napjára előkészít egy kölcsönszerződést 500 000 Ft összegről. Ott helyben készpénzben tőle megkapják, leballagnak a kasszához, és befizetik a cégnek. A szerződésben, pedig azt rögzítik, hogy 2 év alatt kamatmentes részletekkel visszafizetik neki a kölcsönt. Így Gábor mentesülhet a büntetéstől, és újabb próba lesz rajta: fizeti-e a részleteket, ha „Damoklész kardja” már nem lebeg a feje felett.

Elképedve figyeltük az eseményeket, Judit sírt, Gábor megköszönte, és néhány praktikus kérdést tett fel Csabának a felvétellel kapcsolatban. Csaba már csak azt szerette volna tudni, hogy vitte ki az árut a cégtől fényes nappal. Gábor válasza hasznos információkat tartalmazott Csaba számára.

Csaba, pedig elmondta: a srácok úgy buktak le, hogy magánnyomozót fogadott, miután a rendőrség semmit sem tett a feljelentést követően. Így pontosan tudja, ki, mit, mikor vitt el, és a mediátorokra kacsintva azt is hozzátette: „És azt is tudom, hány darabot...”

Megírtuk és aláírtuk a megállapodást, de Csaba kérte, hogy Gábor és Judit maradjon még egy kicsit. Kérte, mondja meg hány MP3 lejátszót adott el Márknak. Már alá van írva a megállapodás, és az itt elhangzó információk később nem használhatóak fel. Gábor elmondta, úgy emlékszik, 24 darabot vett meg Márk.

Csaba mosolyogva helyesbített: 25-öt.

Különtárgyalás Márkkal

Hátra volt még a nagyobb meccs. Márk.

Most már tudtuk, mi a bizalmatlanság oka, és azt is tudtuk, hogy Márk hazudik. Márk is tudta. Egyedül édesanyja nem, aki oroszlánként védte a fiát, és visszautasította Csaba feltételezését, miszerint Márk hazudik.

„Ismerd be Márk, jobban fogsz aludni. Innen úgysem állsz fel megállapodással addig, amíg nem mondd meg az igazat.”

Márk továbbra is keményen tartotta magát: 9 darab volt.

Csaba ekkor kemény játszmába kezdett, és azt mondta, ha így gondolod, legyen. Ismertette a két megállapodási javaslatot, amit Gábornak is javasolt.

És hozzátette: van egy harmadik is, de csak neki.

A harmadik javaslat

„Fizetek neked a saját pénzemből egy hazugságvizsgálatot. Ha igazat mondasz, és 9 darab volt, akkor én tévedtem, elnézést kérek tőled és édesanyádtól, és úgy állhatsz fel innen, hogy SEMMIT nem kérek tőled.

De ha megbuksz rajta, akkor visszaküldjük az ügyet a bírósági útra, és örökre vége az álmaidnak. Soha nem lesz rendőrtiszt belőled.”

Tudtuk, mire megy ki a játék, mivel a különtárgyaláson megkaptunk minden információt, így nem léptünk közbe egyetlen szóval sem.

Márk halálra sápadt, érezte, hogy innen nincs tovább. Anyja, Judit kapott a javaslaton, mert már neki is kezdett gyanússá válni a fia hallgatása:

„Na fiam, itt van! Bizonyítsd be az igazadat! Ha igazat mondasz, nincs mitől félned.”

Csaba következett: „Tudni akarom az igazat. Hány darab volt, Márk?”

Márk elsírta magát, láttuk, hogy most dőlt össze benne az eddig jól felépített hazugság. Anyja felé fordult, és csak ennyit mondott: „Anya, 12 darab volt.”

Judit elsápadt, szabályosan leszédült a székről, sírva kapaszkodott meg, de nem szólt egy szót sem, nem nézett a fiára. Talán életében nem szégyellte még így magát, és Márk is tudta ezt.

Márk próbálta menteni a helyzetet: „Igen, de Gábor egész nyáron ezt csinálta. Végig lopta a nyarat.”

„Semmi nem érdekel, csak az igazság! Most teszem fel utoljára a kérdést. Ha most sem vagy őszinte, felállok, és befejeztem. Hány darab volt?”

Judit arca még fehérebb lett, döbbenet figyelte az újabb fordulatot. Márk is elsírta magát, percekig tartott a szünet. Mindenki várt, hogy Márk megszólaljon:

„25” – csak ennyit mondott.

Pár percig csendben ültünk, hagytuk, hogy mindenki dolgozzon a gondolataival. Látszott, hogy most mindenkinek egy pár perc csendre van szüksége, hogy helyrerakja magában a történeteket. Pár perc múlva váratlanul Márk szólalt meg: „Ne haragudjon, hogy hazudtam. Kérem, bocsásson meg.”

Judit maga elé kapta a táskáját, abba kapaszkodott teljesen összetörve. Közel 4 órája tartott már ez a beszélgetés, és nyilván egy ennél sokkal hosszabb beszélgetés vár még rájuk otthon.

Csaba csak annyit mondott, hogy nem tőle kell bocsánatot kérni, hanem édesanyjától. Erre ő csendben ismét elsírta magát.

A jóvátétel

Csaba ismét vázolta az „A” és „B” tervet. Márk erre felháborodottan csattant fel, kifogásolta, hogy ő egyszer már kifizette az MP3 lejátszókat. Nem érti, hogy most miért kell neki megint kifizetni, ha egyszer már megvette azokat.

Csaba hangosan felnevetett, és ismét ránk bízta a folytatást.

Márk láthatóan nem volt képben, a következő párbeszéd zajlott le köztünk:

„Én akkor sem értem, miért kell fizetnem, ha egyszer megvettem az MP3 lejátszókat.”

„Márk, maga miért van itt?”

„Mert bűncselekménnyel vádolnak.”

„Mi az a bűncselekmény, amivel vádolják?”

„Orgazdaság.”

„Miért pont orgazdasággal vádolják?”

„Mert megvettem azt a 25 MP3-at.”

„Akkor mit nem ért, Márk?”

Kínos csend következett, úgy látszott, leesett a tantusz.

Csaba törte meg a csendet. Elmondta, hogy szerinte ez a fiú nem lenne hiteles a videofelvételen, amit kér. Most úgy érzi, talán helyesebb lenne mégis csak pénzben kérni a jóvátételt, de akkor nem lenne következetes, és úgy érezné, nem érte el a célját maradéktalanul. Még mindig 2 opció van tehát.

Márk az „A” opciót választotta.

Aláírtuk a megállapodást, majd elköszöntünk a felektől. Csaba még visszaszólt, és megköszönte a munkánkat. „Remélem, találkozunk még!” – mondta.

Tanulságok

Érzelmek kezelése

A fent bemutatott eset arra mutatott rá, hogy a mediátor nem dőlhet hátra a székében, ha a mediációban nem természetes személy a sértett. Sokszor ugyanolyan, ha nem még keményebb érzelmek vannak jelen a helyzetben.

Mediáció fontossága cégek esetében

Nem csak ebben az esetben érkezett az a jelzés, hogy sok cég számára a mediáció jelenti a megoldást a sérelmükre elkövetett kisebb súlyú bűncselekmények esetében. A büntetőeljárás lefolytatásában nem érdekeltek, a káruk viszont nem térül meg, így gyakran a büntetőeljárás további károkat okoz nekik. A mediáció gyorsasága és egyszerűsége viszont pontosan erre a helyzetre kínál számunkra megoldást.

A sértetti kontroll erőssége a mediációban

Mint láttuk, ebben a helyzetben a sértett rendkívül erős érdekérvényesítő pozícióval lépett fel. Megtehetette volna, hogy maga helyett Csaba egy ügyvédet küld el, vagy cégének valamelyik meghatalmazottját. Ő mégsem ezt tette. Értette a mediáció fontosságát, értette a lényegét, és használni akarta ezt a lehetőséget, mert garanciát látott arra, hogy legfontosabb érdekét eléri. Önmagában a büntetőeljárás ezt a hatást nem érthette volna el. Az egész helyzetet a sértett tartotta kontroll alatt, és tette ezt nagyvonalúan, a törvényes keretek betartásával, és az erkölcsi értékek hangsúlyozásával.

3. Egy előre bejelentett lopás krónikája

A szereplők

A konfliktus tipikus magyar helyzetben alakult ki. Bezárt a gyár, és a volt munkások saját prédának tekintik a telephelyen hagyott értékeket. Egészen addig, amíg rá nem jönnek, hogy most már túl sokan tudnak az aranybányáról.

A mediáción részt vesz 2 fő mediátor, 1 fő megfigyelő (a polgármester), 5 terhelt és a sértett cég részéről 2 fő. Tehát a teremben elég sokan vagyunk.

János, a sértett

János 60 év körüli, szigorú tekintetű férfi. Láthatóan jól ismeri mind az 5 terheltet, akik nála lényegesen fiatalabbak, és „csendőrpertura” fogja a csevegést.

Miklós, a terhelt

20-as éveiben járó, kommunikatív fiatalember. Személyisége mintegy vezetőként hat a többiekre. Ha más nem szólal meg, ő mindig tudja, mit mondjon. A beszélgetés során a széles mosolya egyre inkább zavart vigyorgássá, majd később feszengéssé változik.

Lajos, a terhelt 2.

Lajos a balek szerepét adja magának. 50-es férfi, aki úgy tesz, mintha semmiről nem tudott volna. Nem tűnt fel neki, hogy a fél gyártelepet éppen az utánfutójára rakják.

Józsi, a terhelt 3.

Józsi 30-as, csendes fiatalember, talán abban reménykedik, hogy a mediáció során végig csendben maradhat, és aztán majd csak történik valami. A többiek majd csak beszélnek helyette.

Géza, a terhelt 4.

Géza Miklóssal együtt az ötletek és a megvalósítás embere. Jól kommunikál, de ha lehet, inkább csak a szűken értelmezett kérdésekre adja meg a szerinte helyes választ.

Sanyika, a terhelt 5.

Sanyika a „csicska”, akit minden hülyeségbe bele lehet vinni. Szerényebb értelmi képességei miatt csapódik a vagány srácokhoz, akik persze rendszeresen kitolnak vele, aztán jót mulatnak rajta. Valahogy Sanyika ebből sem ért sokat.

Kovács úr, a polgármester, mint megfigyelő

János régi barátjaként, és az ő segítőjeként érzik a megbeszélésre. A közösség felháborodását kívánja tolmácsolni a terhelteknek. Ő is régóta ismeri mindannyiukat, és most szeretné elmagyarázni, hogy kell jó útra térni.

A történet

Kis faluban vagyunk Magyarország egyik dimbes-dombos megyéjében. A falu a „régis rendszerben” nagyon jól élt, ami nem utolsósorban a falu határában lévő TSZ-nek, és a körülötte – főleg egy dombtetőn – felépült, szintén mezőgazdasághoz köthető vállalatok munkaerő-igényének volt köszönhető.

Viszont a rendszerváltás után a TSZ megszűnt, de a falunak a TSZ környékén lévő vállalatok sorozatos megszűnése okozta a legnagyobb csapást. Hirtelen megjelent a korábban ismeretlen munkanélküliség, és mivel a falu eléggé eldugott helyen fekszik, így a lakosok nem is tudtak valamelyik környéki városban munkát vállalni. Megjelent a megélhetési bűnözés, ami korábban szintén ismeretlen volt, és aki tehetett, menekült a faluból. Már szinte a térképről is lekerült a település.

Történt aztán, hogy a környező gyárakból elkezdtek eltűnni az értékesíthető tárgyak, és időnként még szerkezeti elemek is, mint pl. radiátorok, csaptelepek, mosdókagylók. A TSZ területe az önkormányzat kezelésébe került, és a polgármester megpróbálta megállítani az idő kerekét: befektetőket keresett, gondoskodott a terület őrzéséről, hogy a lehető legjobb állapotban legyen, ha egyszer véletlenül a Messiás arra vetődne egy befektető formájában. De a Messiás csak nem akaródzott jönni, a terület őrzése pedig sokba került, így ismét az enyészeté lett a telep.

János, a sértett végül megvette az ingatlant, és vállalkozásba szeretett volna kezdeni rajta. Ekkor csillant fel a remény újra, de az üzlet nem lett sikeres, és az üzem ezúttal végleg bezárt, a területet pedig bevette a rozsda.

A mi terhelteink egy napon úgy gondolták, hogy kár hagyni azt a sok jó vasat ott rohadni a területen. Miklós és Géza mindjárt szerveztek is egy mentőexpedíciót, hogy a területen árválgató, még menthető készleteket kimenekítsék. Gondolták is, hogy ehhez társra lesz szükségük, mert ketten kevesen vannak a nagy hadművelethez. Igen ám, de kinek van szállításra alkalmas eszköze? Hát az csak a Lajosnak van ám. Adódott a nagy lehetőség, hogy szóljanak a Sanyikának, mert ilyen helyzetekben őt szokás szalasztani.

Elmondták Sanyikának, hogy mennének vasért a telepre, úgyhogy szóljon Lajosnak, hogy segítsen majd a teherautóval elhordani a vasakat, aztán majd vigyék eladni, a hasznon meg osztoznak. Sanyikát útközben megállították néhányszor ezzel-azzal, és amikor megkérdezték tőle, hogy hova megy, hát már mondta is, hogy a Lajoshoz megy, mert este mennek együtt vasat lopni a telepre, és ahhoz nagy teherautó kell. Józsinnak is elmondta a nagy tervet, aki azt hitte, a Sanyika csak azért avatja be őt az évszázad haditervébe, mert Miklós és Géza őt is be akarja vinni a bizniszbe. De eddigre már a fél falu tudta, hogy ki mire készül aznap este.

Kis csapatunk tehát már 4 főre duzzadt, és megindultak Lajos rezidenciája felé, hogy beavassák a titkos tervbe. Közben azért kapcsolak, hogy Lajosnak azért mégsem kéne elmondani mindent, nehogy kitudódjon a terv. Kitalálták, hogy azt mondják neki, hogy megbeszélték a polgármesterrel, hogy elhozhatnak vasakat a telepről, és azért jönnek, hogy Lajos segítsen nekik. Lajos kapott a lehetőségen, és megígérte, hogy velük tart. Lebeszélték a találkozó helyét és idejét is.

Lajos a megbeszélt helyen és időben várta a csipet-csapatot a megbeszélt helyen, akik természetesen meg is érkeztek. Felmentek a dombra, ahol a régi üzemek vannak, és ahonnan gyönyörű a kilátás egyébként a falura. De a faluból is remekül belátható a terület, ahol a mentőexpedíció elkezdte küldetését.

Nézte is a fél falu, ahogy a csapat elkezd szétszerelni az üzemet, és rakodják fel a teherautóra a leszerelt vasajtókat, a helyben maradt szanitereket, és mindent, ami nem volt odahegesztve. Ekkorra tudta meg a polgármester is, hogy mi zajlik a dombon, és értesítette a rendőrséget. Ugyanis a falu közönsége túlságosan is jól szórakozott ekkora paliság láttán, és senkinek eszébe sem jutott, hogy valamit tegyen, nehogy lemaradjon az eseményekről. Megjött a rendőrség, felvették a polgármestert, elmentek a szomszéd faluba Jánosért, és ráérősen megindultak felfelé a dombon, tolvajt fogni.

Csapatunk épp ekkor szeretett volna az első szállítmánnyal távozni a helyszínről, de a rendőrautó elállta a teherautó útját. Lajos szólt is a rendőröknek, hogy álljanak már arrébb, mert így nem tud kitolatni. Csak a rendőrök morcos arc kifejezését látva esett le neki, hogy talán itt valami nincsen rendjén.

János, a sértett verziója szerint

János elmondta, hogy ő az utolsó pillanatban értesült arról, hogy a nyakán maradt gyártelepen éppen tolvajok garázdálkodnak. A rendőrök szóltak neki ugyanis, akik a polgármesterrel együtt érkeztek. Amikor felért a telepre, nem hitt a szemének ekkora arcátlanság láttán. A fiúk óriási pusztítást végeztek, amiért külön nagyon dühösnek érzi magát, mert értelmetlen rombolásnak látta azt, ahogy a fiúk a kevés megmaradt értéket el akarták hordani a telepről. Mint elmondta, nem érti például, hogy a keltető telep farostlemez-hungarocell ajtaját miért kellett leszerelni, hiszen az 10 forintot nem ér, az abban levő anyagok már nem hasznosíthatóak. Mint megtudtuk, a fiúk azt hitték, hogy az ajtó fémből van, és az ajtó elhanyagolható súlyából sem következtek arra, hogy az bizony nem vasajtó. Mint mondta, nem is érti, hogy miért kellett ezt az egészet csinálni, mert szerinte a haszon eleve kevesebb, mint a benzin értéke, amit a teherautó megevett.

Kovács úr, a polgármester verziója szerint

Kovács úr már nem bírta magával, így szót kért. Őt elsősorban az háborította fel, hogy a két ötletgazda szabályosan zaklatásnak vette, amikor a hatóság számon kérte őket a lopás miatt. Nem értette azt sem, hogy miért ezt az utat választották a fiúk, hiszen ő polgármesterként mindegyiküknek segített is már, ahogy a falu lehetőségei megengedték. Mint mondta, különösen a két „csirkefogóra” haragszik, akik ezt az egészet kitalálták, és belevittek a bajba ennyi embert. Még a két csirkefogót is gyerekkoruk óta ismeri, és nem érti, hogyan juthatott ilyen az eszközbe.

Miklós verziója szerint

Mint elmondta, ők nem is gondolkodtak azon, hogy ez lopás, vagy nem. Ők csak arra gondoltak, hogy itt a nagy lehetőség arra, hogy egy kis pluszhoz jussanak, mert nem tudnak megélni a kevés kis pénzükből. Azt gondolták, hogy ez nem fáj senkinek, hiszen a berendezések, amik ott vannak, egyszer csak tönkremennek, és akkor már nem is ér az egész semmit. Mások is loptak már onnan, így Miklós azt sem értette, hogy miért pont ezt az ügyet kell így felfűjni.

Miközben ezt mesélte, Géza hevesen bólogatott, láthatóan itta Miklós szavait, és tökéletesen egyetértett vele. Kérdésünkre meg is erősítette, hogy szerinte az ügy fel van fűjva. Hát akkor lássuk, mit gondolnak a csendestársak.

Lajos verziója szerint

Lajos mindjárt egy bocsánatkéréssel kezdte. Mint mondta, még soha nem követett el semmilyen bűncselekményt, és ebbe a helyzetbe jóhiszeműsége miatt keveredett bele. Elhitte ugyanis Sanyikának, hogy az egész ügylet már le van beszélve a polgármesterrel. Meg se kellett kérdeznünk, és már mondta is, hogy felelősnek érzi magát a történetekért, mert ellenőriznie kellett volna az információt, de e nélkül is tudhatta volna, hogy nem igaz, amit mondanak neki.

Lajos elmondta, hogy nem haragszik Sanyikára, amiért így belevitte az ügybe, inkább magára haragszik, hogy ekkora balek volt.

Megkérdeztük Lajost, hogy milyen tanulságai vannak az ügynek az ő számára. Lajos szerint, ha legközelebb kéri valaki a segítségét valami ügyben, akkor előtte ellenőrizni fogja, hogy igaz-e, amit mondanak neki.

Józsai verziója szerint

Józsival már nehezebb dolgunk volt, mert nagyon nehéz volt vele beszélni. Szinte minden kérdésre egyszavas választ adott, amivel nagyon nehéz dolgozni. Látható volt, hogy valami nagyon zavarja, de csak azt hajtogatta, hogy ő csak ment a többiek után.

(Mi lehet a baj? Ennyire zavarban van? Vagy soha nem szokott beszélni, és már ez is nagy teljesítmény tőle? Vagy szégyelli magát? Kipróbáltuk tehát azt a vonalat, ami a legvalószínűbbnek látszott, tehát, hogy szégyelli magát.)

Rákérdeztünk, hogy érzi most magát ezen a beszélgetésen. Kis csend után érkezett a válasz:

„Kellemetlenül.”

„Mi teszi olyan kellemetlenné ezt a beszélgetést?”

„Hát hogy itt kell ülni.”

„Miért kellemetlen itt ülni?”

„Hát mert ciki.”

„Mi ciki?”

„Hogy megcsináltuk ezt a hülyeséget.”

„Ki előtt ciki?”

„A Kovács bácsi előtt.” (polgármester)

„Miért?”

Mint kiderült, Józsai édesapja és a polgármester jó ismerősök, mondhatni régi jó barátok voltak. Sokat dolgoztak együtt, és a baráti kapcsolat miatt a polgármester gyakran jelent meg Józsai családjánál vendégségbe. Tehát jól ismerte a polgármestert, és számára az jelentette a legnagyobb kellemetlenséget, hogy azzal az emberrel kell szemben ülnie, aki a múlt hétvégén is náluk vacsorázott... Jánossal, a sértettel szemben nem annyira kellemetlen itt ülni, mert vele összefutottak a faluban valamelyik nap, és beszélgettek a dologról. Azt már tudja, hogy János rá nem neheztel.

Megköszöntük Józsai őszinteségét, majd megkérdeztük a polgármester véleményét a hallottakról.

Mint elmondta, ő nem is elsősorban a fiúkra haragszik, bár Miklós és Géza „kihúzták nála a gyufát”. Sokkal inkább a miatt érzi magát tehetetlennek, hogy a falu valahogy nem jut egyről a kettőre, pláne akkor, ha mindenki széthordja az értékeket. Hosszú monológja után Józsaihoz fordulva mondta neki, hogy szedje össze magát, és inkább tisztességes úton próbáljon

érvényesülni. Józsi megköszönte azt, amit a polgármester mondott, és bocsánatot kért tőle, és Jánostól, a sértettől is.

Itt már éreztük, hogy az 5 terhelt két malomban örül. Lajos, Józsi és Sanyika nem tarthatóak egy beszélgetés keretén belül az ötletgazdának tekintett, és csirkefogóként kezelt Miklóssal és Gézával. Így különtárgyalást kértünk a felektől, és előbb a könnyebben lezárható ügyekre, Lajos, Józsi és Sanyika ügyére koncentráltunk.

A különtárgyalás során a felek hamar dűlőre jutottak: János a bocsánatkérésükön túl 10-10 ezer forint anyagi jóvátételt is kért mindegyikűktől, és velük lezártuk az ügyet.

Hátra volt még Miklós és Géza, akikhez valahogy közelebb kell kerűlni, ha tovább akarunk lépni. Elkezdtűk boncolgatni a tanulságok és a felelősség kérdéskörét, amire az „elvárható” válaszokat adták, de továbbra sem sikerűlt elérni, hogy érzelmileg jobban belevonódjának a konfliktusba. Mindössze annyit értűnk el, hogy a magabiztos mosolyt zavart, tétova mosolygás váltotta fel.

Viszont amikor arra kérdeztűnk rá, hogy kinek milyen következményekkel járt az, ami történt, akkor elszállt a mosoly maradványa is. A két terhelt felváltva mesélte, hogy azóta megváltozott a róluk a faluban kialakult kép. Mivel mindenki látta, hogy mit csinálnak fent a telepen, így persze mindenki tud az esetről. De ha nem látták volna, akkor is tudna mindenki róla, mert egy ekkora faluban mindenki mindent tud. Elmondták, hogy az emberek másképpen néznek rájuk, tolvajnak, és nem normálisnak tartják őket. Géza elmondta, hogy a szomszédja azóta nem áll vele szóba, Miklós pedig hosszan ecsetelte, hogy a vegyesboltban, ahol korábban még hitele is volt, most az eladó minden lépését követte, ami annyira zavarta, hogy inkább nem is vett semmit, hanem kijött a boltból.

A sértett és a polgármester is figyelték, ahogy a két fiatalember egyre inkább bevonódik az általuk elkövetett bűncselekmény érzelmi oldalába is. Láttuk, ahogy megváltozott a kommunikációjuk, és a tetteikkel való szembesűlés, és a lakóhelyűk közösségének rosszallása végűl hogyan változtatta meg nézőpontjukat. Elérkezett a bocsánatkérés ideje is, melyet a sértett elfogadott, és kijelentette, hogy ha a továbbiakban tisztességesen viselkednek, akkor nem kell tartani tőle, nyugodtan köszönhetnek neki az utcán, nem kell elfordítaniuk a fejűket. A polgármester pedig kifejezte, hogy reméli, előbb-utóbb a falu is megbocsát nekik, ha bizonyítják, hogy tisztességes emberek.

Elérkezett az idő, hogy a jóvátételtől is beszéljűnk. A sértett mindkét fiatalembertől a kára fennmaradó részét, 20-20 ezer forintot kérte anyagi jóvátételtként.

A megállapodás aláírása közben a polgármester megkérdezte, hogy ő is kérhet-e valami a fiűktől. Mint mondtuk neki, segítűnk megbeszélni, amit szeretnének, de azt már nem írhatjuk bele a megállapodásba. A polgármester azt kérte, hogy a falun esett sérelmet is tegyék jóvá valahogy. Megállapodtak abban, hogy a fiatalok részt vállálnak a terület őrzésében, ill. lenyírják a fűvet a faluban. Kétórás beszélgetés után mindenki elégedetten, megkönnyebbűlten állhatott fel az asztaltól.

Tanulságok

A következményekkel való szembesűlés fontossága

Ebben az esetben azt láttuk, hogy a szégyenérzet, ill. a hibáztató attitűd hogyan hat bizonyos típusű elkövetőkre. Miklós és Géza helyzetén is azt láttuk, hogy amint a bűncselekmény számukra káros következményei felé kanyarodik a kommunikáció, az ő érzelmi bevonódásuk is egyszerűbbé válik. A mediátornak feladata, hogy ennek felismerésével, és kérdései feltevésével segítse azokat a résztvevőket is, akiknek az érzelmi bevonódás komolyabb nehézséget okoz.

4. Az ösztöndíj sosem jön rosszkor

Egy nemzetközileg elismert, francia többségi tulajdonú, magyar borászati cég jelenik meg sértettként az ügyben. A megbeszélésen a terhelt oldalon fiatal egyetemista lány ül. Részt vesz még két fő mediátor.

A szereplők

Judit, a sértett

40 körüli nő, elegánsan, magabiztosan érkezik. A borászati cég egyik magas beosztásban levő képviselője. Arcán nem láthatóak érzelmek. Rövid, célratörő megbeszélésre számít. Készséges és segítőkész, de felháborítja a terhelt viselkedése és felelőtlensége.

Anna, a terhelt

18 éves egyetemista, kicsit zavartabb arccal.

A történet

Mint megtudtuk, a történet egy téves banki átutalással, majd a terhelt furcsa hozzáállásából kezdődött.

Judit verziója szerint

Mint Judit elmondta, a munkatársaitól értesült arról, hogy a pénzügyi asszisztens véletlenül tévesen utalt egy számlára viszonylag jelentős összeget, 600 000 Ft-ot. A munkatársat a felelőtlensége miatt egyelőre nem szankcionálták, bár szóbeli és írásbeli figyelmeztetésben részesült a fegyelmezetlenség miatt.

A francia társtulajdonos viszont ragaszkodott hozzá, hogy ha a kár nem térül meg, akkor a munkatárstól fegyelmi úton meg kell válni.

Ekkor kezdtek el nyomozni az összeg után. Felkeresték azt a bankot, amelyik a téves számla fiókja, de ők a banktitokra hivatkozva nem adtak felvilágosítást a számla tulajdonosára vonatkozóan.

Jogi képviselőjük tanácsára büntetőfeljelentést tettek a rendőrségen, akik hamarosan jelentkeztek is azzal, hogy megvan a gyanúsított. Közölték, hogy egy 19 éves egyetemista hölgyről van szó.

Nagyon vegyes érzelmei voltak, amikor ezt megtudta. Egyrészt felháborítóan felelőtlennek gondolta a hölgyet, hogy a téves utalás miatt nem kereste fel a céget, másrészt pedig nem akarta, hogy egy 19 éves egyetemistának bélyeg legyen az életén ez a kis bukás.

A rendőrség segítségével a cég felkereste a terheltet, aki megdöbbenésére elzárkózott a kár megtérítésétől, arra hivatkozva, hogy nem ő hibázott. A francia társtulajdonos ekkor felmondott a vétkes munkatársnak, aki már 10 éve megbízhatóan dolgozott a cégnél. Ez mindannyiukat nagyon megviselte.

Elmondta: mandátuma szerint arra jogosult, hogy a kárt egy összegben, 8 munkanapon belül követelje a terhelttől.

Anna verziója szerint...

Egyetemistaként most nyitotta meg élete első bankszámláját. Korábban soha nem volt szüksége bankszámlára, ezt most azért nyitotta meg, mert az egyetem, ahol idén kezdte meg a tanulmányait, csak bankszámlára utalja az ösztöndíját.

Már október volt, amikor egyszer lekérdezte a számlaegyenleget, és jelentős összeget, 600 000 Ft-ot talált a számlán. Ennek nagyon megörült, mert nem számított ekkora összegre, és amúgy is nagyon nagy szüksége volt már a pénzre.

Először nem is volt gyanús, hogy ekkora az összeg, hiszen nem tudta, hogy mekkora ösztöndíjra számíthat. Akkor lepődött meg, amikor pár nappal később újabb összeg érkezett a számlájára. Ekkor lett világos, hogy tévesen kerülhetett pénz a számlájára, de ezt igazán szerencsés fordulatnak vélte: könnyen jött pénz.

Rögtön költekezésbe kezdett, ruhákat, ékszereket vett a pénzből, és a maradékot, pedig egyszerűen elbulizta. Amikor megjött az első számlaértéskészítő, akkor azt is megtudta, hogy a téves utalás egy országosan nagy hírű borászati cég számlájáról érkezett.

Amikor a rendőrség kereste, nagyon megijedt, de nem kereste a borászattal a kapcsolatot, hiszen egyrészt szégyellte magát másrészt, pedig nem is tudott volna mit mondani nekik. A borászat viszont megkereste levélben, és kérte a téves utalással keletkezett kár megtérítését. Erre úgy válaszolt, hogy nem fizeti meg a kárt, mert nem ő hibázott, hanem a borászat. Így került most ide az ügy...

A felelősség

Miután a felek elmondták a történeteket, megkérdeztük Judittól, hogy mit gondol a hallottakról. Azt mondta, hogy elképesztőnek tartja ezt a felelőtleniséget. Nem is érti, hogy egy egyetemista hogy lehet ennyire felelőtlen. Arra pedig végképp nem találja a magyarázatot, hogy miért nem fizette vissza a pénzt akkor, amikor levélben megkeresték.

Anna elmondta, hogy akkor már nem volt meg a pénz, így nem tudta volna visszafizetni. Ezért reagált így a levélre.

Judit már csak azt nem értette, hogy egy 18 éves egyetemista, ha hozzájut 600 000 Ft-hoz, akkor miért pont bulira és ruhákra költi. Ez is felelőtlenység.

Anna elismerte, hogy igaza van.

Érezhető volt, hogy Annában a felelőssége kérdése nincsen teljesen rendben. Ezért megpróbáltuk feltárni, hogy a történetek kinek-kinek milyen következményekkel jártak.

Következmények

Judit elmondta, hogy számára a legkellemetlenebb az volt a helyzetben, hogy régi munkatársától egy 18 éves „kis csitri” miatt kellett megválnia. A francia főnöknek hiába magyarázták, hogy visszaszerzik a pénzt, ő hajthatatlan volt.

Úgy látszott, ez betalált: Anna felismerte, hogy a felelőtlensége olyan következményekkel járt mások számára, amire nem is gondolt. Valaki elveszítette a munkáját miatta.

Most hát rajta volt a sor. Rátértünk arra, hogy számára milyen következményekkel jártak a történetek. Elkezdtek gyűlni a könnyek a szemében. A leginkább a szüleivel való kapcsolata romlott meg, akik bíztak benne, felelősségteljes, érett fiatal hölgynek ismerték meg. Ezzel az ügygel csalódást okozott nekik. A viszonyuk emiatt annyira megromlott, hogy szüleivel alig beszél...

Úgy látszott, a személyes téma, és a felelőssége felismerése betalált Annánál, és bocsánatot kért. Elmondta, szeretné megtéríteni a kárt, de a pénzt elverte, keresete nincsen, csak a szülei segítségére számíthatna talán, de ők jelenleg nem nagyon állnak szóba vele.

A jóvátétel

Juditra hatottak Anna gesztusai, és egy kis szünetet kért. Új mandátumot kért: lehetővé tette a részletekben való teljesítést. Anna pedig a szünetet arra használta fel, hogy beszéljen édesanyjával, aki biztosította arról, hogy segíteni fognak neki a tartozása kifizetésében.

Megírtuk a megállapodást tehát a 600 000 Ft 4 havi részletben történő visszafizetéséről. Anna a megállapodást időközben teljesítette.

Tanulságok

Személyes érintettség

Mint a fenti eset is mutatta, a cégek részvételével zajló mediációs esetekben akkor van lehetőség a konfliktus valódi megbeszélésére, ha a sértetti oldalon valódi sértett ül: tehát a sértett képviselőjét személyesen érinti a konfliktus. Ezekben az esetekben a sértetti képviselő valódi sértettként viselkedik, és számára ugyanolyan fontos lesz az érzelmi érdekeinek megjelenítése és megtárgyalása, mint bármely más sértettnek.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy ha a sértetti képviselő „távol van” a konfliktustól, akkor a megbeszélések gyorsak, és célorientáltak: a kártérítésről való mielőbbi megegyezést és az ügy gyors lezárását kívánják a felek.

Ha a személyes érintettség miatt meglévő konfliktust sikerül feloldani, akkor az általában képviselt kemény pozíciók is meglágyulnak.

VIII. KÖVETKEZTETÉSEK

1. Módszertani következtetések – Avagy egy kis „kimithogyanhol”?

1.1 Mediáció célja – eredménye

A bűncselekményekhez hosszú út vezet, mint a bemutatott esetben láthattuk is. A felek viszonya hosszú évek alatt eljuthat odáig, hogy közöttük az értelmes kommunikáció megszakad, és az agresszió felé tolódik el kettejük kapcsolata. A mediációnak **nem terápia a célja**, nem arra törekszik, hogy mindenáron helyreállítson megromlott emberi viszonyokat. A mediátornak viszont mindig dilemmája marad, hogy mennyire mehet bele a konfliktus mélyebb gyökereinek feltárásába, megbeszélésébe.

Szakmailag azt tartjuk helyesnek, ha belemegyünk az ügy mögött meghúzódó konfliktusba, amennyiben az alapkonfliktus vezet a bűncselekmény elkövetéséhez. A mediáció tehát nem koncentrálna kizárólag a bűncselekmény okozta helyzet lezárására, hanem a **bűncselekményt okozó konfliktus kezelésére** kell törekednie. Ezáltal érhetjük el azt a célt, hogy a büntetőügyi mediáció alkalmazásával megelőzzünk további bűncselekményeket, hiszen ha a felek kezelik a konfliktusaikat, akkor egy további bűncselekmény lehetséges indítókait számolják fel.

A bemutatott esetekből az is látszik, hogy a mediáció célja **nem egy formális megállapodás létrehozása**.

A mediáció **célja a bűncselekmény következményeinek megértése, a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktus kezelése, a felek közötti kommunikáció minőségének javítása, a konfliktus okozta érzelmek kezelése**. És így nyílik meg a lehetőség kreatív, a felek tényleges érdekein alapuló, mindenki számára elfogadható megállapodások létrejöttére. Ha így teszünk, olyan megállapodások születnek, melyeket minden fél szívesen teljesít, hiszen ők maguk akarták annak létrejöttét, ők maguk dolgoztak meg az eredményért, ami minden érdeküknek megfelel. Akkor miért ne tartanak be?

Megállapodást csak akkor érdemes kötni a felekkel, ha a kettejük kommunikációja olyan mértékben változott meg a mediáció során, hogy **képesek lesznek a megállapodás betartására**, „működtetésére” is.

A bemutatott esetek arról meséltek, hogy a közvetlen, érdekalapú kommunikáció hogyan változtatta meg a felek viszonyát, és hogyan segített a konfliktusok feldolgozásában.

Vannak azonban olyan esetek is, ahol a közvetlen kommunikációt valami gátolja. A sértett vagy terhelt részéről olyan erős érzelmek lehetnek jelen, hogy a közvetlen kommunikációra nem lesznek képesek. A mediáció során a mediátorok abban is segíthetnek, hogy érdekeiket különtárgyalásban fogalmazzák meg, amit a mediátorok tudnak közvetíteni a másik fél számára.

Fiatalkorúakkal történő mediációs megbeszélések esetén, az általános mediációs célok közül nagyon fontosnak tartjuk az **újabb bűnelkövetéstől való visszatartás** és a **társadalomba való beilleszkedés segítségét, a felelősség felismerésére és vállalására való ösztönzést**, azt a fajta tevékeny megbánást, amit nem a szülő biztosít a sértett fél számára, hanem az elkövető fiatal.

1.2 Megfelelő mediációs módszer kiválasztása

A helyzetek eredménye szempontjából döntő lehet, hogy a mediáció előtt jól mérjük-e fel a helyzet várható **dinamikáját**, és ennek megfelelő mediációs módszert választunk-e.

Az esettanulmányok tartalmi rendezése is azt szerette volna bemutatni, hogy a különböző helyzetek egy-egy jellemző dinamikát produkálnak. A mediátor akkor teszi a legjobban, ha a várható dinamikai elemekre próbál felkészülni.

A családon belüli esetekben így mindig a „**vegyes párosnak**” nevezett módszert alkalmazzuk, és a feleket a férfi-nő mediátor páros külön-külön hallgatja meg. Ennek a dinamikai ismeretnek a birtokában már jobban tudjuk kezelni a családon belüli erőszak eseteit, és a mediátorok csökkentik a rájuk váró meglepetések kockázatát. Természetesen ilyen helyzetben mindig kihívás lesz a mediátorok közötti párbeszéd. Hogyan juttatok el egy információt mediátor társamhoz, amihez én különtárgyalásban jutottam hozzá? Ennek a dilemmának a módszertani lebonyolításához is láttunk példákat a kötetben.

A **páros mediáció** módszertana alapvető mediációs ismeret: az esetek többségének jót tesz, ha a mediátor nem egyedül küzd a felekkel. Igazi csapatmunka ez, ahol figyelni kell nemcsak a felek, hanem mediátor társam reakcióit is.

Láttunk esetet arra is, amikor a felek a mediációs megbeszélésnek csak egy bizonyos pontján találkoztak egymással, de egyébként a megbeszélés **végig különtárgyalásban** folyt. Ennek a módszernek az alkalmazására is szükség lehet olyan esetekben, ahol a felek érzelmei annyira erősek, hogy a **közvetlen kommunikációra nincsen lehetőség**. A módszer azt teszi lehetővé, hogy a felek az erős indulataikat félre tudják tenni, és – ha a mediátor személyén keresztül is – érdemi kommunikáció kezdődjön közöttük.

1.3 Sokszereplős ügyek módszertana

Az elmúlt másfél év gyakorlatában találkozunk néhány olyan ügygel, melyek azáltal okoztak kihívást a mediátorok számára, hogy sokszereplős ügyek voltak. Sokszereplős ügynek azt értelmeltük, ahol 10 főnél többen vannak jelen érdekelt félként (sértettként vagy terheltként) a teremben.

Az egyik fontos tanulság, hogy sok szereplőnél elengedhetetlen, hogy **legalább 2 mediátor** vegyen részt a folyamatban, mert egyszerűbb és könnyebb a figyelem megosztása, az érdekek és érzelmi megnyilvánulások nyomon követése.

Az egyik legkomolyabb kihívás ebben az ügyfajtában **az ülés megszervezése**. Érdemes **logikai szempontok** szerint csoportosítani az ügyeket, és a felekkel a kialakított szempontok alapján külön tárgyalni, ezzel rövidítjük a mediáció időtartamát, ill. a feleknek nem kell nagy tömeg előtt megszólalniuk, könnyebben, és nyitottabban kommunikálnak.

A logikai szempontok között célszerű, ha szerepel az adott ügy **„egyszerűsége/bonyolultsága”**. Érdemes időben előre hozni azokat az üléseket, ahol várhatóan gyorsabban születik megállapodás. Így azt látják a kint maradt felek is, hogy „halad” az ügy, és ez mindenkiben **csökkenti a feszültséget**.

Fontos még átgondolni egy hasonló ügy esetén, hogy hány **társmediátorra** van szükség az ülés folyamán, hogy minél rugalmasabban haladjanak a megbeszélések. A két mediátoros megoldás mellé érdemes egy harmadik mediátort is bevonni a folyamatba, aki a megállapodások előkészítésében segít. Ez a megoldás rengeteg időt spórol meg az érdemi mediátori munka számára.

1.4 Jóvátétel és kártérítés különbsége a mediációban

A mediáció során döntő pillanat, amikor igazán **őszinte gesztusok** történnek. Mint a fent bemutatott esetekben is láttuk, ezek a pillanatok megfordíthatják a mediáció dinamikáját, megváltoztathatják a felek hangulatát, és egymáshoz való hozzáállásukat. Egy igazi őszinte gesztusnak, melyet a másik fél is átélhet, megérezhet, óriási ereje van, és a felek számára rendkívül fontos.

Gyakran lebecsüljük ezt a hatást, lebecsüljük az **őszinte, szívből jövő bocsánatkérés** erejét, gyakran formálisnak, vagy mulatságosnak tűnik egy olyan megállapodás, mely csak erre épül. Mégis **kemény munka, igazi megbánás állhat mögötte.**

Az ügyek egy részében ugyanis a sértettnek nincs más igénye a terhelttel szemben, mint egy **bocsánatkérés**. A sértett ezekben az esetekben is maga fogalmazza meg a szükségleteit, az igényeit a másik féllel szemben.

A mediáció ettől más, mint bármilyen egyéb eljárás: itt a **sértett kontrollja** van rajta az ügy kimenetelén. Ha mást nem vár a sértett, mint egy bocsánatkérést, akkor az azt jelenti, hogy nincs semmilyen egyéb szükséglete, csak az, hogy a másik fél értse meg, mit tett, vállalja fel a felelősséget a történetekért és kérjen bocsánatot.

Bemutattuk, hogy ezt nem érti minden jogalkalmazó, és **jóvátétel helyett kártérítésre** helyezve a hangsúlyt, elvárásokat támaszt a megállapodások tartalmával kapcsolatban. Azt gondoljuk, hogy bármilyen eredmény külső elvárása (pl. külső nyomás bíró vagy ügyész részéről, hogy anyagi jóvátételt is tartalmazzon a megállapodás) azt jelenti, hogy nem értjük meg ezt a fenti összefüggést. Bemutattunk olyan esetet is, ahol **két tizenéves már megértette** ezt.

Az esetekben annak bemutatására törekedtünk, hogy **a tevékeny megbánás nem egyenlő az anyagi jóvátétellel**, főleg fiatalok esetében, akik koruk és helyzetük révén nem is lennének erre képesek. A bocsánatkérés és a felelősség őszinte elismerése, a megbánás sok esetben nagyobb hangsúlyt kap egy közvetítői folyamatban, mint az anyagi kár.

Sokszor azt kéri számon a mediáción, hogy itt a pénzes bűnözők kivásárolják magukat a büntetésből. A kötet elolvasása után talán meggyőztük az olvasót, hogy a mediáción nem ez történik. Ennek éppen az ellenkezője.

A mediáció **nem a felelősség elkendőzése**, és a terhelt felmentése. A mediáció a történet megértése, feldolgozása, a felelősség felvállalása, és a sértett igényei szerint való jóvátétel. Soha **nem kárról beszélünk a mediáción**. A mediációs beszélgetések arra ösztönzik a feleket, hogy felelősségük megértése után – ki így, ki úgy – tegyék jóvá azt, amit elrontottak.

Minket mediátorokat arról győzték meg az esetek, hogy **büntetéssel nem lehet egy hibát jóvátenni**. A büntetés, az büntetés, de nem jóvátétel. Viszont ha egy büntetést – magam által kitalált jóvátétel formájában – maga a terhelt vállal fel a sértett igényeinek megfelelően, akkor már nem csak egy egyszerű büntetésről van szó: hiszen a terhelt annak a céljával és a módjával egyetért, és ő maga érzi a szükségét annak, hogy teljesítse.

Azt gondoljuk, hogy ha megértem, hogy másoknak a viselkedésem okozott valamit, és megértem, hogy ezt nekem jóvá kell tenni, és **akarom** jóvátenni, akkor eléri a célját a jóvátétel formája, bármi legyen is az.

Ha a mediáció befejezését és a jóvátételt követően még valamilyen büntetést is kirónak a terheltre, annak lesz még ehhez képest hozzáadott értéke? Lesz annak jelentősége? Értelme? Hatása? Lesz mondjuk egy ügyészi megrovásnak több hatása a terheltre, mint a tetteivel való őszinte szembenézésnek?

1.5 Érzelmek helyett lezárás

Eseteink egy részében megfigyeltük, hogy a **felek nem igénylik a konfliktus érzelmi feldolgozását**. Mindössze az ügy gyors lezárásában érdekeltek.

Azokban az ügyekben, ahol a **sértett vagy a terhelt nem természetes személy**, ritkán van igény a bűncselekmény okozta érzelmek kibeszélésére, feldolgozására. Nyilván, hiszen az ilyen ügyek többsége **nem is okoz érzelmi megrázkódtatást**. A bűncselekményt nem személyesen a céget képviselő ügyvéd kárára követték el, valószínűleg ő nem is tud sokat a bűncselekmény mögött meghúzódó okokról, és – talán joggal – nem is érdekli az. Nem egyszer előfordult, hogy az ügyvéd sértetti képviselő előre kéri, vagy bejelenti, hogy térjünk a lényegre, nem kell itt érzelmekre vonatkozó kérdésekkel foglalkozni, kiteregetni a személyes dolgokat. „Nehogy már 3 órát itt üljünk!”

Ezek is fontos érdekek, és a mediátornak itt csak annyi a felelőssége, hogy **meggyőződjön róla**: a felek valóban nem szeretnének beszélni a konfliktusról, vagy ténylegesen nincs is konfliktus.

A mediáció ilyen esetekben is jó működő módszer. Ha a sértettnek csak a kéresem gyors rendezésére van igénye, és szeretné elkerülni a hosszadalmas és kellemetlen büntetőeljárást, majd az azt követő polgári pert, és kára gyors megtérülésére van csak igénye, miért ne adhatnánk erre lehetőséget neki?

Az ilyen esetek gyorsan, fájdalommentesen zárnak le egy olyan eljárást, melynek mindenki csak a vesztese. A mediáció pedig ezen a ponton tud segíteni: néhány órai munkával megelőzünk egy évekig tartó, és kétes eredményű polgári pert.

Sok esetben viszont pont azért viselkednek így a felek, mert komoly indulatok vannak a háttérben és ez egy fajta **természetes védekezés, önvédelem**: „nehogy az érzéseimet ki kelljen mutatnom, nem fogom tudni kontrollálni magam.” Előfordult már, hogy az egyik ügyfél nem kívánt semmit sem mondani a történetéről, csak megállapodni akart. Aztán mégis másfél óráig eltartott a megbeszélés.

Tehát **a mediátor ne hagyja félrevezetni magát, de ne is erőltesse az érzelmi témákat, ha azokra valóban nincsen igény**.

Ezt a magatartást a terhelt oldalon is tapasztaltuk. Abban az esetben, amikor a terhelt szeretne túlesni minél hamarabb az ülésen, avagy amikor nagyon erős pozícióval érkezik meg, egy nagyon lényeges lehetőségtől zárja el magát: a mediáció a terhelt oldalnak is felkínálja a pszichológiai megelégedettséget. Amennyiben a terhelt önmagát adja, és őszintén tud részt venni a megbeszélésen, akkor érzelmileg is le tudja zárni az ügyet, akkor nem fogja többé kerülni a sértett személyét, lakóhelyét, családtagjait, hanem „normális” emberként találkozhatnak majd újra, ha nem is lesznek szoros kapcsolatban.

A bocsánatkérés nem csak a sértettnek fontos, hanem legalább ugyanolyan szükséges az elkövetőnek is.

1.6. Pártatlanság, semlegesség, mediátori szerep kihívásai

A mediátor sokféle kihívással szembesül mediátori munkája során.

Talán az egyik legfontosabb, hogy egy mediátor mindig **pártatlan**. Nem érezhet egyik fél iránt sem jót, sem rosszat, nem lehet dühös, nem kínálhat fel megoldásokat, mert nem róla szól a történet. A felek gyakran szeretnék maguk mellé állítani a mediátort, visszaigazolást kapni tőle, tanácsot, vagy legalább helyeslést, hogy az ő álláspontja a megfelelő. A mediátor azonban soha nem tehet – sem verbálisan, sem non-verbálisan – még csak utalást sem arra, hogy valamelyik fél a számára szimpatikusabb, vagy valamelyik félnek szerinte igaza van.

A mediátor szerepe csak abban áll, hogy **kérdéseivel elősegítse a felek között a kommunikáció kialakulását, közvetítse egymásnak érdekeiket**. Figyelnie kell azt, hogy a mediáció elérte-e a kommunikáció javításának fontos feladatát, és ez alapján segíthet, hogy a felek megtalálják azt a megoldást a kialakult helyzetre, ami a leginkább megfelel az érdekeiknek. **Soha nem adhat tanácsot, soha nem hozhat döntést a felek helyett és – mint korábban említettük – soha nem foglalhat állást egyik fél mellett vagy ellen sem.**

Fontos, hogy a közvetítő soha nem akarhatja jobban a megállapodást, mint a felek maguk. A megállapodásért a feleknek kell megdolgozniuk, a mediátor felelőssége pedig az, hogy minden olyan segítséget megadjon nekik ehhez, amit a mediátori szerepe megenged.

Mi ez a segítség? Ez a **segítség az információk gyűjtése, rendezése, átadása, az empátiával való munka, a felek valós érdekeinek feltárása, és megosztása**. Fontos annak a mediátori szerepnek a hangsúlyozása is, hogy meggyőződjünk arról, vajon az ügyfél minden fontos **információ** birtokában hozza-e meg a döntéseit – bármi legyen is az.

1.7. Értelmem és intuíció. Tanult technikák és ösztönös megoldások.

Tanult technikák versus ösztönös megoldások? Ez nem ellentmondás. A mediátor nem csak a tanult technikákkal dolgozik. A mediáció eszköztára nagyon széles, de nincs pontos recept arra, hogy melyik mediációs technika melyik helyzetben jön majd be. Ha felkészült mediátorral van dolgunk, akkor azt várhatjuk tőle, hogy módszertanilag helyesen tudja alkalmazni az adott helyzetre adekvát technikát. De ez nem elég. Egy igazán jó mediációban nélkülözhetetlen szerepe van az **intuíciónak**.

Sok mindent kell tudni megérezni. Meg kell tudni érezni, hogy a felek egyike vagy másika szeretne nekünk mondani valamit, de nem teszi meg, amíg a másik fél is jelen van. Ilyenkor reagálnunk kell a helyzetre, és természetesen minden mediátor már fűjné is a választ: ilyen helyzetben különtárgyalás. De vajon észreveszem? Mindig észreveszem? Mert a felek nem mindig jelzik ezt.

Óriási jelentősége van annak is, hogy egy kérdés mikor, milyen helyzetben, az egyik vagy másik fél milyen lelkiállapotában érkezik. Vannak bizonyos kérdéseink, melyekre ténylegesen őszinte, releváns választ csak akkor ad a kliens, ha már elkészült a válasz a fejében. Nincs módszertani útmutató arra, hogy azt a bizonyos kérdést a mediáció hányadik percében kell feltenni. Meg kell azt érezni. És jól kell megérezni, mert ha a kérdést nem a megfelelő pillanatban teszem fel, a különtárgyalást nem a megfelelő pillanatban kezdeményezem, vagy pedig a érzelmi szempontból meghatározó témákat nem a megfelelő sorrendben vagy pillanatban hozom elő, akkor lehet, hogy később vagy máshogy már nem érem el azt a hatást, amit az adott kérdéssel vagy témafelvetéssel el szerettem volna érni.

A mediátor legalább annyira a **személyiségével, a megérzéseivel is dolgozik**, mint a megtanult technikákkal. A beszélgetés folyamán minden idegszállammal rákapcsolódik a felekre, hagyom őket létezni, és közben figyelek: egy félhangos szó, egy tekintet, egy mozdulat mind-mind jelzés számomra a személyiségükről, pillanatnyi állapotukról. Ha elég nyitott tudok lenni, nemcsak értem, de érzem is őket. Tehát értem és érzem a viselkedésüket, és tudom hova szeretnék eljutni, és ehhez milyen technikát fogok használni. Így működik a jó mediátor.

1.8. Családon belüli ügyek módszertana

A családon belüli konfliktusok a mediátori munka egyik sajátos terepét képviselik. A családon belüli erőszak jelensége **alapvetően tér el más erőszakos bűncselekmények jellegétől**. Az ilyen ügyek egyik alapvető jellemzője, hogy a konfliktusban álló személyek között jelentős **strukturális konfliktus** is van: eltérő az érdekérvényesítő képességük, eltérő az anyagi források feletti rendelkezésük, eltérő a fizikai erejük is. A család a mindennapi életközösség szintereként mintegy belekényszeríti a gyengébb pozíciót képviselő felet az erőszak elviselésébe. Fontos megjegyezni azt, hogy a mediáció nem lehet eszköze annak, hogy az erősebb fél fenntartsa, vagy megerősítse a strukturális konfliktust, **nem lehet egyenlő felekként kezelni a mediációs ülésen a sértettet és a terheltet**. Ez nem azt jelenti természetesen, hogy a sértettel szemben legyünk elfogultak, részrehajlóak, és értsünk egyet velük. Ez azt jelenti, hogy a mediátornak tisztában kell lenni a családon belüli konfliktusok strukturális jellegével, tehát a **felek hatalmi pozíciói** közötti eltérésekkel.

A mediátor a fenti összefüggések birtokában tehát **speciális munkamódszert** fog választani, melyben lehetőséget teremt a kevésbé önérvényesítő (esetleg megfélemlített) fél számára is érdekei hatékonyabb képviseletéhez.

A mediációt alapvetően alkalmasnak tartjuk tehát a családon belüli erőszak bizonyos eseteinek a kezeléséhez, de nem szabad egyszerű „testi sértésként” kezelni a családon belüli erőszak eseteit, hiszen akkor figyelmen kívül hagynánk a konfliktus strukturális jellegét.

A családon belüli erőszakos ügyeknél fontos tudatában lenni annak is, hogy a felek egyike vagy minden fél **játszmahelyzeteket** fog generálni a mediáció közben. A mediátor fontos felelőssége a játszmák felismerése, és az azonnali reagálás. A játszma az asszertív kommunikáció ellentéte. Ennek megfelelően a mediátornak tudatosan (többször, célzottabban) kell használnia a vádatat érdekekként megfogalmazó kommunikációs módszereit. **Nyílt, érdekalapú kommunikáció** nélkül ugyanis nincsen sikeres mediáció. Ha a mediátor ezt a hatást nem éri el, akkor az adott ügyben nem volt sikeres a mediáció, és nem szabad megállapodást kötni. Ott a bírónak kell rendet tenni.

2. Dinamikai elemek a mediációban – Avagy egyszer csak elkezd működni... De mitől?

2.1. Kihűlt-e a kihűlt konfliktus?

A bemutatott esettanulmányokat úgy válogattuk össze, hogy azokból jól lehessen látni a mediáció fordulópontjait, „trükkjeit”, a mediátor dilemmáit.

Azonban nem minden ügy mögött húzódik meg ténylegesen is konfliktus. Néhány eset ún. „kihűlt konfliktus”, ami azt jelenti, hogy – bár lehet, hogy a bűncselekmény időpontjában erős érzelmek voltak jelen a felekben – **már nincsenek indulatok**. Kapcsolatuk rendeződött, harag, konfliktus pedig nincsen közöttük, így nincs is nagyon mit mondaniuk a mediátornak.

A ténylegesen kihűlt konfliktusok esetében a mediációnak **nem lehet célja a múltban való vájkálás, régi sebek feltépése**. Ezekben az esetekben engedni kell, hogy a sértett lezárhassa az ügyet, és ne kelljen ismét részleteiben is felidéznie a bűncselekményt és az azzal kiváltott érzelmeket.

A mediátor felelőssége ebben az esetben az, hogy meggyőződjön róla: a konfliktus tényleg kihűlt. Ilyenkor tisztázzuk a felelősséggel kapcsolatos kérdéseket, és segítünk a feleknek a tanulságok levonásában, összegzésében és megfogalmazásában. Már csak a megállapodás megfogalmazása van hátra, és kész...

Ténylegesen kihűlt konfliktusokkal a közvetlen társas környezetben belül elszenvedett bűncselekmények esetében találkozunk a leginkább. A sértett hamarabb bocsát meg egy közlekedési balesetben az elkövetőnek, ha az a barátja, férje, felesége, kollégája volt. Hamarabb sikerül levezetni az érzelmi feszültséget, hiszen a közvetlen társas környezet éppen ebben segítheti a feleket.

Kihűlt konfliktusokkal találkozunk még gyakran akkor is, ha a sértett nem természetes személy. Nyilván, hiszen az ilyen ügyek többsége nem is okoz érzelmi megrázkódtatást. A bűncselekményt nem személyesen a céget képviselő ügyvéd kárára követték el, valószínűleg ő nem is tud sokat a bűncselekmény mögött meghúzódó okokról, és – talán joggal – nem is érdeklí az. A mediáció ilyen esetekben is jó működő módszer.

Mint említettük, a mediátor felelőssége, hogy meggyőződjön arról: ténylegesen kihűlt-e a konfliktus. Sokszor ugyanis ez a viselkedés (Menjünk már innen!) éppen annak szól, hogy a **háttérben olyan súlyos érzelmek vannak**, amiktől a felek szabadulni igyekeznek. Ilyenkor a mediátor nem feledheti el, hogy munkájának elsődleges célja a bűncselekmények mögött meghúzódó tényleges konfliktusok kezelése.

2.2. Hárítástól az őszinte megbánásig az érzelmeken keresztül vezet az út

A mediáció érzelmekkel dolgozik. A büntetőjog tényekkel. Minden ténynek létezik szubjektív magyarázata, és ezek alapján nem jutunk eredményre.

Viszont ha teljesül egy fontos érzelmi érdek, akkor a felek képesek lesznek egymás felé fordulni, meghallgatni egymás érdekeit, és az alapján megállapodást is kötni egymással. Ezért is kell elismételni a mediáció egyik aranyszabályát: nem a megállapodás kidolgozása a célunk, hanem a konfliktusok kezelése, melyhez az érzelmek feldolgozásán keresztül vezet az út. És ha ezt az utat sikerült bejárni, akkor van lehetőség a megállapodás megkötésére.

2.3 Érzelmi feldolgozás a közvetlen társas környezetben zajló konfliktusok esetében

A közvetlen társas környezetünkben lezajló konfliktusok kétfajta dinamikát produkálhatnak: vagy kihűlt konfliktussal találkozunk, ahol a felek a történetek érzelmi részét már le tudták zárni egymással. Vagy pedig nagyon is élő, nagyon is létező a konfliktus, mely továbbra is heves érzelmeket produkál. Ezekben a helyzetekben a mediátor feladata nem csak a bűncselekmény által közvetlenül előidézett helyzet rendbetétele a fontos. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezekben a helyzetekben a bűncselekményt erős konfliktus előzte meg, vagy pedig maga a bűncselekmény okozott egy olyan konfliktust, melynek nyitva hagyása stratégiai hiba lenne.

Általában maguk a felek azok, akik nem engedik meg a mediátornak, hogy átlépjen azokon az érzelmi szükségleteken, melyek a konfliktus nyomán feszítik őket, hiszen újra és újra visszakanyarodnak majd múltbéli sérelmeikhez. A mediátor ilyenkor abban az esetben jár el helyesen, ha nem sietteti a feleket, hanem abban segíti őket, hogy a bűncselekményt kiváltó konfliktust is meg tudják beszélni. Csak ekkor lesz értelme rátérni magára a bűncselekményre is.

Az érzelmi témák megbeszélése, és a múltbéli konfliktusok rendezése tehát prioritást élvez, még akkor is, ha a mediáció egyébként a jövőre fókuszál.

A mediáció sikeréhez tehát azon keresztül vezet az út, hogy mennyire sikerül a feleknek érzelmileg feldolgozniuk a kettejük között történt konfliktust. Mindez különösen fontos olyan esetekben, ahol a felek korábban közeli ismerősök voltak, vagy jelenleg is egymás közvetlen társas környezetében élnek.

2.3. Az érzelmi feldolgozás gátjai – a felelősség felvállalása

Az esetek egy részében az egyik legfontosabb kihívásunk az, hogy a felek beismerő vallomása vajon a történetek megbánásán alapul, vagy csak egy játéksztratégia része.

A fent bemutatott esetek rámutattak, hogy a büntetőjog számára fontos fogalmak nem mindig használhatóak a mediáció során.

Hiába rendelkezünk ugyanis egy ténybeli vagy akár bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomással, ami a mediáció elrendelésének is a feltétele, ha mellette nem áll ott a felelősségvállalás a terhelti oldalon. A mediáció egyik célja ugyanis még a tiszta esetekben is az, hogy a terheltékben felébressze azt az igényt, hogy tetteikért ténylegesen felelősséget vállaljanak. A beismerő vallomáson túl ugyanis a felelősségvállalás az, ami a terheltet az esetleges bűnismétléstől visszatartja.

A bűncselekmény tényének elismerése vagy a nyomozó előtti „bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás” nem azonos a felelősségvállalással. Érdemes tehát tovább dolgozni a felekkel akkor is, ha a mediáció során kijelentik, nem bűnösök semmiben. **Bűn és felelősség nem ugyanaz.**

A felelősségérzet felkeltésében, az őszinte felelősségvállalásban és a megbánásban a mediációnak tehát óriási szerep juthat. A mediáció éppen abban segítheti a terheltet, hogy – még ha beismerésben van is – egymás meghallgatásán, egymás igényeinek, érzelmi szükségleteinek megértésén és elfogadásán keresztül felismerje és megértse a saját felelősségét. Ez az első lépés saját viselkedésének megváltoztatásához is.

Az őszinte felelősségvállalás nem jön magától. Dolgozni kell rajta. Dolgozni kell azon, hogy a bocsánatkérés és a felelősségvállalás ne csak őszinte legyen, hanem **a sértett számára hiteles is.** Nem hat kedvezően a megegyezésre, ha a sértett úgy érzi, az erkölcsi jóvátétel, a bocsánatkérés, a sajnálat kifejezése a terhelt részéről nem igazán őszinte; ez alapvetően negatív irányba befolyásolhatja, fordíthatja a mégoly sikeresnek induló mediációt is. A sértettek számára a tapasztalatok szerint az igazán őszinte bocsánatkérésnek van csak tényleges jelentősége. A ténylegesen sikeres, eredményes büntetőügyi mediáció egyik alapfeltétele, hogy a terhelt legalább a mediáció végére *felismerje/elismerje a felelősségét* a történetekkel a kapcsolatosan.

A témakörön belül külön figyelmet érdemelnek a fiatalok felelősségvállalásával kapcsolatos szakmai kihívások, melyekről később még szó lesz.

2.4. Odafigyelés, empátia és elismerés szerepe a mediációban

Három olyan kérdés ez, melyektől igazán működik a mediáció. Odafigyelés nélkül empátiára se számítsunk, és empátia nélkül a felek nem fogják elismerni egymás érdekeit, szükségleteit. Dinamikai elemként a mediációs helyzetek nélkülözhetetlen kellékei a fenti fogalmak. Az odafigyelés sokszor nehézségekbe ütközik, mert a felek nehezen szakadnak el a saját állításaiktól, és nehezen hallják meg, mit is mond a másik. Minél erősebb a konfliktus érzelmi telítettsége, annál igazabb ez az összefüggés. A mediátor szerepe tehát az, hogy a felek szükségleteit feltárja, vádjaikat érdekekké fogalmazza át, és segítse a feleket abban, hogy ami elhangzik, ténylegesen meg is hallják. Ezért fontos az összefoglalás mint módszer, és ezért fontos, hogy a mediáció során a kommunikáció gyakran tartalmazzon irányváltást: rendszeresen kérdezzük meg az egyik felet, hogy mit gondol arról, amit a másik mondott. Így érhetjük el a leginkább, hogy a felek ténylegesen odafigyeljenek egymásra, és megértsék a másik szükségleteit.

Ha ez sikerült, akkor a felek empátiás készségeire kell alapoznunk a következő lépésekben: már elfogadtak bizonyos tényeket a másiktól, most értsék meg és fogadják el a másik érzéseit is. Próbálják kicsit az ő szemével látni a világot. Próbálják megérteni, hogy a másik fél érzelmi érdekei, amiket az előbb megértettek, **miért** fontosak a számára?

Ennek a dinamikának kell végigkísérnie azokat a mediációs beszélgetéseket, ahol igény van a konfliktus érzelmi feldolgozására. A mediátor felelőssége, hogy a fejében legyen az odafigyelés-empátia-elismerés hármásának logikai sorrendje.

2.5. Előzetes megállapodások által okozott szakmai nehézségek

Az elmúlt másfél éves mediációs gyakorlatában néhány esetben talákoztunk olyan helyzetekkel, amikor is valamilyen külső nyomás hatására a felek megállapodtak egymással a mediáció előtt.

Mint a bemutatott esetek is példázják, rendkívül negatívan hat a mediációra, ha a terhelt és az elkövető – akár az ügyész, akár a bíró, akár ügyvédjük sürgetésére (néha kényszerére) – konkrét kártérítésben állapodnak meg a közvetítői megbeszélést megelőzően, még ha az csak szóbeli megállapodás is. A közvetítői eljárás során az ilyen – külső nyomásra megszületett – megállapodásoktól már nagyon nehezen tudnak eltérni a felek, mert úgy érzik, a bíró vagy ügyész javaslatát még akkor is el kell fogadniuk, ha azzal egyébként nem értenek egyet. (Pl.: Két profi betörő, 97.o.)

A mediáció más módszerrel dolgozik, mint az ügyész vagy a bíró: előbb értsük meg egymás szempontjait, hallgassuk meg egymást, és ne pozíciókról, hanem érdekekről beszélve olyan megállapodást keressenek a felek, mely minden érdeküknek megfelel.

Az ügyvédek által hasonló módon „lepacsizott” megállapodások etikai kérdéseket is felvetnek, és sokszor erőből, pozícióból megszületett megállapodások, melyektől a felek a mediáció során szinte mindig eltérnek. Ha már értem a másik szempontjait, más megállapodást is fogok kötni vele. Ez a helyzet presztízsvesztés az ügyvédnek is, és sokszor azért kerül sor rá, mert az ügyvédnek minden jóindulata ellenére nem volt információja a mediáció módszeréről, nem tudja, mi történik a mediációs szoba falai között.

Bíró, ügyész és ügyvéd a leghelyesebben akkor jár el, ha pozitív attitűdjével arra biztatja a feleket, hogy a kialakult problémákat egymással, a mediátor segítségével mellett rendezzék le. Szerencsére erre a magatartásra is láttunk példát szép számmal.

3. Nehéz szereplők – Avagy miért pont az én ügyem?!

3.1. Ügyvédek pozitív és negatív attitűddel – milyen a kívánatos szerep?

A fenti esetekben bemutattunk néhány példát pozitív és negatív attitűddel jelen lévő ügyvédekkel kapcsolatban. A gyakorlat azt mutatta, hogy azok az ügyvédek, akik a mediációt akadályozó „negatív szerepben” vannak jelen a helyzetben, nem rendelkeznek elegendő információval arra vonatkozóan, hogy a mediáció miről is szól valójában.

Lássuk, milyen negatív attitűdöket figyeltünk meg, és mi a hatásuk a mediációra:

- *Az ügyvéd próbálja átvenni a szót az ügyfelektől*

A mediáció lényege éppen az, hogy a sértett és a terhelt maga képviselheti a saját álláspontját, érdekeit a beszélgetésen. A terheltnek így nincs lehetősége ügyvédje mögé bújni, hanem a felelősségét neki magának kell megfogalmaznia, és a szükséges tanulságokat megfogalmaznia. Ha erre az ügyvéd szereptévesztése miatt nem lesz lehetősége, akkor nem adjuk meg neki azt az esélyt, hogy tanuljon a történetből és változtasson viselkedésén. A sértetti oldal számára viszont még rosszabb az üzenet: mint korábban bemutattuk, a felelősség felvállalásának hitelessége a sértett számára kulcsfontosságú. Ha a terhelt nem tud végigmenni ezen a folyamaton, akkor a sértett számára nem lesz hiteles a szerepe, és ezzel csökken a mediáció eredményességének valószínűsége.

- *Pozíciót képvisel, nem érdeket*

A szerepüket félreértő ügyvédek a bírósági helyzeteket képezik le magatartásukkal a mediáción is. Úgy viselkednek, mint a tárgyalóteremben, és nem a valós érdekekre, hanem a pozíciókra, alkudozásra, blöffre, nyomásgyakorlásra helyezik a hangsúlyt. Ez viszont a mediáció alapelveivel ellentétes, hiszen itt nyílt kommunikációnak kell kialakulnia, mely nem pozíciókról, hanem érdekekről szól.

- *Ellenérzést kelt a másik félben*

A kemény pozíciót képviselő, „nyomulós” ügyvéd idegennek hat a mediáció bizalmi légkörében. Ezért ennek az egyik legnagyobb veszélye, hogy ellenérzést kelt a másik félben, ami arra ösztönözheti őt, hogy ne folytassa a mediációt tovább. Ez a fajta magatartás gyakran nyílt konfliktusokat is okoz az ügyvéd és a másik fél között, mely tovább ronthatja a sértett és terhelt konfliktusát is.

- *Figyelmen kívül hagyja a konfliktus érzelmi oldalát*

Az ügyvédek egy része nem érti, miért fontos az ügyfelek számára a konfliktus érzelmi feldolgozása. „Megállapodni” jönnek és nem konfliktust kezelni. Gyors lezárást szeretnének, aminek a végén valaki fizet a másiknak. Mint a fenti példák is mutatták, a konfliktus ennél sokkal fontosabb, és az érzelmi feldolgozása után a megállapodások minősége is más. Néha siettetik ügyfeleiket, hogy „térjünk a tárgyra” vagy „ez nem ide tartozik”, vagy „na jól van, mondja már, hogy megbánta, aztán menjünk”. Ilyenkor azt tévesztik szem elől, hogy ügyfelek lehet, hogy ténylegesen ezért jöttek: megbeszélni egy köztük régóta feszülő konfliktust. Nem eredményorientáltak, mint jogi képviselőjük, hanem cselekedeteiket érzelmeik mozgatják.

És most nézzük, milyen pozitív attitűdökkel találkoztunk. Azért is tartjuk fontosnak ezek felsorolását, hogy ezzel tanácsot is adjunk az ügyvédeknek: hogyan kell *másképpen* lenni jó ügyvédnek, mint a tárgyalóteremben:

- *Nincs időnyomás*

Az egyik legfontosabb pozitív szerep, amikor az ügyvéd nem siettetni az ügyfelét. Hagyja az ügyfelét „dolgozni”, és arra biztatja, hogy bátran, aktívan vegyen részt az eljárásban, őszintén, trükközés nélkül beszélhet. Megérteti vele: egy igazán jó megállapodáshoz egymás megértésén keresztül vezet az út.

- *Információ-megosztás*

A mediátor a semlegessége és pártatlansága miatt bizonyos információkat nem közölhet az ügyfelével. Ilyenkor a mediátor felelőssége, hogy kérdezzen rá, kitől tud az ügyfél információhoz jutni pl. a várható büntetési tételekről, vagy arról, hogy a bíróság vajon megítélné-e az általa kért kártérítési összeget, és mikor és mennyi idő után juthatna ehhez hozzá. Mivel a mediátor nem adhat tanácsot, és ilyen típusú információt nem ad át, kézenfekvő megoldás a jogi képviselő. A felek számára óriási segítséget tud ilyenkor nyújtani. Elmondhatja, hogy a megállapodás elmulasztásával milyen hátrányos következmények várhatnak a sértettre vagy terheltre, és ezzel olyan információt oszt meg ügyfelével, mely nélkülözhetetlen a folytatáshoz, és ügyfele döntéshozásához.

- *Sértetti és terhelti szerep megértése*

Hagyja a sértettet és a terheltet beszélni, nem veszi át a szerepüket. Megérti, hogy itt övük a terep, és nincs veszteni valójuk. Nem próbálja legyőzni a másik oldalon ülőt, és nem nyomja rá akaratát a saját ügyfelére sem. Hagyja, hogy a számukra fontos témákról beszélhessenek, még ha nem is hangzanak el az ő jogi munkája szempontjából fontos információk.

- *Saját szerep elfogadása*

Nem száll vitába a mediátorral, amikor megfigyelői szerepre kéri őt. Azért nem száll vitába, mert érti a fenti összefüggéseket.

3.2. Fiatalkorúak ügyeinek szakmai kihívásai

A jogalkotó lehetőséget ad a fiatalkorú elkövetőknek is, a hogy az általuk elkövetett bűncselekménnyel járó konfliktushelyzetet mediáció keretében oldhassák meg. Azonban a fiatalkorúak büntető mediációiban is szükség van olyan speciális eszközökre, módszerekre, ismeretekre, amelyek révén a közvetítő hatékonyabb munkát tud végezni, elősegítve ezzel azt, hogy a fiatalkorú is hatékonyan vegyen részt a közvetítői eljárásban.

Alapvetően két kihívással találkozunk: az egyik a **felelősség felvállalása**, a másik pedig az **empátia**.

A fiatalkorúakkal való munka során mindig figyelembe kell venni a korosztály sajátosságait. Ha több fiatalkorú terhelt van jelen egy ügyben, akkor figyelembe kell vennünk a korosztályra jellemző „összetartozást”, kortárs csoporthoz, barátokhoz való erős kötődést, az általuk nyújtott normákhoz való ragaszkodást. Ez megkönnyítheti, vagy éppen megnehezítheti számunkra a megbeszélést. Figyelembe vételével könnyebben dönthetünk arról, hogy külön vagy együttes ülésben vezessük a megbeszélést, kinek és milyen kérdést tegyünk fel. A csoportszellem erősítheti a tagadást, vagy megkönnyítheti az őszinte beismerést.

A fiatalokkal történő mediációs megbeszélések esetén is cél az újabb bűnelkövetéstől való visszatartás és a társadalomba való beilleszkedés segítése, ill. a **felelősség felismerésére és vállalására való ösztönzés**.

A fiatalok számára fontos, hogy magukat is hasznosnak érezzék, és ne csak annyit gondoljanak a saját szerepükről, hogy „elszűrtam”. Érezze meg azt is, hogy akár helyre is tudja hozni. Számukra a mediációs megbeszélések egyik fontos élménye, hogy felismerik: ha szembe néznek önmagukkal, tetteikkel és más emberekkel, és felelősséget vállalnak, akkor akár megértésre is találhatnak.

Ahogy a felnőtt korúaknál sem, úgy a fiataloknál sem egyenlő a tevékeny megbánás az anyagi jóvátétellel. A bocsánatkérésnek és a felelősség őszinte elismerésének, a tényleges megbánásnak kell nagyobb hangsúlyt kapni a közvetítői folyamatban.

Ebben persze nagy szerepe van annak is, hogy ezt mennyire ismeri fel a sértett. Ha a sértett magától vagy segítségünkkel megérti, hogy az őszinte bocsánatkérés elfogadása nevelő és a további bűncselekmény elkövetésétől való visszatartó erőként hat, azzal segíti a munkánkat és leginkább egy olyan megállapodás létrehozását, amely a felek megnyugvására szolgál, és eredményeképpen mindenki elégedetten áll fel az asztaltól.

A mediátor nem mindig számíthat arra, hogy a sértett látványa segíti a büntudat megélését, és ezáltal az empátia kialakulását. Fiataloknál az **empátiás büntudatra** tudunk alapozni, ami akkor jelenik meg, amikor a személy úgy véli, hogy valamiképpen a másik ember szenvedésének okozója. Ebben ismét nagy szerepe van a sértettnek. Ha a sértett viselkedése őszinte fájdalmat, sérelmet és nem dühöt, kioktatást tükröz, az a fiatalok esetében mindig eredményre vezet. Ezeket az érzéseket ugyanis át tudja érezni, mert bármilyen környezetből is érkezett, ő is átélte már. Ha a konkrét bűncselekményen túlmutatva megvizsgáljuk, hogy az áldozat milyen sérelmet szenvedett és az elkövető viselkedése milyen okokra vezethető vissza, és ezekre megpróbálunk megoldást találni, akkor megteremtjük a pozitív változás lehetőségét.

3.3. Mediáció időskorúakkal

A mediátor az időskorúakkal való munkája során alapvetően két problémával találkozhat, melyek az ilyen helyzeteket sajátossá teszik: **az empátia és az információk feldolgozása**.

Az időskorú ügyfelek **empátiás készsége** gyakran másképpen működik, mint egyébként. Nehezen értelmezik mások érzelmeit, így azok a hagyományos reflexív kérdések, melyekkel átlagos ügyfelek esetében próbálkozunk, minimális eséllyel érnek célba. Ilyen kérdésre ugyanis az időskorú ügyfelek gyakran a saját álláspontjukat ismétlik meg. Láthatóan nem tudják megfelelően értelmezni a másik fél érzelmeit.

Ennek a helyzetnek az ismerete a mediátor felelőssége, hiszen ez azt is jelenti, hogy más munkamódszerekkel kell készülni időskorú ügyfelekkel való munkára. Tapasztalataink szerint ebben a kérdésben erősen hasonlít az időskorúakkal való munka a fiatalokkal való munkához.

Az időskorú ügyfelek gyakran csak a saját érzelmeik szemüvegén keresztül látják a helyzetet, nem értik, vagy nem fogadják el mások érzelmeit, és nézőpontjait. Ennek egyik extrém formája, amikor sértettként is a saját szerepükkel magyarázzák a bűncselekmény elkövetését: felmentik az elkövetőket, és saját szerepüket tekintik a baj okozójának. Tudatában kell lennünk ennek, és segíteni őket abban, hogy megfelelően képviseljék saját érzelmeiket és érdekeiket.

A másik probléma az **információk feldolgozásának módja, minősége**. Sokszor tapasztaljuk, hogy az időskorú ügyfél nehezen hallja meg, és nehezen értelmezi a birtokába került információt. Bármekkora kihívás is, türelmesen, akár több körben újra és újra vissza kell térni egy adott információra, és meggyőződni arról, hogy az időskorú ügyfél pontosan érti azokat, és feldolgozta a neki adott információkat. A mediátor felelőssége ugyanis, hogy az ügyfél a döntését – bármi legyen is az – megfelelően megértett információk birtokában hozza meg.

4. Kommunikáció – Avagy előbb értsd meg őt, és akkor ő is érteni fog téged...

4.1. Érdekkommunikáció – érdekek a sértések mögött

A megbeszélésre a felek gyakran feldúltan, ingerülten, indulatokkal érkeznek. A mediátor nem ijedhet meg az indulatoktól. Az indulatok ugyanis hasznosak is lehetnek a mediáció szempontjából, mert egy-egy indulatos mondat, egy-egy sértés mögött akár olyan jól **megfogalmazható érdekek** is megbújhatnak, mint pl. az odafigyelés, tisztelet vagy biztonság.

Így tehát – bár a mediáció egyik alapszabálya, hogy sértő kifejezéseket nem lehet használni – ha néha kicsúszik a felek száján egy-egy sértés, akkor rendreutasítás helyett jobban tesszük, ha inkább gyorsan átgondoljuk, mit is mond tulajdonképpen az ügyfél? **A sértések mögötti szükségletek feltárásán kell dolgoznunk.**

A mediáció célja tehát a bűncselekmény következményeinek megértése, a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktus kezelése, a felek közötti kommunikáció minőségének javítása, a konfliktus okozta érzelmek kezelése. És így nyílik meg a lehetőség kreatív, a felek tényleges érdekein alapuló, mindenki számára elfogadható megállapodások létrejöttére.

A mediáció egyik alapkérdése: „Kinek mire van szüksége?” Ha a felek kommunikációjában folyamatosan erre a kérdésre keressük a választ (Mire van szüksége annak, aki ezt mondta?), akkor óriási lépük a vádaktól az **asszertív kommunikációig**.

Ha így teszünk, olyan megállapodások születnek, melyeket minden fél szívesen teljesít, hiszen ők maguk akarták annak létrejöttét, ők maguk dolgoztak meg az eredményért, ami minden érdeküknek megfelel. Akkor mért ne tartanák be?

Néhány bemutatott eset szemléltette, hogy a **közvetlen, érdekalapú kommunikáció** hogyan változtatta meg a felek viszonyát, és hogyan segített a konfliktusok feldolgozásában. Nem szabad azonban arról sem megfeledkeznünk, hogy vannak olyan esetek is, ahol a **közvetlen kommunikációt valami gátolja**. Egyik vagy másik fél részéről olyan erős érzelmek lehetnek jelen, hogy a közvetlen kommunikációra nem lesz képes.

A mediátorok abban segíthetnek neki, hogy megnyugodjon, és érdekeit **különtárgyalásban** fogalmazza meg, amit a mediátorok tudnak közvetíteni a másik fél számára.

Lezárás

Ahogy a bevezetőben is ígértük, tanulságos, érdekes esetek tükrén keresztül bemutattuk az olvasónak azokat a gyakori módszertani kihívásokat, melyekkel a mediátorok a büntetőügyi mediáció gyakorlata közben találkozhatnak. Átgondoltuk a fontosabb dinamikai elemeket, módszertani kérdéseket, ill. értekeztünk arról is, hogy a mediátor mivel és hogyan készüljön a tipikusan „nehéz ügyfelekkel” való munkára. Reméljük, hogy a kötet olvasása gyakorló és felkészülő mediátorok számára is segítséget nyújt módszertani ismereteik tudatosítására, és a gyakorlatban is alkalmazható segítséget nyújt minden szakember számára.